

DANTE ALIGHIERI: LA DIVINA COMMEDIA.

PREVEL IN RAZLOŽIL J. D.

TRETJI DEL: RAJ.

Spev I.

Ob začetku zadnjega, najzvišenejšega dela svoje pesnitve pozivlje pesnik na pomoč najvišjo pesniško silo, Apolona samega. Doslej mu je bila dovolj pomoč z enega vrha pesniške gore Parnasa, tistega, kjer prebivajo Modrice; odselej mu mora pomagati tudi drugi vrh, ki je posvečen Apolonu, t. j. človeško in božje navdihnjenje mora pri tem delu sodelovati. »Navdahni me s tistim svetim navdušenjem, ki si ga bil ti sam, o Apolon, poln tedaj, ko te je na umetniški dvoboju pozval predrzni satir Marsija, Dionizov spremljevalec, in si ga sijajno s svojo piščaljo premagal, a ga za kazen na meh odrli; s tvojo pomočjo si upam prislužiti pesniški lovor, ki nanj v tem propalem času ne misli nihče več, niti noben cesar niti noben pesnik; le jaz se še trudim za ta tebi posvečeni les, ki raste ob reki Peneju. Samo majhna iskra sem; a ukresali se bodo morda na meni boljši, večji pesniki.« (Vv. 13—36.)

Svečano nam nato pesnik označi čas, kedaj se je dvignil z zemlje v višave. Najprej nas opozori na to, da sonce, ko začne dan rasti, vstaja »iz raznih ponorov«; nato nas spomni dejstva, da je takrat, ko se nad njega izhodiščem križajo štirje krogi (ekliptika, nebesni ravniki, ekvinoctalni kolut in horizont) in tvorijo tri križe, in stopi sonce v znamenje Ovna (21. sušca), vpliv te »dneva luči« na »svetá vosek«, t. j. na zemeljsko snov, posebno velik. Na tisti točki, približno torej vzhoda, je bilo sonce in jutro (na naši poluti je bil seveda večer), ko se je pričel polet v nebo. (Vv. 37—45.)

Kako se izvrši polet? Pesnik vidi, da Beatrice zre naravnost v sonce; po njenem vzgledu stori tudi on (kakor se odbiti žarek ravna po vpadajočem in hiti kvišku). Za hip mu je res bilo dano zreti v sonce (nahajal se je namreč vrh gore očiščevanja, v zemeljskem raj, očiščen vsake nepopolnosti in zato zmožen vsaj nekoliko spoznati najvišje resnice). Vv. 46—60. A nemudoma upre svoje oči v oči Beatricine in — prične se dvigati. Vv. 61—66. (Ker Beatrice najbrž pomeni posvečujočo milost božjo, izražata potemtakem ti dve tercini misel: posvečujoča milost božja nas bo dvignila h gledanju božjemu.) Pravzaprav pesnik ne govori najprej še nič o tem, da se je dvigal, ampak samo o novih, nepoznatih čustvih, ki so ga napolnjevala. »Bilo mi je,« pravi, »kakor tistemu starogrškemu ribiču Glavku (Ovid, Metamor. XIII.), ki je, opazivši, kako ulete in na suho vrzene ribe neko zelišče pojedó, pa takoj zadobe novo moč in poskačejo v vodo, tudi sam zaužil tisto zelišče in se je čutil v hipu vsega spremenjenega in je skočil v morje, kjer je postal morskobojanstvo. »Postal sem čisto drug človek („prečlovečenje“ — transumanar). Naj vam opisujem, kaj sem čutil? Kdor bo v milosti božji umrl, bo sam isto okusil.« Vv. 67—72.

V naslednji tercini (vv. 73—75) se pesnik očitno naslana na sv. Pavla, ki (II. Kor. 12) tudi ne vé, je li bil tudi s telesom ali samo z duhom v tretjih nebesih. V vv. 76—84 pa nam pripoveduje, kaj je bilo prvo, kar je zaznal na tej nenavadni poti: začul je brnenje nebesnih sfer in zagledal je celo morje luči.

(Za boljše razumevanje teh »sfer« naj pripomnimo to-le: srednji vek je gledal na nebo z drugimi očmi nego gledamo mi; takrat je gledé svetovja vladal t. zv. Ptolemejev sistem, po katerem je bila zemlja središče vsega (geocentrično naziranje). Tako-le so si ljudje — predvsem seveda izobraženi — mislili: Med zemljo in najnižjim nebesom se nahaja sfera — t. j. votla krogla — ognja; nad to se vrti prvi nebes, t. j. zopet votla, prozorna krogla, ki je mesec pritren na njej, in ta krogla se vrti okrog zemlje. Kroglo mesečevo objema druga, širša, a prav takó prozorna krogla, ki je na njej pritren planet Merkur, in to je drugi nebes; in takó sledi še pet nebesov v tej vrsti: nebes Venere, Solna, Marsa, Jupitra, Saturna. Nad Saturnovim nebesom, vseh teh sedem

krogel obsegajoč, se vrti osmi nebes, t. j. zvezdnato nebó, in nad tem deveti nebes, t. zv. *primum mobile*, čigar okret okrog svetovne osi povzroča kroženje tudi vsem osem v njem obseženim nebesom. Vsako izmed teh devetih sfer vodi po ena »inteligencija«, t. j. angel. Onkraj devetega nebesa se razprostira deseto nebo, od vekov nepremično, bi-vališče Boga, zvano empirej, od grškega *pyr*, t. j. ogenj, žar. In ker deveto nebó hrepeni — takó so si starodavniki mislili — združiti se z vsemi deli empireja, sedeža Ljubezni božje, odtod kroženje in vrtenje devetega in vseh ostalih nebesov. In zató tudi pravi v. 76 nsl.: »v veke jih — t. j. sfere — vzpodbadaš ti, večna Ljubezen, da v Te težé«).

Pesnik je torej priplul najprej v pokrajino ali domovje ognja, ki se mu je zdelo kar celo jezero luči. In tu se mu čudno zdi, kakó more njegovo težko telo kvišku prodirati skozi lažjo snov. Beatrice mu razlaga: »V vesoljnem stvarstvu vlada red; iz tega reda vsako razumno bitje lahko spozna božji Um, ki je vse uredil (kakor vsakdo iz stopinj na zemlji spozna, da je nekdo pred njim hodil). In vsaka stvar v vesoljstvu ima svoj nagon, ki jo tja vodi, kjer je njen pravi pristan. In ta nagon vzganja ogenj kvišku, strjuje zemljo, goni kri v srcih živali. Umnim bitjem pa je dan nagon, da hrepené po najvišji Dobrini. In ta nagon tebe sedaj dviga kvišku v deseto nebo, empirej, kjer je tvoj pravi dom. Seveda se človek, ker ima svobodno voljo, temu nagonu lahko upira in teži nizdol, namesto navzgor, kakor ogenj časih iz oblakov na zemljo šine. Da zdaj, ko si očiščen vsakega madeža, težiš kvišku, je takó naravno in nujno, kakor je naravno in nujno, da vodé z gorá deró v doline. In ako ne bi hitel kvišku, bi bilo takó nenaravno, kakor če bi se plamen po tleh plazil.«

Veličast Njega, ki giblje vse gibánje,
prodíra vse vesoljstvo, z vsake stvári
odseva slava Mu, tu bolj, tám manje.

- 4 In v nebu, kjer ta svit se najbolj žári,
sem bil in zrl, česar ne more izreči
niti ne zná, kdor vrne v svet se stari,
- 7 ker um, ko bliža Njemu se, smotru in sreči,
zamakne se; prevzame ta bližina
ga tak, spomin nazaj da zabi teči.
- 10 Vendar vsaj to, v zaklad kar sem spomina
v kraljestvu svetem shranil si tam gori,
sedaj te moje pesmi bo vsebina.
- 13 Apolon dobri, ob zadnjem naj napori
moči posoda tvoje sem in volje,
ti vrednega me lovor-venca stóri!
- 16 Doslej mi bil Parnasa e n vrhol je
dovolj; slej treba obeh, ker noga moja
sedaj na zadnje tekme stopa polje:
- 19 Pridi mi v grud in duj, kot piščal tvoja
je dula, ko si Marsija za kazen
potegnil bil iz udov mu ovoja.
- 22 O silni bog, če ti si mi prijazen,
da sveta rišem vsaj takó nebesa,
kot v glavi nosim vtis motnoizrazen,
- 25 potem dospem do ljubega ti lésa;
a ti za spev poplačaš me poeta,
da venec prejmem lovorja-drevesa.
- 28 Tak redko, otec, zdaj si lovor spleta
al cesar al poet — srca so kriva,
(biló jih sram!) za slavo malo vneta —
- 31 da pač tem bolj za-te razveseljiva
je žeja, ki jo lovor tvoj, rastoči
ob Peneju, vsaj v meni razžariva.

- 34 Že majhna iskra cel požar povzroči:
mordà za mano pevcev pesem slaja
prosila te, Apolon, bo pomoči. —
- 37 Iz raznih dneva luč ponorov vzhaja
ljudem; a v čas, ko tist ponór ostavlja,
ki križe tri in štiri kroge spaja,
- 40 je jak njen hod in v zvezd se družbi javlja
najjačih; in ves svet, kot snov voščeno,
topí in jo za pečat svoj presnavlja.
- 43 Baš jutro dal je t a m ponor rumeno
in svit razlit, a n a š a polovica
v večera se zavila je kopreno:
- 46 takrát se zamaknila Beatrica
je v levo: videl v solnce sem jo zreti,
kot vanj ne zre nikoli orel-ptica.
- 49 In kot iz žarka vpadlega zasveti
odbiti žarek se in spet spe gori,
kot romar-sin domov hiti k očeti:
- 52 takó sem storil jaz po njenem vzori,
posnemajoč nje kretnjo opazovano:
vprl v solnce sem oči, prot njih natori.
- 55 Kar t u ni nam, zemljanom revnim, dano,
to t a m biválišče dajè, v kraj sreče
izprva za človeški rod odbrano.
- 58 Res, dolgo nisem v solnce zrl žareče,
a toli že, da vem, kakó iskri se:
železo v ognju take iskre meče.
- 61 Zdajci dan dvakrat večji naredi se:
se zdelo mi, da On, ki vse premiče,
je ustvaril še eno solnce! V krogov rise
- 64 je večnih vsa strmela Beatrice:
pustil nebó sem z vidika prostrano
in v njeno uprl oči tedaj obličje.
- 67 Z v njo zročim se je to zgodilo z mano,
kar z Glavkom: ta sprejet v bogov je sredo
bil morskih, ko zavžil zeli je hrano.
- 70 Prečlovečenje! — Izráziti z besedo
tegà ne znam. Naj vzgled bi opisaval?
Vmri v milosti, pa skusiš sam to vedo.
- 73 S telesom li, al z duhom le sem vzplaval,
Ljubezen, k Tebi, ki svetovje vladaš?
Ti sama veš: Tvoj žar me je vzdigaval.
- 76 Ko sfér vrtenje (v veké jih vzpodbadaš,
da v Te težé!) me nase je krenilo
in sfér brnenje (Ti v soglas jih skladaš!),
- 79 se zdelo mi, nebá da se žarilo
je v solncu več, ko kdaj kakšno jezéro
čez plan se ob povodnji je razlilo.
- 82 Ta svit, ta zvokov sklad med sfero in sfero,
odkod? To zvedeti, mi duša mrla
od žeje je, velike nad vso mero.
- 85 Zató — (mojó je misel skrito zrla!)
vmirila moje burno da srcé bi,
preden sem vprašal jaz — je usta odprla
- 88 in rekla: »Ovire delaš si sam sebi:
pedsodek ti resnico zreti brani!
Da jo uzrèš, t e g à se najprej znèbi.
- 91 Več nisi, kot še meniš, med zemljani:
v dom ognja dvigaš se s tako brzino,
da strela brže švigniti ni v stani.«
- 94 Vzet s kratkih teh besed mi bil milino
je prejšnji dvom; omrežil pa me n o v je
v še ožje mreže trdnost in teminó;
- 97 in djal sem: »Prej, zakaj brní svetovje,
strmél sem: a sedaj strmím: odkodi,
daspem — težak — vlahkih snovidomovje?«
- 100 Sočutno vzdihnivši ob tem povodi
takó me Beatrice zdaj pogleda
kot mati dete, ki v bolezni blodi,
- 103 in: »»Vse stvari«« — bilà je nje beseda —
»»med saboj veže red; in tàk izvira
bogopodobnost stvarstvu iz tega reda.
- 106 V njem božjih sled stopinj razum razbira
in, kàk popoln je On, cilj vekoviti,
ki nanj rečeni kaže red vsemira.
- 109 Ta terja red, da, kar svetá je biti,
težé, od blizu, iz dalje (kot jím dana
narava je) s Počelom se spojíti.
- 112 In tàk, plovoč prek bita oceana,
stvar k svojemu pristánu vsaka pluje,
od svojega n a g o n a vsaka gnana.
- 115 T a je, ki ogenj kvišku k luni suje;
t a kri iz src živalim goni v žile;
t a zemljo k sredi stiska in strjuje.
- 118 A ne samó v stvari, ki umne bile
niso nikdar, nagon puščice proži:
i v te, ki so razum in čut dobile.
- 121 Previdnost, ki ta čuva red najstroži,
svoj dom (Empirej) razžarja, nébo nepre-
ki prvi nebes v njem, najbrži, kroži. [mično,
- 124 V ta dom, pripravljen ti, te zdaj navpično
nagona onega puščica goni,
ki v blaženost zmir meri jasnolično.
- 127 Pa — kot učé umetnosti zakoni,
oblika da ne ustreza zmir nameri,
ker snov, upornogluha, se ne ukloni:
- 130 takó se temu vzletu izneveri
žal! lahko stvar, ki v njeni je oblasti
kreniti — vkljub nagonu — k drugi smeri,
- 133 če njen nagon, goljfan po slepi strasti,
jo vleče k tlom. (Iz oblakov domovine
tàk ogenj vidiš časih v zemljo pasti.)
- 136 Ne čudi se, da dvigaš se v višine!
To nujno je — tàk moj bi um izrazil —
ko da z gorà vodé drvé v doline.
- 139 Dà, čudno bi biló, če še bi gazil
po tleh, sedaj, prost krivde in krivice;
biló bi, kot bi plamen v tleh se plazil.«
- 142 To rekši je krenila k solncu lice.

Lojze (se srdito, strupeno zasmeji). Ha-ha — najmanjši — najslabotnejši — najzadnji v hiši! In to sem jaz — kaj? Gromska strela — jaz — jaz! O, vsi hudiči! (Srdito meri očeta; si seže v lase, kakor da mu postaja zelo vroče.)

Hrast (strmi dolgo časa v Lojzeta, kakor ne bi mogel verjeti, da se mu res ustavlja. Potem se ozre v Toneta, ki je strmel do zdaj nepregibno, nekako ves mrtev v mizo, a pogleda zdaj očetu naravnost v oči. Nekaj trenutkov se merita z očmi, pa oče skloni glavo, kakor premağan po pogledu sinovem. Se počasi, glasno pokriža). V imenu Očeta in Sina in sv. Duha. Amen. (Vsi se križajo za njim, a ga gledajo začudeni, in se križajo zato nekako mehanično. Hrast moli počasi, glasno; počasi, izpočetka z nekoliko nesigurnim, drhtečim glasom, polagoma mirneje in mirneje.) Oče naš, ki si v nebesih — posvečen bodi tvoje ime — pridi k nam tvoje kraljestvo — zgodi se tvoja volja, kakor v nebesih tako na zemlji —

Tone in **Lojze** (mrmraje), **Mica** (glasno, a počasi, da vedno nekoliko zaostaja). Daj nam danes naš vsakdanji kruh — in odpusti nam naše dolge, kakor tudi mi odpuščamo svojim dolžnikom — in nas ne vpelji v skušnjavo — temveč reši nas hudega. Amen.

Hrast. Češčena Marija — milosti polna, Gospod je s teboj — blažena si med ženami — in blažen je sad tvojega telesa, Jezus.

Tone in **Lojze** (mrmraje), **Mica** (glasno, počasi). Sveta Marija, Mati božja, prosí za nas grešnike zdaj in ob naši smrtni uri. Amen.

Hrast (topleje in topleje, z nekakim nenadnim navdušenjem). Čast bodi Očetu in Sinu in sv. Duhu —

Tone in **Lojze** (mrmraje), **Mica** (glasno, počasi) — kakor je bilo v začetku, tako zdaj in vselej in na vekomaj. Amen.

Hrast. Blagosloví, o Gospod, nas in te svoje darove, ki smo jih po tvoji milosti sprejeli.

Mica. Amen.

Hrast (se počasi in razločno pokriža.) V imenu Očeta in Sina in sv. Duha. Amen.

Mica (se križa glasno za njim), **Tone** in **Lojze** (tihu). — Vsi trije sedejo; jedo molče; ne pogledajo drug drugega).

Tončka (prinese Mici žlico in juho v manjši skledici).

Mica (je na klopi za pečjo).

Osmi prizor.

Tine (plane prestrašen v sobo; ves moker; suknjo je slekel in jo nosi na rami, a mu je toliko zdrknila z rame, da jo vleče za seboj. Ne zapre od naglice duri). Jezus, pomagajte, pomagajte!

Moški (nehajo jesti; upro vsi poglede v fanta; molče).

Tončka (se prikaže v veži, nesoča skledo zabeljenega fižola).

Mica. Kaj pa je?

Tine. Mrtva je.

Mica. Kdo pa?

Tine. Tilika. Ob potoku spodaj.

Hrast (plane pokoncu, držeč žlico v roki. Za njim) **Lojze** in **Tone**.

Tončki (ki je pravkar vstopila v sobo, pade skleda iz rok in se razdrobi na kosce. Fižol se kotali po tleh).

Mici (pade žlica zvenketaje na tla).

Tine (drhti kakor v mrzlici, stopi k peči, se zgrudi na klop). Jezus, kako sem se prestrašil in kako sem bežal.

Lojze (pomeri očeta z divjim pogledom). Na vas pridi njena kri, morilec! (Trešči žlico na mizo baš pred očeta, gre naglo, s sklonjeno glavo proti durim, vzame klobuk, odhaja brez slovesa. Ne zapre duri za seboj.)

Tone (se je oprijel mize, strmi nem in pobledel v skledo na mizi).

Hrast (se ozre na razpelo v kotu, se začne tresti. Trepetaja bolj in bolj. Žlica mu pade iz roke, zažvenketa ob tla).

Mica. Sodni dan! — O moj ljubi Jezus, ti se nas usmili! (Bolestno zajoka.)

Hrast (se ves uničen sesede na stol. Zleze povsem v dve gube. Zakrije si oči z rokama; vse telo se mu trese od silnega joka).

Zavesa počasi pada.

DANTE ALIGHIERI: LA DIVINA COMMEDIA.

PREVEL IN RAZLOŽIL J. D.

TRETJI DEL: RAJ.

Spev II.

»Vkolikor moja Div. Commedia« — je pisal Dante svojemu prijatelju in zaščitniku Cangrande v Veroni — »zasleduje praktičen smoter, namreč ta, da bi ljudem pomagala iz bede življenja in jih privedla v blaženost, sodi bistveno v moralno filozofijo; vendar pa je na nekaterih mestih spekulativna filozofija, tam, kjer razmotriva dela božja in prirodo.« Tako mesto — razlaga reda v vesoljstvu in o vzrokih vsega gibanja — je 42 vrstic dolgi govor Beatricin v I. spevu Raja (vv. 100—141); in zopet neko drugo vprašanje iz prirodne vede — o pegah na mesecu — nam bo razložila Beatrice v II. spevu, samo da bo ta razlaga še daljša, dolga 88 verzov (vv. 61—148). Kaj čuda torej, če je pesnik med te dve razlagi uvrstil energičen opomin tistim čitateljem, ki so doslej v čolničkih — t. j. s svojim pičlim znanjem — sledili njegovi ladji, naj se zdaj vrnejo, t. j. naj ne čitajo dalje; pač pa vabi za seboj tiste maloštevilne, ki so izza mlada vajeni globokega in težkega študija. Zatrjuje jim, da bodo videli večja čuda nego spremljevalci Jazonovi v čudoviti Kolhidi, kamor so bili šli iskat zlato runo. Vv. 1—18.

Nato nadaljuje, kakó sta z Beatrico — z brzino pšice — priplula do prvega planeta, Meseca, in stopila vanj, kakor solnčni žarek stopi v vodo, ne da bi jo razklal, in kako je bilo vse prosojno v Mesecu, kakor v demantu. In komaj je na tem prvem cilju, že se spomni velikih resnic vere. Če sem bil s telesom — pravi — v Mesecu, potem sta bili dve tvarini v istem prostoru in je bila to taka skrivnost, kakor je bila oseba Kristova, ki je združevala v sebi božjo in človeško naravo. Pa tu na zemlji tega ne pojмимо; pač pa bomo razumeli tam v blaženosti, kjer bomo vse to spoznavali z lahkoto kakor zdaj aksiome, t. j. prve resnice. Vv. 19—45.

Drugo, kar pesnika zdaj silno zanima, so pege na Mesecu. Ali je res to Kajna, kakor ljudje govore? On meni, da je vzrok pegam neenaka gostota tvarine. Vv. 46—60. In zdaj se prične dolga razlaga Beatricina, odkod to, da so nekatere zvezde bolj, druge manj svetle in torej tudi Mesec na nekaterih mestih bolj, na drugih manj svetel. (Mi seveda vemo, da so tiste pege posušena žrela ognjenikov. Ampak takrat, ko niso imeli daljnogledov?) Iz neenake gostote je pege razlagal slavni arabski filozof Averroës po Aristotelu; Beatrice pobija to naziranje z razlogi slavnega krščanskega modroslovca Alberta Velikega, ki je bil učitelj sv. Tomažu Akvinskemu. V tem-le je jedro razlage: Če gledaš na zvezdnato nebo, vidiš, da so zvezde različnosvetle; pa tudi to je gotovo, da so njih vplivi različni, raznovrstni. Torej morajo

biti tudi vzroki teh vplivov raznovrstni. Potemtakem ne more biti samo neenaka gostota vzrok, ker bi morale zvezde v tem slučaju imeti samo ene vrste vpliv. Vv. 61—72. Pa tudi glede peg na Meseču tvoja podmena ni prava. Zakaj dvojje je možno: ali gre tista rahlost tvarine vsaj na nekaterih mestih skoziinskozi, in v tem slučaju bi ob solnčnem mrku morali tam skozi vrzel sonce vendarle videti, a — ga ne; ali gre rahlost samo do gotovih trdih točk (sten) in se vrsti z gostoto, kakor se vrsti tolšča z mršo v telesu, in v tem slučaju bi se morali pa solnčni žarki odbijati kakor od stekla, ki je podloženo s svincem, in ne bi smelo biti temnih peg. Vem, kaj porečeš: zato so tisti odbiti žarki bolj temni, ker prihajajo iz večje globine. Poskus s tremi zrcali te uveri, da to ni res. Vv. 73—105.

Ali odkod torej neenaka svetloba in kot posledica neenaki vplivi? Beatrice nadaljuje: Kakor spomladi zleze sneg s tal, takó je zgínila zmota iz tvojega uma; zdaj mora pa posvetiti žarko sonce resnice. Prižgala bom tako luč tvojemu umu. Poslušaj! Takoj pod desetim nebesom — empirejem —, ki je kraj večne blaženosti in miru, se suče največji nebes, deveti, primum mobile. Ta hrani v sebi bit vseh stvari, ki so obsežene v vseh osmih nebesih; a ta bit je tu še kakor v klici, v možnosti; še nerazdeljen in neopredeljen. V osmem nebu se ta bit cepi in deli v neštivilne bitnosti, t. j. zvezde, in vsaki teh bitnosti vtisne to nebo posebno podobo, lik (l'immagine); te like prejema od svoje Intelligencije (Angela-okretnika), a ta jih vidi v Bogu. In v tem smislu je osmo nebo pečatnik (v. 132), ker posreduje, da njegove bitnosti prejemaajo like od Angela-okretnika, in kot pečatnik dalje vpliva s svojim okretom na sedmi, šesti nebes itd., da pridejo ti vplivi slednjič v štiri prvine (ogenj, zrak, vodo in zemljo), ki so v sredi svetovja; in ti vplivi so v njih kakor semena, in vsled razne stajе zvezd nastajajo poedina bitja, ki vsako sestoji iz stvari in lika. In takó prejema osmi nebes (in vsak naslednji) svoj okret in svoje moči od svojega Uma (Angela-okretnika), kakor prejema kladivo od kovača umetnost. In kakor si duša v telesu, ki je ena in enovita, zgradi razne ude za razna opravila, takó Angel-okretnik osmega nebesa deli svojo dobroto nešteti zvezdam, t. j. deli v različni meri moč in vplive, da z njimi delujejo v prvinah. Če torej v jasni noči vidimo, kakó veselo migljajo zvezde, kaj je to? Kakor lesk v očeh kaže na veselo dušo, takó je tisti lesk določene zvezde en drobec dobrote Angela-okretnika, združen z dragocenim, bisernim telesom zvezde. In ta večji ali manjši drobec dobrote je formalni princip večjega ali manjšega leska in vpliva zvezde, ne pa neenaka gostota.

O vi. ki. vjeti v poslušanja mreže.
v čolnéh za mojo ladjo ste veslali,
to ladjo, ki pojoč valove reže,

4 vrnite rajši k svoji se obali,
nikarte dalje, na morjá globine:
brez mene ne bi kod ne kam več znali.

7 Nihče doslej ni plul prek te gladine:
Minerva duje, Apólon krmo vlada.
Modrice zvezd mi pot kažó v daljine.

10 Le malobrojni vi, ki že iz mlada
vrat stezali za angélsko ste hrano
(kdor vživa jo, dasi nasičen — stradal),

13 vi svoj peljite brod na morje slano,
v niem jadrajoč po moje ladje strugi,
preden valovje zgrne se izravnano.

16 Čudili boste bolj se kot sodruzi
so slavnega se Jazona, ko vklénil
bil v Kolhidi je ljute bike k plugi.

19 Žeja, vrojena mi, da sem hrepénel
uzreti raj. Bogá odsevajoči,
me dvignila je kvišku, ko bi trenil.

22 V neób Beatrice, jaz nej zrl sem v óči;
in v hip, da deneš pšico na tetivo
in sprožiš iz zareze in pšica skoči,

25 priplul pred nikdar videno sem zrivo
in ostrmel ob čudu sem predmeta;
a ona, to videč, se ljubeznivo,

28 vsa lepa, vsa od radosti prevzeta,
obrne k meni: »Bógu reci hvalo,
do prvega da si dospel planeta!«

31 Oblak naju obdal — se dozdevalo —
je gost, svetel in trd, da v njem sva bila,
kot sonce skozi demant bi sijalo.

34 Ták v biser tisti večni sva vstopila,
kot solnčni žarek stopi skoz gladino
vodé, ne da bi ta se razdelila.

37 Če šel s telesom v lune sem notrino —
kdo umé, kak i s t e g a obseg prostora
k tvarini drugo naj sprejmé tvarino? —

40 to vžgati v nas tem večjo željo mora,
čimprej da vzremo tisto Bitje sámó,
ki z našo vkup v njem božja je natora.

43 Tam vzremo, v veri kar za res imamo;
skrivnost nam brez dokazov tam zasine,
kot prve tu resnice zdaj spoznamo.

46 In djal sem: »Iz srcá. gospá, globine
hvaležen jaz sem Onemu v resnici,
ki dvignil me je sém iz solz doline.

49 A pege tiste v Mesečevem lici
kaj so? Povejte! Ker odtod izvira,
da ljud o Kajnu véruje pravljíci.«

52 Nasmehne se; nato: »Pa še, da vera
zemljanov vbogih zajde časih v zmote,
ko čutov ključ k resnici ne odpira,

55 strmiš? Te pšice pač naj ne pekó te
nič več: saj vidiš, da celó, sledeč čutila,
le kratke vaš razum ima perote.

58 No. tvoja sodba peg bi se glasila?«
»Za lune luč, različnorazdeljeno.
tvar gósta in redka bi razlaga bila.«

61 In ona: »Videl v zmoto potopljeno
boš mnenie svoje, če dokaz resnice,
protivne ti, poslušal boš pošteno.

64 Glej. osmi nebes: zvezd na njem množice
nebrojne, kolikosti. kakovosti
različne, in vsaka svoje ima lice!

67 Od neenake vse je to gostosti?
Potem bi bil en sam način upliva
u vseh, le večje ali manjše velikosti.

70 No, vplivi razni so; zatoorej biva
počél formalnih več za-njé, ne éno;
a tvoj razlog — do enega — vsa ubiva.

73 Še več! Če pegam vzrok le tvar, zgoščeno
al bolj al manj, veliš, se mislit dasti
dve možnosti: al mesto prestreljeno

- 76 prav skoz; al pa: kot v mesu se in masti
mrša vrstí, sledila pač takó bo
v tej lune knjígi gosta redki plasti.
- 79 Denimo prvo: mórali svetlobo
ob solnčnem mrku uzreti bi, vsaj mračno,
kot sploh prodíra svít tvari redkobo.
- 82 Pa s tem ni nič; bo drúgo li drugačno?
Poglejmo! Ovržem li i to, izvira
potem, da mnenje tvoje je napačno.
- 85 Rahlost torej — denimo — ne prodíra
prav skoz: torej zadeva ob neko steno,
ob tvar protívno, ki ji pot zapíra;
- 88 tu odbíja žarek se s smerí premeno,
prav kot od stekla, ki s strani zunanje
je podloženo sè svinčeno peno.
- 91 Porečeš: solnčni žarek bolj teman je
ondí, nego na kakšni drúgi strani.
ker seva odsev iz dalje, iz globanje.
- 94 Le-té trditve zmotne te obrani
poskus, če hočeš ga; saj Modrec pravi,
poskus da vaših ved studence hrani.
- 97 Zrcala vzemi tri; níih dve postavi
predsé enako daleč. tretje v sredi
naj bo obeh, stoječe bolj v daljavi.
- 100 Za hrbtom tvojim — ti v zrcalo gledí! —
naj luč gori, naj v vseh se treh svetlika,
naj vseh odsev se vrača k tebi spredi.
- 103 Četudi v dalnjem bo zrcalu slika
pač manjša, nego sliki dve ostali.
svetloba nje ne bo nič manj velíka. —
- 106 In здаí, kot v žarkih toplih se razgali,
ko beli snež skopní, zemlísca tala,
vse boje blede prosta in zmrzali:
- 109 tak íaz, ko blodnja tvoja je zbežala,
prižgem ti v umu luč. ki bo tak žíva.
da pred očmí iskrec ti bo migljala.
- 112 Pod nebom, božji mir ki srečno užíva,
vrtí nebó se: v njem kot v klici. v móči
ves bíť vseh drúgih nébesov počíva.
- 115 Nebó še nížje, pestro v jasni noči,
bíť tísti v razne bitnosti razkraja:
so bíť, a vsaka ód njegá se ločí.
- 118 In nížji krogí? Níih različna staja
prvine s semení — u krogov sredi —
k ustvarjanju — po smotrih vse — sprovaja.
- 121 Tak — vidiš — stopnjema in v lepem redi
vrstíjo se le-tí svetá organi:
kar zgor dobé, na spod oddajo. — Gledi
- 124 zdaj, da, kot jaz k resnici spem iskani,
po teh izvajanjih, lepó od kraja,
i ti potem boš sam k nji brésti v stani.
- 127 Okret in vpliv v krogóve te prihaja
od blaženih posrednikov okreta,
kot kládívu kovač umetnost daja;

- 130 in nébesu, ki zvezd krasí ga četa,
Um-okretník sliko svojó vtiskuje,
in pečat je ta slika, tak prejeta.
- 133 In kakor duša, ki v telesu snuje,
raznim móčém primerno si zgrajeva
različne ude in na nje deluje,
- 136 takó dobroto svojo razodeva
v neštetih zvezdah Um na tem nebési,
a sebe, da je eden, razumeva.
- 139 Različni vpliv v različni meša zmesi
sè zvezd se bíseri; je vir síjaja,
kot duša vir življenja je v telesi.
- 142 Ker iz vesele naraví prihaja
ta vpliv, zato iz zvezd veselo síje,
kot lesk očí srca radost izdaja.
- 145 Če torej k vam svetlejšé žarke líje
od zvezde zvezda, kríva ní gostota:
da svít in mrak zvezdá v okó vam bíje,
- 148 je vzrok formalní — Ángela dobrota.«»

SVEŽA ROŽA.

V najlepšem cvetju
sem odtrgala rdečo rožo
in jo spravila v srce.
Prešla je pomlad,
oglasila se je zima
in sneg je pokril polja.
Odprla sem svoje srce
in sveža je ležala
pred menoj rdeča roža.

Vida Taufer.

ČRNI PAJČOLAN.

Obraz svoj sem zakrila s pajčolanom,
da me ne vidi stari ženín moj.
Bojím se ga, ker je neumen.
Včasih poljubljá cele ure moje roke,
a jaz ga samo gledam;
kot sužnju mu dovolím,
da se vsede k mojim nogam.
Kako me dobro skrije
črni pajčolan.

Vida Taufer.

O VEČERIH.

Ob oknu med rožami
sem čakala,
in če te bilo ní,
sem plakala,
in če te bilo ní,
sem ruvala rože iz prstí
in jih togotna
metala v temo.

Vida Taufer.

DANTE ALIGHIERI: LA DIVINA COMMEDIA.

PREVEL IN RAZLOŽIL J. D.

TRETJI DEL: RAJ.

Spev III.

Ko je bila Beatrice, »solnce, ki mu je bilo mlado grud z ljubeznijo vžgalo«, pesniku razložila, zakaj so ene zvezde svetlejšje od drugih, in je pesnik baš hotel izjaviti, da spozna svojo zмотo, zagleda naenkrat vizijo (prikazen); celo vrsto postav vidi, medlosvetlih (kakor je biser na čelu krasotice medlosvetel), in zdi se mu, da gleda v nekakšno ogledalo, in zato pričakuje, da odnekod pridejo prave osebe. Ali Beatrice se mu posmeje in mu pojasni, da so to že prave osebe in da naj le govori ž njimi. (Pesnik se je torej zmotil, imajoč prave osebe za njih slike; ravno narobe se je bil v starodavnih časih zmotil grški krasavec Narcis, imajoč svojo podobo, ki jo je videl v vodi, za pravo osebo nekega drugega krasavca, tako da se je vanjo zaljubil.) V duhu, ki ž njim pesnik govori, spozna slovečo Piccardo, Florentinko, ki jo je bil brat, plemenitaš Corso Donati, s silo vzel iz samostana sv. Klare ter jo dal za soprogo političnemu somisljniku. In druga medlosvetla senca je Konstanca, sicilijanska kraljica. Sodobniki Dantejevi so trdili, da je bila tudi ona s silo vzeta iz samostana ter dana za ženo kralju Henrik VI, Hohenštavfvcu, »vetru« (viharju) iz Švabije, ki mu je rodila Friderika II., »tretjo, a obenem zadnjo viхро, ki je prišla od severa doli, sē Švabskega, v Italijo«. (Prvi »veter« je bil cesar Friderik I. Barbarossa.) — Obē ženi sta — seveda vsled sile — samostansko obljubo pomanjkljivo izpolnili; zato uživata blaženost na Mesecu, ki je nepopolnost in pomanjkljivost njegova stalna lastnost.

Tāk solnce, mlado grud ki vžgalo s pšico
bilò mi, zdaj, ovrǵši mi zmotnjavo,
mi krasno pokazálo je resnico.

- 4 In že, da sem preverjen, to izjavo
sem dati hotel bil in že v zahvalo
sem dvignil bil, kolikor prav je, glavo:
- 7 v tem videnje se mi je prikazalo,
ki me prevzelo tāk je brezpogojno,
da izjavo dati — iz uma mi je palo.
- 10 Kakor skoz šipo brušeno, prosojno,
al v vodi čisti, ki ji v dno pronica
okó lahkó in ki stoji pokojno,
- 13 odsevajo v obrisih naša lica
tāk medlih, kot medló raz čelo belo
bi biser razločila nam zenica:
- 16 tam takih lic je več govōrit htelo;
in zmotil sem obratno kot Narcis se,
ki k vodni senci mu srcē vzplamtelo.
- 19 Jaz, ko zapazil medle sem obrise,
pogledam, kdo pač pride, na vse kraje,
misleč, da sem zrcala videl vtise.
- 22 Pa nič nikjer! Pogledam vpraševaje
naravnost v ōči mili mi vodníci,
sijōče v svetem ognju in smehljaје.

- 25 »Nē čudi se nasmešku v mojem lici:«
mi dé — »otročje vidim te se vesti;
še noga ne stoji ti na resnici,
- 28 v praznino stōpa, ne po trdi cesti.
Duhovi so, ne slike njih, v kraj toti
poslani; niso obljubam bili zvesti.
- 31 Govōri jim, veruj, kar porekó ti,
ker Luč-Resnica, njih popolna sreča,
več ne pusti jim stōpit s prave poti.«
- 34 In k senci, ki med njimi hrepeneča
se zdela po razgovoru je zlasti,
ko da me sla je zmedla pregoreča,
- 37 dem: »Srečni duh, ki vse okušaš slasti
ob žarkih, vate iz večnosti sijōčih,
ki more jih le skušnja zapopasti,
- 40 usodo drugov, s tabo bivajočih,
in sam kdo si, prijazno mi oznani!«
In duh takoj ōči mi dé smejočih:
- 43 »Ljubezen naša uslišati ne brani
želj svetih, kot Ljubav jih sliši óna,
ki če, da slični vsi smo ji dvorjani.
- 46 Bilà nekdaј med svetom jaz sem nuna;
če izvoliš se v spomin nazaj ozreti,
spoznaš, da tu me zlejšala je luna,
- 49 in da Piccarda sem, se ti posveti;
v teh družbi blāženih, ki tu živijo,
sem blažena v najlenejšem planeti.
- 52 Vsa čustva naša radostno plamtijo
za vse, kar Duhu Svetemu ugaја,
ž Njim tvorimo veselo harmonijo.
- 55 Le zdi se, da smo spod pod svetci raja;
tu smo, ker smo v nemār bili pustili
obljube, ne spolnili jih do kraja.«
- 58 Dem jaz ji: »Divna vaša lica pali
nekakšno lesketanje uprav nebeško;
drugačni ste, kot tam smo vas poznali;
- 61 zato spomin mi storil je pogreško;
zdaj, ko beseda tvoja mi pomaја,
zdaj izpoznati te mi več ni težko.
- 64 No, ki si srečna tukaj, duša blaga,
povej, al ne želiš si više gori,
več videt in bolj Bógu biti draga?»
- 67 Nasmehne malo v drugih senc se zbori;
nato mi dé tāk radostnovznesena,
kot v ognja bi gorela Praizvori:
- 70 »Brat, vsaka naša želja je utešena
v Ljubezni; kar imamo, to želimo;
vsa druga naša žeja je ugašena.
- 73 Da više gori priti hrepenimo,
bi želje naše Njemu bile tuje,
po čigar volji tu — zasē — živimo;

- 76 no, ták nesklad se tukaj izključuje,
ker nujno tu je, da ljubezen vlada,
a vsak nesklad nje b i s t v u nasprotuje;
- 79 zakaj to k blaženosti bistvu spada:
da mej se volje božje ták držimo,
da iz vseh se volj le ena volja sklada.
- 82 Na raznih stopnjah torej če stojimo
kraljestva tega, občanom vsem to ugaja:
Kralj hoče to, to voljo vsi častimo.
- 85 Iz volje te naš sveti mir izhaja;
v te volje morje s silnimi koraki
hiti, kar stvarja Bog, kar stvarstvo raja.«»
- 88 Bilò mi jasno je: na stopnji vsaki
je Raj, čeprav Bog ne rosí, ne trosi
povsodi milosti v meri enaki.
- 91 Pa, kakor se zgodi, da gost, ko kósi,
jedí je ene sit, po drugi gleda,
zahvalja se za ono, te še prosi:
- 94 ták moja je takrat bilà beseda,
da izvedel bi od nje, zakaj dotkala
s čolničkom platna ni v zatišju reda.
- 97 »»Popolnost in zasluge«» — je dejala —
»»osrečujó tam više gori ženo,
ki sosestrám je šlar in haljo dala,
- 100 da noč in dan bi mislile na eno,
na Ženina, ki rad sprejmè in mara
obljubo, iz ljubezni Mu storjèno.
- 103 Hiteč za njo, sem deklica, let stara
dovolj, pustila svet in obljubila
slovesno, da odslej me vodi — Klara.
- 106 A zlobnih móz me roka je ugrabila
iz tihega ozidja samostana;
sam Bog ve, kaj potem sem vse prebila.
- 109 A ta-le luč na desni, nespoznana
dotlej ti, s svitom vsem tega planeta
ožarjena takó in obsijana,
- 112 kot jaz bilà enako je zadeta:
bilà ji — nuni — raz glavó sè silo
ji šlara senca svetega je vzeta.
- 115 Pa dasi vrženi nazaj nemilo
u svet, zoper vse pravo in pravico,
s r c e ji še naprej je šlar nosilo.
- 118 Konštanco gledaš v luči tej kraljico:
ki vetru Švabov drugemu rodila
je tretji, da zaključil je trojico.«»
- 121 Zapela je, ko to je izgovorila,
»Ave Marija!« — in zginila izpred óči,
kot težka stvar v tolmunu bi vtonila.
- 124 Moj pògled ji sledil je zginjajoči,
dokler je mogel; ko mi v svitu mine,
spet k cilju, k srca želji najbolj vroči,
- 127 spet k Beatriči pògled se privíne;
al ta mi v óči bliske je streljala,
da izprva nisem nje strpel bližine
- 130 iz vpraševanja sla mi je zastala.

PAV V MESEČINI.

Vesoljnega vodometa mesečina šumlja, šumlja
na bajne pokrajine mojega srca,
iz bilke, iz rože, iz vej kipi za vzdihom vzdih,
v srebrne daljine lije vsemírske žeje dih.

In ko je bila čaša duše polna bisernih snov
je v prostorje tiho zvenečih zlatih zvonov
pav zaklical v noč. — —

Krik njegov bil je misli suličaste zasmeh:
»Kaj si lažeš opojnost v dveh,
saj si sam,
sam,
in ona odšla je bogvekam.«

Miran Jarc.

DANTE ALIGHIERI: LA DIVINA COMMEDIA.

PREVEL IN RAZLOŽIL J. D.

TRETJI DEL: RAJ.

Spev IV.

Smo še vedno na planetu Mesecu. Koncem prejšnjega speva je Dante od Piccarde izvedel, da sta ona kakor tudi njena soblaženka, cesarica Konstanca, bili siloma ugrabljeni iz samostana in da se pozneje nista več vrnila v tiho samoto. Ko to pripoved poslušal, se mu nudita dva dvoma (dve težkoči), enako težka, takó da se ne more odločiti, katerega bi prej razodel (kakor bi človek, med dve enaki jedi postavljen, po nobeni ne segel, od same neodločnosti! Isto je v 14. stoletju trdil sholastični filozof Buridan o svojem oslu.) Vv. 1—9. Zato Dante molči; toda Beatrice, ki vse vidi v Bogu, čita v poetovem srcu željo ter mu z jasnimi besedami pové vsebino obeh dvomov (kakor je bil nekdašnji prorok Daniel povedal Nabuhodonozorju sanje, ki jih je bil kralj pozabil in je že hotel dati umoriti modrijane, ki mu jih niso mogli v spomin poklicati.), in sicer se prvi dvom tiče prostosti človeške volje (vv. 19—21), drugi pa Platonove teorije, da duše, preden pridejo v človeško telo, bivajo na zvezdah (vv. 22—24). A ker ima drugi dvom »več žolča v sebi«, t. j. ker je protiven nauku Cerkve, ga Beatrice razreši najprej (vv. 28—63); res sicer vidi Dante duše na Mesecu, ampak to je — ga uči Beatrice — le navidezno, le zato, da s čutili spozna različne stopnje rajske blaženosti, zakaj v resnici so vsi zveličani duhovi pri Bogu, v desetem nebesu, v rajski roži. (Sicer pa je Platon — pristavlja Beatrice — mislil morda samo to, da zvezde vplivajo na človeka; v tem slučaju njegova misel ne bi bila smešna.) — Drugi dvom je pa ta: Če sta imenovani ženi bili s silo vzeti iz samostana in sta torej vsled sile ukinili sveto obljubo, ali je pravično, da se jima to šteje kot pomanjkljivost in se vsled tega nahajata na najnižji stopnji blaženosti? Beatrice razlaga, da bi bili silo premagali (v duši), da sta bili takó krepke volje kakor sv. Lovrenc na ražnju ali starorimski junak Mucij Scaevola, ki je rajši roko držal v ognju, nego da bi izdal sozarotnike. Pa glej! Ko mu takó razlaga moč volje, ki se ne dá nikdar upogniti, če sama noče, zapazi, da Danteju spet nekaj ne gre v glavo, namreč trditev Piccardina, da je Konstanca v srcu, v duši vedno zvesta ostala obljubi. Kakó se to strinja: Beatrice trdi, da Konstanca ni do konca ostala zvesta, Piccarda trdi nasprotno. Kakó se to strinja? Ali blaženi morejo lagati? Protislovje se razreši takó: Piccarda misli absolutno voljo, Beatrice voljo, ki popusti pred večjim zlom. Zgled take volje je starogrški junak Alkmajon: njegov oče, kralj Amfiaraj, je šel, izdan od svoje žene Erifile, nerad z vojsko zoper mesto Tebe; pred odhodom je naročil sinu, naj ga, če pred Tebami pade, osveti in mater umori. In takó je sin res, da ne bi bil neubogljiv napram mrtvemu očetu, postal materomorec, factio pius et sceleratus eodem, kakor pravi Ovid. Vv. 64—117. (Tudi to mesto je zgled dialektične disputacije, ki so jih srednjeveški sholastiški gojili.)

Dante se zahvaljuje za pouk; pravi, da se človeški um le v božji resnici spočije (kakor preganjana zver v jabinji); tudi je prepričan, da je resnica dosegljiva našemu umu. Ali kakor pri korenini drevesa pooganjajo novi pooganjki, takó se iz ene resnice rodi nov dvom, novo vprašanje (narava sama nas s tem sili, da se bližamo bolj in bolj že na tem svetu resnici); in to novo vprašanje se glasi: ali more človek obljubo devišstva spremeniti v kakšno drugo dobro delo? Vv. 118—142. Odgovor sledi v V. spevu.

Med dve postavljen enaki človek jedi,
slasti, razdalje iste — glad bi kruti
trpél, v njem vmrl, dvomeč ob polni skledi.

- 4 In jagnje, med volkulji zášlo ljuti,
bi stalo, med obema trepetaje;
in pes bi stal, zagnan med dve košuti.
- 7 Če torej mólčal jaz sem, oklevaje,
ker dvoma dva sta enako pritiskála,
ni hvale ne zaslužim s tem ni graje.
- 10 Dà, mólčal sem, a želja se mi brala
je v licu ter odgovora želega,
glasneje je ko jezik vpraševala.
- 13 Beatrica mi po zgledu Daniela
(Nabuhodonozorju ukrotil jezo
je bil, takó krivično) razodela
- 16 je dvoma oba: »Dveh želj protivnih zvezo
zrem v duši ti, zrem duše ti dušenje,
da duška ne dobiš pod dvomov pezo.
- 19 Tàk sklepaš: Dobri vztrajen če namen je,
kakó, z močjo katerega zakona
mi tuja sila krati zasluženje?
- 22 In drugi dvom: Al k zvezdam nebosklona
se duše v r a č a j o, na svojo vsaka,
kar misel bila starca je Platóna?
- 25 Ta dvoma dva te bôdeta enaka.
Ker drugi pa več žolča v sebi krije,
najprej o njem! Resnica o tem je taka:
- 28 Ne Sêraf, ki v Bogá vtopil oči je,
ne Mojzes, Samuel, obá Ivana,
ti nimajo — ne izvzamem ni Marije —
- 31 posebe trónov kje; nebes dvorana
ni druga njih ko teh na tem planeti;
ni blaženost jim daljša ali krajša dana.
- 34 Vsi krog krasé, prav vsi, nebes d e s e t i,
le mera je različna njih sladkosti,
čim bolj al menj deluje v njih Duh sveti.
- 37 T u že se duše javljajo v svetlosti,
n e, ker je tu njih delež, l e o z n a k a
najnižje to je rajske blaženosti.
- 40 Vam je umljiva le beseda taka,
ker samo s tem, s čutili kar zaznava,
vaš um k spoznanju novemu koraka.
- 43 In to videč slabost v vas, ponižava
se Pismo, in Bógu nog, rok daje dela,
v resnici pa s tem drugo namerava.
- 46 In sveta Cerkev angela Mihéla
in Gabriela kot možá vpadablja,
in lečnika Tobije, Rafaela.
- 49 Kar Platon o povratku duš razpravlja,
se torej s tem, kar vidiš tu, ne strinja,
(če namreč misli ták, kakor izjavlja).
- 52 Duša se vrne — t o učeč spominja —
na tisto zvezdo, s ktere se utrnila,
v teló poslana liki gospodinja.
- 55 Morda pa drug je zmisel besedila?
Če to, ob možnosti tega slučaja,
zasmeha misel ne bi zaslužila.

- 58 Mordà pač misli to, da z zvezd prihaja
upliv, ki vzrok je graji, vzrok pohvali?
Če to, lok v tarčo delno vsaj pogaja.
- 61 Ljudje ta upliv si nâpak razlagáli
so skoro vsi, in so božov imena
»Mars«, »Jupiter«, »Merkur« planetom dali.
- 64 No, druga sumnja tvoja — ták strupena
že ni ko prva: meni ne izneveri
— tegâ ne zmogla bi — te zlôba njena;
- 67 če namreč vam d o z d e v a se primeri,
pravični Bog da časih ni pravičen,
t o k v e r i naj je ost, ne h krivi veri!
- 70 Ker to umét, kâk uk je ta resničen,
predirnosti prejeli ste obilje,
storim, da boš, kar ták želiš, nasičen:
- 73 Če je nasilje t o, da, kdor mu cilj je,
nasilniku nikdar v ničém ne vda se,
za ôni dve izgovor ni nasilje;
- 76 ker v o l j a, dokler noče se, ne vdâ se,
ampak podobna ognja je bitnosti:
potlačen tisočkrat, vselej vzravna se.
- 79 Če torej vkloni malo se al dosti,
s e s i l i v d a; storili ták ti dvé sta,
ki nista se vrnili v kraj svetosti.
- 82 Da volja njiju ták bilâ je zvesta,
na ražnju kot Lovrenca je krasila,
kot Mucij, v ognju dlan, ni trenil z mesta —
- 85 bi ji na pot bilâ spet zavrnila
puščeno siloma, kot vdovi prosti.
Al taka volja zmir je redka bila!
- 88 Če torej razumél si po dolžnosti
besede te, tvoj dvom se je razblinil,
ki še večkrat bi delal ti težkosti.
- 91 A nov ti klanec je prek pota šinil
in preje se ti noğa bo vtrudila,
preden boš sam prek njêga se prerinil:
- 94 najprej namreč sem jaz te poučila,
da laž nemožnost blaženih duhov je,
ker zmir v Resnico Prvo zró; trdila
- 97 Piccarda pa nato kot čin gotov je,
srcé Konštanca zmir da šlar ljubilo:
v teh — zdí se — je trditvah protislovje.
- 100 No, dostikrat se, brat, je prigodilo,
da kdo, bežeč pred enim zlom, je storil,
dasi nerad, nekaj, kar ni prav bilo.
- 103 Ták Alkmajón je lastno mater vmoril,
brezbožnež, ménil pa, da je pobožen,
ker oče ga za umor je nagovoril.
- 106 K tej točki to pomisli: Kdor ogróžen
sicer je s silo, sčasom pa privoli,
nikar se ne izgovarjaj, krivde tožen.
- 109 Res, volja v o b č e noče zla nikoli,
pač p a l t u a l t a m, v strahú skušnjavi,
v bojazni, da se večji ogne bóli.
- 112 Kar torej dé Piccarda o ljubavi
do šlara, je ljubezen v o b č e umela,
jaz drugo; in ták prav obé imavi.«
- 115 Ták svetih reka je besed šumela
iz Vira, kjer izvira vsa resnica;
ták v mir in red mi dvojni dvom je déla.
- 118 »O, Prvega Ljubimca ljubljenica,«
dem jaz nato, »o božica, kot voda,
kot ogenj Vaša oživlja govorica.
- 121 Ni ták srcá globoka mi posoda,
da dar za dar bi mogel Vam vrniti;
naj vse modrost povrne Vam Gospoda!
- 124 Naš um — to vidim zdaj — se ne nasiti
razen v Resnice vzvišene jasnini,
ki izven nje nič res ne more biti.
- 127 Um v Njej spočije se kot zver v jazbini,
dosegši Jo; in je, je dosegljiva,
sicer težíli bi — zaman, k praznini.
- 130 Res, radoznalost je nenasitljiva
in dvom v dnu vsake istine vzbrstéva;
pa to le v vsh, k Resnici nas poriva.
- 133 To zakon jê prirode; ta vелеva,
ta vabi me, da vprašam Vas spoštljivo
za stvar, Gospa, ki v mrak se mi odeva:
- 136 Li more za obljubo pomanjkljivo
naknadit človek drugo dobro delo,
pred Bogom prav ták tehtno, zaslužljivo?»
- 139 Okó je Beatriči zažarelo,
ljubezni božje žar se v njem je krésil,
a moje pod tem žarom je medlelo;
- 142 zgubljen, ves zbežan sem oči povésil.

V ZGODNJEM JUTRU.

Odprla lepe je oči
v polteno slastni poltemi.

Pod oknom vtônîl je v sen korak ...
A kakor da jo gledanje bóli,
zaprla je trepalnice.
V globokem miru spalnice
prelivanje se čuje luči v mrak ...

In spet od pesmi se je utrudila.
Sklonila se na postelji je bela
(tiho roka je v laseh drhtela)
in je kakor v snu premišljevala.
kakó zvečer je v mesečini lepa bila —
(o to dehtenje kakor težkih vin!)
in je kakor mrtva pala
v opojnost svilnatih blazin ...

Anton Vodnik.

DANTE ALIGHIERI: LA DIVINA COMMEDIA.

Prevel in razložil J. D.

Tretji del: RAJ.

VI. spev.

Smo (od v. 93 speva V.) na planetu Merkurju. Izveličani duh, ki je koncem V. speva v imenu vseh blažencev te sfere nagovoril Danteja, je — to takoj izvemo iz v. 10 pričujočega speva — bizantinski cesar Justinijan (526—565 po Kr.), utemeljitelj zboljšanega prava starorimske države in kot tak za Danteja posvečena oseba.

Kakor VI. spev Pekla in VI. spev Víc ima tudi ta VI. spev Raja politično barvo: v Peklu je pesnik grmel zoper propalost mesta Firenze, v Vicah zoper neslogo Italije, tu v Raju pa ostro graja sovražnike rimske države. Najkrajše bi morda označili vsebino tega speva s tem, ako bi rekli, da podaja zgodovino rimskega Orla ali rimske državne zastave, ki je imela vrh droga srebrnega orla (aquila!).

Ker je Dante v prejšnjem spevu (V, 93) najprej vprašal, kdo je izveličani duh, ki govori, zato ta duh (Justinijan) najprej govori o sebi (v. 1—28), in sicer pové to-le: »Odkar je cesar Konstantin I. i. 330. prestavil prestolico na vzhod v Konstantinopelj (nesel je Orla proti toku solnca, t. j. po Dantejevem prepričanju: proti volji božji se je Konstantin umeknil iz Rima in papežu prepustil vso oblast v mestu; Orla je bil iz vzhoda, iz mesta Troje in gorovja Ide, prinesel v Italijo Enej, in sicer v pokrajino Latium, t. j. Lacij, in se ondi oženil s hčerko poslednjega kralja Lacija, Lavinijo), je minilo nad dvesto let in so vladali ondi razni cesarji, dokler ni slednjič žezlo prišlo v moje roke. Sam Bog me je navdihnil, da sem se lotil očiščevanja in urejevanja rimskega prava. Izpočetka sem bil krivoverec, monofizit, tajčec dve natori v Kristusu; spreobrnil me je papež Agapit (533—536). Sedaj, v nebesih, se je moja vera spremenila v gledanje. Sedaj to skrivnost (o dveh natorah v Kristusu) takó jasno vidim, kakor je vam, ljudem na zemlji, logično načelo protislovja — da namreč isto bitje obenem in v istem oziru ne more biti in ne biti — popolnoma razvidno. (Zgodovina nam o krivo-verstvu cesarja Justinijana nič ne pripoveduje, pač pa, da se je njegova soproga, cesarica Teodora, nagibala k isti zmoti.) Da bi mogel nemoteno delati kot reformator rimskega prava, sem vojskovanje izročil svojemu poveljniku Belizarju, ki je imel tolike uspehe.«

S tem je podan odgovor na vprašanje Dantejevo, kdo je duh, ki govori; sam od sebe pa Justinijan dodá kratko zgodovino rimskega Orla, da pokaže veličino greha ob eh vélikih strank sodobne države, gibelinov in gvelfov.

»Le poglejmo« — takó nekako nadaljuje — »v zgodovino Orla! Častitljiv je bil že od začetka: Palant, ki je že pred prihodom Enejevem v Italijo vladal na griču Palatinskem, se je z Enejem vred boril v korist Orla in umiraje je Orlu izročil svoje kraljestvo na Palatinskem griču. Slaven je bil torej Orel že takrat. Svojo mladost — nad 300 let — je Orel nato preživel v mestecu Albalonga v Albanskih gorah, v bližini Rima. Takrat so se borili trojčki s trojčki, t. j. Kuriaciji in Horaciji; zmagali so Horaciji, t. j. pristaši Orla. Iz Albe so šli ustanovit Rim. V Rimu je vladalo najprej sedem kraljev. Prvi kralj — Romulus — je ugrabil Sabinke, zadnji — Tarkvinij Ošabni — je s svojo silovitostjo provzročil smrt krepotni Lukreciji. Nato je Orel v zmagovitem poletu premagal kralja Galcev Brena, epirskega kralja Pirrha; odlikovali so se pod Orlom starorimski junaki, n. pr. Manlij Torkvat, diktator Cincinat (t. j. Kuštravec), junaki iz rodbin

Decijev in Fabijev; premagal je Orel — v rokah mladega P. Kornelija Scipiona — Hanibala; v rokah Pompejevih je razrušil med drugim sovražno trdnjavo Fiesole. (Spodaj stoji Firenca.) In ko se je bližal čas Kristusovega rojstva, je Orla držal v rokah slavni G. Julij Cezar. Kaj zmag je izvojeval Orel v njegovih rokah! Od reke Vara (v Zgornji Italiji) pa do Rena reke, porečja rek Izere, Saône, Sêne in Rodana je Cezar podjarmil. In potem je prekoračil vodo Rubikon in pognal svojega nasprotnika Pompeja v divji beg, iz Italije v Drač, iz Drača k Farzalu (v Tesaliji), kjer ga je potolkel; od Farzala je Pompej bežal v Egipet (k Nilu), kjer je bil ubit. Na pohodu za Pompejem je Cezar posečil tudi Trojo, »gnezdo Orlovo«, in grob Hektorjev. Nato je odstavil Ptolemeje z egiptovskega prestola v korist Kleopatru. Takoj nato je udaril na Juba, zaveznika Pompejevcev. Po G. Juliju Cezarju (ki je bil zavražno umorjen v Rimu dne 15. sušca l. 44. od Brutu in Kasija) je p o d e d o v a l Orla njegov pravnuk Oktavian Avgust: ta je maščeval dedovo smrt nad Brutom in Kasijem; potem je porazil Mark-Antonija pri Múlini; takrat je trpelo tudi mestoce Perusium, t. j. Perugia. (To je bila opomba za Firenco, ki se je upirala Henriku VII.) V bitki pri Akciju je Avgust premagal Antonija in zaveznico njegovo, kraljico Kleopatru, ki je bežala iz boja ter si v obupu nastavila na rame strupene kače. Slednjič je zaklenil »vrata Janusova« v Rimu, skozi katera so korakale legije v razne boje; zavlada je po vsem svetu mir. Neizmerno velikih činov je torej dovršil Orel. Ali največjega je dovršil pod tretjim cesarjem Tiberijem (vladal je od l. 14. do 37. po Kr.). Tiberij je bil orodje Pravičnosti božje, ko je — v osebi svojega namestnika Pilata — obsodil Kristusa v smrt. Ali čudo čudno! Za cesarja Tita (l. 70.) je isti Orel pravično osvečilo Tiberijevo osvetilo! (V naslednjem spevu bo podala Beatrice o tej skrivnosti razlago.) In ko so Langobardi grozili Cerkvi, je Orel v rokah Karla Velikega prinesel pomoč.« (Vv. 29–96.)

Zgodovinski pregled je končan. Zdaj sledi ostra graja Justinijana - Danteja na gibeline in gvelfovce. »Vi, gibelini, ki Orla držite v svojih rokah, ga izkoriščate; in vi, gvelfovci, v zvezi z rumeno lilijo (t. j. francoskim kraljem Karlom), ne rujete zoper državo: nikdar ne bo Bog dopustil, da bi v grb rimske države prišla lilija mesto Orla.« (Vv. 97–111.)

Ker je Dante v V. spevu (v. 127) vprašal tudi to, zakaj bivajo dotični duhovi na Merkurju, torej precej nizko, mu tudi na to odgovarja Justinijan: »V življenju smo bili častihlepni. Vendar smo tu popolnoma srečni, ker je plačilo naše do pičice primerno našemu zasluženju.« (Vv. 112–126.)

Končno pové Justinijan, da je v številu njegovih drugov tudi Provansalec Romée, t. j. Romar. O tem pišejo viri, da je bil upravitelj na dvoru grofa Rajmunda v Provansi in je kot tak grofu pomnožil imetje ter posredoval možitev vseh štirih hčerâ grofovih v kraljevske hiše; padel pa da je v nemilost vsled obrekovanja in zavisti; ko je s pismi dokazal svojo nedolžnost, je odšel spet po svetu, skrivnostno, kakor je bil prišel. Nikoli se ni več o njem čulo. (Zgodovinsko je samo to, da je poslednji provansalski grof Rajmund imenoval svojega vazala Romeja de Villeneuve za varuha svoji hčeri, dedinji Provanse.) Nekateri dantisti trdijo, da je Dante v Roméju (Romarju) s a m e g a sebe hotel ovekovečiti, in tudi to, da je menil najti svoje mesto po smrti na Merkurju, najmanjšem planetu.

»Odkar car Konstantin je z Orlom krenil
p r o t solncu (— Orel šel je bil v davnini
z a solncem z njim, ki v Lacij se priženil —),

4 Evrope skrajni rob let dve stotini
in več je pridržaval božjo ptico
v gorovja, gnezda njenega, bližini;

- 7 v senci pod svojo sveto perutnico
iz roda v rod svet vladala je ona;
tāk vlada v mojo je prišla desnico.
- 10 Justinijan sem, moj kras bil carska krona;
in On, Ljubezni Vir, me je napotil,
navlako da sem vrgel iz zakona.
- 13 A bil sem, preden dela sem se lotil,
te vere, v Kristu ena da narava,
in ni ta uk srcá mirú mi motil.
- 16 No Agapiť, mož sveti, Cerkvi glava,
me k prave poti speť privel je sledi,
mi pokazavši, kje je vera prava.
- 19 Kar vé ro val njegovi sem besedi,
zdaj vidim, kot ti vidiš, da nebitje
o b e n e m bitje ni, in nič ni v sredi.
- 22 Ko s Cerkvijo korak moj jel hodit je,
mi vdihnil Bog je ono veledelo,
ki vse posvetil svoje sem mu žitje.
- 25 Predál sem Belizarju vojsko celo;
bilà je roka božja z njim; nebó je
s tem meni v miru meč pustit velelo.
- 28 Na prvo to je odveť vprašanje tvoje;
oziri pa na Orla čast velijo,
dodati mi besede še nekóje,
- 31 da videl boš, kakó zeló grešijo
vsi zoper to častitljivo zastavo,
lastéč si jo, al če se prot borijo.
- 34 Glej, Orel si je koj pridobil slavo,
predál ko mu umiraje je kraljestvo
Palant, z močjó pridobil jo žilavo.
- 37 Glej, kakšno v Albi mu biló mladestvo
nad tristo let! In kāk se borba vnela
med trojčki in trojčki za njegà posestvo!
- 40 Od solz Sabink pa — glej! — da zaihtela
Lukrecija, za vlade sedem kraljev,
oj kakšna nad sosedi zmage dela!

- 43 Poglej, od rimskih v boj nesén boljarjev,
kaj učinil Brena, Pira je državi,
kaj trumam drugih ljudovlad, vladarjev!
- 46 Po njem Torkvat in Kvinkcij, zvan ‚Kuštravi‘,
rod Fabjev, Decijev občudovani,
vsi ti po njem so zableščali v slavi.
- 49 Po njem bili ponižani Afričani
ošabni so, sledeči Hanibála
čez Alpe. (V tisti, Dad, ti izviraš plani!)
- 52 Pod njim vrla mladca triumfovala
Pompej sta, Scipión; a upropastil
je grič, ki spod je zibel tvoja stala.
- 55 A v čas, ko Bog osrečil in počastil
je s sklepom svet, naj mir okusi raja,
se Cezar ga — ták Rim je htel — polastil.
- 58 Od Vara pa do Rena kák osvaja,
so Izèra videle, Saôna, Sêna,
in dôli, iz katerih Rodan se napaja.
- 61 In ko za njim ostala je Ravena
in Rubikon, ták vznesla so ga krila,
da ne pové tegà besed obena.
- 64 Prot Španiji mu vojska je krenila,
in Draču; in je udaril pri Farzali,
da zabolélo na bregéh je Nila.
- 67 Posetit svoje gnezdo in na obali
grob Hektorjev, mu pérut je letela;
odfrfotál je — k Ptolomeja žali.
- 70 Nato nad Jubo švignil je ko strela;
potem prot vašemu je šel zapadu,
kjer Pompejáncev tromba — čul je — pela.
- 73 Kaj orlonoša - d e d i č bil je, v Hadu
Brut — Kasij tulita; in ne drugače
Perusij, Múlina v pretežkem jadu.
- 76 Zbog njega i Kleopatra še plače:
pred njim bežeč vsa v strahu, od strupene
zadala si nenadno smrt je kače.

- 79 In k morju Rdečemu z dedičem krene;
z njim mir dá svetu toli zaželjeni
in slednjič tempelj Janusov zaklene.
- 82 No to, kar Orel ta, uprav slavljeni,
je storil — prej al pôtlej — za vladarja
sploh katerega al imperij mu izročeni,
- 85 se majhno zdi in mótno, če preudarja
z očesom jasnim se, brez strâsti tuje,
kar storil v dneh je tretjega cesarja:
- 88 Pravičnost Večna, ki me navdihuje,
je Orlu — v rokah tēga — dala slavo,
da kot osvetnik jeze božje sluje.
- 91 No, čudi zdaj nad daljnjo se objavo:
letél poznej je s Titom, da osveti
osveto, greha izvirnega popravo.
- 94 In ko zadal je rano Cerkvi sveti
zob langobardski, je pod Orla krili
hitél jo Karel Véliki podpreti. —
- 97 Zdaj sódi, koliko sta zagrešili
prej stranki toženi — proti državi,
in da vse vaše zlo sta zakrivili.
- 100 Orlu državnemu ta zoperstavi
rumeno liljo; o n a ž njim strankari;
težko je reči, ktera bolj ga gnjavi.
- 103 O, le spletkari, gibelin, spletkari,
a ne pod Orlom! Tēmu služi krivo,
med njim kdor in pravico steno ustvari.
- 106 Ti, Karel mladi, in gvelfi, prezirljivo
ne bijte ga! Strah kremplji so njegovi:
že levu izdrli večjemu so grivo.
- 109 Že često so jokali se sinovi
zbog krivd očelov; in je prazna vera,
da z liljo Bog zamenja grb orlóvi. —
- 112 Ta mala zvezda tem svoj kras odpira
duhovom, ki nekdam jim pri roboti
doseči slavo je bila namera.

- 115 In ker za tem so srca šla nam v zmoti,
ljubezni žarki — zakon ta tu vlada! —
manj živo tu vijó se nam k Dobroti.
- 118 No, zasluženju našemu nagrada
primerna je, ni manjša in ni večja,
in naša v tem radóst je in naslada.
- 121 S tem čuvstva nam naslaja hrepeneča
Pravičnost, tàk da zlèga ne želijo,
dà, ne mogó na pota, v stran vodeča.
- 124 Več zvokov tvori sladko melodijo:
in tàk na blaženosti rajske lestvi
tvoré vse stopnje sladko harmonijo. —
- 127 V tem biseru, v njegà duhov občestvi
bleščí se Romar, čigar divno delo
slabó plačáli so v svetá kraljestvi.
- 130 No, slábo i Provansalom je uspelo
sovražnim mu; pač hodi pot krivice,
kogàr, če drug je dober, bi bolélo.
- 133 Imel je štiri hčerke, vse kraljice,
grof Rajmund Beringhier; in vse omožil
mu Romar je, to tuje, tiho lice.
- 136 Potem — nahujskan — Rajmund ga je tožil,
češ, o n račun naj dá, pismo pobočno,
ki dvakrat mu dohodke je pomnožil.
- 139 In spet prijel za palico popočno
je starec. — Da svet vé, kàk mož je javil
— od vrat do vrat proséč — dušo mogočno,
- 142 slavi ga res, še bolj bi ga proslávil.«

DANTE ALIGHIERI: LA DIVINA COMMEDIA.

Prevel in razložil J. D.

Tretji del: RAJ.

VII. spev.

Smo še na planetu Merkurju. Skozi ves VI. spev je govoril cesar Justinijan o usodi rimskega Orla; tu, v začetku VII. speva se Justinijan s kratkim slavospevom (vv. 1—3) poslovil ter spet nazaj stopi v kólo blaženih duhov, ki nato Danteju izginejo kot blisk izpred oči (vv. 4—9).

Danteja pa mučijo vsled pripovedi Justinijanove razni dvomi. Justinijan je bil rekel (spev VI., v. 90), da je cesar Tiberij izvršil pravično osveto, ko je dal Kristusa križati; takoj nato pa je (v. 91 nsl.) dostavil, da je cesar Tit, ki je Jeruzalem razdjal, pravično osveto izvršil nad Judi. »Kako to?« se vprašuje Dante. Če je bila Tiberijeva (ozir. Judov) osveta pravična, kakó je zaslužila Titovo »pravično osveto«? To težkočo torej čuti Dante najprej, ali ne upa si, jo izraziti napram Beatrici, ko je že ves zbežan, če le začetek njenega imena (»Be«) ali pa konec (»ice«) sliši. No, Beatrice mu vidi v dušo, vidi v njej ta dvom ter mu ga razreši v vv. 25—51: Ker je Kristus ob učlovečenju privzel grešno človeško naravo, da bi zadosloval za Adamov greh, je bila njegova smrt na križu z ozirom na njegovo človeško naravo pravična; krivično pa je bilo ravnanje Judov, ki so iz zadolžene zmote prelili nedolžno kri. — Pa še neki težji dvom tlači dušo Danteju, ta-le: Zakaj smo morali biti baš s tolikim trpljenjem odrešeni? Mar ne bi bil Bog mogel velikodušno odpustiti Adamov greh, ne da bi bil zahteval smrt Kristusovo? Ta težki pomislek mu razvozla Beatrice v vv. 64—120 tako-le: Ker je Bog človeško dušo neposredno ustvaril, ji je dal večje prednosti nego stvarjem, ustvarjenim posredno; dal ji je bil neumrljivost, predvsem pa prosto voljo, še čisto nič nagnjeno k hudemu, dal posvečujočo milost božjo in s tem nadnaravno bogosličnost; toda z grehom je izgubil vse. Kakó bi mogel izgubljene prednosti nazaj dobiti? Le z zadoščenjem, ki bi bilo popolno in enakovredno. Toda kje je človek mogel dati popolno, enakovredno zadoščenje? Nemógoče! Le Bog je torej mogel pomagati. Seveda, lahko bi bil Bog kar sam od sebe odpustil; toda izbral si je ta način odrešitve, da je kot Bog in človek zadosloval z usmiljenjem in pravičnostjo, zato, da bi tem bolj vam, ljudem, pokazal svojo dobroto in vas zanaprej vnel k ljubezni božji. Ta načrt, ta način odrešenja je največji dogodek v zgodovini človeštva.

Končno čita Beatrice v duši Dantejevi še tretjo težkočo, še tretji pomislek: Če je to, kar Bog ustvari, neumrljivo, kakó to, da toliko stvari na svetu propade, pogine? Odgovor je v vv. 130—144: angele in človeško dušo je Bog ustvaril (in duše še ustvarjal neposredno, kot enovite, nesestavljene likove, ki lahko bivajo sami zase, brez telesa; vse druge stvari so sestavljene iz lika in tvari: tvar imajo od štirih prvin, t. j. vode, zraka, ognja in zemlje, likove pa dobivajo od nebeških sfér.

Še celó vstajenje od mrtvih sledi iz dejstva, da je bilo teló prvega človeka ustvarjeno neposredno (v. 145 nsl.).

»Hozana, světi vojnih trum Gospod,
ki razsvetljuješ s svojo gloriólo
presrečne luči teh kraljestev tod!« —

- 4 ták, stopajoč nazaj spet v svoje kólo,
 duh blaženi je pel, ki ob njegovi
 sem glavi videl dvojno avreólo.
- 7 In plesal je in drugi ž njim duhovi
 in skrili so se hipno mi v daljavi,
 kot blisk, ki hipno ga skrijó mrakóvi.
- 10 A jaz sem dvomil. »Javi, Gôspi, javi!«
 srcé bodril sem svoje bojazljivo,
 »z besedo milo žejo ti ozdravi.«
- 13 A v spoštovanju, ki neodoljivo
 me zgrabi že, če čujem Be al ice,
 glavó, kot dremal bi, sklonim spoštljivo.
- 16 Ni htela takega me Beatrice:
 obsije njen smehljaj me — ták prijazen,
 da v ognju bi hladil — in mi zakliče
- 19 in dé: »»Moj pôgled, nezmoŕljivo pazen,
 te v dvomih zrè, češ: »Ali po pravici
 pravični je sledila kazni kazen?«
- 22 No, koj razrešim duši ti vjetnici
 vezí; le v to pozór, kar dém ti, kreni,
 k velíki zdaj povedem te resnici.
- 25 Ker hôtel ni Adam, mož nerojêni,
 da prosto voljo Bog mu z uzdo sili,
 bil on, otroci ž njim bili zgubljeni.
- 28 In ležal ljudski rod v bedi nemili
 je vek za vekom, pot zgrešivši pravo,
 dokler da se ga Bog-Beseda usmili:
- 31 prišel z nebá in združil je naravo,
 nezvesto Stvarniku, v svojí osobi,
 z vezjó ljubezni večne in veljavo.
- 34 In zdaj v razlago mojo se poglôbi:
 Narava, ki Beseda se združila
 je ž njo, bilà je dobra v stvarstva dôbi.

- 37 iz raja pa se sama je izključila,
ko pot je, ki bilà je pot resnična
življenja, samovoljno zapustila.
- 40 Na križu kazni ni bilà krivična,
v naravo če oziraš se privzeto;
nasprotno: bila je nad vse pravična;
- 43 krivično pa trpela je osvečo —
če kdo — oseba, Bog, na križ razprti,
naravo ki privzel, za greh proketo.
- 46 Vspeh dvojen se rodil je iz ene smrti:
Bogú bilà in Judom je po godi;
nje sad: zemljé potres in raj odprti.
- 49 Odslej ti neumljivo več ne bodi,
če dé se: da pravično je osvečo
osvetil Dvor, ki zmir pravično sodi.
- 52 Al zopet vidim dušo ti zavzeto,
iz misli v misel greš, v vozlà zmešnjavo,
čigar zdaj razvozlanja čakaš vneto.
- 55 Tàk deš: »Kar čul dozda sem, mi gre v glavo,
ne gre pa mi, zakaj Previdnost htela
odrešit nas sè smrtjo je krvavo.«
- 58 Ta ukrepi, moj brat, ostal prikrit do cela
bo vsakomur, čigar ni duša verna
v ljubezni še plamenih dozorela.
- 61 No, ker v te tajne brezna neprodna
vaš um prodira, ne prodrè, naj čuje,
zakaj ta odrešitev je primerna:
- 64 Dobrota božja, ktera zametuje
vsako zavist, iz svojega sijaja
lepoto večno v stvarstvo izžaruje.
- 67 Kar neposredno ji iz rok prihaja,
je vekotrajno, ker se ne pokvari
pečat, ki vtisne ga, no v veke traja.

- 70 Dà, stvar, ki neposredno jo ustvári
Dobrota, je svobodna v svoji poti,
vpliv nebni krogel ji ne gospodari;
- 73 in bližja je in ljubša je Dobroti;
in sveti žar svoj siplje v vse Ljubezen,
a več ga, kjer več sličnosti zaloti.
- 76 Odlik je teh človeški duh deležen
prav vseh; a če le êne oskodéva,
je padec iz višine neizbežen.
- 79 Le greh samó svobôdo mu razdéva,
greh bogoslično kvari mu nato-ro,
da medlo v njej ljubezen božja seva.
- 82 Na prejšnje vzpne se vzvišenosti góro
le s tem, da greha jamo prej zadela
u boju s slo, s kesanjem in pokoro.
- 85 Grešila je narava vaša cela
v Adamu: zguba jo s tegà povoda
odlik je teh in raja jo zadela.
- 88 Zdaj pazi prav: Ni bilo vam izhoda,
da prejšnjo čast bi speť si pridobili,
kot pot prek enega — iz dveh — broda:
- 91 al Bog da sam od sebe se usmili,
al da ljudje za greha veličino
samí iz svojih sil bi zadostili.
- 94 Zdaj v sklepov večnih pôgled vpri globino
in prisluškuj razlagi tu podani
z vso možno uma svojega ostrino:
- 97 Ni človek — bilje končno — sam bil v stani
zadóstovať; ni mogel ták globoko
v pokori iti, v ponižnosti skesani,
- 100 kot v nepokori šel je bil visoko:
in to mu vzelo možnost je pristojno,
dosegel da bi sprave z Bogom roko.

- 103 Tàk trebalo je torej brezpogojno,
da Bog, kar storil greh je, sam popravi,
in pot ubere eno al obojno.
- 106 Ker tisti dar pa vaši všeč naravi
je bolj, ki ga dobrota bi rodila,
in bolj torej srcá dobroto javi,
- 109 Dobrota božja, ki nje slika mila
je svetu vtisnjena, vas iz grehote
po o b o j n i poti dvignit je sklenila.
- 112 Od »Bodi luč!« do zadnje tja temote
ne bo, ni bilo večje veličasti,
ko čin je ta pravice in dobrote:
- 115 Ker s tem, ko dal, da reši vas propasti,
sam sebe Bog je, dar vam dal je večí,
ko da odpustil je vsled vseoblasti.
- 118 Le to bilò Pravici je po všeči,
le to samó zadoslno odrešenje,
da božji Sin — ponižen — se učloveči.
- 121 No, zdaj, da vse vtešim ti hrepenenje,
še v eni točki več imej jasnine,
da jasno bo — koť moje — tvoje zrenje.
- 124 Ti déš: Vodé, zemljé, zrakú prvine
in ognja, in iz njih kar Bog je zvaril,
vse to se menja, kvári, hitro gine...
- 127 in vendar tudi te — déš — Bog je ustvaril!
Zató, če to, kar rekla jaz sem, res je,
ni teh stvari pogin naj ne bi kvaril.
- 130 Brať! angele in čistih zvezd kolesje
je ustvaril Bog, so stvor roké njegove,
dal zvezdam ves je biť: lik in telesje.
- 133 Prvine pa in vse zmesí njihove
posredno le, iz drugih rok dobijo —
od sil ustvarjenih — svoje likóve.

- 136 Ustvarjena jim tvar je v njih lastnijo;
ustvarjene so sile, ki pršé se
iz zvezd, likóve da stvarém delijo.
- 139 Rastlinsko in živalsko dušo izkreše
iz zmési, v to pripravljene vzporedno,
zvezd žar in kreť, ki krog zemljé vam pléše.
- 142 Vam pa življenje vdihne neposredno
Dobrota višnja, da poznej se vžgalo
v ljubezni bi, težilo k Nji za vedno.
- 145 Iz tēga bi se sklepati še dalo
vstajenje vseh, če človek bi prevdaril,
kakó teló človeško je nastalo
- 148 takrat, ko Bog je prve starše ustvaril.«»

KOSCI.

Joža Pogačnik.

Mi kosci, praznični gosti, vriskamo pesem ponosa,
da noč potepinka se zbala nas in odbežala,
da zarja - devica zardela se je zbudila iz sna.
Naše kose kot misel mišic jeklenih in prožnih,
spočetih v zanosu, nam brijejo travnike rosne
in osle nam pojejo pesem moči in volje ponosne
in čez nebo in nam v duše nam lije potoček srebra.

DANTE ALIGHIERI: LA DIVINA COMMEDIA.

Prevel in razložil J. D.

III. del: RAJ.

VIII. spev.

Pesnik se je povzpел — v družbi z Beatrico — na tretji planet, na Venero. Tu — v verzih 1–12 — najprej popravlja zmoti starodavnikov, poganov, ki so po krivici menili, da od te lepe, čiste zvezde izvira blazna, grešna ljubezen (il folle amore). Samó i me ima isto s pogansko božico Venero, čigar mati je bila Diona in čigar sin Kupidon je bil — kakor pripoveduje Vergilij — sedél v podobi Enejevega sina Askanija v naročju kartažanske kraljice, nesrečne Didone.

Zeló poučljivo je, kakó različno se na raznih teh planetih pesniku duhovi javljajo: na Mesecu — sp. III., vv. 1–33 — se mu je zdelo, da vidi reflekse ogledala, dasi so bile prave duše blaženih; na planetu Merkurju — sp. V., vv. 100–139 — se mu je približalo nebroj svetlih luči, ki so pele in plesale in ga pozdravljale; in ena izmed njih — cesar Justinijan — mu je dala vsa zaželjena pojasnila. In kakó se mu duše javijo tukaj? Kakor se v plamenu razločijo iskre in kakor se v soglasnem petju razločijo posamezni glasovi, takó pesnik čisto dobro razloči v siju zvezde nebroj svetov, luči, ki se vse vrtijo v kolu in ki — zapazivši ga — hite k njemu, bolj naglo, nego more z mrzle višave planiti veter na zemljo. (Ti duhovi se vrté v kolu zaeno z angeli, pokretniki posameznih planetov; pokretniki najvišjega — devetega — nebesa, ki je takozvani *primum mobile*, so serafi, in od njih izhajajo vrtenje vseh ostalih planetov.) Iz svetov se razlega divno petje hozana. So to duhovi čistih, ki so se na zemlji odlikovali z ljubeznijo. Tudi v nebesih plamté od ljubezni, ne od tiste blazne, ki srca žge in pali, ampak od čiste, angelske. Vv. 13–30.

In kakor mu je na Merkurju govoril duh cesarja Justinijana, se mu tu približa duh — pozneje spozna, da je to Karel Martel — z izjavo, da vsi tu zbrani srčno želijo, utešiti mu vsako željo, ker je sreča in veselje bližnjega njih lastna sreča in veselje. Vv. 31–39.

Dante se ozre v Beatrico, s pogledom samo vprašujoč, če sme govoriti; s samim pogledom mu Beatrice privoli. Nato pesnik vpraša duha, kdo je; svet vzžari z večjo močjo — to je v Raju znak večjega, novega veselja — ter se razodene, da je Karel Martel. Bil je najstarejši sin Karla II. Anžovinca, rojen je bil leta 1271., za ogrskega kralja kronan leta 1290., umrl leta 1295. Iz besed blaženega duha sledi, da je Dante v življenju kraljeviča poznal in da ju je celo vezala vez prijateljstva. Najbrž ga je videl leta 1294., ko se je mladi kraljevič nekaj časa — s sijajnim spremstvom — mudil v Firenci. Ako bi bil živel, bi bil podedoval po očetu spodnjeitalsko kraljestvo, ki sta mu na severu meja rečici Tronto in Verde, v. 63; podedoval bi bil tudi Provanso, kakor, tudi Ogrsko; tudi Trinakrija (Sicilija, ki iz Etne, dvigajoče se med rtoma Mte Peloro Ina severul in Mte Pacchino Ina jugul, žvepleni dim puha — praznoverno ljudstvo pa je mislilo, da biva v gori velikan Tiféj) — bi bila še rada pokorna Anžovincem, ako si ne bi bili ti sami s slabim vladanjem odtujili Sicilijancev, pred vsem glavnega mesta Palerma, takó da je prišlo do krvolitja ob takozvanih Sicilijanskih večernicah leta 1282. Ta kraljevič je bil ljubezni vreden vsled svojih lepih lastnosti; zato ga je Dante postavil na Venero. Ne takó pa njegov mlajši brat Robert, kralj neapeljski; bil je

skopuh, njegove čete — lačenbergerji iz Katalanje (Španije) — l'avara povertà di Catalogna — so izžemale ljudstvo in sejale nezadovoljnost s francosko vlado.

Poveličani duh — Karel Martel — spozna radost pesnikovo ob tem nenadnem srečanju, in sicer jo vidi v Bogu kakor v ogledalu. Ko se Dante začudi, kako se je mogel od takó radodarnega očeta (Karla II.) roditi sin skopuh (Robert), mu duh razlaga (vv. 94—148): »Samó po sebi bi se res moralo iz enakega vedno enako roditi; toda ob spočetju in rojstvu človekovem deluje tudi previdnost božja, ki se poslužuje planetov; ta modrost božja, ki meri na srečo vseh stvari, doseže vselej svoj namen, nezmolljivo, kakor puščica, ki točno prileti v svoj cilj. Brez te previdnosti božje bi se svetovje podrlo (nastal bi »podor« namesto »veleumetnine«). Previdnost božja hoče med drugim tudi to, da ljudje prebivajo družno, kakor je učil že Aristotel, skolastične filozofije mojster; to pa ne bi bilo mogoče, ako ne bi imeli ljudje različnih zmožnosti. In zato se rodé ljudje s takó različnimi darovi: eni so slavni zakonodajci (Solon!), drugi vojskovodje (Kserkses), tretji svečeniki (Melkizedek!), četrti izumitelji (Dajdalos!) itd. In ko planeti vtiskujejo svoje vplive ljudem, niso navezani na slavne rodbine. Še celó dvojčki so lehkó zeló različne čudi (Ezav in Jakob!); slavni ustanovitelj Rima, Romulus, je bil sin neznanega očeta in so ga morali pripisovati vojnemu bogu Martu. Lahko bi na zemlji ljudje srečno živeli, ako bi vsak zavzemal tisto mesto, za katero ima sposobnost. Toda vi, ljudje, sami vse narobe delate, ko silite posameznike v stanove, za katere niso rojeni in poklicani.«

Verôval — v svojo škodo — stari svet je,
ljubezen da žarí, ki srca pali,
iz Venere, ki tretji naš planet je;

- 4 zató daritve so, obljube opravljali,
 a ne le njej samó v zablodnji oni,
 ampak so tudi čast izkazovali
- 7 Kupídonu in bóginji Dioni
 kot materi, kot sinu, ki pravlíca
 ga na kolena dala je Didoni;
- 10 po Veneri nazvala govorica
 je zvezdo, ki zre v solnce zastrméla
 zdaj kot večernica, zdaj kot danica. —
- 13 Ne vem, kakó na njo sva se povzpela;
 da v njej sem, mi dokaz bilà je slava
 Gospé mojè, ki lepša je vzžaréla.
- 16 Kot v plámenu se iskra razpoznavá
 in v petju enoglasnem čuti dva je,
 če eden glas drži, drug potresljáva:
- 19 ták v zvezde soju več sviťov sijanje
 sem vzrl: bolj, manj so brzo se vrteli,
 primerno môči pač bogospoznanja.

- 22 Iz mrzlega oblaka prihrumeli
nikdar ne bi tãk nagloma vetrovi,
da leni, zvezani se ne bi zdeli
- 25 njemu, kdor videl je, kãk so svitóvi
prispeli k nama divni, iz vrtenja,
ki so izvor mu serafi ~ duhovi.
- 28 Iz srede fistih pa svitóv javljenja
tãk milo se glasilo je »Hozana!«,
da poln še zdaj za njim sem hrepenenja.
- 31 Približa se odтам mi luč neznana,
neznana dé: »»Mi vsi bi srčno radi,
da duša ti pri nas bo razigrana.
- 34 V en krog z nebes Prvaki — v lepem skladi —
mi krožimo; enó željó imamo
z njimi, ki velel v pesmi si jim mladi:
- 37 »... ki tretji krog vríte z umom sámó...«
Zbog tebe — tãk te ljubimo dehlivo —
za hip radi od rajanja nehámo.««
- 40 Oči so se ozrle mi spoštljivo
v Gospó mojò, ki mi odgovorila
je s svojimi prijazno, privoljivo.
- 43 Dogledal v luč sem, ki mi ponudila
je toliko: »O, kdo ste, mi povedi!« —
beseda moja ginjena je bila.
- 46 Kãk vzradostila se po tej besedi
je fista luč, v povečani radósti,
v vse večjem, lepšem siju! Ob tem pogledi
- 49 prevzetemu mi dé: »»V cvetu mladosti
me zgubil svet je; da se ni zgodilo,
svet manj, ki vžil jih je, bi imel bridkosti.
- 52 Veselje moje tebi me je skrilo;
sred žarkov skrit sem, ko da se zabubil
črvíč je sviloprejni v svojo svilo.
- 55 Zeló — imel razlog sil! — si me ljubil;
rodila cvet in sad bilà bi mlada
ljubav, da nisem prej — življenja zgubil.

- 58 Provansa, ki so meja ji z zapada
— po zlivu s Sorgo — Rodana bregovi,
bilà mi, da bom dedič njen, je nada;
- 61 bil nada mi Italije rog z gradovi
Gaëta, Bari ... doli do Catone,
kjer Tronta, Verda v morje vró valovi.
- 64 Že kras sijal na čelu mi je krone
deže, ki jo Donava izpira,
brž ko bregov ostavi nemških spone.
- 67 Trinakrija prelepa tudi — (ktera,
kjer rta sta Pachin, Pelor, dim puha
v zalivu, ki »široko« ga zatira —
- 70 puh ni Tifej, no žveplo tam se kuha —
ne bi, da jaz živim, za Anžovine,
za kri mojè krvi, bilà tàk gluha.
- 73 Al vlada naša zle vršila čine
je nad ljudmi; da vpil je, to je krivo,
Palermo ves: »Francoz naj vsak pogine!«
- 76 Da brať okó imá bolj uvidljivo,
bi lačenbergerjev iz Katalanje
ne zval na dvor, kar tàk mu je škodljivo.
- 79 Ker komur je poverjeno vladanje,
ne preobkladaš ladje — nje blaginje
če mar mu res je — v plen vodé brezdaje.
- 82 Očetu dobrih rok sledil žal! sin je
skopuh, ki té bi trebalo mu vzgoje,
da ne bi svoje sámo polnil skrinje.«»
- 85 »Gospod moj, radostno srcé je moje
ob tvojem govoru; in ker to Bog je,
ki tàk v obličje zró oči mu tvoje,
- 88 kot jaz zrem va-te, Bog, ki vzor in vzrok je
vseh blagrov, in ker vir mojè radosti
zreš v Njem, to nov radósti mi razlog je.
- 91 In zdaj — radóstmega — negotóvosti
me reši, ki jo vzbujaš z govorico:
Kakó grenkôba vzraste iz sladkosti?»

- 94 To njemu jaz; a meni on: »»Resnico
ti dêm; kar je doslej z a tabo stalo,
odslej ti bode stalo p r e d zenico.
- 97 Lej, Bog, teh sfer, ki pneš se k njim, gibalo,
to če: prihodnjosti Njegovo znanje
tem velekgrom moč naj bi vlivalo.
- 100 In ne le bistvo vseh stvari notranje
se v Umu najpopolnišem zrcali,
no tudi bistev vseh ohranjevanje.
- 103 Zato vsi vplivi, ki s teh sfer so pali
in padajo, vsi padajo smotrêno,
kot strela, ki jo strelec v cilj izpali.
- 106 Da ni tãk vse smotrêno urejêno,
bi bili učinki sfer, kjer hodiš, liki
podór, ne umetno delo, dovršêno;
- 109 so t o , ker umetník nad umetniki
je Prvi Um; in bitja preuzorna
so angeli, teh zvezd tu pokretniki.
- 112 Naj reč ti bo še bolj svetlà, prozorna?««
»Nikakor,« — dem — »saj vidim, da priroda
bit mora v tem, kar treba, neumorna.«
- 115 Speť duh: »»Kaj deš, bilà li to bi škoda,
če človek družb, držav naj ne gradi si?««
»Bilà bi!« — dem — »za dvom tu ni povoda.«
- 118 »»Sožitje moreš misliti ljudi si,
ne da imeli razne bi poklice?
Pač ne, če prav učijo Mojstra spisi.
- 121 Do te — sklepaje — je prišel resnice;
tu zadnji sklep: Kjer razna je rastlina,
tam nujno v zemlji že so razne klice.
- 124 Pozná Solone, Kserkse zgodovina,
Melkizedeke tudi, in očeta,
ki — zrakoplovec — je upropastil sina.
- 127 Narave vaše vosek od okreta
teh velekgrogel svoj pečat dobiva;
palač al koč ni skrb pri tem planeta.

- 130 Zato se ločita vsled tèga vpliva
 Ezav in Jakob, in je rod Kvirina
 temán, da mati ga za Martom skriva.
- 133 Bilà pač vedno slična čud bi sina
 roditelju, če ne bi ji branila
 skrbnà očesa božjega bistrina.
- 136 Skrivnost — prej zad — pred té je zdaj stopila;
 povrh naj še ta nauk te odeva
 v dokaz, kàk mi oseba tvoja mila:
- 139 Človeška čud je seme, ki poseva
 ga kmet: če fla neugodna so brez vlage
 in solnce če ne sije, slabo uspeva:
- 142 če od narave dane bi podlage
 vam mar bilò, in nje vršit zapoved,
 imeli bi ljudi tam doli blage;
- 145 takó pa silite v svetá odpoved
 tegà, ki meč naj sukal bi z desnico,
 na tron pa, ki je rojen za propoved;
- 148 zato vam voz je šel raz kolesnícò.«»

SEN.

B. V.

Izza daljnih gozdov je mesec vstal in nagnil srebrni vrč svoj,
 da zacurljalo je na baržunaste trate belo vino.
 Nekje se je plič prebudil in zapel v tišino.
 Fantič je vtonil v tihi smeh levkoj.

DANTE ALIGHIERI: LA DIVINA COMMEDIA.

Prevel in razložil J. D.

Tretji del: RAJ.

IX. spev.

Smo — kakor v VIII. spevu — na tretjem planetu, na Veneri: tu gleda Dante fiste blažene duhove, ki so se v življenju odlikovali z ljubeznijo. V VIII. spevu je našemu pesniku govoril Karel Martel, sin Karla II. Anžovince. Proti koncu pogovora mu je bil Dante izrazil dvom, zakaj so sinovi istega očeta tako različnih značajev. Karel Martel mu je ta dvom razgнал. (V. 1.) Razodel pa je pesniku tudi prihodnjo usodo svoje rodbine; o tej usodi bi pesnik zdaj rad govoril hčerki Karla Martela, lepi Klemenci (troj. okrog leta 1290., je bila soproga francoskega kralja Ludovika X. in je živela vsaj do leta 1328.), toda duh — njen oče — mu je o tem govoriti prepovedal. Samo namigava na kazni tistih, ki bodo odrivali rod Karla Martela. (Predvsem je merilo to na kralja Roberta, mlajšega brata Martelovega.) (Vv. 2–6.)

V dveh naslednjih tercinah (vv. 7–12) pesnik najprej pove, kako se je duša Karel Martelova takoj spet obrnila k uživanju blaženosti; potem pa sledi vzklík, namenjen človeški zaslepljenosti, ki je v nevarnosti, da za vedno izgubi Boga.

V tercinah (vv. 13–18) izvemo, da se je takoj nato pesniku približala neka druga luč (un altro di quegli splendori) in močno pred njim zažarela, znamenje, da mu želi storiti kakšno uslugo; pesnik molče vpraša Beatrico, če sme govoriti; ko dobi tiho pritrdilo, prične razgovor (vv. 19, 20, 21) s tem, da prosi blaženega duha, naj mu (pesniku) kar takoj uteši željo, ki jo pač čita — saj blaženi v Bogu vse vidijo! — v njegovem (t. j. pesnikovem) srcu. In zdaj se ta duh razodene: najprej govori o svojem rojstnem kraju — v Zgornji Italiji, tam pod gorami pri izviru Brente in Piave, na holmcu, zvanem »Romano« —, potem o bratu, nasilnem Ezzelinu — videli smo ga v Peklu, v krvavi reki nasilnikov, sp. XII., 110 — in šele nazadnje pove svoje ime: Cunizza. Pove, zakaj je na Veneri prejela svoj sedež; pa tudi, da je povsem srečna, čeprav je na enem izmed nižjih planetov. Vv. 25–36. (Cunizza, ena izmed šestih Ezzelinovih sestrâ, roj. okoli leta 1198., je umrla okrog leta 1279. Tudi v njenih žilah se je pretakala divja kri, kakor v bratovih. Bila je trikrat omožena; imela je — če smemo verjeti starim komentatorjem — tudi več ljubimskih pustolovstev. Zakaj jo je Dante postavil v Raj, je razlagavcem zagonetno. Neka stara razlaga trdi, da je bila Cunizza v poznejšem življenju podobna Mariji Magdaleni, spokornici. Bassermann, Dantes Spuren in Italien, str. 391 nsl., meni, da je Dante kot deček videl to ženo v Firenci — in res, novejša arhivalne najdbe so dokazale, da je leta 1265. v hiši plemiča Cavalcante Cavalcanti Cunizza podarila svobodo sužnji služinčadi svojih umrlih bratov, in da je leta 1279. naredila svojo oporoko; Dante je imel v hiši Cavalcanti svojega najljubšega prijatelja Guido C.; verjetno je torej, da je bil kot deček ondi starico videl in da je bila napravila nanj izreden vtis ljubeznivosti, ljudomilosti.)

V verzih 37–63 opozarja Cunizza Danteja na nekega svojega-soseda: pravi o njem, da je dragocen biser (cara gioia) tretjega nebesa, slaven, da bo slovel še 500 let. (Ob tej priliki pa udrihne Cunizza po svojih ožjih rojakih tam v Beneški ravnini, ki jim ni nič za posmrtno slavo in ki žive v vednih prepirih med seboj; ampak kazni jih bo doletela: Padua bo za svojo nepokorščino napram cesarskemu namestniku Cangrande della Scala doživela krvav poraz v Blatih, »alla palude«, pri Vicenci — se je zgodilo

leta 1312. — Rihard iz rodbine Camesio, gospod v Trevisu, — kjer se gorska rečica Sile izliva v reko Cagnan, bo od zarotnikov, čigar žene je onečastil, umorjen (1312); mestece Feltro se bo pokorilo za greh svojega škofa: ta je dal, da bi se izkazal gvelfovcem zvestega strankarja, 30 ferarskih pribežnikov, pri njem zavetja išočih, zasledovavcem, ki so jih v Ferrari obglavili (1314). Takega lopova še ni videla Maila, t. j. ječa za duhovnike ob jezeru Bolsenskem.

Vse te pravične kazni gleda Cunizza v angelih, vladarjih tretjega neba, ki so Troni; zato je njeno govorjenje pravo in pravično. Vv. 61—63.

Z v. 63. umolkne Cunizza in se vrne v kolo blaženih duhov; zdaj se pa oglasi tisti duh, ki je bila Cunizza v vv. 27 nsl. o njem govorila in ga »biser« nazvala, ne da bi bila povedala njegovo ime. Tudi ta svit — in v svitu je bila duša — je najprej močnejše vzžarel, v dokaz, da je vzradoščen ob srečanju z Dantejem. Dante ga nagovori, češ, zakaj kar sam od sebe ne začne (duh) govoriti, ko vendar vidi Danteju v dušo, hrepenečo po tem, da bi spoznala, kdo je v svitu. Nato duh prične. Pa kakó? Ker je bil v življenju trubadur — kakor bomo kmalu čuli —, prične v pesniškem slogu najprej — mi bi rekli: v velikih ovinkih — opisovati svoje rojstno mesto, in sicer takole: Za Oceanom (Atlantskim) je največje morje Sredozemsko — ne pozabimo, da smo v 14. stoletju! —; tako daleč se od Gibraltarja proti vzhodu razprostira, da solnce, ki vzhaja ob Gangesu, stoji opoldne baš na vzhodni obali tega morja — torej nad obalo Male Azije — in zahaja na zapadni strani, nad Gibraltarjem; obali Sredozemskega morja sta si sovražni: na jugu, v Afriki, so muslimani! Na severni obali je mesto Marsilja — bi pričakovali, da bo rekel; pa ne, ampak še dalje opisuje: tam med rekama Ebrom in Magro (v bližini Carrare!), v isti zračni črti kakor mohamedansko mesto Bušeja — je bilo moje rojstno mesto; v vojni med Cezarjem in Pompejem je stalo na strani Pompejevi. Zdaj šele izvemo, kako se duh zove: Folco iz Marsilje! In koj pristavi: planet Venera mi je bil vžgal svoj žig v življenju: kakor je gorela Didona za Eneja, Filida za Demofonta, Herkul za rolanjico Iolo, tako sem jaz gôrel — kot trubadur — za svojo plemenito gospo. Pa na preteklo življenje ne mislimo; le Modrost božjo občudujemo, ki nas je prečudno vodila in ki vlada ves svet. (Folco je bil postal iz trubadurja menih, opat, končno škof in velik borec zoper Albingenze.)

Še z eno dušo seznanj Folco Danteja, preden gre (Dante) dalje: v v. 112. nsl. namreč pravi, da se poleg njega (Folca) sveči tista svetopisemska Rahaba — mulier meretrix Josue II, 1 — ki je bila gostoljubno sprejela ogleduhe, od Jozvea poslane, in s tem pripomogla, da je Jozve izvršil prvi slavnj čin v sveti deželi, zavzetje Jerihe; v plačilo za to delo — pripoveduje Folco — je bila duša Rahabe takoj po smrti prišla na zvezdo Venero, ob Kristovem vnebohodu pa je prva šla v pravo nebo, v empirej (Jozve si je pridobil zmago z molitvijo, s povzdigovanjem svojih rok proti nebu; glej Eccles. XLVI 2.)

Nepričakovan je konec tega speva — vv. 127—142. Govoreč o Rahabi in slavnem zavzetju Svele dežele po Izraelcih, se Folco (Dante) z bridkostjo spomni, da rimski papež premalo stori za svele kraje. (Leta 1291. je bila trdnjava Acre, zadnja postojanka kristjanov, padla Turkom v roke.) In v čem tiči vzrok, da se Rim ne zmeni za Svele deželo? V pohlepu po denarju, po zlatnikih. In katero mesto je prvo začelo kovati zlatnike? Firenze. To mesto — sezidano baje od boga Marta, ki je bil — po Danteju — bes, je prvo kovalo zlate goldinarje ali forinte, ki so imeli cvetko (fiore) na eni strani. Iz pohlepa po denarju se zanemarja — kliče Folco (Dante) — študij svetega pisma in cerkvenih učenikov; pač pa cvete študij dekretalov, t. j. cerkvenega prava.

V zadnji tercini — vv. 139 nsl. — napoveduje Dante, da bo kmalu konec tega strašnega stanja Cerkve; po mnenju nekaterih misli s tem smrt papeža Bonifacija VIII. († 1303), po mnenju večine pa izraža Dante trdno nado, da kmalu pride reforma Cerkve in sveta sploh.

V v. 118 čitamo, da zemeljska senca sega ravno še do Venere. Alegorično je to: na nižjih treh planetih: Luni, Merkurju, Veneri so tisti blaženi duhovi, ki so — dasi popolnoma srečni — vendar neko pomanjkljivost s seboj prinesli z zemlje: na Luni duhovi niso obljubili docela izpolnili, na Merkurju: slavohlepnost jim je nekoliko kalila ljubezen božjo; na Veneri: dotiče se jih še nekoliko senca nekdanjih strasti.

Ko dvóm razgnal mi Karel je, tvoj oče,
Klemenca lepa, in spletke mi predočil
nasproti svoji ródbini v bodoče,

- 4 mi: »Molči! Čas zori naj!« je naročil;
za to molčim; le to: Solz pekočina
ga čaka, kdor vam škodo bo povzročil!
- 7 V tem duša, svita onega sredina,
speč k Bógu zrla je, k svetlobi študenci,
k Dobrini, ki je vseh dobrin dobrina. —
- 10 Gorjé, brezbožneži vam, zaslepljenci:
proč od Bogá src pot se vam vijuga
in v prazno tème zró vam vaši senci! —
- 13 Pa glej! približa v tem se luč mi druga;
vsa zažari! S tem znak — sem znal — donaša,
da v umu napram meni ji je usluga.
- 16 Zrl v Beatrico sem ko tak, ki vpraša,
li govoriti sme? Očesi zali
odvet — kot prej — sta dali, da soglaša.
- 19 »Duh blaženi« — dem — »uteši mi kar kmali
željó, prepričaj srce hrepeneče,
da v tebi moja misel se zrcali.«
- 22 In luč, dotlej neznana mi, mi reče
ven iz globí, kjer prej je pela v zbori,
ko ták, ki dela dobro rad, sledeče:
- 25 »V Italiji, deželi grešni, gôri
se od mostú Rialta plan razteza
do gôr, kjer Brente, Piave so izvori;
- 28 holméc je tam — visoko res ne sega —:
tam baklja se pred leti je užgala,
ki kraju je zadala dosti zlega.
- 31 Iz enega sva debla; jaz sem zvala
Cunizza se; tu sedež sem prejela,
ker zvezda me je ta obvladovala.

- 34 Usode svoje sem povsem vesela;
seve, da nizki sedež me ne peče,
to vaša bo druhal težkó umela.
- 37 Tu tik biser tegà nebà leskeče:
še zdaj sloví imé mu v očelnjavi,
in pet stoletij preje pač preteče,
- 40 preden da pride konec njega slavi.
Glej: mož odličen bodi, pa življenje
za prvim drugo za seboj ostavi.
- 43 Seve, ni tâko sodrge mišljenje,
ki jo Tilment — Adiža v sredi imata:
vkljub bafinam — kar nič mišljenja menje!
- 46 No, brž bo Padova — tam, kjer so Blâta —
vodó pordila, ki Vicenco moči,
ker njen ne upogne rod dolžnostim vrata.
- 49 In kjer v Cagnàn se Sile-voda toči,
gospod — ošabna glava — je ustoličen;
pa plête že se mreža mu čez óči.
- 52 In Feltre-grad bo jokal, da krivičen
pastir mu pase čedo: v Malto-ječo
ni še prišel duhovski lopov sličen.
- 55 Ne spravil — menim — v brento bi največo
krvi Ferarcev; in preje bi se utrudil,
kdor tehtal bi po unči kri to rdečo,
- 58 ki v dar jo far prijazni bo ponudil
kot zvest pristáš; pa s te vrstè pokloni
ne bo nraVém se kraja nič odljudil.
- 61 Zrcala so nad nami — vaši »Troni« —
Bogá-Sodníka odseva njih sijanje;
da govorim zdaj prav, kažó mi óni.«»
- 64 Umolkne; dala s tem mi je na znanje,
da v druge njen pozoren um rečí je:
uTonila speť v družic je kolovanje.
- 67 Radóšť prišla mi druga pred očí je —
(čul bil sem, da je biser tu sijočí!)
kot fin rubin, ki solnce skozenj sije.

- 70 Duh v raju — vzradoščen — vziskri se v môči
še večji; jaz — na zemlji — se nasmejem;
v peklù: čim tóžniši, bolj sličen nôči.
- 73 »Bog vidi vse, ti v Bógu« — jaz zdaj dejem,
»duh blaženi, da v najbolj skritem koti
željé pred tabo skriti ne uspejem:
- 76 zakaj tvoj glas, ki čaraš z njim nebó ti,
prepevajoč s pobožnimi plaméni,
ki halja so šestere jim peroti —
- 79 zakaj ne ustrežeš želji mi iskreni?
Ne bi jaz čakal tvojega opomina,
če tàk bi v dušo zrl ti, kot ti meni.«
- 82 »»Največja širi morska se kotlina«« —
pričel je, »»če molčim o Oceani,
ki vso zemljó obdaja mu dolina,
- 85 prot vzhodu, med sovražnimi brežani,
tàk daleč, da nad vzhodom solnce pali
opoldne, vtone na zapadni strani.
- 88 Na tèga sem morjá rojén obali,
med Ebrom in pa Magro, ki je meja
Toskani in Genovi na črti mali.
- 91 Vzhod isti ter zatón ima Bušeja
kot mesto moje, ki nekoč v pristani
je bila boj krvav njegà galeja.
- 94 Folco — me zval je ljud, ki bili znani
mu verzi moji so; temù planeti
dajém, kar dal mi on je bil — žig vžgani.
- 97 Hči Belova ni mogla bolj plamteti
(Kreuze žalosteč, Siheja mane —),
kot jaz, preden mi las je jel siveti;
- 100 ni pèklo bolj Rodopke, goljufane
od Demofonta; Herkla, ki v bridkosti
zbog lole je skrival srčne rane.
- 103 A kes je tu neznan; vsi smo v radósti,
ne radi krivd — spomin nam jih ne vriva —
no zbog nam skazane Moči, Modrosti.

- 106 Umetnost se nam božja tu odkriva
in vspeh njen divni, in božja se dobrota,
vsled ktere višji svet na nižji vpliva.
- 109 A da zgodi željâ se ti polnota,
željâ, na tem rojênih ti planeti,
še dalje moram vodit tvoja poâa.
- 112 Rad vedel bi, kdo v tem se svitu sveti,
ki poleg mene tu takó iskrí se
kot solnčni trak, v čistó vodó ujeti?
- 115 Znaj: v svitu Ráhaba mirnó mudi se,
v ta krog, v to naše kolo je prišteta,
od nje dobiva najmočnejše vlise
- 118 ta zvezda, s sence zemeljske zadeta
koníco; in ko Krist slavil svoj dan je,
pred drugimi v nebó bilâ je vzeta.
- 121 Imela po pravici tu svoj stan je
po smrti koj, v zmage spomin in hvalo,
ki jo dobila leva in desna dlan je;
- 124 ker njeno gostoljubje pomagalo
je Jozvi k prvi slavi v zemlji sveti,
ki papež misli nanjo zdaj tak malo.
- 127 Tam tvoje mesto — bil mu bes je kleti
graditelj, prvi Stvarniku odmétnik,
zavistnik prvi, vzrok solzi neštefi —
- 130 prokletih cvetk, ki ustvarja jih, je cvetnik:
da blodi ovca in jagnje, kriv ta cvet je,
da ovc pastir postal je volk - požrešnik.
- 133 Sameva evangelj, Cerkvè očetje;
študirajo samó se dekretali;
ogulílo jim robé je to početje.
- 136 V ta cvet strmijo papež, kardinali,
ne v Nazaret, pred sveto kjer nevesto
sta Gabrielu krili vzlepetali.
- 139 No, Vatikan, vse sveto rimsko mesto,
kjer hrabra vojska v tihih spi grobovih,
ki Petru je bilâ sledila zvesto,
- 142 ne bode dolgo v prešuštva okovih.««

Plavač (krmarju):

Za hip me pusti ž njim... za hip samo!

Krmar (odhaja):

Potem se s tabo o nadaljnjem zmenim.

Plavač (sam ob truplu):

Kje je tvojih misli rdeči pajčolan!

Tvoje sikažoč besede so se stisnile za belih
zob ograjo ledeno.

Bliske iz tvojih oči je pokrilo molčanje
stekleno...

Ha, in vendar si zmagal, črni kapitan!

(Se skloni.)

Daj, da utrgam rožo iz tvojih ran

in jo poljubim, kri svoje krvi,

kot kelih povzdignem svojo dlan,

da strup škrlatni izpuhti...

Ha, in vendar si zmagal, črni kapitan!

O, kolikrat sva se srečala v megli sanj

in drug pred drugim sva vztrepetala...

Na daljnih potih sva se zasledovala,

viharjem je duša tvoja kot silen jambor
kljubovala,

a ubogi plavač te je zrušil kakor orkan...

Ha, in vendar si zmagal, črni kapitan!

Zemlja besni v požarih krvi in strasti,

na vejah dišijo cvetovi — človeška telesa,

na gorah lobanj samotno spi

razvalina mesečnih snovanj

in na še redka drevesa so sedli vrani in
sove,

ki suho vrišče in ihte čez zapuščeno plan.

Ah, ti si vse vedel v naprej, da bo takó,

in si že davno mi podajal svojo rokó.

Otel si me, na ladjo si k sebi me vzel

in k svojim bratom si me prištel.

A vendar sem se te vse življenje bal,

bičal si me ko suženjsko žival,

kakor pohotnež si mojo dušo zalezoval.

Kdo si bil? Kdo?

Tako prazno je moje telo!

In tvoje je tako težko,

kot da je zaprlo vase pol moje duše!

Kdo si bil, kdo?

(Hipoma se kabina razsvetli. Prikaže se starec
v nadzemskem sijaju.)

Plavač (razprostre roke): Oče! Oče!

(Starec pokaže na kapitanovo truplo in zre
nepremično v plavača.)

Plavač: Povratka zame zdaj ni več nazaj,
v plamenih zemlja se vničuje...

Starec: V plamenih, ki si jih zanetil tudi ti,
ker si jo pustil davno že, oholež,
željan lepote drugod, ker nisi hotel
s ponižnim delom varovati mir in red...
In če si padel v róke temu kralju
(pokaže na truplo)

teme in razdejanja, se je izpolnila

samo usoda, kot si jo priklical...

Trpljenje, ki si ga si sam izzval,

je bilo zate strašno očiščevanje;

dovolj je kazni, tvoja bol je zdaj oprala

tvoj greh napuha — izgubljeni sin,
da si zaklical spet po bivšem domu,
voljan pobratiti se s slehernim,
z najbednejšim po umu in telesu...

Plavač:

Ah, doma ni več, zdaj je le grobišče...
in preostali iščejo pomoči tu...

Starec: Kot ti nekoč, a tudi oni bodo
ob svoji uri zapustili ladjo
in...

Plavač: — in ... povej mi, kje je še rešitev,
povej mi, sveti mož, vodnik moj tajni,
kje, kaka je obal, kjer jaz pristanem?!

(Starec izgineva kot megla. Plavač se vrže za
njim, da bi ga obdržal, toda zagrabi samo v
praznino.)

Plavač (sam, divje krikne):

Postoj, postoj, o, kdo si?! Le prikažen? —

Ne, ne! — Ti moj najskritejši — obraz! —

Ah, za teboj, ah, za teboj!

(Zbeži skozi vrata, skoči čez ograjo pri krovu
v morje.)

(Prihite mornarji. Ko začujejo pluskot valov,
sklonjeni čez ograjo vzdiknejo vsi prestrašeni.)

Mornarji: Plavač! Plavač!

Krmar (prihiti): Rešite ga, rešite ga!

Mornar (čez nekaj trenutkov): Prepozno!

DANTE ALIGHIERI: LA DIVINA COMMEDIA.

PREVEL IN RAZLOŽIL J. D.

III. del: RAJ.

Spev XI.

Z X. spevom smo — kakor rečeno — vstopili v
sfero Solneca in se v njej nahajamo v XI., XII.
in XIII. spevu. — Pesnik, obdan od zbora blaženih
duhov, s pomilovanjem pogleda na zemljo, ob-
žalujoč ljudi, ki se bavijo in ubijajo z vsem,
samo ne s tistim, kar je večno. (V. 1—12.) Ko je
zbor zveličanih duhov en hipec plesal in pel, se
zopet ustavi in luč, ki je v njej sv. Tomaž, govori
— močnejše zažarevši — dalje Danteju: »V Bogu
vidim vse, vidim tudi tvoje misli. Dva dvoma te

vznemirjata. Prvi je ta, da nisi razumel mojih besed, ki sem jih govoril o redu dominikancev in rekel:

„Kjer paše se obilnost razprostira
za tistega, ki ne zaide s sledi“. (X. 95. 96.)

Drugi pa, da ti ne gre v glavo, kakó sem mogel trditi o modrem Salomonu, da

„mož modrosti veče
ni vstal še“. (X. 113. 114.)

Poslušaj torej! V pomoč sveti Cerkvi je poslala Previdnost božja dva prvaka, sv. Frančiška in sv. Dominika, ki sta v obeh smereh, v bogoslovni vedi in pa v krščanski mistiki, kazala sodobnikom pravo pot; eden je bil seraf po svoji ljubezni do Boga, drugi kerub po svojem globokem spoznanju božjih resnic. Govoril ti bom o enem, o Frančišku; kar hvalnega povem o enem, velja o obeh. (Vv. 28—42. Tu treba opozoriti na dejstvo, da življenje sv. Frančiška pripoveduje dominikanec sv. Tomaž, frančiškan sv. Bonaventura pa bo v XII. spevu življenje sv. Dominika; s tem je morda Dante hotel naznačiti posebno prijateljstvo, ki od nekdanj vladar med tema redoma.) — V vv. 43—117 čujemo v prekrasnih tercinah življenje sv. Frančiška. Najprej Dante točno opiše lego mesteca Asisi, kjer je sv. Frančišek l. 1182 zagledal luč sveta: Tam v Umbriji tečeta od vzhodne strani v Tiberu dve vodi, od severovzhoda voda Chiasso (ob ktere izviru je živel sv. Ubaldo) in od jugovzhoda voda Tupino; med njima se dviga gora Monte Subasio, ki — na vrhu še do pozne pomladi s snegom pokrita — gleda proti zapadu v mesto Perugia (onkraj Tibere); Monte Subasio se proti zapadu znižuje v rodovitno planoto, na kateri stoji Asisi, dočim sta na vzhodu te gore mesteci Gualdo in Nocera, podjarmljeni od Perudže. Asisi se je za Danteja zvalo Ascesi (t. j. sem se vzpel); a bolj po pravici bi se moralo zvati Oriente, ker je tu kvišku planilo solnce, sv. Frančišek. Bil je sin trgovca Pietra Bernardone; sredi najlepše mladosti, veselega značaja, podjeten, hraber je sv. Frančišek svetu nenadoma obrnil hrbet in se zaročil — dasi od očeta zato razdedinjen in zavržen — »z najboga-tejšo in najlepšo vseh žen, z Ubožnostjo.« Ubožnost je bila — pravi Dante — po smrti Kristusovi ovdovela, zaničevana, vkljub temu, da je bila dosti poguma pokazala v osebi tistega ribiča, ki je v bližini Brundisia mirno spal, ko je mimo grmela vojska Pompeja in Cezarja, in vkljub temu, da je bila celo pogumniša od Marije. L. 1209 je oblekel haljo in se prepasal z vrvjo. Sedem tovarišev se mu je pridružilo, ki so bili jedro veličastnemu redu, med njimi Bernard, Silvester, Egidij. — Frančišek je hrepenel po mučeniškem vencu. L. 1219 se je odpeljal v Egipt, da bi sultanu pridigal krščansko vero. — L. 1224 se je umaknil na goro Alverna (med Arno in Tiberu), kjer je prejel rane Kristusove (stigmatizacijo). Dve leti jih je skrivaj nosil na svojem telesu. Tercina 115—117 nam kratko opiše smrt Frančiškovo: na tleh je hotel umreti; in tako je iz naročja Ubožnosti odhitela njegova duša v višave,

truplo pa je imelo smrtni oder — kakor rečeno — na tleh.

Do tu življenje Frančiškovo. V tercinah 118—139 dostavlja sv. Tomaž tole: Ker je bil sv. Frančišek takó velik pred Bogom, sledi, da mu je bil enak tudi sv. Dominik, ker sta oba bila poklicana, držati čoln Petrov v pravi smeri. (118—120.) O da bi le vsi dominikanci hodili po stopinjah Dominikovih: njih življenja barka bi bila polna dobrih del. Toda v novejšem času se njegovi redovni bratje oddaljujejo od »dobre paše«, t. j. od redovnih pravil; posledica je, da so prazni dobrih del. Le malo jih je še zvestih. (124—132.) V zadnjih dveh tercinah kliče sv. Tomaž pesniku: S tem sem ti pač razložil prvi dvom in ti pokazal, da je sv. Dominik deblo, a njegovi nasledniki so suhe veje; zdaj razumeš, zakaj sem rekel: da imajo ovce dobro pašo le tam, kjer izpolnjujejo pravila reda.

O skrb brezumna ljudskega rodú ti,
kák tvoji silogizmi so krnjávi,
ki tlačijo ti k tlom duhá peruti!

- 4 Ta s pravom se, ta z medicino bavi,
temù je čast v duhovskem stanu mari,
ta s silo al s sofizmi druge gnjavi;
- 7 ta ropa, s trgovino ta slepari,
ta zakopan v vživánje je polténó,
in ta v brezdelici vse dni lenari.
- 10 Na teh reči navezan jaz nobeno,
v nebesih bil sem, v družbi Beatrice,
sprejet tak slavno v solnce luč ognjeno.
- 13 Ko mesto spet zavzele te kresnice
so prejšnje, je obstala družba cela,
mirnó, kot na oltarju voščenice.
- 16 In ista govoriti mi začela
je luč kot prej, in da se mi usmeva,
sem znal, ker je močnejše zažarela.
- 19 »Kot v Večni Luči moja luč odseva,
tak v žarku Njenem, ki v okó mi sije,
se dvomov tvojih vzrok mi razodeva.
- 22 Tole želiš: naj zâstor se razkrije,
ki mojih ti besed pomen zastira,
rečénih prej, razkrije in razvije:
- 25 „kjer paše se obilnost razprostira“
in pa „da vstal še večji ni“. Ta rečenica
obojna naj se dobro distingvira!
- 28 Previdnost, vsega svéta vladarica,
v modrosti svoji (ne prodrè v dno njeno
— omagala bi prej — naša zrenica!)
- 31 poslala Cerkvi je, da bi iskreno
za njim, ki jo zasnuvil bil nevesto
z mogočnim glasom in s krví je ceno,
- 34 hodila varno bolj in bolj mu zvesto,
prvaka dva, ki Cerkvi sta živela,
kažoč v obojno smer ji pot in cesto.
- 37 Ljubezen v enem sérafska plamtela,
modrost je s čela drugemu sijala
in s kerubov svetlobo mu žarela.

- 40 O enem dejem; enega pohvala
obeh je: cilja enega dosega
obema pred očmi je vse dni stala.
- 43 Tam med Tupinom in vodó, ki z brega
— Ubaldu ljubega, svetniku — dere,
visoka gôra v plodno plan se iztega,
- 46 ki z žarki žge Perugia al z mrazom pere
pri Porta sol; ječi na vzhodni strani
pod jarmom ljudstvo Gualda in Nocére.
- 49 In tam, kjer strmi bok se lomi v plani,
je svetu solnce vžšlo kot to žareče,
ki nam iz Gange vzhaja ob uri rani.
- 52 Zato, kdor hvali mesto tam stoječe,
ne rêci ‚Asisi‘: rekel bi premalo,
no reci Iztók, ker ták to prav se reče.
- 55 In ni na nebu še visoko stalo,
pa že tolažbo je kreposti svoje
velike revni zemlji pokazalo.
- 58 Mladič je imel z očetom boje
zbog žene. (Te — kot smrti — nihče noče
pustit v veselja dom skoz vrát podboje.)
- 61 Bil sta priči škof njegov in oče —
et coram patre — ko ji vez oblubi;
potem vsak dan jo ljubil bolj je vroče.
- 64 Po prvega možá bilà je izgubi
let tisoč sto in več vsa osaméla,
prezrta, — dokler ta je ne zasnubi.
- 67 Pomoglo ji ni nič, da ni vzdrhtela,
ko grožnja Cézarja, strah vsega sveta,
je v ribičevo kočo zagrmela;
- 70 pomaglo ji ni nič, da brez trepeta
je šla, dočim celó Marija stala
je spod, na križ, bit s Kristusom razpeta.
- 73 Da uganka se ne bo nadaljevala:
Francišek in Ubožnost je dvojica,
ki ták sta v tej ljubezni se zvezala.
- 76 In sloga njiju, njiju vedra lica,
ljubezen divna, zroč okó v okó si,
so mnogim bile vzrok v svetóst poklica:
- 79 najprej Bernard častitljivi se zbósi
in teče bos za klicem, in ko teče,
očita prepočasnost še hudó si.
- 82 O skriti vi zakladi prave sreče!
Egid nato, Silvester se sezuje:
tako neveste čar jih nase vleče.
- 85 In otec ter učitelj zdaj potuje
z ženó svojó, v spremstvu družine one,
ki že ponižna vrv jo opasuje.
- 88 Da oče mu je Pietro Bernardone,
on sam berač, zasmehovan ták grdo,
ni mar mu, v malodušnosti ne klone.
- 91 Kot kralj ponosen tam namero trdo
odkrije Inocencu; prvo reda
od njega prejme svojega potrdo.
- 94 Ko bratov je narastla ubožna čreda
in šla za njim, čigar divno življenje
bi bolje pela angelska beseda,
- 97 je drugič venčal, v novo potrjenje,
od Večnega Duhá navdan, Honorij
tegà očaka sveto hrepenenje.
- 100 In ko, mučenstva žejen, je na dvori
pred svetlim sultanom govoril smelo
o Kristu in njegà učencev zbori,
- 103 pa za spreobrnjenje žal! nezrelo
je ljudstvo našel, vrne se prot domu,
poljé gojit, ki bolje je zorelo.
- 106 Na trdih skal med Arnom tam prelomu
in Tiberu, pečat mu Krist vpečati
poslednji, skrivan leti dve, v teló mu.
- 109 Ko On, ki to mu čast je dal, pozvati
ga k Sebi gori sklene po plačiló,
zasluženó s ponižnostjo med brati,
- 112 tem — pravnim dedičem — dá naročilo
Francišek, naj ljubezen jim nikoli
ne neha za ženó, nad vse mu milo.
- 115 Iz njenih rok se duša, svetla toli,
v kraljestva dvigne večnega višave,
a truplo si ták smrtni oder vóli. —
- 118 Iz tèga sklepaj, v kolikšni veljavi
je drug njegov, vrednim spoznan, da vlada
Petrov čolníc, sred mórja, v smeri pravi.
- 121 To naš je bil očak; in kdor se ubada
in gre za njim, vršeč, kar on razglašá,
ta dobro pač blagó v svoj čoln naklada.
- 124 No, njega čredi zdaj novejša paša
diší, takó da nujno v laze razne
redóvna se gubi družina naša.
- 127 Čim dalj pa ovce gubé se blodnolazne
in dälj ko jih zavaja nova klaja,
bolj vračajo se v stajo mleka prazne.
- 130 Res, še drzé pastirja se čuvaja,
al malo jih je: za kapuc nabavo
suknó, naj malo ga je, — preostaja.
- 133 Če moje govorjenje ni hripavo,
če tvoje poslušanje je pazljivo,
če, kar sem djal, premisliš s pomno glavo,
- 136 sem rešil dvoma del zadovoljivo:
glej deblo, njega suhe veje gledí,
pa najdeš mojó grajo razumljivo:
- 139 dovolj je paše, če ne zajdeš s slédi.«

Za prvimi sto koraki molka mi je povedala vse, kot da sem njen brat. Ni bil njen brat v ječi, njen fant je bil. Sredi plesa so se vstopili in so zapeli pesem in niso hoteli beračiti zanjo. Pristopil je golobrad orožnik, kdo je dovolil pesem, ko je bil samo ples dovoljen; tako je zapisano na papirju. Dvignil se je eden izmed njih in dejal: »Kar je naše, je naše na vekomaj; po čemu je treba dovoljenja za pesem, če ni potreba dovoljenja za življenje?«

Nato so ga vklenili po postavi, ki ni ne božja ne človeška in so jo sami naredili. V ječi je. Še z njo je komaj spregovoril. Pel pa je pesem še v ječi.

Ko sem v noči razmišljal o tem, sem se spomnil na postajo velikega mesta in na ženico, ki je zavita v ogromno ruto begala po peronu: »Kateri vlak pelje v naše kraje?« Nihče je ni razumel.

»Kam greste, mamica?«

Tako me je pogledala, da me še danes boža njen pogled, oklenila se me je, kot da sva že stara znanca, v hipu sva bila prijatelja in dejala mi je: »Moj sin!« Nikdar nikoli nisem slišal te besede s tako ljubeznijo izgovorjene. In ko sva izmed množice vlakov izbrala enega in sem se poslovil, me je objela: »Samo, da sem našla svojega človeka...«

Hotela je reči: našo besedo. Objela je njo, ne mene; če bi je ne bilo sram, bi jo bila tudi poljubila. In če še živi moja podoba v njenem srcu, je to podoba naše besede in ne moja podoba, zakaj po imenu me ni vprašala.

Spominjam se, da je dejal nekdo, sebe in ljudi naveličan: Blagor njim, ki vprašujejo samo, katere besede si. Če sta ene besede, sta si brata. Kdo izmed nas bo vprašal po drugem?

To je le par žarkov tiste velike luči, ki so jih nekateri zaklenili v srcé, ločeni od solncea in jih nosijo kot plamenčke pred seboj, da ne zaidejo. Kakor kresovi ljubezni, edino bogastvo, čudodelna vez, ki spaja vse, kakor se spajajo drevesa v koreninah. Po čudovitih ovinkih in nerazvozljanem načinu doteka nova svetloba v plamenčke. Nihče ne zine skrivnosti, vsak jo vé, vsak jo občuti, kot občuti mlada kri pomlad.

In zakaj sem povedal to? Komu so izgovorjene te besede? Zaljubljenca, ki si

šepetata obljube v naši besedi? Fantu, ki prepeva v ječi, starki, ki bega po ogromnem kolodvoru?

Vsem malodušnim, ki sramotijo sebe in ugašajo lasten kres, da bi se grel ob tujem ognju. Kaj boste dali bratom v samoti, ki nosijo boječe plamenčke s seboj, ko ne bo več dotekala luč od tam, kjer je stalo ognjišče? Kam bo šla ljubezen, ko ugasne zadnja strašna in lepa pesem, ki jo poje polnoč čez solkansko polje, kot bi jo pele murve? Nihče več ne bo pel v ječi radi naše besede, ne bo begalo deklet po nočni temi, ko bo šlo z obiska...

V lajež psov, v šumenje Soče, v strašno opustošenje srca in duha bomo hodili, ko bo pošlo olje, ki je dotekalo iz vas, ki niste poznali bridke ljubezni s prebodenim srcem in s trnjem ovenčane glave.

Če bi jo poznali, bi niti za hipec ne vadjali zanjo pod našim križem... Mi pa varujmo lučce, naj gorijo tudi tedaj, ko solnce ne bo več...

DANTE ALIGHIERI: LA DIVINA COMMEDIA.

PREVEL IN RAZLOŽIL J. D.

III. del: RAJ.

Spev XII.

V enajstem spevu je dominikanec sv. Tomaž Akvinski proslavljal ustanovitelja frančiškanskega reda, sv. Frančiška Asiškega (in na koncu grajal nered v redu dominikancev); ko svoj govor konča (govornik proti koncu povzdigne svoj glas!), prične zbor dvanajstero svetnikov (kterih eden je tudi sv. Tomaž) zopet rajati; pesnik njih sveto kelo primerja z vrtečim se mlinskim kamenom (la santa mola); a v tistem hipu prvega obda in oklene drug venec svetnikov, kakor časih eno notranjo mavrico obda in oklene druga, zunanja, in pesnik čuje iz obeh krogov petje, za toliko divnejše od zemskega, za kolikor je naravnost

sijoča luč solnce močnejša od odbijane. Zunanja (druga) mavrica je kakor jeka prve. (Nimfa Jeka, grška Echó, je takó venela vsled ljubezni za Narcisom, da je ostal od nje samo glas.) Vv. 1—21. Ko utihne petje in ples obeh vencev, izpregovori neka luč iz drugega, novodošlega venca, frančiškana sv. Bonaventura, slavni redovni general in pozneje kardinal (1221—1274), da proslavi sv. Dominika, ustanovitelja dominikanskega reda. Dante se takoj obrne proti govorniku, kakor se igla v busóli vedno obrne proti severu. Vv. 22—30. Preden prične pripovedovati življenje Dominikovo, razloži nagib, zakaj hoče govoriti: nagib je medsebojna ljubezen nebeščanov, in tako je sv. Tomaž iz te ljubezni opeval sv. Frančiška, iz istega nagiba hoče sv. Bonaventura peti o sv. Dominiku; ker sta sv. Frančišek in sv. Dominik družno delala za sv. Cerkev, se morata tudi družno proslavljati. Vv. 31—45.

Verzi 46—105 proslavljajo življenje sv. Dominika. Rodil se je (l. 1170) v Španiji, odkoder duje zefir (v. 46), v mestu Kalarogi v Kastiliji, ktere grb je imel grad (Kastel) z levom nad gradom in pod njim. Materi se je pred porodom sanjalo, da je rodila bakljo, ki bo zanetila požar po vsem svetu. (Vv. 58—60.) Botra pa je pri krstu videla, da na čelu deteta sije zvezda. (V. 61 nsl.) V življenju se je sv. Dominik boril za seme, iz katerega je vzklilo onih štiriindvajset bili, svetnikov, t. j. boril se je za krščansko vero. Proti krivovercem (Albižanom) je planil kakor hudournik, ki plane s hriba. (97—102.) Ko je l. 1221 sv. Dominik umrl, so delovali njegovi »dediči«, dominikanci, že v šestdesetih samostanih; deset let pozneje je bila njegovemu redu poverjena inkvizicija. (103—105.) Nato primerja sv. Bonaventura oba ta redova s kolesoma bojnega voza, v katerem se bori Cerkev, ter z obžalovanjem izjavlja, da frančiškanski red ne hodi več po kolesnici, ktero je zaoral sv. Frančišek. Vv. 112, 113. (Obenem rabi primero o vinu in sodu: Prej je bil naš red kakor dobrodišeč vinski kamen, t. j. vladalo je bratstvo in edinstvo; zdaj je pa v sodu plesen, t. j. v redu je nesloga in needinost. V. 114!) Kar popolnoma se je spridil naš red; kakor noga je, ki se ji je stopalo nazaj zasukalo. No, sodni dan se bo pokazalo, da je bilo med redovniki ljuljke več ko dobrega zrna, takó da bo takorekoč prostora zmanjkovalo; takrat bodo obžalovali, zakaj niso bili pšenica. (V. 118 do 120.) V Dantejevem času sta se borili dve struji v frančiškanskem redu druga proti drugi: konventualci (voditelj Matija iz Aquasparte) so bili preohlapni, zoper strogo ubožstvo; spirituali (voditelj Ubertino iz Casala) so bili za prvotno strogo red.

Končno našteva sv. Bonaventura še enajst drugih iz svojega (zunanjega) venca: 1. Illuminat, eden izmed prvih učencev sv. Frančiška in njegov spremljevalec v Egipt; 2. Avgustin, provincijal franč. reda (13. stol.); 3. Hugon (roj. 1097), menih v samostanu sv. Viktorja v Parizu, mistik, bogoslovni pisatelj; 4. Peter Comestor (t. j. Jedec), ki je knjige kar požiral, bil kancelar pariške visoke šole, † 1179; 5. Petrus Hispanus, pozneje papež Ivan XXI. († 1277), pisatelj dvanajstih knjig Summae

logicales; 6. svetopisemski prerok Natan; 7. carigrjski patriarh sv. Ivan Zlatoust, † 407; 8. Anzelm, nadškof v Canterbury (1034—1109), otec školastične znanosti; 9. Donatus, slavni slovničar, čigar latinska slovnica je tvorila prvo med sedmerimi t. zv. svobodnimi vedami, trivium (3) in quadrivium (4); 10. Rabanus Maurus, opat v Fuldi, potem nadškof v Mogunciji (766—856); 11. opat Joahim di Fiore (1130—1202), ki je pisal razlago Skrivnega razodetja; učil je, da je Bog Oče vladal v starem zakonu, Bog Sin da bo vladal do l. 1260, in potem se prične vlada Svetega Duha, t. j. večna Ljubezen, ki bo ves svet preobrazila.

In komaj oni blaženi je plamen
glas dvignil bil, da slavospev svoj sklene,
spet zavrti se sveti mlinski kamen;

4 a preden se popolnoma okrene,
obdá ga drug ter v ritmu z njim se zлага
in petju, ki za toliko Sirene

7 in Muze naše, pevkinje, premaga
v sladkosti grl, za kolikor v premóci
je solnčne luči nad odsevom snaga.

10 Kot mavrica ob mavrici se boči
skoz dežni oblak, enakih boj, vzporedno
(če Juno zove deklo si pred óči);

13 in vznikne iz notránje vnanja redno,
kot vznikne iz skalovja nimfa Jeka
(ki izhiral je za ljubavjo bedno);

16 in da ne pride — uči še zdaj človeka —
odkar je zveza z Noetom storjena,
nič več vesoljna plima in oseka:

19 takó iz tistih večnih rož spleténa
sta venca dva tam naju ovijala,
kot notranji, kot vnanji vzporejena.

22 Ko kólo sta v preradosti rajála
en čas, pojoč in v zubljih vzplamteváje
in srčno med seboj se pozdravljala,

25 obstala sta, enodušno soglašáje,
kot veke to storé, po naši volji
se hkrati zapiraje in odpiraje.

28 Iz srede neke luči v novem kóli
pa vstane glas, ki k sebi óči mi krene,
kot sever krene k sebi iglò v busóli:

31 »Ljubezen, ki smo svit lepote njene,
je proslavila našega prvaka;
proslávit vašega, zdaj sili mene;

34 kjer eden je, naj drugi z njim koraka;
v življenju sta se družno vojskovala:
naj slava zdaj obseva ju enaka.

37 Ko vojska Kristova, ki kaj ga stala
je njé oborožitev, mu sledila
je leno že, boječa četa, mala,

- 40 je — v skrbi zanjo, ko se je drobila, —
Vladar, ki tron vekóv ima v posesti,
iz milosti, ne, ker je zaslužila,
- 43 junaka dva poslal svoji nevesti:
privedla ljud, ki zgrešil bil sledú je,
z besedo, zgledom sta k Bogá zavesti.
- 46 V deželi, ki zefir z nje sladki duje,
da cvetje vse razpihne pomladanje,
ki z njim Evropa v vesni se posuje,
- 49 in kjer ni daleč proč valov bučanje,
kjer — trudno od potí prek nebokroga —
se solnce v neki dobi vtaplja vanje,
- 52 stoji presrečno mesto Kalaroga,
pod grbom, ki dveh levov je nositelj:
podjarmlja eden, drug — ležeč — uboga.
- 55 Tam vere se krščanske je ljubitelj
rodil navdušeni, borivec sveti,
mil svojem, strog sovragom osvetitelj.
- 58 In komaj jame v materi živeti,
mu dušo tak napolni božja sila,
da mora se v prorokbi razodeti.
- 61 In ko zaroka se je izvršila
med vero in njim v krstà vodi studéni,
kjer raj sta si kot doto podarila,
- 64 je botra, rekši »da!« v njegà imeni,
v snu uzrla čudo dela mu in plóda
in dedičev; in da bitja bistvéni
- 67 bi znak v imenu bil že, z nebosvoda
navdih je dan bil, ga imenovati
»Gospodnji«, ker bil ves je last Gospoda.
- 70 Dominik mu imé je dala mati;
vrtnar je bil, ki izbral si ga je Kristus,
pomaga da mu vrt obdelovati.
- 73 Oznanjal je, kar vélel mu je Kristus;
ljubezen prvo imel mu je užgati
svét prvi, ki ga priporočal Kristus.
- 76 Večkrat ponoči, ko bi moral spati,
je ždel na tleh; prestrašeni dojníci
ko da: »Vto sem prišel!« je htel dejati.
- 79 O oče mu, zvan Feliks po pravici!
O mati, zvana iz Pisma po Joani,
kar »Bogu mila« se velí v resnici!
- 82 Ne za ta svet, ki muči zanj z možgani
se ljud, učeč se prava, medicine,
ampak iz želje po resnični mani
- 85 se brž je vzel do doktorja višine
in sklenil, da vinograd bo obhodil,
ki usahne, če se viničar ne brine.
- 88 A Sedeža, ki uboštvu pre j rad ugodil
resničnemu je, — Stólica ni kriva,
le tisti, ki sedi, je z nje zablodil! —
- 91 ni prosil polovice od beriva
in ne dohodkov praznih beneficij,
ne desetín, ki ubožček jih dobiva,
- 94 no dovoljenja, da prot neresnici
borit se sme za seme, čigar bili
— njih štiriindvajset — glej, so ti pred lici.
- 97 V njem volja in učenost sta se družili
in tak — poslan od papeža — mi plane
— neurnik, čigar vir v visoki špilji —
- 100 nad skrite v gošči krivih ver kristjane
in tja z največjo se močjo zažene,
kjer najmanj njih upor se mu ugame.
- 103 V potočke se razlil je razdeljene;
vrt z njimi se katoliški namaka,
zelí se z njimi hranijo zelene.
- 106 Če enega kolesa čud je taka
vozà, ki v njem še Sveta Cerkev brani
s premago vragov notranjih, enaka
- 109 pač mora biti čud na drugi strani
kolesa drugega, ki jo proslavil
Tomaž je malo prej v besedi izbrani.
- 112 A kolesnica, ki jo je napravil
platišča rob, se je porazgubila;
le plesen vinski kamen je ostavil.
- 115 Družina prej zvestó mu je sledila,
a zdaj — petó tam zdaj ima stopálo,
kjer prste prej: tak noga je krenila.
- 118 Kdo slabo je sejal, se bo spoznalo
v dan žetve: kókolj tožil bo nečisti,
da zanj prostora v kašči je premalo.
- 121 Sicer priznam, da še dobé se listi,
če naše prelistavaš letopise,
z nadpisom: »Sem, kot biti moram, isti.«
- 124 No, z Aquasparte tákov ne dobi se
niti s Casál: Pravila ta razklada
preozko, préveč oni od njih dalji se.
- 127 Bonaventura iz Bagnoregio-grada
sem jaz; preziral skrb sem svetu vdano,
živeč visosti svetega úrada;
- 130 Iluminát in Avgústin sta z mano:
bilà sta, ko nogé so se sezule,
Bogu prijetna s haljo opasàno.
- 133 Sankt-Viktorski Hugón je poleg tu-le;
Peter Coméstor in Peter tu žarita,
čigar so knjige dvanajstere slule.
- 136 Proroka Natana, metropolita
Krizostoma, Anzelma zreš, Donata,
čigar se knjiga v šolah najprej čita.
- 139 Rabán je tu; tik mene zreš nam brata,
ki duša mu proroška bila dana,
Kalabrijea, Joáhima opata.
- 142 Slavít tak znamenitega dvorjana
me brata je Tomaža vzpodbudila
beseda ognjéna, tak spoštljivo izbrana,
- 145 in z mano to je družbo privabila.«

Ana: Kadar doštudiraš. Šola naj bo moj delež, tebi in vsem, ki boste šli od doma.

Angela: Čemu ti bodo, ko ti ničesar ne manjka.

Mirko: Ničesar ne manjka? Še na Dunaj ne morem, ker ni denarja.

Ana: Vselej si ga še dobil, rajši preveč, kakor premalo; in tudi sedaj ga boš.

Tine: Pa ne več preveč.

Mirko: Ti mi ne boš meril kruha, ti, ki si me izpodrinil.

Tine: Ga boš pa ti meni. Seveda, ki ga nisi sam zaslužil niti za enkrat v usta ne. Ti meni, ki se že od petnajstega leta peham doma. Kar menjajva.

Mirko: Dajva.

Tine: Ti mi daj šole, jaz ti dam svoje žulje.

Angela: Ne prepirajta se za prazen nič.

Mirko: Svoj delež zahtevam. Pa konec besedi.

Tine: Jaz tudi svojega; Angela, ti tudi svojega; Tončka tudi svojega, Stanko tudi svojega. Mama in stric naj pa gresta od hiše do hiše. (Kaže, kako bosta prosila:) Ljudje božji, Tratnikova sva, dajte nama košček kruha, in če smeja v vaših vislih ostati čez noč. (Se izravna in namerja s stisnjenimi pestmi:) Huuu.

Angela (se prime za glavo): Marija pomagaj, ali sta obsedena? (Prime Ano za roko.) Mama!

Ana: Tri tisoč goldinarjev mi tudi Krčmar več ne posodi.

Tine (ironično): In zaradi njega, gospoda, se braniš prodati šarca.

Mirko: Zaradi mene ga nisi prodala?

Ana: Da, samo zaradi tebe ne.

Mirko: Odneham, mami na ljubo.

Tine: Jaz pa ne odneham; Krčmarju na kljub ne. Rajši se pretrgam na Trati; naj bo potem dom čigar hoče; magari Tončke, da bo prepevala po njem. Naš rod bo živel na očetovem domu, ali pa naj izmre.

Angela: Tine, nikar se ne zaklinjaj!

Tine: Še enkrat pravim (dvigne prste kakor bi prisegal): Na svojem domu, ali pa naj izmre.

Ana (se nasloni na mizo): O Bog!

Zastor hitro pade.

DANTE ALIGHIERI: LA DIVINA COMMEDIA.

PREVEL IN RAZLOŽIL J. D.

III. del: RAJ.

Spev XIII.

Smo še na četrtem planetu (po Danteju!), na Solncu. Čuli smo v prejšnjem (XII.) spevu prelepo življenje Dominikovo; z žalostjo zvedeli tudi za propadanje reda Frančiškovega; slišali končno imena tistih 12 blaženih duhov, ki tvorijo zunanji venec okrog Danteja: vse to nam je govoril sv. Bonaventura. Z njegovim govorom se je zaključil prejšnji spev. In kaj sledi v XIII.?

V prvih desetih terčinah (vv. 1–30) nam skuša poet še enkrat živo predočiti lepoto onih dveh vencev blaženih duhov. V prejšnjem spevu ju je primerjal z obema mavricama, ki ju vidimo po dežju na nebu; zdaj pa nas pozivlje, naj si mislimo štiriindvajset najlepših zvezd neba, lepo razvrščenih v dveh velikih sosrednih (koncentričnih) krogih, da dobimo vsaj senco one divne prikazni. Pa katerih štiriindvajset zvezd naj si mislimo? Sedem zvezd Vélikega voza, zadnji dve zvezdi Malega voza, t. j. zadnjo premo (Mali voz so časih imenovali tudi Pitni rog, Rog za pitje, čigar konec bi tvorila zvezda severnica, zadnja prema pa bi tvorila ustje, s katerim se pije), ter še petnajst drugih, katerihkoli, samih najsvetlejših, najlepših. Iz teh zvezd naj si mislimo — veli poet — zložena dva venca, slična tistemu, ki ga vidimo na našem nebu (sestoji iz 9 zvezd) in ki je nastal takrat, ko se je bogu Bakhu zasmilila zapuščena Ariadna, hčerka kralja Minoja, ki ji je vzel cvetlični venec z glave ter ga zalučal na nebo, kjer je obstal kot »Severna krona«. (Seveda ta primera za toliko zaostaja — pripominja pesnik — za resnico, za kolikor počasna rečica Chiana v Toskani za bliskovitim vrtenjem najvišjega nébesa.) In kaj pôjeta ta zhora blaženih? Ne himen — pesmi v čast Bakhu — in ne pajanov v čast Apolonu, ampak pesem v čast sv. Trojici ter Bogu-človeku.

Verzi 31–111 so celota zase. Zaradi njih se zdi nekterim ta spev manj uspel in šele od v. 112 pa do konca zopet lep in poetičen. Kaj vsebuje takega, da se zdi dolgočasen? V spevu X., v. 114, je bil sv. Tomaž Akvinski, ki je potem v XI. spevu slikal življenje Frančiška, ubožca božjega, rekel o Salomonu: »mož modrosti večje ni vstal še«; beseda je Danteju kot puščica obtičala v spominu; ni mu šla iz glave; ni si mogel misliti, da ne bi bil Adam in kaj šele Kristus (kot človek) modrejši. Ta dvom ga je mučil skozi spev XI. in XII.; tu, v XIII., mu isti sv. Tomaž svojo trditev pojasni na podlagi znanega izreka: Qui bene distinguit, bene docet, t. j. dobro uči, kdor dobro loči. Iz dolge razprave Tomaževe čujemo, ko da veli Danteju: »Ljubi moj, ti moraš distinguirati! Le kot kralj je doslej Salomon najmodrejši in sam ó to sem trdil.«

115 Pa preidimo v podrobnosti! V vv. 34–36 sv. Tomaž ugotavlja, da je Dantejev prvi dvom iz speva X.,

vv. 95, 96, gledé paše na pašniku Dominikovega reda pojasnjen in odpravljen, takórekoč omlačen in v kaščo spravljen; zdaj treba torej pojasniti še drugega gledé Salomona. Nato mu pravi: Vidim tvoje logično sklepanje. Vprašuješ se na tihem: Kaj ni Bog, Moč, ki je ustvarila Adama in Krista (kot človeka), vlil tema dvema vse modrosti, kolikor je le prenese človeška narava? Niti v Adamu, še manj v Kristusu, ni bil um otemnjen zaradi izvirnega greha. Ali nista bila torej modrejša od Salomona? Poslušaj dalje, pa boš uvidel, da je moja trditev z resnico v skladu, kakor je vsaka točka na obodu kroga v skladu s središčem. (37—51.) Premisli najprej življenje v presveti Trojici! Bog Oče, Praluč, odvekomaj spoznava in misli samega sebe in s tem rodi živo, popolno sliko in priliko samega sebe, Luč svoje luči, Besedo, Vzor (Idejo), v katerem vidi vse slike in možnosti, po katerih bi lahko ustvaril veselstvo; v Sinu, v Ideji, v Vzoru žive od vekov vse ideje, vsi vzori za stvarstvo; vse stvarstvo — čisti duhovi, človek, telesna bitja — je le odsev tega Vzora, tegà Zrcala. Dočim Vzor izhaja iz Praluči, je odsevanje delo sv. Trojice v celoti. Trojini Bog je ustvaril najprej čiste duhove — sussistenze, samostati; potem je šlo ustvarjanje niže in niže do stvari prigodnic (contingenze), kratkotrajnih, ki jih Bog ustvarja posredno (neposredno je ustvaril angele, zvezde in ustvarja človeške duše), per causas secundarias, t. j. z vplivom zvezd (planetov), ki vplivajo na semena in jih razvijajo. Tako se posredno ustvarjajo tudi človeška telesa. Ker je pa telesna snov (vosek!) različna, in istotako vplivanje nebesnih teles, bolj ali manj popolna, popolna pa nikoli, zato so vse posredno ustvarjene stvari le nepopoln odsev Luči, Vzora. Ni temu kriv Vzor; kakor ni kriv umetnik, ki ima lepo idejo, a se mu roka trese. Samo v dveh slučajih je bilo človeško telo neposredno ustvarjeno, Adamu in Kristusu; zato je v teh dveh priroda sijala v vsej popolnosti, in duševne zmožnosti — ker v tesni zvezi s telesom — so bile v njiju najvišje. Vv. 52—87.

Tu bi lahko nehal, pravi sv. Tomaž; toda trditev v X. spevu, v. 114, se je glasila: »Ni vstal večji...« Ali ni to nasprotje? Ne! »Ni vstal večji...« velja o Salomonu kot kralju. Ko je čul božji glas: »Prosi!«, ni prosil za modrost niti v astronomiji niti v dialektiki (ali more iz slučajnega, združenega z nujnim, slediti nujno) niti v metafiziki (ali biva prvo gibanje, povzročeno po nečem drugem, katero se sploh ne giblje) niti v geometriji. Kot kralj torej je bil najmodrejši; kraljev je namreč dosti, ali modrih, dobrih med njimi malo. Vv. 88—111.

Ze v vrstici 109 je izrekel sv. Tomaž besedo: distinkcija (razločevanje). To je za Danteja prevažna stvar; z navdušenjem slavi od v. 111 do 142 distingviranje. Z distingviranjem bi se učenjaki ognili zmotam, vsi pa, učenjaki in preprosto ljudstvo — toliko in toliko predsodkom! Ti verzi, 112—142, so danes takó aktualni, kakor so bili za Danteja, in morda še bolj. Kaj ne obsojamo tako radi zaradi enega čina vsega človeka, zaradi ene slabe osebe vsega stanu, zaradi enega

sloja celega naroda, češ: »Taki so!« Dà, s svinčnimi nogami bi morali delati sodbe o bližnjem, ne pa v skoku!

Kot vzgled modrijanov, ki niso oprezno distingvirali in so takó zašli v zmote, navaja Dante najprej dva starogrška filozofa: Parmenida, ki je bil ustanovitelj t. zv. eleatske filozofske šole (v Elei, v Južni Italiji, okrog l. 450 pred Kr.), ter pristaša te šole, Melisa; Brisos je trdil, da je našel kvadrato kroga; Sabelij in Arij sta bila krivoverca, ki sta sv. pismo po svoje razlagala.

Tercina 133—135 se v izvirniku glasi:

Ch' i' ho veduto tutto il verno prima
il prun mostrarsi rigido e feroce,
poscia portar la rosa in su la cima.

V drugem verzju se kar kopičijo r; trdo vse, raskavo. Slikanje z glasovi.

Predstavlja si — kdor v duhu hočeš zreti,
kar jaz sem zrl (a moraš to predstavo,
ko govorim, trdnó v spominu imeti!) —

4 zvezd pétnajst raz nebá širnó planjavo,
ki ták žaré v katerikoli jasi,
da vsako proderó zrakú goščavo;

7 predstavlja k njim še sedem zvezd Vozá si:
vso noč na našem nebu zre okó ga,
kák le z ojesom suče se počasi;

10 predstavlja ustje si — dve zvezdi — Róga:
iz tiste raste točke mu koníca,
ki os v njej suče Prvega se Kroga;

13 iz teh se zvezd naj splete ti dvojica
vencev, kot venec hčerke bil Minoja,
ko smrti led je začutila v lica;

16 sosredna — v mislih! — naj sta venca tvoja
in ták naj krožita oba ta venca,
da enega hitrejša v tem je hoja;

19 pa bi bilà — seveda komaj — senca
tam pravih luči, dvojnega tam plesa,
ki mene je obkrožal ograjenca.

22 Le senca! Toli ona so čudesa
nad našim plesom, kolikor Chiana
manj brza je kot Prva so Nebesa.

25 V čast Bakhu ne pojó tam, ne pajána,
oseb se pôje treh narava ena,
in božji v Kristusu naša dodana.

28 Ko spev in ples bilà sta dovršena,
pred nama obojni zbor se luči ustavi,
vesel, da nova skrb mu naložena.

31 Iz složnega duhov molčanja javi
se svit, ki ubožca žitje čudovito
mi božjega je kazal bil, in pravi:

34 »Omlačen prvi snop je, v kašči žito;
zdaj mlatit drugo dé ljubav mi sveta,
še nerazmlačeno, še nerazbito.

- 37 Tãk sklepaš ti: Ker v prsa, iz katerih vzeta
je kost bilã, stvorjẽno lepo lice,
vsled ãigar sle bila je zemlja ukleta,
- 40 in v p r s a , prebodẽna od pušice,
(prsa, ki so obilno zadostila
za vse storjene prej in slej krivice)
- 43 j e M o ã , ki oboja prsa je stvorila,
v s o u m a l u ã , ukólikor ji meje
ne stavi paã narav ãloveška, v l i l a —
- 46 se ãudiš temu, kar sem rekel preje:
»Ni ta, ki v luãí pẽti skrit je, sleda
našel, ki bi govoril bil modreje.«
- 49 Zdaj glej, odgovor ãuj: Beseda
se moja s tvojo mislijo nahaja
tãk v skladu, kot je v skladu s krogom sreda.
- 52 Vse, kar mrjẽ, in vse, kar veãno traja,
je le odsev neustvarjenega Vzora,
odsev, ki Bog, ljubeã, ga proizvaja.
- 55 Ta Vzor, ta Luã v druãbi Praluãí, izvora
to svojega, ãigar je slika ãiva,
z Ljubeznijo, osebo tretjo zbora,
- 58 v dobroti svoji ãarke izãariva
— zreãlo! — v devet korov samostati,
a v sebi Luã ostane nedeljiva.
- 61 Od angelov do zadnjih gre podstati
stvarjenje, od deãa k deãu; s tem stvarjenjem
stvarem vse bolj in bolj se trajnost krãti.
- 64 Posredno ustvarjene s tem govorjenjem
mislim stvari in vzroke jim, planete,
ki iz sãemen s svojim stvarjajo vrtenjem.
- 67 Ker vosek — in vpliv zvezde, ki ga gnete —
ni v vseh enak, zato v telesni snóvi
Pravzor si svoj odsev razliãen plete.
- 70 Zato dreves razliãni so sadovi
na iste vrste onem, tem drevesi;
zato v a m dani razni so darovi.
- 73 ãe vosek bi bil ãist brez vse primesi,
ãe vso napele zvezde moã bi vpliva,
peããt sijal kot solnce bi o kresi.
- 76 A dela so prirode pomanjkljiva:
ãe ni umetnik, dasi vešã vmetnije,
popoln, je roka, ki se trese, kriva.
- 79 A kjer Ljubezen ãarka svetlo vlije
spoznanja luã in Prva Moã z njo dela:
priroda tam v popolnosti zasije.
- 82 Tãk zemlja je nekoã to ããast prejela,
da moã je bil popoln stvorjẽn iz ila;
tãk Jezusa Devica je spoãela.
- 85 S tem misli tvoji evo potrdila:
bilã ne bo ãloveška veã narava
nikdar, kar v teh je dveh osebãh bila!
- 88 A vem: da neha moja tu razprava —
»Kãk torej njega nihãe ne prekósi?« —
bi rekla koj beseda ti zvedava.
- 91 Da, kar teãko zdaj, razloãíš lahko si,
pomisli: kdo je bil? kateri vzpodbadal
nagib ga je, prosit, ko ãul je: »Prosi!«
- 94 Iz mojih besedí — ako bi gadal —
bi uganil, da je k r a l j bil in modrosti
je prosil, da k o t k r a l j bi dober vladal.
- 97 Ni htel o sfẽr vrtiveih uãenosti
in broãu njih; ni htel, dã li n e c e s s e
s c o n t i n g e n s spet necesse, v tem bistrósti;
- 100 ne, si est dare primum motum esse,
ne, kãk trikot vpisãt v pol kolobarãa,
ki v njem noben kot pravega ne znese.
- 103 ãe to, kar sem dejal, tvoj duh preudarãa,
spoznaš, da z u m a o n e g a pohvalo
modrost kot kralãa mislim in vladarãa.
- 106 ãe torej »Ni vstal veãji...« se dejalo,
glej bistro, pa spoznaš: govor samó je
o kralãih, ki jih dosti, a dobrih malo.
- 109 S to zri distinkciãjo oseb teh troje!
Tãk vãema se, kar misliš o Adami
in Kristu, s tem, kar dẽ uãenje moje.
- 112 Distinkciãja! S svinãenimi nogami
se bliãaj k »da« in s trudnimi koraki
se k »ne« v reãeh, ki so ti za gorami;
- 115 ker tisti paã bedak je med bedaki,
kdor al zanikujoã ne distingvira
al pa trdeã, in to ob stopnji vsaki.
- 118 Zato takó radó zaide s tira
menenje ljudsko; k u m a t e j prevãari
pritisne — stisne! — strast, ki v sreãu izvira.
- 121 Za pravdo kdor — ribiã nevešã — ribari,
veã ko zaman ãoln goni od obali:
ne vrne prejšnji se — poln zmoã vozari.
- 124 In to so vsemu svetu dokazali
Parmẽnid, Bris, Melis in drugi enaki,
ki v dalj so šli, smeri niso poznali.
- 127 Sabãl bil tãk, Ariã in vsi bedaki,
ki bili so za sveto pismo meãí:
zmaliãili podobno so je spaki.
- 130 Zato nikar prenaglo, rod ãloveãji,
ne sódi! Ne izreãaj sodbe smeãe
o ãitu, še zoreãem v solnca peãí!
- 133 ãesto sem videl: trde so štrleãe
vso zimo veãe trna; ko je vzklila
pomlad, na njih so roãice cveteãe.
- 136 In spet sem videl: ladãa ravna, ãila,
kãkó vso pot je rezala valove!
Pri vratih v pristan — se je potopila!
- 139 Zató, kdor si, ne misli: ãe darove
Bogu prinaša kdo, ãe drugi krade,
da v boãje sodbe zreš o teh gotove;
- 142 ker ta lehko še vstane, oni pade.«

Ana: Ne razbijaj! Lov itak ni več naš.

Krčmar (se začudi): Ni vaš?

Ana: Tine ga je oddal Kriškemu.

Krčmar: Kaaaaj?

Angela (zloguje): Lov je Tine prepustil kriški graščini. (Navadno:) In pse je prodal.

Krčmar: Ti prokleti fante. Ali je to pogodba?

Angela: Je; pa ne za pse; za konja.

Krčmar: Za šarca?

Ana: Da. Le poglej!

Krčmar (bere sam zase).

Tine (suknjič ogrnjen, rokave privihane, s pripasanim modrim predpasnikom, vstopi in obstoji pri vratih).

Krčmar (Ani): In ti si to podpisala?

Ana: I, menda znaš brati.

Tine: Kaj ti ni všeč?

Krčmar: Pa še kako mi je všeč. Fant, to vodo si napeljal na moja kolesa, ne na svoja.

Tine: Bomo videli.

Krčmar: Takoj ti pokažem. (Privleče iz žepa pismo in samozavestno maha z njim:) Mirko mi je pisal in pravi (glasno čita): Obljubil sem mami, da, dokler stoji šarec v hlevu, ne bom zahteval svojega deleža. — Ti je zaprlo prevzetno sapo? Kaj?

Tine: Da bi jo tebi, za vedno!

Krčmar: S samim Mecesnovcem ne boš zamašila te luknje. Kaj?

Ana: O, saj je še Bog pravičen.

Angela: Mama! Ta ne bo več moj varuh, in če vse izgubim. Tine naj bo.

Ana: Takoj jutri bova šli k sodniji, da se za božič oddahnemo.

Krčmar: Kar preberi, saj kmalu ne bo česa varovati.

Tine: Še vedno več bo, ko se ti ne boš hodil več k nam past.

Krčmar: Kdo se je hodil? Kam sem se hodil?

Tine: Ti, k nam.

Ana: Kaj bi se prerekali. Dogovorili smo se. Sosed, prosim te, pojdi.

Krčmar: Šel bom, kadar bom sam hotel.

Ana: Vreči te ne morem; močnejši si.

Tine (skrajno razdražen): Pojdi! (Mu pokaže vrata.)

Krčmar: Sedaj pa nalašč ne grem. (Sede k mizi.)

Tine (vrže suknjič v kot, odpre vrata, stopi h Krčmarju in mu pokaže izhod): Pojdi!!!

Krčmar (se prime za mizo): Tebi ne.

Tine: Premalo te je, da bi ne šel. (Ga prime, perine skozi vrata in jih zaloputne; ko pride nazaj do mize, se okrene in hoče oditi:) Še pse naščevam na tega zlodja.

Angela (se ga oklene): Nikar! Imej pamet!

Ana: Pred desetimi leti, ko nam ga je vsilila gosposka, bi ga bil moral pognati. Pa takrat si bil še premlad.

Krčmar (žuga pod oknom): Zapomni si, kdaj si pahnil Krčmarja iz hiše. Razpodim vas zato s Trate, kakor vrabce iz prosa. Gospoda, zadolžena.

Tine (sili ven): Pusti me za njim, da mu razbijem bučo.

Angela (ga tišči nazaj in jokaje prosi): Tine! Lepo te prosim!

Krčmar (je medtem izginil).

Ana: Saj je že odšel.

Stanko in Tončka (prihitita): Kaj je? Kaj je?

Angela (spusti Tineta).

Tine (stopi korak nazaj): Pometamo.

Zastor hitro pade.

DANTE ALIGHIERI: LA DIVINA COMMEDIA.

PREVEL IN RAZLOŽIL J. D.

III. del: RAJ.

Spev XIV.

Do verza 78 tega speva smo še v Solncu. V prejšnjem spevu je sv. Tomaž Akv. razrešil Danteju težkočo glede naravne modrosti Adama in Krista na eni in Salomona na drugi strani. Govoru Tomaževemu, ki je prihajal od oboda (periferije) kroga proti sredi, sledi zdaj v XIV. spevu odgovor Beatričin v obratni smeri, iz sredine proti obodu. (Že od X. speva, odkar smo dospeli v Solnce, vemo, da se nahajata Beatrice in Dante v sredi dveh sorodnih krogov ali vencev blaženih duhov; kmalu bomo čuli, da sta zagledala za prvim in drugim v daljavi še en širji, tretji venec.) In pri tej priliki pade pesniku v glavo prispodoba o pljuskanju vode v okrogli posodi. Vv. 1—9. — Beatrice sproži zdaj dve novi vprašanji, ki ju je tudi sv. Tomaž Akv. nekaj let prej obravnaval v svoji Summi: ali se bodo telesa izveličanih po vstajenju svetila, in ali ne bo lesket teles onemogočal gledanja očem. Vv. 10—18. (Sveti Tomaž — Summa theol., III. supple., quaestio LXXXV, a. 1 — odgovarja, da se bodo telesa svetila, po besedah sv. pisma, Mat. 13: Pravični se bodo svetili kakor solnce... razlaga pa to svetlobo iz vpliva pčveličane duše na telo.) — Od veselja, da morejo storiti uslugo in pojasniti bogoslovno težkočo, sveti duhovi najprej zaplešejo in zapoje v čast presveti Trojici. Ko pesnik premišlja to nebeško veselje, katero rosi nad izvoljene milost božja, vzklikne, da samo tisti toži nad trpljenjem človeškim in smrtjo, ki ni videl, kako nebeška rosa hladi in oživlja. Vv. 19—33. — Odgovor na obe vprašanji dá »najdivnejša luč iz ožjega venca«, Salomon, rekoč: »Zdaj se svetijo samo naše duše,

in to tem bolj, čim bolj ljubimo; ljubimo pa tem bolj, čim bolj globoko gledamo v bistro božje; gledamo pa tem globlje, čim več milosti nam je Bog dodelil nad naše zasluženje. Po vstajenju bodo naše duše Bogu še dopadljivejše, ker bodo združene s telesi, torej popolniše, in tvorile tako spet celotno osebnost. In zato bo naše lesketanje tedaj ne le naprej trajalo, ampak bo še lepše, ker bo naše gledanje še globočje in naša ljubezen še večja. Kakor se pod plamenom razloči žerjavica, ki bolj žari nego plamen, tako se bo iz obdajajočega nas svita razločevalo naše poveljčano telo in naše oči bodo z lahkoto gledale. Vv. 34–60. Ker bo po vstajenju njih blaženost še večja, ni čuda, če si duhovi želé vstajenja. Tako uči tudi sv. Tomaž. Ali zdi se, da je Dante smatral ta nagib za sebičen: namesto tega pravi, da si želijo združiti se s svojimi očeti in materami ter prijatelji, ki so jih imeli v življenju. Vv. 61–66. — V trenutku, ko se poslavlja od Solnea in obeh vencev blaženih duhov, zagleda še tretji venec, še večjega premera. Vv. 67–78.

Od v. 79 dalje se nahajamo s pesnikom na petem planetu, na Marsu.

V štirih tercinah (vv. 79–90) nam pove, kako se je vzpel z Beatrico v višjo sfero: skoro oslepljen od bleska tretjega venca je pogledal v Beatrico, katero zagleda v taki lepoti, da je ne more popisati; zroč vanjo se — v hipu — dvigne v višji spas (»in più alta salute«); da se je dvignil, zapazi šele, ko vidi rdečo luč Marsovo. Iz hvalečnega srca se daruje Bogu. Dospevši na planet Mars, zagleda Dante čudovit lik: če se v krogu dva premera v pravem kotu sečeta, nastane križ; in tak križ (misliti si moramo, da je bil grški!) so tvorile neštete živordeče luči blaženih — kmalu bomo zvedeli, da so to mučenci, ki so kri prelili za Kristusa —, pomikajoče se gori in doli od vrha k tlom in od enega ramena do drugega. Pesnik pravi, da sta ta svetla trakova, tvoreča križ, odsev Solnea, t. j. Boga (v. 94); in koj nato vzklikne: »O Helios!«, kar je grško in pomeni Solnce. Častito znamenje sv. križa (il venerabil segno) popisuje tu pesnik; po pravici »častito«, saj je spomin trpljenja in smrti Kristove in znamenje našega odrešenja. Pesnik se tudi opravičuje, zakaj ne rabi ob tej priliki nobene prispodobе (slike): kje naj jo dobi za tak prizor, za toliko svetlobo, za tako veličastvo! Samo tisto premikanje lučic ob križu primerja z gomazenjem praškov v solnčnem žarku, ki časih posije skozi špranjo v sobo. In čudovito harmonijo milih glasov je čul, razumel pa samo dve besedi, tisti, ki so se mučenci z njima tolažili. Vv. 79–126. Ta križ na planetu Marsu — pravi Dante — je najlepše, kar je doslej videl v Nebesih. Toda kaj ni vedno trdil, da je Beatrice bila najlepša? Ali si ne oporeka? Ne, ker se je bila Beatricina lepota medtem (ob dvigu na Mars) že zopet stopnjevala, samo da on — zamaknjen v križ — še ni bil pogledal v njene oči. Vv. 127–139.

K obodu iz srede, k sredi od oboda
valčke vodà valí — s smeri menjavo,
kamor jo udarimo — kroglà posoda.

4 Le-tá mi je primera padla v glavo,
ko utihnila je duša kneza vede,
Tomaža, ták ožarjena sè slavo,

7 vsled sličnosti: njegove so besede
prot sredi šle, odgovor Beatrice
nato pa šel k obodu je iz srede:

10 »Ta tu želi — dasi brez govorice
in dasi se mu v glavi še ne sveti —
do dna prit neke druge še resnice.

13 Povejte mu: al luč, ki v njenem cveti
ste skriti zdaj, bo z vami v vek ostala
in boste v vekov veke z njo odeti?

16 In če ostane, al, ko bodo vstala
in gledala — kot prej — z očmi telesa,
pri gledanju ne bo nič škodovala?«

19 In kot plesavei časih sredi plesa
zavriskajo, z nogami zaceptajo,
če nova radost srca jim pretresa,

22 ták zaplesali s pesmo so še slajo
tam v onih vencih dveh duhovi sveti,
začuvši, v čem naj koj odgovor dajo.

25 Kdor toži, češ: tu človek mora umreti,
da tam bo živel — rose vekovite,
nje hlada on ne more doumeti.

28 »O, Eden, Dva, Trije, ki v vek živite,
ki v veke v Treh in Dveh le Eden vlada,
brez meje Vi, vesoljstvo Vi mejite!« —

31 to trikrat vsak iz blaženih je sklada
duhov zapel s ták mило melodijo,
da vseh zaslug bilà bi to nagrada.

34 Iz luči najbolj divne, ki žarijo
tam v ožjem vencu, glas je mil prihajal
(ták angel pač pozdravil je Marijo!)

37 v odgovor: »Dokler v raju spev bo trajal,
bo vsakega ta plašč, ki ga žarimo
z ljubezni naše žarki, nas obdajal.

40 Svetlejši je, čim bolj ljubèč plantímo;
plantímo bolj, čim globlje zrèmo; zrèmo,
čim več nad vrednost milosti dobimo.

43 Ko poveljčano teló prejémemo
v odejo spet, osebnost naša cela
bo spet, k popolnosti se večji vzpnèmo.

46 Tedaj ta luč še bolj bo zagorela
nam dana od Bogá nad zasluženje,
ta luč, ki gledat Ga nas zmožne dela.

49 Tedaj bo še globočje naše zrenje,
ljubezen zbog tegà še bolj ognjena,
še žarče žarkov bo iz nas žarénje.

- 52 A kot skoz svit gorečega polena
poleno sâmo loči se razžgano
in loči se žerjavica iz plamena:
- 55 takó skoz luč, krog glav sedaj nam dano,
telo bo zmagovito nam sijalo,
pod črno zdaj zemljó še pokopano.
- 58 Od tolike ne bo se nam bleščalo
svetlobe, ker telesa bodo zrla
z lahkoto vse, kar nas bo radovalo.«
- 61 In koj oba zapela zbora vrla
sta »Amen!« Mi v dokaz bilò je petje,
kâk vsi želé nazaj si trupla umrla.
- 64 Ne le zasé! Tega se njih očetje,
se matere in mnog še veselí se,
jim ljub, preden vzprejel jih ta planet je.
- 67 Glej, v tem kròg nas — v daljavi — zažari se
nov króg, ki bil mu svit prav ták močan je,
v daljavi, kot obzor, kedâr daní se.
- 70 In kot zvečer, ko sómrak poltemán je
in prve zvezde tu, tam migotajo,
in dvom te imá, li zvezd je to migljanje:
- 73 ták meni se je zdelo, da migljajo
tam nove luči ter da njih kroženje
krog krogov tvori prvih dveh ograjo.
- 76 O divno svetega Duhá iskrenje!
Kâk silno si pred mano zasijalo,
da omagal skoro vid moj oslepljén je! —
- 79 V tem Blaženke smehljanje uzrem ták zalo,
da — umu nedosežno — med prizori
bo nezapisanimi tam ostalo.
- 82 Za vzpon so v nje očeh, v močí izvori,
moje oči dobile moč zdaj več;
in vzpel sem se z Gospó v spas višji gori.
- 85 Da stopil v zvezdo više sem krožečo,
mi te smehljanje je dokazovalo
z lučjo svojo od ognja bolj rdečo.
- 88 Srcé — ta jezik vseh ljudi — zažgalo
Bogu tedaj mi žgalno je daritev
v dostojno nove milosti zahvalo.
- 91 In ni še dozorela mi molitev,
pa že spoznal iz jasnega sem znaka
prijazno te molitve ugoditev:
- 94 uzrl sem lik, dva prečna Solnea traka,
iz samih živordečih lučie stkana.
»O Helios!« — vzkliknem — »krasota
taka!«
- 97 Kot v nôči z zvezd nebroyem posejana
in zvezdic Rimska cesta v sever sine
in jug, uganka vedi nedognana:
- 100 ták ona traka iz Marsa sta globine
častito znamnje z lučcami tvorila,
kot tvorijo ga kroga četrtine.
- 103 Tu pred spominom kleca pevska žila:
odseval oni križ sicer je K r i s t a ,
al slike ni, ki odsev bi izrazila.
- 106 No, kdor sledi, zadevši križ si, K r i s t a ,
mi oprosti, če v um ne pade slika,
ko v toliki svetlobi gledam K r i s t a .
- 109 Tam lučca mimo lučce se pomika
po križu gori in doli, z rame k rami,
ob srečanju pa bolj se zasvetlika.
- 112 T a k ó prahú telese nebroy pred nami
se dviga, pada, pleše, vprek se vije,
počasi al hitro, kedâr v našem hrami
- 115 skoz špranjo solnčni trak v temò zasije,
kjer človek iznajdljivi za zidovi
pred dneva se vročino varno krije.
- 118 In kot od vbranih strun lijo glasovi —
— gosli al harfe — v sladko harmonijo,
dasi morda z nepojmljenimi slovi:
- 121 t a k ó sem čul iz lučie melodijo,
kar s čudenjem mi dušo je navdalo,
dasi sem brez besed čul psalmodijo.
- 124 Pel križ — to vem — Najvišjemu je hvalo:
ampak uhó iz pesmi je njegove
le: »Dvigni se!« in »Zmagaj!« mi razbralo.
- 127 In v križ sem se zaljubil in glasove,
n a j l e p š o stvar, ki me d o s l e j prevzela
in v sladke ukovala je okove.
- 130 Morda se zdi beseda moja smela,
češ: lepih nje oči slast cenim manje,
ki v njih vseh želj uživam mir docela.
- 133 Kedór pa ve, da teh oči sijanje
tem lepše je, čim z njimi se dvigujem,
in da se t a m ozrl še nisem vanje,
- 136 mi oprostí, česar se obtožujem,
ker ve, da, kar trdim, je res oboje:
oči ugodja svetih ne zmanjšujem,
- 139 ki v vsakem višjem nebu bolj čistó je.

Lojze: To bo gospodar, vaš Tine. Tak pogum; in noč in dan dela.

Tine: Tudi drugi ne drže križem rok.

Ana: Prav prijetno bi bilo — (Ustraši se Krčmarja, ki zakašlja pri vrtnu.) Je že tukaj.

Krčmar (nastopi): Ne bom nič motil; kar naprej. Bom prigovoril, Lojze, če ti kaj prodajata.

Lojze: Prodajata?

Krčmar: Ali na posodo prosita.

Lojze: Tudi ne.

Ana: Sosed, prosim te, odloži do jutri; saj vidiš.

Krčmar: Seveda ga vidim. Naj le izve, da se ne prenašli pri Angeli.

Tine: Vsiljiv si kakor cigan.

Krčmar: Prej boš ti cigan kakor jaz. Cigan brez doma. Poglej no tole pisanje! (Mu pokaže popisano polo, pa je ne izpusti iz rok.)

Tine (čita): Mama! Mirko je —

Ana: Vem. (Sede k mizi.)

Lojze: Torej je le res.

Krčmar: Če prodajš Mecesnovec, počakam.

Tine: Tebi ne.

Krčmar: Potem pa denarje na mizo, denarje! (Oblastno trka s kazalcem po mizi.)

Lojze: Ali misliš, da so goldinarji fiziol. To liko denarja nima nihče doma.

Krčmar (se norčuje): Bom pa počakal en teden, da dvignejo v hranilnici, kar je Tine prigospodaril. (Grozeče:) Potem pa do zadnjega vinarja vse, če ne — (Ko odhaja:) Zagodem vam, da boste skozi streho odskakovali.

Tine (sede k mizi): Sam hudič je najel tega zlodja.

Ana: Da, že deset let mu služi.

Lojze (maje z glavo): Sosed, varuh in — no, ja.

Tine (vstane in ponuja Lojzu roko): Daj mi dva tisoč in posekaj naš Mecesnovec v frato.

Lojze: Ne delaj sam sebi škode!

Angela (se pokaže pri oknu): Ne ponižuj se pred Krčmarjem! Rekel si, da boš sam vse sekal.

Tine: Na ena dve ne morem lesa posekati, zvoziti in prodati.

Angela: In kje boš tretji tisočak?

Tine: Zastavim svojega. Naj Ivanka počaka.

Lojze: Ne bodi tak.

Tine: Rad bi bil drugačen, ko bi mogel.

Angela: Seveda. Vse naj ostanemo stare teté zaradi tega dedca.

Tine: Pa pojdemo po svetu. Kajne?

Angela: Dobi koga, ki bi posodil na moj delež, kakor je Krčmar Mirku.

Tine (stopi k oknu): Angela, ti bi hotela.

Ana (odriva Angelo od okna): Dekle, ne prenašli se!

Lojze: Prav imate, botra. Tine, jutri ti prinesem tri tisočake.

Tine: Dva za Mecesnovec in tretjega —?

Lojze: Vse tri na tvojo besedo. Naj se les stara, ne pa dekleta.

Tine: In, če izgubiš?

Lojze: Se ne bojim.

Ana: Ali ga slišiš, Angela?

Angela: Pusti me. (Odide od okna.)

Tine (seže Lojzu v roko): Nikdar ti tega ne pozabim.

Ana: Mračno je že; v hišo pojdita. Sami smo, Lojze.

Lojze: Ali je — oni že odšel?

Ana: Da — in za vedno.

Tine: Še Mirka naj bi bil vzel s seboj; ali pa mu jaz zmečem cunje čez cesto h Krčmarjevim. Judežu.

Lojze (ga miri): No, no, Tine. Pojdiva! (Ga prime in odpelje v hišo.)

Angela (se zopet prikaže pri oknu): Mama, Lojze je rešil uganko.

Ana: Kakšno uganko?

Angela: Nič. — Glava me boli in sram me je. (Se nasloni na okno.)

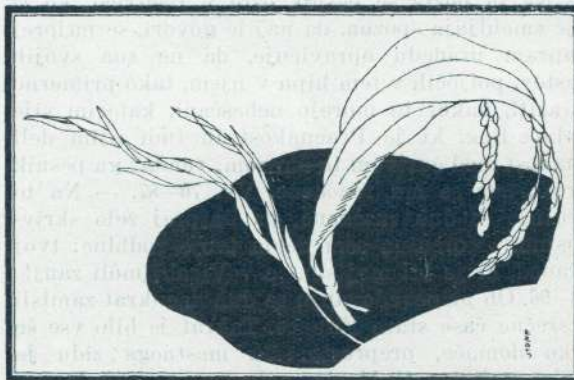
Ana (jo pogladi po laseh): Ubožica.

Angela: Zadrži ga; morda mu prinesem pirhe.

Ana: Bom. (Odide.)

Angela (globoko zavzdihne): O, da!

Zastor počasi pada.

DANTE ALIGHIERI: LA DIVINA COMMEDIA.

PREVEL IN RAZLOŽIL J. D.

III. del: RAJ.

Spev XV.

Od v. 79 speva XIV. dalje smo na petem planetu, na Marsu. Pesnik je zagledal veličasten (grški) križ, ki ga tvorijo neštete luči blaženih duhov, mučencev; od križa mu bije na uho prečudna harmonija glasov; na križu vidi Kristusa. To je najlepša prikazen, kar jih je videl doslej. Ves vzhičen strmi v prikazen. To nam je povedal prejšnji spev.

Medtem petje križ tvorečih duhov, »sveta lira«, utihne, znamenje, da hočejo poslušati njegove želje in jim ustreči. Ob toliki blagonaklonjenosti in čisti, nesebični ljubezni vzklikne pesnik: »Kako

něspametní so tisti zemljani, ki se ne priporočajo priprošnjam svetnikov! Po pravici zaslužijo, da se bodo večno kesali!« Vv. 1—12. — In kaj se zgodi? Kakor se časih ponoči zvezda utrne (pesnik z vidnim veseljem popisuje ta nebni pojav v dveh tercinah, vv. 13—18!), takó se je z desnega ramena tistega veličastnega križa takorekoč utrnila ena lučka in se spustila ob deblu križa doli k vznožju, da bi bila bliže njemu, pesniku. Čudovita vljudnost in prijaznost! Takó vljudno in prijazno je v davnini šel naproti stari trojanski junak Anhizes svojemu sinu Eneju v podzemlju, v elizeju — po pripovedi pesnika Vergila. Vv. 19—27. — Ta prijazna lučka je krila v sebi pesnikovega prapradedca, križarskega viteza Cacciaguida (1091—1147). Ker nebeščani vse vidijo v Bogu, kar žele vedeti, v tisti Veleknjigi, kjer, kar je zapisano, ostane zapisano nespremenjeno, duh takoj spozna v prišlecju svojega pravnuka; ljubeznivo ga najprej pozdravi: »O moja kri, odkod ta sreča, da smeš še živ hoditi tod?« Nato mu duh nekaj govori, a tako visoko, da pesnik ne more umeti; ko duh preide v razumljivo govorjenje, čuje pesnik, da duh hvali sv. Trojico (vv. 47, 48), nato pa pozivlje njega, vnuka, naj ne glede na to, da nebeščani vse vidijo v Bogu, kakor razumen človek, ki pojmi bistvo enote, razume vse druge broje, razodene glasno in jasno, kaj bi rad zvedel; odgovor — pravi ded — da ima že pripravljen. Vv. 49—69. — Na ta poziv se pesnik ozre v Beatrico; ko iz nje smehtlaja spozna, da naj le govori, se najprej napram pradedu opravičuje, da ne zna svojih čustev, poljótih v tem hipu v njem, takó primerno izraziti, kakor to morejo nebeščani, katerim sije Solnce-Bog, ki je Praenakost in tudi njim deli enakost med čustvom in izrazom; vendar ga pesnik prosi, naj se mu razodene. Vv. 70—87. — Na to prošnjo se duh razodene; pa najprej zelo skrivnostno: »Korenina sem debela tvoje rodbine; tvoj praded, ki je bil moj sin, je v Vicah; móli zanj!« 88—96. Ob pripovedovanju se duh naenkrat zamisli v srečne čase stare Firence. Takrat je bilo vse še tako domače, preprosto: tik mestnega zidu je stala cerkvena S. Maria, odkoder se je čulo pozvanjanje k terci, noni, — v mestu je vladala treznost, skromnost; ženske se niso še lišpale; dote še niso bile prevelike in možitve ne prezgodne; v palačah še niso poznali asirskega razkošja; Firence, gledana s Ptičjega brda (Uccellatoio), takrat še ni prekašala po gizdavosti Rima, gledanega z Montemala (Montemario!); slavni meščanje kot Bellincione, Nerli, Vecchio... so nosili preprosto obleko; žene so pozimi še predle; Firencanje še niso trumoma hodili v Francijo po kupčiji (kdo se ne bi nehoté spomnil naših zapuščenih rodbin, ko so se možje selili v Ameriko v letih pred vojno!); takrat so bile ženske kot brezstidna Ciangella della Tosa (ob Dantejevem času!) neznane, prav takó moški kot gizdavi sodnik Lapo Salterello, vrstnik Dantejev; zdaj so v Firenci redki taki značaji kot sta bila poštenjak Cincinat in matrona Kornelija, mati obeh Grakhov. Vv. 97—129. Končno pove Cacciaguida, da se je rodil v Firenci, umrl pa v sveti deželi v boju s Saraceni. Vv. 130—148.

Blagonaklonjenost — ki v njo se zliva
ljubezen, ktera iz pravih želj izvira,
dočim le sebe zna ljubezen kriva —

- 4 veléla je in vtihnila je lira,
in strune vtihnile na liri sveti,
ki božje jih desnice prst prebira.
- 7 Mar nebeščani, vsi takó složno vneti
za molk, le jaz da prosil brez strahú bi,
zemljanov prošnjam mogli bi oglušeti?
- 10 Zato, kdor, kar minljivo je, bolj ljubi,
kesanje pač zasluži v vek pekoče
ob tolike ljubezni večni izgubi! —
- 13 Kot v nôči čez nebó mirnó sijoče
znenada časih svetel švigne pramen
in vznemirí očí razmišljujoče
- 16 in zdi se, da nebá enó je znamenj
menjalo mesto; pa se vid upira,
ker zvezd ni manj in kratkoživ je plamen:
- 19 tak tam iz križ tvorečega četvéra
je lučka k vznožju križa dol brzela
z raména, ki se v desno razprostira;
- 22 ob deblu doli žarnem je polzela
(ne zapustivši bisernega niza);
da je za alabastrom, se je zdela.
- 25 Takó vljudno šel naprot je duh Anhiza,
— če pravdo dé spev našega Vergila —
ko sina uzrl v poljanah je elizja.
- 28 »O moja kri, komu se dodelila
je milost kakor tebi zdaj? O, kómu
nebes se vrata dvakrat odklenila?«
- 31 To oni svit; pogledal vanj sem, v dvomu,
kedó bi bil; potem okó strmeče
v Nje uprem obraz, čudeč se tak zeló mu,
- 34 ker Nje smehtljanje uzrl sem takó žareče,
da mislil sem: pogled zdaj moj uživa
vrhunec milosti in rajske sreče.
- 37 Po uvodu svojem luč, takó ljubezniva
očem in sluhu, dalje govorila
je slova, zbog globí mi neumljiva.
- 40 Pa ni nalášč mi njih pomena krila;
le za visokih misli svojih vnetost
Raj nadčloveška rabi izrazila.
- 43 A ko ljubezni žarne je napetost
prešla; ko po umljivosti je brvi
dosegla luč spet uma mi dovzetnost,
- 46 je glas, ki sem umel ga, ta bil prvi:
»Bog troedini, Tebi počesčenje,
ker takó si dober napram moji krvi!«

- 49 Nato: »Da uzrem te kdaj, to hrepenenje
že davno v meni neti Veleknjiga
(v njej, kar je pisano, stoji brez menje!).
- 52 Vtešeno je! Vtešil si meni tí ga
v tej luči! (Njej tvoj jezik čast naj peva,
ki više zmir te na perotih dviga!)
- 55 Prepričan, da tak misli razodeva
nam vaše Bog, Enota, kot vse broje
enote pojmi, prav pojmljen, ožareva,
- 58 zato ne vprašaj nič, le-tá kedó je,
ki govori, nič, kaj mu radost pali
vse bolj ko družbi, ki z njim vriska, poje.
- 61 In prav imaš; ker tu veliki in mali
berémo misli jasno obsijane,
še preden jih kdo misli, v tem Zrcali.
- 64 No, da ljubezen svéta — ki zaspane
ji niso oči nikdar in ki nevgasno
gori za-té — tem bolj na dan mi plane,
- 67 povej z besedo bodro, trdno, glasno,
kaj duša tvoja tu bi si želela?
Kák dam odvet, mi že vnaprej je jasno.«
- 70 Okrenem k Beatrici se; umela
je nemo mi vprašanje; ob nje smehljaju
poguma so mi krila se razpela.
- 73 In sem začel: »Kar Praenakost v raju
vam vzslà je, um in čut sta vam enaka,
v enakosti v vas vseh sta odnošaju;
- 76 saj tudi Solnea vam enako jaka
sta žig in svit, svetloba in gorkota,
tak da se ne dobi primera taka.
- 79 A v nas ljudeh? Čustvu so hitra pota;
razumu — vzrok vam tu je znan zadosti —
pa dana le počasna je perota.
- 82 Te neenakosti si svest v bridkosti,
— saj človek sem — le s srcem dajem hvalo
ti za sprejema očetnega radosti!
- 85 Vendar, topaz ti živi, ki uvezálo
nebo te v križ je biser dragoceni,
kdo si? Srcé mi uteši radoznalo!«
- 88 »Odganjek moj, že davno zaželeni,
glej tvojega rodu sem korenina.«
Tako jel odgovarjati je meni.
- 91 Nato mi dé: »Ta, ki po njem rodbina
se tvoja zove, let že sto krožari
krog Gôre, kjer prevzetnih je krožina.
- 94 Bil sin je moj, a tebi ded je stari;
ti z dobrimi ga deli iz muk izbavi,
okrajšati mu jih, ti bodi mari!
- 97 Firenca! V starih nje zidov trdnjavi
(šezdaj pozvanja znjih včasterec in none!)
je vladal mir in treznost, dobri nrâvi;
- 100 neznane so bile še ženskam krone,
kril čipke, pas, verižice, katere
sijó, osebe kras pa v temi tone.
- 103 Ni oče še se ustrašil rojstva hčere,
ker leta za možitev — z njimi dote —
še niso prekoračevale mere.
- 106 V palačah ni biló ljudi praznote;
ni v mesto še bilo Sardanapala,
učít, kaj lišpa gre v soban vse kote.
- 109 Ni še takrat prekašal Montemala
vaš Ptičji hrib, ki zdaj visok je, kmali
pa prav tak nizko slava mu bo pala.
- 112 Možje kot Bellincion prepasovali
so s kožo se in kostjó; poznale želje
niso žené, si barvat lic v zrcali.
- 115 Možje kot Nerli, Vecchio so veselje
s kožuhi imeli golimi; njih žéne
so rade snule niti iz kodelje,
- 118 srečne, vedoč, da bodo zagrebéne
v domačih tleh; možje še niso vreli
jim v Francijo od postlje zapuščéne.
- 121 T a skrbno je bedela pri zibelí,
tešeč rabila jezik najmileji,
ki v njem so kdaj njej pesmi starši peli.
- 124 Spet d r u g a sred družine je pri preji
o Troji starodavni se menila,
o Fiesolah, o Rimu in Eneji.
- 127 Čudenje bi takrát bila vzbudila
kakšnà Cianghella al Lapo Sartorello;
v a m Cincinat, Kornelija bi se čudila.
- 130 V tem mestu, ki tak mirno je živeló,
kjer ščítíl je zvestó meščan meščana,
kjer sladke je prijazni bilo selo,
- 133 me dala materi je, v pômoč zvana,
Marija; vaš prastari baptisterij
kristjana me je storil in občana.
- 136 Elizeja, Morónta — bratov — se v tej sferi
spominjam; žéno imel sem tam od Pada;
po njej imaš priimek Aldighieri.
- 139 V vojno sledil cesarja sem Konráda;
za hrabrost viteški mi meč opaše:
tak milost me njegà je imela rada.
- 142 Z njim šel nad tiste vere sem pristaše,
ki kraje si lasté — to vsled vnemari
Cerkvé pastirjev — po pravici naše.
- 145 Tam meč ogabnega me ljudstva udari —
in ločil se z varljivega svetá sem,
ki, kdor ga ljubi, dušo mu pokvari;
- 148 prišél skoz mučeništvo v pôkoj ta sem.«

Tine: Ostani kar pri mami; saj nas je drugih dovolj. (Vzame vile in odide.)

Tončka: Bom jaz grabila namesto tebe.

Angela: Saj res. (Odideta.)

Ivanka (poklekne poleg Ane in ji molče ponudi kozarec).

Ana (izpije, izpusti kozarec na tla in jo prime za roko): Ivanka! Tine se včasih preveč ujezi.

Ivanka (ji skrije glavo v naročje in ihti).

Ana (jo boža po laseh in se skloni nadnjo): Molila bom, da bi ti nobenega otroka ne ukradli.

Ivanka (dvigne počasi glavo): Mama! (Jo hitro poljubi.)

Ana (ji vrne poljub).

Zastor pade.

DANTE ALIGHIERI: LA DIVINA COMMEDIA. PREVEL IN RAZLOŽIL J. D.

III. del: RAJ.

Spev XVI.

Dante stoji — na planetu Marsu smo — pred veličastnim križem, ki ga sestavljajo lučke, t. j. sami blaženi duhovi mučencev, prelivših kri za Kristusa. Pravkar se mu je (v spevu XV.) iz ene tistih luči javil prapraded Cacciaguida, ki je bil v sveti deželi kot spremljevalec cesarja Konrada zaslužil viteško čast zase in za svoje potomce. Ob tem pripovedovanju je obšel Danteja, ki sicer ni verjel, da bi se kreposti podedovale, in ki tudi v svojem spisu *Convito* bahanje z dedi graja kot neumnost, za hip neki ponos. S to hipno zablodo pričinja ta spev. Če v nebesih — tako vzklika — obide človeka ta slabost, kjer bi volja morala biti samo k dobremu nagnjena, kaj čuda potem, da je na zemlji toliko take baharije! Pristavlja pa takoj, da je krvno plemstvo sicer lep plašč, vendar mu čas s svojimi škarjami grozi, če dotični imetelj plašča neprestano ne dodaja in ne krpa z osebnimi vrlinami. (Vv. 1—9.) — Kaj pa stori pesnik v tej hipni slabosti? Svojega prapradata nagovori z »Vi«, kar je storil samo napram svojemu učitelju Brunetto Latini (v Peklu) in vedno napram Beatrici. To vikanje — pravi — je bil v navado uvedel stari Rim.

(To se je res zgodilo v poznejši dobi cesarjev.) Sedanji Rimljani — pravi — ne vztrajajo več pri tej navadi. (V. 10, 11, 12.) — To vikanje pesnikovo, izvirajoče iz hipnega rodbinskega ponosa, izvabi Beatrici smehljanje; in takoj se pesnik spomni svoje slabosti. In spomni se tistega prizora iz srednjeveškega viteškega romana o kraljici Ginevri in mlademu vitezu Lancelotu, ko je dvorjanka, spremivša kraljico k tajnemu sestanku, zakašljala v hipu, ko je kraljica viteza prvič poljubila, hoteč jo posvariti. (V nam ohranjenih rokopisih romana tega prizora ni.) (Vv. 13—15.) — Štiri vprašanja stavi pesnik svojemu dedu, dve bolj deda in rodbino zadevajoči, dve pa staro Firenco, »stajo Štivana« (t. j. sv. Ivana Krstnika, zavetnika Firence). Na prvo vprašanje odgovarja duh: »Od Marijinega Oznanjenja do mojega rojstva je ta planet Mars 580 krat dokončal svojo pot okrog ozvezdja Leva. (Mars preteče svojo pot okoli solнца v 687 dneh; Cacciaguida je bil torej rojen l. 1091 po Kr. — Sodobniki Dantejevi so menili, da ima planet Mars svoj največji vpliv, kadar stoji v znamenju Leva.)

Na drugo vprašanje — po rojstni hiši — odgovarja Cacciaguida z eno samo tercino, vv. 40 do 42, pač pa obširno govori o stari Firenci. V njegovem času — pravi — je štel jedro mesta, t. j. od kipa boga Marsa ob mostu čez Arno (kip je stal do l. 1333) pa do krstne kapele sv. Janeza Krstnika, res da samo petino orožja sposobnih mož v primeri z dobo Dantejevo, toda tisto meščanstvo še ni bilo pomešano in skvarjeno s priseljenci iz okolice, s kmetov, iz krajev Certaldo, Campi... Res da je — pravi — mestna občina segala takrat samo do Galuzza, Trespiano (dve it. milji), toda to je bilo le v korist mestu! Pozneje je prišel v mesto kmetski smrad (lo puzzo del villan) iz kmetijskih občin Signa in Aguglione, ki jim je bilo samo do sleparstva. Do tega pa — pravi — ne bi bilo prišlo, da ni rimska kurija vedno nasprotovala cesarjem; radi bojev med papeži in cesarji so se mesta — pravi — okrepila na škodo raznih plemičev in graščakov, bivaajočih izven mesta po Toskani; plemstvo je bilo prisiljeno, za majhne vsote prodati svoje gradove in se preseliti v mesto, kjer je stopilo na čelo strankama gibelinov in gvelfov. (Vv. 64—66.)

V svoji ogorčenosti primerja Cacciaguida Dantejevo Firenco, čez mero narastlo radi novoselcev, s slepim bikom in z velikim številom topih mečev, dočim bi bolj varno živela majhna Firenca, podobna jagnjetu, ki se zna ogibati kamenja, in enemu nabrušenemu meču. (Vv. 67—72.) Nato duh prične naštevati slavne rodbine firentinske, za Danteja že izumrle. Kot uvod v to naštevaje stoji misel (vv. 73—78): Propadla so cela mesta, gradovi, pa ne bi rodbine? Verzi 88 do 93 naštevajo celo vrsto plemenitih rodbin, ki so v 12. stoletju bile še mogočne, v 14. pa že izumrle. Dve tercini (vv. 94—99) sta posvečeni slavni rodbini Ravnani. Rodbina je imela utrjeno palačo prav nad mestnimi vrati San Piero; za njimi je podedovala palačo grofovska rodbina Guidi; v. 98 omenjeni conte Guido je bil pravnuk slavnega Bellincioni, ki se je oblačil — kakor smo v XV.

spevu v. 112 čuli — zelo preprosto, v kožuh, zaponke so mu bile iz kosti; l. 1280 je tisto palačo kupila novopečena plemiška rodbina De' Cerehi, ki jih pesem (v. 95) zove »feloni«, t. j. lopove, podlee, ki bodo v kratkem dom upropastili. — V. 105 misli rodbino Chiaramontesi; l. 1299 je Durante, eden te rodbine, kot oskrbnik zaloge soli rabil pri prodaji krivo mero (mernika, lo staio), da bi sam imel več dobička. — Rod, ki ga je »ošabnost razjela« (v. 109), so bili Uberti. — »Zlate krogle« (v. 110) so tvorile grb rodbine Lamberti, velezaslužne v zgodovini stare Firence. Obe ti rodbini sta bili v prijateljski zvezi z nemškimi Hohenstaufovci. Lamberti so bili od cesarja dobili privilegij, da so smeli biti pokopani sedeč na konju. — Tercina 112—114 misli tri rodbine: Visdomini, Tosinighi in Aliotti; bili so, kadar je bil škofijski sedež izpraznjen, oskrbniki in varuhi škofije; tisti čas so stanovali in obedovali v škofovi palači. Najbrž so ta privilegij izkoriščali. — »Objestna žlahta« (v dveh tercinah, vv. 115—120) so bili Adimari, nizkega rodu (plaža! di picciola gente), ali že v 12. stoletju tako mogočni, da je prej omenjeni Bellincioni eno svojih hčerâ dal enemu iz te rodbine za ženo, v veliko nevoljo starejšega zeta Ubertina Donato, deda Dantejeve žene. Dante je baje nekega Boccaccio Adimari razžalil, očitajoč mu lakomnost, in Adimari se je baje maščeval s tem, da se je okoristil z imetjem Dantejevim, ko je bil (Dante) v prognanstvu. Nekaj nečuvenga je bilo za stare čase Firence to, da so mestnim vratom dali ime po rodbini della Pera. (Vv. 124—126.)

V dveh tercinah (vv. 127—132) je označenih sedem rodbin s tem, da so vse imele grb »velikega barona«, t. j. Hugona, mejnega grofa Toskanskega, ki je umrl l. 1001. Njegov smrtni dan so slavili na dan sv. Tomaža; eden izmed tistih sedmih rodov (della Bella) — imel je grb z zlatom obrobljen! — je pozneje prestopil v ljudsko stranko (belih!); za Danteja je »bele« vodil Giano della Bella. Gualterotti (v. 133) so imeli palačo v Borgo San Apostolo; »novi sosedje« so bili Buondelmonti, ki so se l. 1135 preselili s svojega gradu ob rečicah Grieve in Ema v Firence. Bolje bi bilo, da jih je — vzklika duh — voda Ema pogoltnila, preden so prišli v Firence! Zakaj pač? Član te rodbine je bil l. 1215 zaročen z nevesto iz rodbine Amidei, a jo je pred poroko ostavil in se poročil z nevesto iz rodbine Donati. Ko je na velikonočno jutro (1215) čez most jahal, so ga člani rodbine Amidei napadli in ubili. To se je zgodilo v bližini tolokrat omenjenega okrnjenega kipa boga Marsa. Tisti dan se je pričelo strankarsko klanje med rodbinami »belih« in »črnih«. — Z žalostjo ugotavlja duh, da je v stari Firenci vladal mir, dokler so živele one rodbine; ljudstvo je bilo vladano pravično. Grb Firence je bila takrat bela lilija (v rdečem polju), nikdar premagana; stranka ljudstva, za Danteja zmagovita, pa je grb spremenila: lilija je postala rdeča, polje belo.

Oj krvno plemstvo, malo si za rabo!
Če vkljub temû se svet s teboj ponaša
tu doli, ker mu čut je nagnjen v slabo, 210

- 4 ne čudim se: saj j a z, plemenitaša
da vnuk sem, sem bahal v nebes višini,
kjer v stranpot volja več ne krene naša.
- 7 Res, plašč si; tvoji kratki pa dolžini
čas s škarjami grozi, če ne dodaja
ji dan na dan vrlina se k vrlini.
- 10 »Vi« — spet pričnem po zgledu običaja,
ki uvedli so bili ga kdaj Rimljani,
v čemèr pa zdaj njih mesto več ne vztraja —
- 13 (Beatrice nasmehljaj ob moji strani
mi bil je, kar zakašljanje kraljici
dvorjanke, da ji prvi greh zabrani!) —
- 16 »Vi« — dem — »ste naši otec porodici,
Vi dvigate me k nadčloveški moči,
Vi k smeli me bodrite govorici.
- 19 Iz toliko dotokov radost toči
v srcé se mi, da vriska mi veselo,
veselo, da od radosti ne počí.
- 22 Povejte torej, drago moje vrelo:
iz ktereга so dedje bili kraja
in v katerih letih detstvo Vam je cvelo,
- 25 in kolikšna takrat bilà je staja
Štivana? in kateri so bili meščanje
v njej, vredni višjih sedežev sijaja?»
- 28 Kakor žerjavico vetróv pihanje
razpiha, ták je lučko razžarilo
tam óno mojih besedi laskanje.
- 31 In čim iz luči lepše je sveto,
tem slajši, milši glas mi iz svečave
(latinski, kot se prej je govorilo!)
- 34 veli: »Od dne, ko bil rečen je Ave,
do dne, ko moja — zdaj svetnica! — mati
poroda se rešila je težave,
- 37 se vrnil petstopenetdesettri krati
ta kres je k svojemu ozvezdju Leva,
da znova pod njega se užgè podplati.
- 40 Zagledal — z dedi vred — tam luč sem dneva,
kjer konj dirkač v okraj prestopi šesti,
kdar letna tekma tekmece razgreva.
- 43 O tem to moj odgovor bodi ves ti;
odkod se dedov ded nasélil lé-ti,
bolj sódi molčat ko razgovor plesti.
- 46 Sposobnih tistikrat za meč prijeti
od »Marsa« do, kjer krst deli Baptista,
bilò je — prot sedaj — del komaj-peti.
- 49 Ni družba še bilà meščanov tista
pomešana — kot zdaj — z okoličani,
do zadnjega moža bilà je čista.
- 52 O, da so še sosedje, ne meščani
Certaldo, Campi ... O, da mestni svet je
— kot prej — le do Galuzza, Trespiani!

- 55 Vam zdaj so zasmradili mesto kmetje
iz Signe, Agugliona, vsak na preži,
čim večje prisleparit si imetje.
- 58 Če stan, pokvarjenosti vdan najteži,
ne bi kot mačeha mrzil cesarja,
no ljubil ga, kot mati ljubi in neži.
- 61 bi mnog se novoselec, ki ukvarja
z lihvarstvom se, bil vrnil v Simifonti,
kjer ded še nosil malho je bernjarja.
- 64 Še Murlograd bi last bil grofov Conti:
še Cerchi bi bili v Accone-župi,
še v Valdigrieve morda Buondelmonti.
- 67 Ljudi gomilanje na enem kupi
je mestom vedno vir pogube bilo:
od prejedi se i teló zastrupi.
- 70 Slep bik padè, kjer jagnje bi drobilo,
četudi slepo; če se meč nabrusi,
bolj eden vreže kot topih število.
- 73 V spomin pozôvi pad Luni gradú si
in Urbiságlie; še v spomin pozôvi
si pad mest Sinigáglie in Chiusi.
- 76 pa čudil se ne boš kot stvâri novi,
da žlahtne izumirajo rodbine,
če mesta rušijo se in gradovi.
- 79 Na svetu — z vami vred — vse v smrti mine;
le časih ne dočakate razsula
zavolj prekratke vaših dni dolžine.
- 82 Kot če bi za oseko plima hrula
zdaj gori, doli zdaj — vsled lune vpliva —
tâk Sreča je Firenci usodo snula.
- 85 Zato ne bo ti stvar presenetljiva,
ko slavne zdaj naštejemo Firencane,
ki vse že čas s pozabo jih pokriva.
- 88 Rod Ughi, Catellini, hiše znane,
Filippi, Greci, Ormanni, Alberichi
sem znal, še v padeu slavne te meščane;
- 91 rodovi ne manj stari kot veliki
bili so rod Sannela, rod dell' Arca,
rod Soldanieri, Ardinghi in Bostichi.
- 94 Nad vrati v stolpu, nad globino jarka,
kjer zdaj tâk težki bivajo feloni,
da kmalu se pogreznila bo barka,
- 97 prebivali so Ravignani, oni,
ki vnuk jim grof je Guido s porodico
in kdor je dedič priimka Bellincioni.
- 100 Rod Pressa je že vedel, kâk s pravico
se vlada prav; pozlatil Galigaio
že meča je držaj bil in glavico.
- 103 Že jak je rod Fifanti bil, rod Vaio,
Saccheti, Giuochi, Galli in Barucci
in rod, ki z mero in vago ga psovajo.
- 106 Že panj, ki iz njega vzrastli so Calfucci,
je jak bil; že na stolcih sta sedela
kurulskih rod Sizií, Arigucci.
- 109 O, silen bil je rod, ki žal! razjela
ga ošabnost je! In »zlate krogle« užgale
Firenco so za vsa nje slavna dela.
- 112 Tâk otei; a rodbine, iz njih nastale,
se vsêlej, kadar vaš umrè vladika,
masté, ko v konsistorju so se zbrale.
- 115 Objestna žlahta, ki kot kača sika
napram plašljivcu, kdor pa ji pokaže
zobé al zlat, kot jagnje se dobrika,
- 118 je vstajala že, res, a iz tâke plaže,
da se namrdnil Ubertin Donato,
ko tast ga uvel je v svaštvo take baže.
- 121 Že Caponsacco s Fiesol na Mercato
presêlil se je bil, in že meščana
sta vrla bila Giuda, Infangato.
- 124 Tu vest sledi naj nepričakovana,
dasi resnična: grad takrát še mali
je vrata imel, po della Pera zvana.
- 127 Vsi, ki v svoj rod so grb podedovali
barona vélikega, čigar slavo
dan svetega Tomaža žali in hvali,
- 130 od njêga viteštva imajo pravo,
dasi edèn, ki grb svoj z zlatom robi,
pod eno z ljudstvom se bori zastavo.
- 133 Rod Importuni, Gualterotti v dôbi
že óni sta cvelà; mir v Borgu bil je,
ker novih ni še imel sosedov v drobi.
- 136 In rod, ki tâko vam gorje rodil je,
rodil pravični srd in strašno klanje
in zadnji vam veseli dan ubil je;
- 139 je z žlahto vred užival spoštovanje.
Žal! Buondelmont, zavrgel si nevesto
te hiše, verujoč podpihovanje!
- 142 Oddahnilo bi v žalosti se mesto,
da htel je Bog, naj te Eme val zagrne,
ko prvič vbral v naš grad jezdec si cesto!
- 145 Pa padel si žal! žrtev sohe krne,
ki čuva stari most čez Arna strugo;
bil zadnji dan mirú — več se ne vrne.
- 148 S temi rodbinami in z mnogo drugo
Firenca je živela v miru in slogi,
da vzroka ni bilò za jok in tugo.
- 151 Delil pravico narod s temi krogi
in slavo je; lilja belocveteča
nikdár ni bila oblâtena na drogi
- 154 in ni bilà — vsled zdrahe — še rdeča.»

Leda se je zopet naslonila na okno. Soba je bila prazna. Tudi ulica je bila prazna. Blede zvezde so se zrcalile na tlaku, dušeč smrad je vstajal iz podzemskih prostorov. V krčmi so zvene le steklenice, pijan meščan je branil svoje prepričanje. Iz kuhinje, iz kleti se je zopet oglasila Marijina pesem dekle, ki si je ž njo kratila mučni čas. Bila je preprosta Marijina pesem.

Tudi njej se je zgodilo, se je potolažila Leda, a ko je poizkusila, da bi pela ž njo, ni mogla. Hripav je bil glas in zanka na vratu se je zadržnila.

O! je sedla na zofo in položila trudni roki v naročje. Kljuna se ni spomnila, le Marijine pesmi ni mogla umeti. Da bi ji vsaj vedela besede!

MED VIHARJEM.

ANTON VODNIK.

Mojo hišo vihar drži in jo trese.
Oblaki — zmagoslavne orgle katedral.
Sto tisoč vernih se na prsi bije,
sto tisoč vernih k Bogu vpije:
Kdo je kot Kralj?

Po bliskih plezam do Njegove glave.

Se vzpenjajo polja v šumenje zvonov.
O radosti blaznost, o muka vetrov:
k Očetu, k Očetu domov!

Treska luč na moja okna.
O — sto tisoč angelov v srebrnih ščitih!

In vsi mimo mene — joj.

Nadangel Gabriel
zapel bo z mojo dušo
kot s srebrnim rogom...

DANTE ALIGHIERI: LA DIVINA COMMEDIA.

PREVEL IN RAZLOŽIL J. D.

III. del: RAJ.

Spev XVII.

Nahajamo se z Dantejem že od XIV. speva (v. 79) na petem planetu (nébesu), na Marsu. V prejšnjem spevu je pesniku njegov prapraded Cacciaguida, križarski vitez, govoril o stari Firenci, o nje starih, a že izumrlih rodbinah. To priliko porabi vnuk za vprašanje o svoji bodoči usodi. Namigavanja, da ga čakajo težki udarci, je bil čul že parkrat v Peklu (sp. X., v. 79 in 124; sp. XV., v. 61 in 88) ter v Vicah (sp. VIII., v. 133; sp. XI., v. 140; sp. XXIV., v. 43); zdaj bi rad izvedel kaj natančnejšega. In s to željo se pričinja spev:

Kakor so Faetonta, sina Solnea in kraljične Klímene, bolela namigavanja sovrstnikov, češ, da ni božjega pokolenja, pa je zato šel k materi, željan izvedeti vso resnico, a si je nesrečnež s tem izkopal grob (solnčni bog mu je namreč za en dan prepustil solnčni voz, neizkušeni mladenič pa se je ob vožnji preko neba ustrašil groznih nebesnih znamenj, izpustil vajeti konjem-belcem, strmoglavil na zemljo ter mrtev obležal, živ opomin še danes očetom, naj ne bi ustrezali nespametnim željam otrok!); takó sem jaz — pripoveduje Dante (v. 4 nsl.) — želel izvedeti vso resnico o svoji bodoči usodi; in Beatrice kakor tudi ded sta mi brala to željo v očeh. A dasi sta oba poznala to mojo željo, mi je vendar Beatrice ukazala, naj to, kar v srečju želim, tudi z besedo povem, zato, da se naučim, ob času žeje prositi, da se mi natoči. (Dante nas s tem opozarja na molitev, ki nam je potrebna, dasi je Bog vseveden in ve, česa potrebujemo.) V vrsticah 13—27 izvrši Dante Beatricin ukaz ter res vdano prosi svojega prapradata: »V Bogu vidiš vso mojo bodočnost; razodeni mi jo; ne bojim se niti najhujše napovedi. Rad bi jo poznal, ker pšica — predvidena — manj hudo rani.« In prapraded mu odgovarja v vrsticah 37—99; posebno sloveča je tercina vv. 58—60, ki ostro označuje, kakó se je Danteju godilo tistih dvajset let prognanstva (1302—1321). Vendar, preden prične s prerokbo, poudari duh tole važno resnico: Kar je dogodkov na zemlji, zapisanih v knjigi človeštva, so vsi le prigodni, nenujni; izven ustvarjenega sveta pa vlada nujnost. Vse te dogodke, bodi pretekle ali prihodnje, vidi duh v Bogu kot sedanje. Bog jih vidi od vekomaj; iz tega pa ne sledi, da so nujni. Saj tudi človek vidi ladjo, ki drči mimo njega; ali on ni vzrok drčanja. (Vv. 37—42.)

Nato (od v. 46 dalje) prerokuje dedov duh Danteju pregnanstvo, ki ga je zadelo l. 1302, ko je bila stranka »belih« v Firenci s pomočjo Francozov poražena. Prvotnega povzročitelja svoje usode je Dante videl v papežu Bonifaciju VIII. (vv. 49—51), ki je bil res, naprošen od stranke »črnih« v Firenci, pregovoril francoskega kralja Karla Valois, da je vdrl v Toskano. Nasprotniki so mu nesrečo še bolj zagrenili s tem, da so

mu hoteli vzeti tudi čast; obdolžili so ga namreč podkupljivosti (baratteria). Vsi odličniši pristasi »belih« so bili izgnani iz Firence; toda Dante se je kmalu ločil od njih — bodisi da so se mu njih poskusi zdeli preveč predrzni, bodisi protidomovinski — in je ostal »stranka zase« (»parte per te stesso«). Tudi mu je bil tista leta bolj pri sreči prerod vse Italije, zlasti odkar je bil zasedel prestol rimskonemškega cesarstva Henrik VII., kakor pa stranke v Firenci.

Prvo zavetje je našel v Veroni pri mogočnem Lombardcu della Scala, čigar grb je imel stopnice (scala) s cesarskim orlom. S hvaležnostjo pripoveduje, da je — proti vsem navadam drugih ljudi — njegov gostitelj prej dal nego je bil naprošen. Ondi je videl Dante kot devetletnega dečka pozneje v Divini Commedii toli slavljenega Can Grande dela Scala, rojenega l. 1291. pod vplivom planeta Marsa. Ta mladenič se je že zgodaj izkazal kot vrl vladar, gotovo že pred l. 1312., ko je Gaskonjec papež Klement V. cesarja Henrika VII. »osleparil« (inganni).

Z v. 100 umolkne duh in Dante začne znova vpraševati. Ob tej priliki primerja pesnik svoje vpraševanje z osnutkom (doli visečimi nitmi) tkanja, odgovor dedov pa z votkom (s poprečnimi nitmi, ki jih s čolničkom tkalec vtika. Vv. 100 nsl. Nov povod za tak votek je pesnikovo vprašanje: »Ali si ne bom s svojo pesmijo, če resnico povem, vzbudil novih sovražnikov, če pa molčim, izgubil slavo in dobro ime pri prihodnjem rodu?« Dedov odgovor je jasen in — prekrasen. Sklepni verzi (vv. 136 nsl.) vsebujejo resnico, da zgled neznanih, brezpomembnih oseb ne vpliva na čitatelje; zato — trdi ded — naj navaja Divina Commedia le znana, sloveča imena.

Avtobiografski podatki, ki jih pesnik v tem spevu polaga v usta dedu kot prerokbo, naj bi bili tvorili — po prvotnem načrtu (prim. Pekel, X., 130 nsl.) — snov za prerokbo, ki naj bi jo bila govorila Beatrice. Iz tega se vidi, da je pesnik med snovanjem in izdelovanjem pesnitve načrt spreminjal.

Kot sin šel h Klímeni je, glas klevete
o sebi čuvši, vse željān resnice,
(še danes pad njegov svari očete!)

4 tāk jaz sem bil in tāk od Beatrice
umevan in od svetega tāk svita,
naprot mi s križa prišlega desnice.

7 In dé Gospá: »Naj želja plamenita
ti bukne vèn, a žig ji vtisni — vroči —,
da duše ti bo slika izrazita.

10 Ne misli, da nam večje omogoči
spoznanje govor tvoj; o ne, le v žeji
se vádi prōsit, da se ti natóči.«

13 »O deblo, v raj dorastlo, meni — veji —
predrago! Kot jaz vem, da nemogoča
dva topa kota sta v trikota meji,

16 tāk tebi časovnost je vsa bodoča
razvidna; zreš jo v Točki, ki vekóvi
pred njo so le sedanost pričujoča.

19 Ko vzpenjal sem z Vergilom se, njegovi
skrbí izročén, v goró, ki duše léči,
in stopal v glob, kjer mrtvi so duhovi,

22 sem grožnje čul o usodi mi grozeči;
pa naj me bije, v sebi čutim silo,
po robu se postaviti krivi sreči.

25 Zato bi slišati mi res godilo
prihodnjosti, ki bliža se, napoved:
pšica predvidena letí bolj milo.«

28 To moja luči je bilà pripoved,
prav njej, ki prej je govorila z mano;
to moja — Blaženka jo htela! — izpoved.

31 Ne v vgankah, ki za ljudstvo goljufano
bilè so zanke v časih zmot in bede,
predèn bilò je Jagnje darovano,

34 no jasne odgovoril je besede
praotec ljubeznivi moje hiše,
smehljaje se sijoč iz svita srede:

37 »Ves tok reči prigradnih, ki jih piše
le vaša knjiga (le ona jih obsega),
v Obličju se pred mano Večnem riše;

40 njih nujnost pa sledi tāk malo iz téga,
kot nujnost, da, ker v oku se zrcali,
z a t o naj brod bi bežal mimo brega.

43 In kot v uhó od orgelskih piščali
sozvočje bije sladko, tāk iz Vira
vem istega, kaj s tabo bode kmali.

46 Kot mačehe sta zlobnost in nevera
gnali iz Aten Hipólita na tuje:
tako Firenca tebe v svet iztira.

49 To hoče se, na to se že deluje,
to izvrši, ki snuje jo, krivico
nekdo, ki vsak dan s Kristusom kupčuje.

52 Povrhu, ko trpél boš za pravico,
bo ljudski glas vso krivdo nate zvalil;
no, kazen bo izpričala resnico.

55 Kar dragega imaš, vse boš ostavil;
to prvi udarec tiste bo strelíce,
ki lok jo bo prognanstva vate izpalil.

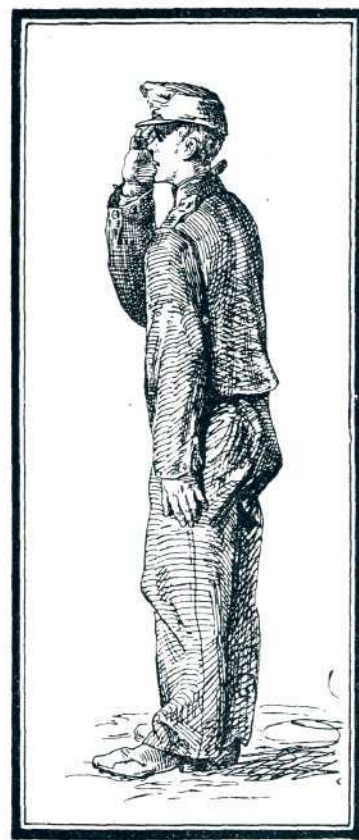
58 Okusiš mi, kāk s tuje kruh police
grenak je in kāk nôga, kruh proseča,
trdó občuti tuje ji stopnice.

61 Najtežje breme pa za tvoja pleča
bo družba — zlobnost in neumnost sama! —,
ki združi te prognanstva ž njo nesreča.

64 Zgolj nehvaležnost, uma zgolj omama
bo zoper tebe; a čez malo časa
ne ti, le ona rdela bo od srama.

67 Iz njih vedenja glupega spozná se
neumnost njih; zato s častjo, s pravico
se ločil boš od njih, sam stranka zase.

- 70 Dal prvi streho ti in gostbe žlico
Lombardec véliki bo, plemeniti,
ki v grbu imà vrh stolbe sveto ptico.
- 73 Tàk pazil bo skrbljivo na oči ti,
da to, kar je drugod na drugem mesti,
med vama prej bo »dati« kot »prositi«.
- 76 Še nekoga tam v let uzreš prelesti:
tâk vtis mu ob rojstvu vtisnil ta planet je,
da sluli bodo čini mu v povesti.
- 79 Ljudem je še neznan, ker' mladolet je;
odkar namreč krog njega kolobari
ta krog, minilo let šele devet je;
- 82 no preden carja Henrika oslepari
Gaskonjec, bo krepost mu zažaréla,
kažoč, da ni mu novcev, truda mari.
- 85 Takó mu veledušnost bo slovela,
da jezik neprijateljski molčati
mogel ne bo in bo zavist neméla.
- 88 Vanj upaj in v njegove blagodati!
Spremenil on premnogim bo usodo:
menjali bodo z revnimi bogati.
- 91 Še to v spomina shrani si posodo,
a ne povej...« In tu reči mi javi,
ki očividcem neverjetne bodo.
- 94 »Razlaga to k prerokbam je,« — dostavi —
»ki čul si jih, moj sin; to so zasede,
ki časa tok na dan jih skoro spravi.
- 97 Vendar nikar, da črtil bi sosede;
saj slava tvoja delj bo tam ostala
kot kazen njihna za prelom besede.«
- 100 Ko duša blažena mi pokazala
je z molkom, da v osnutek mojih niti
s čolničkom vótek vdevat je nehála,
- 103 sem jaz pričel kot t â k, ki svèt dobiti
želi pri takem možu — dvomih zmučen —,
ki vidi pravdo in dati jo želí ti:
- 106 »Čas — vem to, oče, — kot jahač razljučen
drvi, da plane s težkim vdarcem name,
tem težjim, čim je manj bil s slutnjo slučen.
- 109 Zato naj ščit opreznosti obdá me,
da mi, ko bom oropan domovine,
še drugih moja pesem mest ne vzame.
- 112 Kar v svetu čul brezkončne bolečine,
kar v Gori, ki sem z nje vrhá čarobe,
zroč v oči tej Gospé, se vzpel v višine,
- 115 kar čul sem tu od svetlobe do svetlobe —
denimo, da vse to povedat hočem:
okus obudil mnogim bi grenkobe.
- 118 Če — plah resnicoljub — pa tega nočem,
življenje moje — se bojim — propalo
v očeh zancev v veku bo bodočem.«
- 121 V plamenu se tedaj je zabliskalo
— s tem deda nasmehljaj se mi je javil! —
kot v solneu blisne zlato ogledalo;
- 124 nato: »Le slabo vest boš,« — je dostavil —
»ki žgè jo svoje al tuje krivde vraska,
v nevoljo, češ, da trpek si, s tem spravil.
- 127 Zato proč laž! Naj pesem se ne laska!
Le vse, kar tukaj videl si, objavi;
naj le, kogar srbi, se tudi praska!
- 130 Sicer tvoj spev skomine res napravi
v začetku tistemu, ki ga zavžije;
a kruh življenja bode po prebavi;
- 133 vihar tvoj spev, tvoj klic bo, kateri bije
in stresa n a j b o l j le dreves vrhove;
s tem večjo slavo glávo ti ovije.
- 136 Zato si zrl, na zvezd se pnoč svetove,
in v Gôri in v vseh bolečin dolini
le tiste duše, ki imé jim slove:
- 139 le zgled, ki temelj ima v zgodovini,
zadovoljí njegà, ki pesem sluša,
in vero vanjo trdno mu učini;
- 142 le ob vidnem dejstvu pomirí se duša!«

JURIJ SUBIC: VOJAK.

DANTE ALIGHIERI: LA DIVINA COMMEDIA.

PREVEL IN RAZLOŽIL J. D.

III. del: RAJ.

Spev XVIII.

Skozi malone ves prejšnji spev je govoril prapraded Dantejev, Cacciaguida in med drugim svojemu prapravnuku napovedal grenki kruh pregnanstva. Kaj čuda, če ob začetku našega speva, ko je duh umolknil, vesel svojih svetih misli, vidimo Danteja vkljub temu, da je v raju, zatopljenega v grenke misli. Beatrice to takoj zapazi ter mu veli, naj zaupa v Boga, ki mu žalost lahko spremeni v veselje. Ob teh besedah pogleda vanjo, ki vsa žari v božji ljubezni, in takoj pozabi svoje skrbi. Po kratkem odmoru ga Beatrice opomni, naj le še dalje posluša dedovega duha. Vv. 1–21. Po teh besedah se Dante obrne proti dedu ter vidi, da ta hoče res še govoriti. Prapraded mu imenuje osem junakov, sedaj blaženih, ki so se na svetu borili za sveto stvar, dva iz stare zaveze, šest iz nove. Med temi sta dva menj znana. Viljem iz Oranže je pri starofrancoskih pesnikih silen vojak Karla Vel., strah saracenov, a umrje kot menih. Rinward (Rinoardo) je poganški deček, a plemenitega rodu, ki ga je Karel Vel. roparjem odkupil in ga da vzgajati skupno s svojo hčerko Aliso; a ker fant odklanja krst, ga Karel podredi svojemu kuharju. Končno pa le postane vojščak, pravi hrust, se pridruži prej omenjenemu Viljemu, potolče nebroj poganov, se da krstiti, dobi za ženo Aliso, končno pa postane menih itd. Z verzom 52. se pričnemo vzpenjati na šesti planet, t. j. na Jupiter. Da se vzpenja, opazi pesnik iz večjega loka, v katerem se giblje. In dočim je bil Mars rdeč, je Jupiter bel. (V. 68.) Takoj ob prihodu na novo zvezdo zapazi pesnik, da luči — blaženi duhovi — hitijo sestavljati 35 črk ali 5 besed, ki pomenijo: »Ljubite pravičnost, (vi) ki zemljo sodite.« Potem pa iste luči, pomnožene še z novodošlimi, stvorijo lik Orla; vodi jih pri tem Bog sam, najboljši slikar, ki pa ne potrebuje tujih vzorcev; vir je vseh prirodnih sil, tudi tiste, ki ustvarja zemske orle. Videč, da blaženi duhovi tvorijo sliko Orla, spozna Dante, da so na tem planetu vladarji, ki so se v življenju odlikovali s pravičnostjo. (Orel je bil že Rimljanom simbol države.) Z v. 118. nsl. se obrača pesnik proti rimskim papežem, krivim simonije ali ki z interdikti jemljejo ljudstvom kruh svetih zakramentov.

V zadnjih dveh tercinah meri najbrž na papeža Ivana XXII., ki je sedel na stolici sv. Petra prav v letih, ko je Dante pisal »Raj« (od l. 1316. dalje). Villani trdi, da si je ta papež s svojo trgovsko spretnostjo nabral 25 milijonov florentinskih zlatov. (V. 130 pomeni: interdikte, izobčenja izbrisuješ proti denarju.) — In ko mu pesnik očita, da s svojo lakomnostjo pustoši vinograd Gospodov, ki sta sv. Peter in Pavel življenje zanj dala, mu papež cinično odgovarja: Kaj sta zame Peter in Pavel?! Jaz ju ne poznam! Jaz poznam samo podobno sv. Janeza Krstnika na florentinskih zlatih!

Ko sveti svit vesel sam svoje misli
je bil in vžival v njej (jaz misli svoje
okus okušal sladki sem in — kisli),

4 mi dé Gospa, ki vedla me v nebó je:
»Raztrêsi se! Pomisli: vladam z Onim,
ki ublažit bol krivično mu lahkó je.«

7 Prot glasu ljubeznivemu se sklonim
Utehe; o ljubezni pa, sijóči
v očeh Nje svetih, peti naj odklonim,

10 ne le besed si pravih svest nemóči,
no ker spomin nazaj ne more seči,
če kot vodnik sam Bog mu ne priskoči.

13 Le to o tistem hipu morem reči,
da vse utihnile so druge želje
takrat mi v duši, Blaženko motreči,

16 ko v Njo sijalo večno je Veselje
naravnost in v odblesku sem sijaja
Lepote gledal srečen jaz pročelje.

19 Ošinila me z žarkom je smehljava:
»Okreni se! Uhó naj dalje sluša!
V očeh ne išči samo mojih Raja!«

22 Kot včasih iz srcá prodreti skuša
v obraz nam čut, če toliko močan je,
da vsa je ž njim prevzeta naša duša:

25 ták svita, ki vanj zrl sem bil, bliskanje
dokaz mi je bilo, da zbog nečesa
mu še ljubó z menoj je kramoljanje.

28 »Na pèti stopnji« — dé — »tega drevesa,
ki z viška svoj življenja sok dobiva
in zmir rodi in ne zgubi peresa,

31 tistih duhov družbà veselje vživa,
ki v svetu ták so slula jim imena,
da vsak'mu pevcu dali bi gradiva.

34 Zazrí se v tega križa zdaj raména:
čigar imé pozovem, v hip bo učinil,
kar bliska učini v nebu moč ognjena.«

37 In videl sem: prek križa svit je šinil,
ko J o z v e je imé bilò rečeno,
in blisk je skoro prej ko glas zasnil.

40 Ko J u d a M a k a b e j izgovorjêno
bilò je ime, se drugo zavrtelo
— kót bičano od radosti — vreteno.

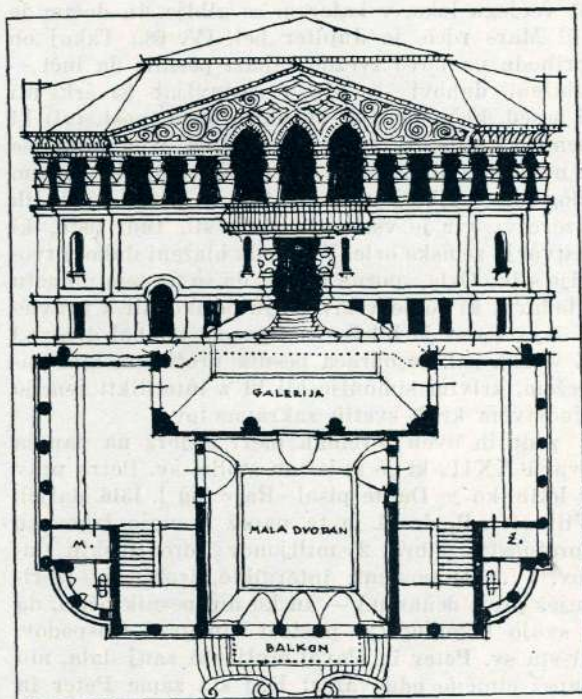
43 Ko K a r e l V é l i k i se je velelo
in R o l a n d, pazno lučk sledil sem dvoje
kot lovec sokol-ptico, v zrak vzletéla

46 Potem za V i l j e m o m okó mi šlo je;
R i n v a r d a t e r G o d f r i d a, trum vodníka,
in R o b e r t a G v i s k a r d mi zrlo okó je.

49 Nato pa moj praded — izza umika
k poprejšnjim lučkam spet — med nebeščani
se pevca je pokazal umetníka. —

52 Okrenem se tedaj prot desni strani,
da nov ukaz sprejmém od Beatrice,
z besedo mi poslan al kretnjo dlani.

- 55 In bile so tak jasne Nje zenice,
vesele tak, da nikdar tak popreje,
bolj ko na Marsu ji sijalo lice.
- 58 Če večja naša slast od dne do dne je
za dobro vse, iz tega sklep se izvaja,
da raste v nas krepost in kvišku speje:
- 61 tak sklepal iz rasti sem jaz sijaja
zdaj Njenega, da pněva se, vodnica
in jaz, že v loku večjem, k višku Raja.
- 64 In kakor v hip zardé devici lica
in zopet v hipu kakor prej so bela,
če srama z njih izgine rdečica:
- 67 tak meni pred očmi v hip zablestela
v belini in milini zvezda nova
je š e s t a, ki me vase je sprejela.
- 70 Na tej sem videl plamenici Jova
iskrenje vladajoče tam ljubavi
in čital v čudnih črkah naša slova.
- 73 Kot letajo, ko žrli so, žrjavi
nad bregom liki klin al gosta kita,
za jed si »dober tek!« voščeč s pozdravi:
- 76 takó so sveta bitja, v lučkah skrita,
pevaje létala, se zavijala,
v črk D in I in L znake zavita.
- 79 Zlagaje črke pela so, plesala;
vselej, zloživši êno, izpred nove
za hipec so postala, pomolčala. —
- 82 Božanska Muza, ki svoje sinove
z nesmrtné dičiš venci lavorike,
in s pesmami kraljestva in gradove,
- 85 razsvetli me! Daj moč mi, teh črk slike
pravilno, kot sem videl jih, razbrati;
okrěpi mi teh vbogih verzov stike! —
- 88 Javilo torej črk se mi petkrati
sedméro je; še pamtim razporedek,
kot videl sem jih se prikazovati.
- 91 »Diligite iustitiam« — bil začetek,
imé in glagol — vsega je napisa;
»qui iudicatis terram« — završetek.
- 94 In v M-u, slovu petem črkorisu,
vmiré se; Jupiter, luč srebrobela,
je bil, ko da zlató ga bojadisa.
- 97 Še drugih lučk družbà potem prispela
nad M-a vrh in pesem je, slavečo
Njegà, ki giblje k sebi vse, zapela.
- 100 Nato, kot kedar vdariš v glavnjo tlečo
in isker kar nebroj iz nje odskoči
(bedak iz njih si vedežuje srečo!):
- 103 tak se vsujó znad M-a lučk tisoči
in više t a, t a niže je letéla,
kot pač jim Solnee to vselej določi.
- 106 Ko vsaka svoje mesto je zavzela,
sta v Orlu glava in vrat: pri zvezdi zvezda!
razločno mi v planetu zažaréla.
- 109 Vladar nebesnih sfér slikar je, res da;
a kist si vodi sam; vir vsaki sili,
i tej je, ktera oblikuje gnezda.
- 112 Duhovi, ki so prej bili stvorili
M lijasti in v njem bili obstali,
še majhen kret — in lik so dopolnili.
- 115 O mila zvezda, tvoji so migljali
dragulji mi, domà da je pravica
na nébesu, kjer ti dragulj si zali!
- 118 O naj bi On, vseh tvojih sil krnica,
pogledal že, naj dvignil bi obrvi,
odkod ta dim, žarkov tvojih temnica!
- 121 Naj splétel v srdu spet bi bič iz vrvi
za svetotržce v svetem tvojem hrami,
zgrajenem s čudeži, v mučencev krvi!
- 124 Nebes vojščaki, ki strmim pred vami:
vsem, ki vsled zlega zgleda pot jim teče
v stranpot, o pomagájte s priprošnjámi!
- 127 Vojsk običaj nekda je brusil meče;
sedaj od kruha ljudstvo se odriva,
ki Oče ga nikomur ne odreče.
- 130 No ti, ki ti je pismo reč zbrisljiva:
vinógrad, ki pustošiš ga, življenje
je Petra, Pavla stal! A še sta živa!
- 133 Zaman veliš, češ: »Moje hrepenenje
gre le za njim, ki živel je v puščavi
in ženske ples ga vrgel je v mučenje;
- 136 neznan je s Petrom Pavel moji glavi!«

Gros (vstane; Pogačarju): Pojdite v srenjo in — naj se Vam ne smilijo tisočaki.

Pogačar: Če pride Ržen za mano, bo vse zastonj.

Gros: Gospodična Martina bo pač imela toliko vpliva nanj, da ga nekaj časa zadrži. Pojdiva, Franci. Na svidenje.

Franci: Klanjam se.

Pogačar, Martina, Dana: Z Bogom.

Gros in Franci (odideta skozi leva vrata).

Pogačar: Si razumela, Martina?

Martina: Sem. Ampak, papa —.

Pogačar: Nič ampak. Pridrži ga. Za to prekleto vodo sem strašno mnogo tvegala.

Dana: Ne samo vsega premoženja. Tudi naju dve.

Pogačar: Molči! Če si že na zunaj vsa po materi, vsaj misli včasih po moje. Ne pa, da usekaš človeka, kadar ne morem drugače.

Dana: Pomagaj si drugače in z nama nikar ne barantaj.

Pogačar: Že vem, kaj delam.

Dana: Jaz tudi. (Odide na verando.)

Pogačar: Jezik, jezični. (Sam zase.) Tudi v duši čisto kakor ona. (Odide na levo in trdo zapre vrata.)

Dana (čez kratek čas): Ali ga boš res zadrževala.

Martina: Ko je papa vse zastavil. Saj nazadnje bo tudi za Ivana to dobro.

Dana: Čudim se ti. Že prej bi bila morala ti rešiti načrte iz njegovih jeznih rok, ne teta.

Martina: Saj sem hotela.

Dana: Hotela —. Da je on z mano zaročen —.

Ržen (vstopi od desne z mapo v roki; Franci, ki mu sledi): Ne samo jaz, še mnogi drugi Vam bodo hvaležni.

Franica: Ne govorite tako.

Ržen: Govorim zato, ker novega načrta ne bi mogel dokončati pravočasno.

Martina (stopi obotavljajoč se k njemu): Ali že greš?

Ržen: Moram v srenjo. (Pogleda na uro.) Že tako pozen.

Martina: Zame ti vedno manjka časa.

Franica: Lepo bi bilo.

Martina: Ostani!

Ržen: Da ne boš rekla. (Sede k mali mizici in odloži mapo.)

Martina (sede poleg njega): Tako sem skrbela, kako se boš vozil preko morja, pa mi do sedaj niti z besedico nisi omenil.

Franica (prisede): Da, to nam povejte.

Ržen: Da ni bila ladja trdno zgrajena, ne vem, kako bi bilo.

Martina: V takem viharju si bil?

Dana (pride z verande): Gospod inženir! Ali bo ta povest dolga?

Ržen: Precej.

Dana: Odložite jo do večera. V srenji kupuje papa Bobnovec, da Vam zveže roke.

Ržen (naglo vstane): Kupuje Bobnovec. In jaz tu posedam. (Pograbi mapo in odhiti na levo.)

Martina (počasi vstane): Dana, kaj si naredila!

Dana: To, kar bi bila morala ti.

Franica: Dana, zdi se mi, da se preveč poteguješ za Ržena.

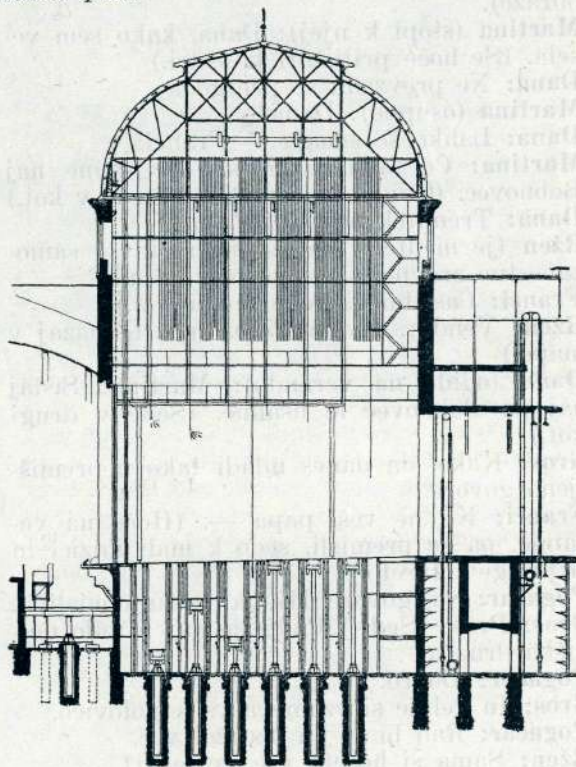
Dana (se obrne in molče odhaja na verando).

Martina: Nič ne odgovoriš —?

Dana (molči).

Franica: Še s tem začnita. Pamet! Sestri sta.

Zastor pade.

DVORNO GLEDALIŠČE V WIESBADENU.
ODRSKA MAŠINERIJA.

DANTE ALIGHIERI: LA DIVINA COMMEDIA.

PREVEL IN RAZLOŽIL J. D.

III. del: RAJ.

Spev XX.

Tudi v tem spevu (prav do konca!) smo še na šestem planetu, Jupitru (ali Jovu, kakor se tudi lahko reče), kjer — kakor smo že dvakrat omenili, v 18. in 19. spevu — pravični vladarji in državniki (ali politiki, če hočete) uživajo rajsko blaženost. Kot lučke so, ki so se pred očmi Danteja strnile v prekrasen lik Orla, simbola rimskega cesarstva. Slišali smo v prejšnjem spevu odgovor tega Orla na Dantejev dvom, kaj je po smrti z ljudmi, ki brez lastne krivde niso nikoli v življenju nič izvedeli o evangeliju, o Kristusu; slišali smo tudi trdo sodbo istega Orla o premnogih vladarjih Evrope 13. in 14. stoletja (torej o sodobnikih pesnika Danteja). Nekatere

je Orel imenoval kar naravnost: bestije, zveri. Po tistih besedah je Orlov kljun umolknil. In s tem se pričinja XX. spev. Pričinja se s primerom: kakor se na nebu menjavajo pojavi, da za solncem pridejo zvezde (ki po nazoru srednjega veka dobivajo svetlobo od solнца), takó so se, ko je Orlov kljun utihnil, žive lučke, v Orlu združene, še bolj zasvetile in pričele peti rajsko melodijo, ki pa jo je pesnik — kakor sam priznava — pozabil (»canti, da mia memoria labili e caduci«). Če pesnik pravi, da so se tiste lučke še bolj zasvetile, še bolj zažarele, vemo iz dosedanjega čtiva, kaj to pomeni: to, da so občutile še večjo ljubezen napram njemu, še večjo radost. In ker je nasmeh zunanji izraz notranje radosti, piše pesnik, da je videl njih usmev in da so bili ti ljubeči duhovi zaviti v plašč usmeva. (V. 1—15.) Pa kateri pravični vladarji so vendar tu? Mi bi vsaj nekaj imen radi čuli. Pesnik nam zdaj uteši našo radovednost. Orlov kljun začne zopet govoriti. Kar v petih tercinah nam opisuje, kako je slišal najprej neko šumenje v Orlu (kakor če bistra voda šumlja od skale do skale), potem se je tisti šum oblikoval v vratu Orla v glasove (kakor se v vratu kitare, kjer kitaraš drži strune, ali v ustni luknji piščalke, ki vanjo pastir piha, zvok oblikuje) in so prišle iz kljuna besede, zanj polne tolažbe. In kljun mu veli: »Glej mi v oči! Punčica v mojem očesu — je kralj David, ki zdaj uživa plačilo za svoje prostovoljno sodelovanje z navdihovanjem svetega Duha. (V. 37—42.) In glej mojo obrv! Tisti, ki je najbližji kljunu, je rimski cesar Trajan (98—117), ki je — kot pravičen vladar — poslušal tožbo siromašne vdove in kaznoval tiste, ki so ji bili ubili sina; bil je sicer pogan in je moral okusiti najprej trpljenje pekla, toda molitev papeža Gregorija Velikega ga je rešila; on zdaj ve, kaj je življenje brez Krista in s Kristom. (V. 43—48.) Glej še dalje v mojo obrv! Tisti, ki tvori vrh obrvi, je bil dobri judovski kralj Ezekija, ki si je s solzami izprosil 15 let odloga smrti. (V. 49—54.) V obrvi — poleg njega — je pravični cesar Konstantin, ki se je iz Rima umaknil v Konstantinopolj in postal — brez svoje namere — povod bizantinske kulture in poznejšega cerkvenega razkola. Namen je imel dober! (V. 55—60.) Nekoliko dalje od njega v moji obrvi vidiš lučko Viljema Dobrega, kralja Sicilije (1166—1189), ki še zdaj za njim žaluje Sicilija, dočim ji bridkosti prizadevata Karel in Friderik, o katerih sem ti govoril malo prej (spev XIX, v. 127 in 132). (V. 61 do 66.) In kot šesti se tu sveti trojanski državnik Rifej, ki o njem poje Vergilij:

Cadit et Ripheus, iustissimus unus,
qui fuit in Teucris et servantissimus aequi.

(Aen. II. 426. nsl.) (V. 67—72.)

Pa že vidim tvoje strmenje (kakor se barva vidi, čeprav je pod stekleno ploščo!), češ: Kaj, dva pohana v Raju? Poslušaj! Kar je duš v nebesih, so se vse izveličale ali v veri v Zveličarja, ki bo šele prišel (fide in Christum passurum), ali pa v veri v Zveličarja, ki je že prišel in trpel (fide in Christum passum). In tako sta ta dva

pogana verovala. Trajana je iz pekla rešila vztrajna molitev svetega papeža Gregorija Vel., (v. 106—117), Rifej pa je po posebni božji milosti — ali predodločbi, predestinaciji — zavoljo svoje pravičnosti videl v duhu tisočletje naprej osebo (ličnost) Odrešenikovo in prejel krst želja, ker je častil one tri svete žene, katere si videl v Vicah, ob desnem kolesu triumfalnega voza Kristusovega (Vice, XXIX, 121—126), t. j. Vero, Upanje, Ljubezen. (V. 118—129.)

Kdar solnca žar, svetá svetiljke jasne,
raz našo vtone tak v zatón poluto,
da dneva blesk poslednji ž njim ugasne,

4 tedaj nebó, s to lučjo prej prepluto,
nenadoma spet zažari, z zvezdami,
ki luči iste so odsev, posuto.

7 Prišel je v misel ta pojav nebá mi,
ko umolknil najprej ptič je oni sveti,
cesarja in cesarstva znak med nami,

10 nato pa koj še bolj se v njem zasveti
svit živih lučic, ki so jele speva
— žal zabljenega! — melodijo peti.

13 Ljubezen sladka, skrita v plašč usmeva,
kak v tebi so iskrili se duhovi,
ki sama sveta misel jih preveva!

16 Ko vtihnili so angelski glasovi
draguljev svetlih, s kterimi pretkán je
planet ta, šesti, ki je zvan po Jovi,

19 se zdelo mi, kot slišal bi šumljanje,
kot bistro čul bi s skal vodó skakljati,
kot z gorskih tal bi šlo vodé padanje.

22 In kakor strune don v kitare vrati
postane zvok, in v zvok se pih prelévi,
v piščalko če prične pastir piháti,

25 tak oni šum se v ptici je kraljévi
nemudoma, da v vratu je, naznanil,
in šel po vratu gôri kot po cevi,

28 se v glas pretvoril tu in v kljun ji planil
in bila za besedo je beseda,
uteha srcu, kjer sem vse jih shranil.

31 »Ta del na meni, kateri v solnce gleda
pri orlih zemeljskih,« — prične tako mi —
»pozornosti zdaj tvoje bodi sreda!

34 Med lučcami, ki tvorijo teló mi,
so prve, so najvišje mi v telesu
le-te, ki v glavi tvorijo okó mi.

37 Le-tá, ki mi je punčica v očesu,
po svetega Duhá navdihu pel je,
pred skrinjo pel zaveze je ob plesu;

40 zdaj ve, kaj vreden bil ta slavospjev je,
vkolikor pel po lastnem je odloku,
ve po plačilu, ki ga zanj prejel je.

- 43 V petorici, ki v obrví je loku,
je ta, ki mu najbližji kljuna kot je,
utešil vdove žalost po otroku;
- 46 zdaj ve: kedòr brez Krista hodil pot je,
drago plačuje! Ve, ker vživa v Bogu,
ko te sladkosti prej je vžil nasprotje.
- 49 Naslednji, v vrhu, v obrví polkrogu,
resnično se skesal je umiraje
in milost našel v smrti je odlogu;
- 52 zdaj ve: s tem večni sklep se ne omaje,
če Bog nam žitja dan, ko bi se krčil,
podaljša, vredni prošnji ustrezaje.
- 55 Ta tik, da bi ob papeža ne trčil,
na vzhod v nameri dobri je zablodil,
se sam z zakoni, z mano vred — pogrčil;
- 58 zdaj ve: dasi mu blagi čin obrodil
je sad, da zdaj ves svet razdor razriva,
si vendar sam za večnost s tem ni škodil.
- 61 In tu, kjer se obrv znižuje kriva,
zreš Viljema, ki kraj za m r t v i m joče,
kjer Karel, Fridrik tožbam vzrok sta — ž i v a ;
- 64 zdaj ve: Bog ljubi kralja, kateri hoče
pravičnost vsepovsod! Da ve, to lice
njegovo kaže, v radosti sijoče.
- 67 A kdo verjel tam v svetu bo krivice,
da tu Rifej Trojanec, ta pogan, je,
kot pèti med nebés prištet kresnice?
- 70 Zdaj ve: — ni dano svetu to spoznanje! —
da z božje milosti močjó otet je;
v globine nje — sevé — ne zre brezdanje.«
- 73 Kedar škrjanček začne svoje petje,
pojoč se dviga, dviga gor k sinjini
in vtihne, ko od radosti prevzet je:
- 76 tàk Orel vtihnil je, zavzet nad čini
Ljubezni večne, ki budi teženje
po Dobrem v duši vsaki poedini.
- 79 Tàk vidno moje je bilò čudenje,
kot barva je izpod steklene ploče;
no nisem ždel molčé na pojašnjenje,
- 82 nestrpno se mi: »Kaj? Je li mogoče?«
iz prs pod dvoma težo je izvilo...
V hip duše vradoste se, bolj sijoče;
- 85 in bolj se Orlu okó je zaiskrilo
in tàk mi odgovoril znak je sveti,
da bi čimprej čudénje me minilo:
- 88 »Ti verješ, da ti duši sta oteti,
ker jaz to dem, ne vidiš pa razloga;
ti verješ, jasno pa ne moreš zreti.
- 91 Tàk si, kot kdor pozna imena mnoga,
a bitnost mu stvari je nepoznata,
dokler, da razloží, ne najde kôga.
- 94 Le s silo prebijó nebes se vrata:
ljubezen žarka, krepkoživa nada
nad božjo milostjo oblast imata.
- 97 Ne tàk, kot v borbi mož možá obvlada:
obvladata, ker milost sama dá se,
ki — zmagana — naprej pomaga rada.
- 100 Da svetita v obrvi moji dva se,
se čudiš; da Rifeja in Trajana
svet angelov vzprejel v okràs je vase.
- 103 Al znaj: nista s svetá šla kot pogana:
v kri verujoč, ki je, ki bo prelila
na križu se, bilà sta že kristjana.
- 106 Duša enega v teló se je vrnila
iz Pèkla, kjer nič več ni spokoritve.
(Za trdno upanje glej v tem plačila!)
- 109 Za trdno upanje, ki v moč molitve
je upalo, da Bog ga bo obudil,
svobodne dal mu čas spreobrnitve.
- 112 Pa slavni duh ni dolgo se pomudil
v telesu; al veròvati začel je
v Njegà, ki bil rešitev mu je nudil,
- 115 in v božji se takó ljubezni vnel je,
da drugič vmrlega po vsi pravici
ga médse naš veseli krog vzprejel je.
- 118 A drugi — z milostjo, ki vir v krnici
ima globok takó, da v nje veličnost
prodreti dano ljudski ni zenici —
- 121 tam doli ljubil je samó pravičnost;
zato — od milosti do milosti — v dalj zroče
uzrle so oči mu Spasa ličnost;
- 124 in véroval je vanj in nemogoče
poganstva mu je smrad bilò trpeti
in karal je ljudi, v blodnji živoče;
- 127 in krst prejel od Treh Ženà je sveti
(tam videl si ob desnem jih kolesu!),
preden je bil deljén, pred tisoč leti.
- 130 Predestinacija! Sličíš drevesu,
čigar so korenine daleč skrite
Pravzroka še ne zročemu očesu!
- 133 Zato, ljudje, prenašlo ne sodite!
O izbrancih niti nam, ki v Bôga zrêmo,
odločbe božje niso nam očite!
- 136 Iz téga mi neznanja slast pijêmo:
ker naše dobro v vek se bo množilo
prav v tem, da, kar če Bog, mi vsi to čemo.«
- 139 Tàk Orla znamenje nebeškomilo,
da vid mi omejëni razbistrí se,
dajàlo mi prijetno je zdravilo.
- 142 Kot dober kitaráš prilagodi se
ob petju pevcu dobremu, brenkaje,
in petje blagoglasneje glasí se:
- 145 tàk oni lučci blaženi bliskaje
med Orla govorom sta plapolali,
v en hip — okó z očesom! — mežikaje
- 148 in Orlove besede spremljevali.

DANTE ALIGHIERI: LA DIVINA COMMEDIA. PREVEL IN RAZLOŽIL J. D.

III. del: RAJ.

Spev XXI.

Dante se je povzpел na sedmo nebo, na planet Saturn, imenovan po starorimskem bogu, vladarju t. zv. zlate dobe človeštva. Nad planetom stoji ozvezdje Leva (ali: planet stoji v znamenju Leva), s čigar žarom se druží njegova mrzla luč. Pesniku se tu prikažejo svetniki, ki so se odlikovali s premišljevanjem, kontemplacijo. Kakor premišljevanje božjih resnic vodi dušo visoko gori k Bogu, tako vodi s tega planeta čudovita lestva v zadnje višine. Beatrice se mu tu več ne smehlja, ker ne bi prenesel lepote smehljanja. (Zgodilo bi se mu kakor Semeli, hčerki tebanskega kralja Kadma, ki je, varana od Junone, Jupitrove žene, prosila, naj bi smela vsaj za hip videti Jupitra, ljubimca svojega, v vsej njegovi veličasti; videla ga je, pa je tisti hip zgorela.) Tudi ne sliši tu rajskih simfonij, ki jih je slišal na prejšnjih planetih. V. 1—42.

Ko se mu torej približa eden izmed blaženih duhov, skrit v svojo svetlobo, vpraša pesnik dvojce: zakaj se mu je duh približal in pa, zakaj je tu vse tiho? V. 43—60.

Duh mu odgovori najprej na drugo vprašanje, potem na prvo: »Tvoj sluh in tvoj vid sta prešlaba, da bi prenesla lepoto Beatričinega smehljanja ter sladkost petja našega. Zato smo umolknil ob tvojem prihodu. Zakaj sem baš jaz prišel k tebi? Ne morda iz večje ljubezni, ampak, ker me je v to določila volja božja.« V. 61—72.

Dante nato: »To razumem, da vi v raju izpolnjujete božjo voljo iz proste volje, samo iz ljubezni, dočim je nam ljudem, ki smo še popotniki — in via — zapovedana po zapovedih; ali to bi rad vedel, zakaj si prav ti od Boga izbran, predodločen, predestiniran, da z menoj govoriš, in zakaj ne kateri drugi izmed tolikega števila?« Odgovor blaženega duha se glasi: »Luč, ki me obdaja in s katero vidim bitnost božjo, prihaja od te bitnosti same. (Tako prihaja luč od svetiljke v oko, in s to lučjo oko vidi svetiljko.) Ne zadostuje mi samo moje gledanje, ampak združeno z božjo lučjo gleda Prabitnost, Boga. Kar me pa glede predestinacije vprašuješ, vedi in povej tudi ljudem na svetu, da Bog svojih prostih sklepov nikomur ne razodene, niti najbistrejšim duhovom ne.« V. 73—102.

Zdaj šele se duh razodene! Je sv. Peter Damijan, nekdanj opat strogega samostana Avelana ali Santa Croce v samotni umbrijskih Apeninov pod goro Catria. Rodil se je l. 1007 v Raveni iz ubožne rodbine; kot deček je nekaj časa pasel prašiče. A starejši brat Damijan, arhidiakon v Raveni, ga je začel poučevati; Peter je postal redovnik in si je privzel iz hvaležnosti do brata še ime Damijan. Zaslovel je kmalu po globoki učenosti. L. 1037 je zapustil mesto Ravenna ter se napotil v prej imenovani strogi samostan;

l. 1058 ga je papež Štefan IX. imenoval za kardinala. Sveti mož je moral ubogati in čast sprejeti, ker mu je papež zažugal z izobčenjem. (V. v. 126 nsl. je udarec po posvetnem življenju cerkvenih dostojanstvenikov.) Nekaj let pred smrtjo se je odpovedal kardinalski časti, a odpoved je bila sprejeta šele po mnogih njegovih prošnjah. Umrl je l. 1072. Ostavil je več spisov. V enem izmed svojih pisem piše: »Čast škofovska ne obstoji v dragocenih kožuhih in frfotajočih vlečkah, ne v obilnem spremstvu in ognjevitih konjih, ampak v svetosti življenja, kakršno je bilo življenje Kefovo (Petrovo) in Pavlovo.« Sv. Peter Damijan spada med najizrednejše može vseh časov. Neizmerno je storil za reformo svetne duhovščine. Cerkev ga časti kot cerkvenega učenika. Znamenit življenjepis o njem je spisal kardinal Capeceletro (l. 1862. v dveh zvezkih).

(Od tega svetnika treba ločiti — meni Dante v v. 122 in 123 — Petra, ki se je sam imenoval »Grešnika« in je živel tudi v Raveni med letom 1040 in 1119; ustanovil je na obali Jadranskega morja samostan Santa Maria in Porto.)

1 In spet oči v Gospó sem svojo upiral
in spet le k Njej mi duša je streméla
in nisem se v nič drugega oziral.

4 A ni smehljala se! Tàk je pričela:
»Naj se nasmehnem — v hip boš ves v plameni
kot Sémela, v hip kupček boš pepela.

7 Zakaj lepote moje žar ognjeni
rastè — kot vidiš — v večni tej dvorani,
čim više dvigam se po stolbi njeni.

10 Zatorej jo dušim; če ne, ni v stani
nje žara vzdržat tvoja moč vmrljiva,
v hip sličen bil bi krošnji, s strelo vžgani.

13 Na sedmem zdaj planetu se mudiva,
ki Lev nad njim se plameneči vije,
da sij obeh spojen na zemljo vpliva.

16 Pozor zdaj tja, kjer tvojih pot oči je!
Zrealo naj so ti, da v njih blestélo
bo znamenje, ki zdaj ti zdaj zasije.«

19 Kedor bi vedel, kakšno sladko jelo
očem biló je nje obličje mило,
bi (ono tehtajoč in to skodelo)

22 uvidel, kàk težkó je meni bilo
ubogat, ko se rajske mi vodníce,
naj zrem drugam, povelje je glasilo.

25 V kristalu, ki od ljudske govorice
imé ima vladarja slavnoznano,
pod čigar vlado svet ni znal krivice,

28 sem lestvo uzrl, iz zlatih žarkov stkano,
ki segala je strma nje višina
v nebes višave, v nedogled nad mano;

- 31 po lestvi doli, od klina pa do klina,
sem vsipati se videl nebeščane,
nebroj, ko da je vsa nebá družina.
- 34 In kakor po nagonu v zimi vrane
se skupaj vzdignejo, ko se zbudijo,
ogret peroti si, trdé od slane,
- 37 in tam — te v nepovratek odletijo,
te vrnejo se, odkoder so letele,
in te tam krožijo s tovarišijo:
- 40 ták rajske so kresnice se mi zdele:
usule so se skupno, šle narazen,
ko v neki klin na lestvi so zadele.
- 43 A ena ustavi blizu se prikazen
in zažari. Kot bral bi ji z obraza,
sem vedel: »Skazat hočeš mi prijazen.«
- 46 No ta, ki vselej čakam nje ukaza
za molk in golk, molči ... Zato vprašanje
— mi na jeziku — ni našlò izraza.
- 49 Ko videla to moje je molčanje
u Njem, ki je vseviden in vseveden,
mi dé: »Kar ták želiš, daj, daj na znanje!«
- 52 Pa sem pričel: »Odgovora nevreden
sem tvojega; vendar, ker dovolila
je Ona, da te vprašam radoveden,
- 55 povej mi, ki te radost tvoja skrila
je vase, o povej mi, duh ti sveti,
katera te približala je sila?
- 58 In še povej, zakaj na tem planeti
ne čujem sladke raja simfonije,
ki v nižjih čul pobožno sem jo peti?«
- 61 »Slab vid je tvoj in sluh,« — te besedi je
duh rekel mi — »zato smeh Beatrice
molči le-tu, z njim naše melodije.
- 64 Prišel pa sem niz svete te stopnice,
da čuješ me, blesk vidiš, ki me oblači,
t a k ó deležen naše veselice.
- 67 Ne pripisuj te usluge vnemi jačji,
ker ták al bolj te ljubijo vse druge
tu gori duše, kar njih plamen znači;
- 70 ampak ljubezen, ktera čini, sluge
da brzi Volje smo svet vladajoče,
izbira nas za take in te usluge.«
- 73 In jaz nato: »To vidim brez težkoče,
da Vaša prosta volja v rajskem dvoru
to hoče, kar Previdnost večna hoče;
- 76 no, to temno je mojemu razbóru,
zakaj si preddoločen, sveti plamen,
baš ti za posel ta v tovaršev zboru?«
- 79 Nisem še rekel konec bil in amen,
ko lučka si stvorila je sredino
za os, vrteč kot brz se mlinski kamen.
- 82 In čul ljubečo rêči sem notrino:
»Luč božja lije nádme sem iz raja,
prodirajoč svetlobno mi lupino;
- 85 spojêna z mojim gledanjem obdaja
mi čelo, vid mi nadnaravno večja,
da zrem Prabít, ki luč iz nje prihaja.
- 88 Odtod vsa moja radost plameneča;
zakaj čim vid naš tukaj je bistrejši,
tem večja je radost, tem bolj žareča.
- 91 Toda noben duhov — ni najjasnejši —
noben seráf, ki zrê v Bogá okó mu
najgloblje, ti vprašanja ne razreši,
- 94 ker to, po čemer vprašal si me v dvomu,
je v sklepov svojih Bog skril globočino,
kamor pogledat dano ni nikomu.
- 97 Ko vrneš v svet se, smrti domovino,
ljudém povedi: naj ga ni med njimi,
ki v táko z umom meril bi višino.
- 100 Človeški um — tu gôri luč — je dôli v dimi;
kakó naj v božje t a m prodrê osnove,
ko ni mu možno t u m e d serafini?«
- 103 Besede pokazale so njegove
mi uma mejo; vprašal nisem dalje,
le skromno sem poprosil, kák se zove.
- 106 »Gorovje vleče se po sredi Italije
(ne daleč tam je tvoja domovina!):
nad blisk in grom greben mu vzvišen skal je.
- 109 dviguje tam se Catrie škrbina,
v nje vznožju svet je kraj, tih samostán je,
zgrajén, da le Bogú živi družina.«
- 112 Ták tretje je pričel besedovanje,
in dalje še: »V pravil izpolnjevanju
ták vtrdil sem si djanje in nehánje,
- 115 da vkljubu olja trpkega vživanju
z lahkoto sem prenašal mraz, vročino,
vso srečo vživajoč v premišljevanju.
- 118 Rodil za t o nebó sadov množino
ta kraj je prej; zdaj njiva je steptana,
ták prazna, da slovela bo s praznino.
- 121 Ondi sem jaz bil, Peter, brat Damjana.
(A Peter »Grešnik« v Matere Marije
je hiši živel na bregéh Jadrána.)
- 124 In blizu že bil konec mojih dní je,
ko vsilijo klobuk mi kardinala,
ki slabšemu za slabim glavo krije.
- 127 Nekdaj bosá, suhá pot pripeljala
je Kefo, z njim »izvoljeno posodo«,
ki jedla sta, kar je ljubezen dala;
- 130 zdaj duš pastirja — to prišlò je v modo! —
podpiraj z leve, desne kdo, poriva
naj zadaj ga (ták težki se dobodo!).
- 133 S kožuhom svojim konja si pokriva:
ták dve pod kožo êno sta živali.
Oj kák, Potrpežljivost, si strpljiva!«
- 136 Na ta so vzklik po lestvi se spuščali
plameni novi, urno se vrtili
z obratom vsakim lepše zasijali,
- 139 obstali in govoreca obkolili,
potem na glas zavpili s tako silo,
da nima svet primere tisti sili;
- 142 nisem umel, takó me je glušilo.

Ržen: Nisem prikrival. Pogovor ni utegnil nanesti na to. Pravzaprav je pa sedaj že vseeno, čigav je svet.

Pogačar: Ni vseeno, če brez mojega travnika nihče ne more izrabiti vode.

Ržen: Najmanj Vas vsaka občina lahko razlasti. In občine, katerim bom odstopil gradbeno dovoljenje, Vam ne bodo prizanašale.

Pogačar (ves iz sebe): Vi ste — Vi — Vi bi dali dušo, da me spravite na boben. — Občinam — občinam.

Ržen: Moral sem, ko ste mi za hrbtom razbili srenjo in zadrugo.

Pogačar: Tudi občine Vam bom.

Franica: Če jih boš?!

Pogačar: Bom. S Kavalarjem se zvežem.

Ržen: Le. Ako se vama posreči, sta dosegla vse. Ne bom se več boril z vama. Celo zastonj vama prepustim dovoljenje in načrt.

Pogačar (se ozre po sestri in hčerah): Ste slišale? Dovoljenje in načrt. Zastonj. Da bom imel priče.

Ržen: Ne bo treba. Bom sam sebi dovolj žalostna priča. Tvega človek, da bi odvezal psa z verige in pes ga zato okolje, ker ga je naščuval tisti, ki ga je priklenil. Če celo najboljši, ki so jim moji rojaki zaupali, ne bodo zmogli drugega, kakor da vgriznejo v roko, katera jih hoče oprostiti, naj ostanejo večno priklenjeni in pretepani. Saj je svet velik. Odnehal bi bil že pri zadrugi, pa sem zgubil Martino in Dano —.

Martina in **Dana** (vstaneta in ne moreta izpregovoriti niti se ganiti z mesta).

Franica (ga prime za roko): Ivan! Poslušaj teto!

Ržen (mrko predse): Bom sam sebi dovolj žalostna priča.

Martina: Papa! Prodaj Žale in podvrzi se poravnavi!

Pogačar (napol smeje): Sedaj ne. Že davno nisem tako upal.

Dana: Denar, ki ne pozna duše.

Pogačar: Vem, kaj delam.

Franica: Gros in Ovsenek sta te zapustila. Podgane skačejo s krova.

Pogačar: Naj, podgane! Jaz pa sem bil dober vojak, ki se celo ranjen zaleti na nož in zmaga.

Dana: Padel boš.

Pogačar: Se boš vsaj ti streznila in ne boš silila več za tem prekletim kajžarskim sinom.

Franica (napravi, kakor bi mu hotela zamašiti usta): Lovro!

Dana: Pusti ga! Kakor vedno, že naprej vali odgovornost na druge.

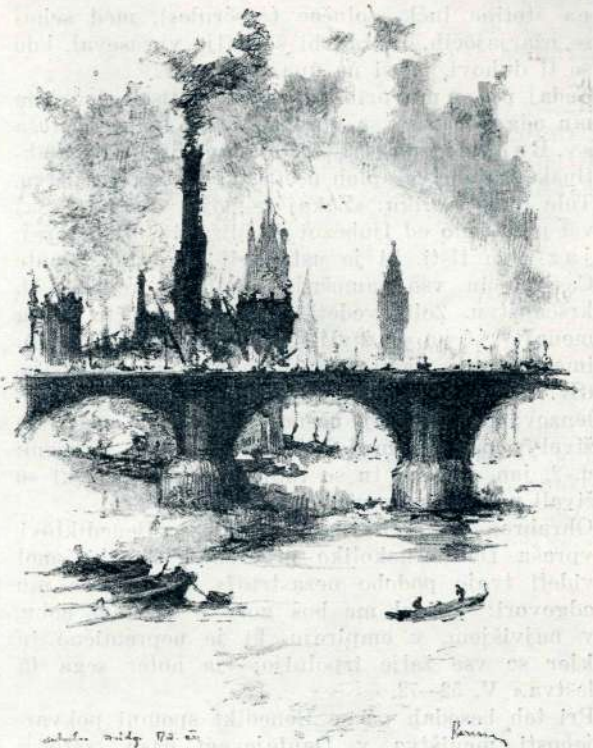
Ržen (ki je sklonjen premišljeval, se izravna): Prekleti kajžarski sin sprejme boj na nož. (Ponosno odide in nikogar več ne pogleda.)

Dana (se opoteka skozi salon na desno; drži se bolešno za čelo): Boj na smrt.

Franica (hiti k njej): Dana —! Danica —! (Vrat ne utegne zapreti.)

Martina (žuga Pogačarju s prstom): Papa —

Zastor pade.

VLADIMIR KIRIN: WATERLOO BRIDGE.

DANTE ALIGHIERI: LA DIVINA COMMEDIA.

PREVEL IN RAZLOŽIL J. D.

III. del: RAJ.

Spev XXII.

V prejšnjem spevu (XXI.) smo se z Dantejem vzpeli na sedmi planet, Saturn, kjer smo zagledali misteriozno lestvo, segajočo v najvišje nebo, po njej pa doli in gori stopajoče duhove, ki so v življenju gojili kontemplacijo. Slišali smo razlago Petra Damijana o tej lestvi, o predestinaciji, o visoki ceni evangeljskega uboštva ter o bogastvu sodobnih prelatov. In ko je svetnik prišel do te točke, so vsi duhovi zagnali oglušujoč krik. Tu, v XXII. spevu (nahajamo se do v. 96 tega speva še na Saturnu), nam pesnik v uvodu najprej slika vtis tistega silnega krika nanj: prestrašil se je in se kakor dete k materi zaupno ozrl k Beatrici, ki ga spomni, da je v Raju, kjer je vse sveto in se vse, kar se zgodi, zgodi iz svete gorečnosti. In nato mu razloži pomen tistega krika: »Da si razumel besede, izgovorjene v kriku, bi vedel, da se bliža osveta, ki jo boš še sam doživel. (Tu najbrže namigava na napad na papeža Bonifacija VIII. v Anagniju ter na 'babilonsko sužnost' papežev, od Klementa V. dalje.) Bog kaznuje vedno o pravem času, naj se ljudem zdi prehitro ali prepozno.« V. 1—18.

Po tej razlagi mu Beatrice veli, naj se ozre še po drugih blaženih duhovih. Dante, poslušen, upre pogled v ono veličastno lestvo, kjer vidi

na stotine lučk, solnčec (»spérule«), med seboj se ožarjajočih. In rad bi še dalje vpraševal, kdo so ti duhovi, pa si ne upa. V. 19—27.

Tedaj pa se mu približa največja tistih lučk, da mu odgovori na vsa vprašanja. Ta lučka je duša sv. Benedikta (480—543), ustanovitelja benediktinskega reda in sploh očeta zapadnega menišтва. Tole reče pesniku: »Zakaj se bojiš vprašati? Saj vsi plamtimo od ljubezni do bližnega. Vedi torej: jaz sem tisti, ki je ustanovil samostan Monte Cassino in vso tamošnjo okolico spreobrnil h krščanstvu. Želiš vedeti, kdo so drugi tu poleg mene? Vsi so v življenju Boga premišljevali; imenujem ti zlasti dva: Romualda in Makarija. (Sv. Romuald, u. 1027, je ustanovil red kamaldulenzov; sv. Makarij, učenec sv. Antona pušč., je živel v puščavi med Nilom in Rdečim morjem; u. 2. jan. l. 404.); tu so tudi moji sobratje, ki so živeli po mojih pravilih.« V. 28—51.

Ohrabren po toliki ljubeznivosti Benediktovi vpraša Dante nekoliko predrzno: »Ali bi smel videti tvojo podobo nezastrito?« Svetnik pa mu odgovori: »Videl me boš gori v desetem nebu, v najvišjem, v empireju, ki je nepremično in kjer se vse želje izpolnijo; tja noter sega ta lestva.« V. 52—72.

Pri teh besedah pa se Benedikt spomni pokvarjenosti menišтва v Dantejevem času; zato z ogorčenjem in bridkostjo nadaljuje: »Pa zdaj jih ni več, ki bi z zemlje stopali na to lestvo; moja pravila sicer prepisujejo, toda njih duha ne razumejo; samostani so se čisto skvarili; dohodki se porabljaajo za žlahto ali pa še za grše namene. Novinec, ki vstopi, prej izgubi svojo prvo gorečnost, preden iz želoda zraste hrastič in rodi spet želod; samo čudež more še pomagati.« V. 73—96.

Po tej tožbi se duša Benediktova vrne k ostalim lučkam (dušam), ki se zdaj vse strnejo in v vrtincu dvignejo v višavo. In za njimi — po nebeški lestvi — dvigne Beatrice Danteja z migljajem svojih oči. Samó en hip, in vzpel se je na osmi nébes, na nebo zvezd stalnic, na zvezdnato nebo. V. 97—111. (Za sedmi nebes je porabil Dante samo poldrugi spev, XXI. in od XXII. v. 1—96; na tem nebesu se mu Beatrice ne smehlja; petja blaženih tu ne sliši; dvom glede predestinacije, ki ga je izrazil v XXI. speva verzih 73—102, se mu tu ne razreši; želja, da bi videl sv. Benedikta iz obličja v obličje, se mu ne izpolni, pač pa ga prestraši silen krik. Zdi se, kakor da naj se posebno tukaj občuti razloček med življenjem blaženih in življenjem še živečih. Pa zakaj vprav na Saturnu? vprašuje Scartazzini. Odgovora ne ve.)

Pesnik se znajde v ozvezdju Dvojčkov, ki sledi za ozvezdjem Bika. (Solnce se nahaja v znamenju Dvojčkov meseca maja, ko vse najbujneje cvete; zato so astrologi trdili, da je to ozvezdje ugodno pesnikom, prerokom in učenjakom.) Spomni se, da je bil rojen v njiju znamenju: v njiju znamenju je tisti dan, ko je on (Dante) prvič zadihal toskanski zrak, vzšlo in zatonilo solnce (torej maja l. 1265); od njiju ima vso svojo nadarjenost; končno ju prosi po-

moči, da srečno dovrši konec pesmi, najvzvišenejši in najtežji del. V. 112—123.

Beatrice mu zdaj veli: »Preden vstopiš v empirej, ki je že blizu, poglej še enkrat nazaj, koliko poti si že prelétel, poglej zato, da boš s tem večjo radostjo pozdravil slavnostni sprevod, ki se ti zdaj zdaj v tem nébesu prikaže.« Dante res pogleda še enkrat doli in vidi vseh sedem planetov, kakó so veliki in kako brzi; vidi pa tudi Zemljo, čisto majhno, tam spodaj, in se ji pomilovalno nasmehe; vidi pod sabo luno (t. j. Diano, hčerko Latone), in sicer — kakor misli — njeno zemljano nevidno plat, brez peg; ne blešči se mu, ko gleda v solnce (sina titana Hiperiona); vidi Diono (t. j. Venero) in Merkurja (sina božice Maje); vidi tudi Jupitra (planet), plovečega med Saturnom (njegovim očetom) in Marsom (Jupitrovim sinom).

Strahú prevzet ozrl sem se k vodnici kot malček, ki se vselej k njej zateče, ki najbolj ji zaupa, pomočnici.

- 4 In kakor mati brž v pomoč priteče prepalemu brez sape otročaju, da vtéši ga z besedo, ki jo reče,
- 7 ták Ona meni: »Da, ne veš, si v Raju? Ne veš, da Raj sè vsem, povsem kraj svet; Da vir vsega ljubezen je v tem kraju?
- 10 Kák bi šele biló te zmedlo petje in moj smehlja, ko krik te zmél takó je! Zdaj láhko pač ti to je doumetje.
- 13 Umêjoč, kakšno kriknil krik prošnjó je, umel bi, da se kazen približuje, ki uzreš jo še pred dnevom smrti svoje.
- 16 Meč božji ne poznà niti zamuje ni naglice! (Le tist drugače pravi, kdor željno jo al s strahom pričakuje.)
- 19 No, zdaj poglej, kaj tu se še ti javi: in če storiš, kar jaz sem ti dejala, nebroj uzreš duhov v te zvezde slavi.«
- 22 In storil sem, kar Ona je ukazala: vzrl majhnih sfêr sem, solnčec, na stotine, ki so se med seboj ožarjevala.
- 25 In stal sem kot kdor golta v sé skomine in vprašal bi, pa se strahu ne reši, češ, da preveč vprašuje, in ne zine.
- 28 V tem onih biserov prot meni speši se vseh največji, ki je najbolj séval, od sebe sam, da željo mi uteši.
- 31 In ta je iz svetlobe glas odmeval: »Da zreš kot jaz, kák žgè ljubezen naša, ne bi, kar misliš, razodet okleval.
- 34 Al da polèt se tvoj ti ne odlaša, ki kvišku speš, odvet se dá po meni o tem ti, česar jezik tvoj ne vpraša.
- 37 Prebívali na gôri, v čigar steni lepí zdaj tihi samostan Cassíno, ljudje so grehom vdani, zaslepljeni.
- 40 Jaz prvi sem prinesel v to krajíno imé Njegà, resnice Učeníka, resnice, ki nas dviga v to višino.

- 43 Podpirala me milost je tolika,
da rešil z njo sem vse sosedne kraje
iz greha službe, vseh rodov zvodnika.
- 46 Te lučke vse Bogá premišljevale
živele so, žareče v svetem žari,
ki rast in cvet in plod svetosti daje.
- 49 Ta tu je Romuald, tam on Makarij,
tu bratje moji iz celic so samije,
ki zvesto spolnjevali red so stari.«
- 52 »Ljubav tak nežna tvojih besedi je,«
dem jaz, »iz lučk, ki te njih soj obkroža,
dobrota tolikšna prot meni sije,
- 55 da širi se zaupnost mi, kot roža
razširi in razpihne čašo svojo,
če solnce z žarki svojimi jo boža.
- 58 Zatorej, otec, slušaj prošnjo mojo:
li milosti okó je moje vredno,
da nezastrto uzrè podobo tvojo?«
- 61 In on: »Ko dvigneš v sfêro se poslednjo,
boš zrl, kar duša zdaj ti je želela;
tam vse željé vtešé se ti za vedno.
- 64 Tam vsaka želja dozori, je zrela;
dà, v sfêri, kjer na mestu v veke vztraja
vsak del, se vsaka želja izpolni cela;
- 67 neznan ji prostor je, z njim os tečaja;
v njo sega naše lestve vrh najskrajnji;
zató pogledu tvojemu uhaja.
- 70 To lestvo zrl očk je Jakob v spanji
v nebá nedôgled vrh svoj vzdigovati
in božjih angelov nebrojno nâ-nji.
- 73 Da vzpel bi nanjo se, zdaj ni med brati
ga več; pravil jim duh v uhó ne bije,
s prepisovanjem črk papir se trati.
- 76 Zidovi, ki bili so opatije,
brlogi so, a kute v njih so vreče
sè slabo moko, vreče hudobije.
- 79 Ni lihva zoprvanje Bógu več
kot so dohodki iz lastí cerkvene,
menihom poblaznelim višek sreče.
- 82 Kar Cerkev čuva, vse ustanove njene,
so uboštva last, ki v Boga íme prosi;
za žlahto ne, al v grše clò namene.
- 85 Mesó slabo je tak, da prej potrosi
gorečnost prva se in manj potraje,
ko da hrastič svoj prvi želod nosi.
- 88 Peter prišel brez srêbra, brez zlatá je;
jaz zgradil red na post sem, premišljánje,
a Franc ga na ponižnosti je vaje.
- 91 Glej prvih bratov djanje in nehanje
in zdaj kàk vse se je sprevrglo v hudo!
Pač vidiš sam, da kakor noč in dan je.
- 94 No, Bog pomore! Saj še večje čudo
biló je, ko je Jordan Bog obrnil
in razmeknilo Morje se je rudo.«
- 97 To rekši duh v svoj zbor se je povrnil,
a zbor se ves v vrtineu nad višine
je dvignil, ko tesnó se bil je strnil.
- 100 Za njimi v lestvo gôri me porine
z migljajem enim Gôspa moja sveta,
v hip njena moč mi zemsko težo ukine.
- 103 Ni ga tak naglega na zemlji kreta
(in kreče človek pnoč se in padaje!),
ki mojega podoba bil bi vzleta.
- 106 Kakor gotovo želja me navdaja,
vrnit se v rajsko slavo, ki zbog njé je
mi greh grenák, mi têklo káj solzâ je,
- 109 tak ti, čitatelj, ne bi prsta preje
v ogènj vteknil, vmeknil, kot jaz dospel sem
(vzrl, tam bil!) — v zvezdje, ki za Bikom speje.
- 112 O zvezdi slavni, ki duhá prejel sem
od vaju — vajin vpliv priznam božanski! —
duhá, kar ga imam, kar ga imel sem!
- 115 Vzšel z vama, z vama pâl v val oceanski
je on, ki smrtnikom življenje daje,
ta dan, ko prvič pil sem zrak toskanski.
- 118 In ko potem mi milost v dar bilà je,
vstopit v visoki krog, ki z vama kroži,
prišel najprej do vajine sem staje.
- 121 Zato pobožno k vama prošnjo proži
zdaj duša mi, da za napor peresa,
za silno snov, z močjo se oboroži.
- 124 »Tak blizu so najvišja ti nebesa,« —
dé Beatrice — »da duhá ostroge,
ostroge da so nujne zdaj očesa.
- 127 Zató, preden vtopiš se vanja, v kroge
nizdol poglej; glej, koliko svetá že
sem položila jaz ti že pod nóge,
- 130 da, občutéč občutke kar najblaže,
krdelo mi pozdraviš triumfalno,
ki v êtra tem se krogu ti prikaže.«
- 133 Premeril sedmih sfêr sem daljo daljno;
a zemlja naša tam bilà na dnu je:
nasmehnil sem se revi milovalno.
- 136 Zatorej, kdor jo rajši zaničuje,
mu prav dam; komur pa gre misel smela
višej, on po pravici modrec sluje.
- 139 Latone hči pod mano je žarela
brez tiste sence, ki mi vzrok bilà je,
da redka in gosta prej se mi je zdela.
- 142 Prenesel sem pogled, ne mežikaje,
v sinú ti, Hiperjón, s popolno zmago;
Diono tam sem vzrl, tam sina Maje.
- 145 Med ocem plul in sinom z lučjo blago
je Jupiter! Umel sem tam do pike,
kakó vsak svojo dovršuje drago.
- 148 Spoznal sem, kàk te krogle so velike,
spoznal kàk naglo se vrté okoli,
spoznal sem tudi njih razdalj razlike.
- 151 A zêmljo, ki na njej smo tak oholi,
vrteč se z Dvojčkov vekovito gmoto,
sem videl vso, z nje hribi in z nje doli;
- 154 nato spet v Nje oči sem zrl lepoto.

DANTE ALIGHIERI: LA DIVINA COMMEDIA.

PREVEL IN RAZLOZIL J. D.

III. del: RAJ.

Spev XXIII.

Od verza 97. XXII. speva dalje se nahajamo — kakor smo že pri sp. XXII. omenili — z Beatrico in Dantejem na osemem nebu, t. j. na nebu zvezd stalnic, ali na zvezdnatem nebu. (Beatrice in Dante se bosta na tem nebu kakor bomo videli, mudila še do v. 66. speva XXVIII!) Ko smo v verzih 97—154 prejšnjega speva videli, kako je pesnik najprej hvaležno pozdravil ozvezdje Dvojčkov (Kastor in Poluks!), v katerih znamenju je bil rojen (v mesecu maju l. 1265), in ko je z njiju višine pogledal nazaj na vso dolgo pot, ki jo je že preletel, pričinja novi (XXIII.) spev s tem, da nam s prekrasno primero o ptici starki, ki še pred solnčnim vzhodom zleti na vrh drevesa in željno gleda proti vzhodni strani, kedaj bo solnce vžlilo, predočuje, kako se je Beatrice nenadoma obrnila proti južni strani, kjer se zdi, da solnce, ko je v zenitu, gre bolj počasi, ter vsa zamaknjena pričakovala novega pojava. Videč jo v taki ekstazi, jo pesnik vpraša po vzroku. Vv. 1—15.

V tem raste svetloba neba na južni strani. V hipu Beatrice vzklikne: »Glej, Kristus prihaja v triumfu! In z njim vsi izvoljeni, ki so bili na zemlji dovezetni za dobrodejne vplive teh planetov!« Ob tem vzkliku lica Beatrice čudovito zažare; od veselja. In pesnik vidi: Kakor v jasni noči med milijoni zvezd sije Mesec, tako je tu sijal med tisoči in tisoči svetnikov Kristus, dajoč jim nadnaravno svetlobo, sam s tolikšno svetlobo — v svoji človeški naravi (la Lucente Sostanza) —, da je pesniku vid jemalo. Ob toliki lepoti preide tudi pesnikov duh v ekstazo (»je stopil iz telesa«) in se pozneje ne more več spomniti, kaj se je z njim godilo. Vv. 16—45.

Odkar sta zapustila šesto nebo (Jupitrovo), se Beatrice pesniku ni več nasmehnila, ker ne bi bil mogel prenesti tolike blaženosti; zdaj pa, ko je videl Kristov triumf, mu Beatrice zakliče: »Vzdržati moj smehlaj ti je mogoče!« Toda pesnik priznava, da ne more popisati njega lepote, ampak prosi oprostitev, če mora ta popis preskočiti, in upa, da mu bo čitatelj oprostil, če bo pomislil, da človeški jezik ne more popisati nebeških reči. Vv. 46—69.

Ko je pesnik ves zamaknjen v Beatricin smehlaj, mu Beatrice z ljubeznivim karanjem veli: »Ne glej va-me, ampak v trume izvoljenih, idočih za Kristom gori v najvišje nebo. Krist je sicer že izginil v višavo; toda njegove svetnike še lahko vidiš, ki so kakor prekrasen vrt, cvet pri cvetu, limbar pri limbarju!« Na te besede veli pesnik svojim očem, naj vnovič gredo v boj z nebeško bliščobo. In gledajoč nepregledne trume blaženih, obsvetljevanih po nadnaravni svetlobi Krista, ki je pa sam bil že neviden, se spomni pesnik pri zora, ko je gledal pisano trato, obsvetljevano po

solnčnih žarkih, prihajajočih skozi oblake, dočim je bilo solnce samo za oblaki skrito. Ob tem prizoru spozna, da je Krist zato odšel pred izvoljenci, da ne bi pesniku vid obnemogel. Vv. 70—87.

Beatrice je bila prej (v. 73) rekla, da je med izvoljenimi tudi Marija, roža, mati večne Besede; zato pesnik brž poišče z očmi največjo luč, največji plamen. (Ob tej priliki izvemo, da je Marijino ime klical zjutraj in zvečer.) Ko takó občuduje tisti veleplamen, zagleda prečudno bakljo (una facella), ki se spušča v kolobarjih z neba doli ter oni veleplamen obkroža, prekrasno pojoč. Iz pesmi spozna, da je to nadangel Gabriel. Za angelom so vse lučke ponavljale ime »Marija!« Vv. 88—111. V naslednjih treh tercinah (vv. 112—121) pesnik pove, da je najprej Marija odšla za svojim Sinom, »sadam svojega telesa«, v najvišje (prvo!) ozir. deseto!) nebo ali empirej.

Verzi 122—139 nam končno v nežni primeri slikajo ljubezen izvoljenih do Marije: kakor dete izteza svoje ročice k mami, tako — pravi pesnik — so vse one lučke plapolale kvišku, za Marijo, in presladko pesem je čul: »Raduj, kraljica se nebeška!...« O, kakšno radost uživajo — takó vzklika pesnik, spominjajoč se psalma 125. — blaženi v nebesih: tu na zemlji, v tej tujini, v tem Babilonu, so s solzami orali in sejali; zdaj uživajo sad svojega truda. In med njimi zlasti sv. Peter.

Kot ptica — ki v lesovja ljubi gošči
nad gnezdnom, nad mladici je čepela
v tmi nočni (ki razvida ne privoščí),

4 da v oči ljubljencem bi koprnela
čimprej, iskala jim čimpreje hrane,
(kar s tako materinsko slastjo dela!) —

7 pred čas zleti na vrh drevesne grane,
kjer željno solnce čaka v uro rano,
zroč ne premečno, kdaj že zarja plane:

10 tãk videl sem Gospo svojò vzravnano
in v tisto stran nebã pozorno zročo,
kjer solnce z naglico spe pridržano.

13 Ko videl sem jo tãk pričakujočo,
se radovednosti mi vname žeja;
in up, da zvem, ugasí mi žejo vročo.

16 Bilã med čakanjem je kratka meja
in videnjem: postajala nebesa
svetleja so — sem videl — in svetleja.

19 In Beatrice: »Evo ti čudésa:
v triumfu Krist prihaja, z njim krdela,
ki teh so sfêr rodila jih kolesa.«

22 Sam ogenj so se Nje mi lica zdela
in tãko sem ji radost bral v pogledi,
da izrêci jo, bi pesem ne umela.

25 Kot v zvezd, teh večnih nimf, nebesni čedi,
ki ves nebesni svod krasé, sijaje,
se v jasni nôči smeje mesec bleði:

- 28 tãk Solnce tam prihajalo z nebã je
sred tisoč lučk in svit jim je dajalo,
kot naše ga zvezdãm nad nami daje,
- 31 in skoz ta živi svit takó sijalo
je Solnce to, Substanca žarovita,
tãk žarko, da očém je vid jemalo.
- 34 O Blaženka, vodníca plemenita!
In ona dé mi: »Vid ti jemlje sila,
ki proti njej okó ne najde šita.
- 37 Modrost in Moč je to, ki odklenila
zemljanom pot je spet v nebã višine,
po čemer davno že so ljudstva vpila.«
- 40 Kot ogenj, če razširi se, razrine
oblakov plast, ker v njih mu pretesnó je,
in prot naravi svoji doli šine:
- 43 razširil od radósti se takó je
moj duh tedaj in stopil iz telesa,
nesvest si še sedaj, kãk to biló je.
- 46 »Poglej v obraz mi, ne umekni očesa!
Vzdržati moj smehljaj ti zdaj je moči,
ko tãk ti kras odkrila so nebesa.«
- 49 Bil takrat sem ko tãk, ki sèn ponoči
imel je, pa si glavo ubija, vzdíše
zjutraj zamán, da spet si ga predóči,
- 52 ko ta začul sem klie! Nikdar ne izbriše
hvaležnosti mi več nobena sila
iz knjige, ki preteklost v njo se piše.
- 55 Če vseh bi pevcev pesem se združila,
kar Polihimnija jih (in družice)
s presladkim svojim mlekom kdaj pojila,
- 58 v pomoč mi, tisočinke bi resnice
ne izrazil, o smehljaju Nje pevaje,
ki sveto je ožarjeval ji lice;
- 61 zato mi pesem, Raj oblikovaje,
preskočit mora, kamor um ne seže,
kot potnik, kjer presekana stezã je.
- 64 A kdor je moje pesmi svest si teže,
da na človeški rami ta tovór je,
ne bo zameril rami, če podleže.
- 67 Zares, za majhen čolnič ni to morje,
kjer ladja moja zdaj predrzno plove,
in bojazljiv mornar tu brazd ne orje!
- 70 »Kaj vame zreš? V ljubezni tãk okove
obraz te moj je vdel? Tja v vrt pogledi,
ki Solnce — Krist — obseva mu cvetove!
- 73 Tam roža je, ki mati je Besedi;
tam svetih mož, glej! limbarji vonjájo,
ki k Spasu pot po njih gre vonja sledi.«
- 76 Tãk Blaženka; ki slušam od srcã jo
vselój, jaz sem velel očém, očito
naj spet se v boj, dasi slabé, podajo.
- 79 Kot gledal kdaj pod sence sem zaščito,
kãk žarek, skoz oblakov razo, trato
obseval je, vso s cvetkami pokrito:
- 82 tãk videl tam sem lučk pri jati jato
in žarki zviška so sijali na-nje,
a žarkov vir je skrit bil — Solnce zlato!
- 85 Dobrotni, Močni, Krist, ki to sisanje
jim vžigaš, vzpel si prej se, v tem namenu,
da Tvoje me ne oslepí blešcanje!
- 88 Ko čul ime sem rože, ob tem imenu,
ki zjutraj in zvečer ga duša vzklika,
ozrl sem brž se prot veleplamenu.
- 91 Očém se komaj vtisnila je slika
te Zvezde, o nje móči zmagoviti
i tu i tam, kakóva, kãk velika,
- 94 kar bakljo uzrem: z nebã jo videl iti,
vrtečo v krogu se, venec tvoréčo
in v krogu jo krog Zvezde sem krožiti.
- 97 Pesem, pri nas še tãk sladkó donečo,
in struno, naj še tãk mameče svira,
grmljãvino nazval bi jaz bobnečo
- 100 v primeri, kãk je ona pela lira,
ki sveto venčala je Nje očelje,
Nje, vseh nebes najlepšega safira.
- 103 »Jaz — angelska ljubezen — Njo, veselje
obkrožam vzvišeno, ki je nosila
Njegã, ljubezen našo, naše želje,
- 106 in bom obkrožal te, kraljica mila,
dokler da vzpneš za Sinom se, da od sija
se Tvojega nebes bo luč vzmnožila.«
- 109 Končãvala se tãk je melodija
krožeče baklje; nje besed odmevi
so vzkliki lučic vseh bili: »Marija!«
- 112 Nebó nad nama prvo, plašč kraljevi
vseh sfér, ki najbolj živo čuti rôko
in dih in žar Bogã v vrtenja vrevi,
- 115 je bóčilo svoj svod takó visóko,
da bil neviden sij tegã nebésa
stoječemu mi je še preglobóko;
- 118 zato vznemogla mi je moč očesa,
ovenčani slediti plameníci
v nje dvigu k sadu svojega telesa.
- 121 In kakor stéga détece roíci
prot mamici, ko se je nasesalo,
notránjo s tem kažóč radóst rodníci:
- 124 takó iz lučk — iz vsake — plapolalo
je plãme, kar, kãk vdanost njih velika
Mariji je, mi je razodevalo.
- 127 In niso zginile izpred vidíka,
»Raduj, kraljica!« tãk sladkó pojoče,
da nepozabna sla mi je tolika.
- 130 O, kakšna radost v dušah tam bohoče —
— tam v onih žitnicah — ki tukaj rade
so delale, orjoče in sejoče!
- 133 Sedaj tam gori vživajo zaklade,
s solzami zbrane v tujstvu Babilona,
kjer niso jih zlatá motile vade.
- 136 Tam med svetniki obojega zakóna,
ker zmagal je ta svet, zdaj triumfira
pred Kristom, zročim nanj z višine trona,
- 139 ključar, ki vrata v svetli raj odpira.

V viharjih ... v ognju ... misel gloda, vrta;
na pot, na pot, na daljno ... kamorkoli
(Vstaja.) Če tudi v mraz, pod noč, pod
grom in bliske — — —

Strežaj (prestreže Klingenfelsa, ki se trga
iz postelje): Moj Bog, pomirite se ...!

Klingenfels (sovražno): Pojdi s poti!
Umakni se! Ne čuješ: božji glas
(zamaknjen): me kliče — kliče — daleč,
daleč — skrivno —
Umakni se ... (plane proti vratom).

Strežaj (skoči za njim): Za božjo voljo ...

Klingenfels (ga pahne proč): Satan,
ne drži več me v ječi teh zločinov! —
pojdi mi s poti ... (Zbeži skozi vrata. Čuje
se ropot po stopnicah.)

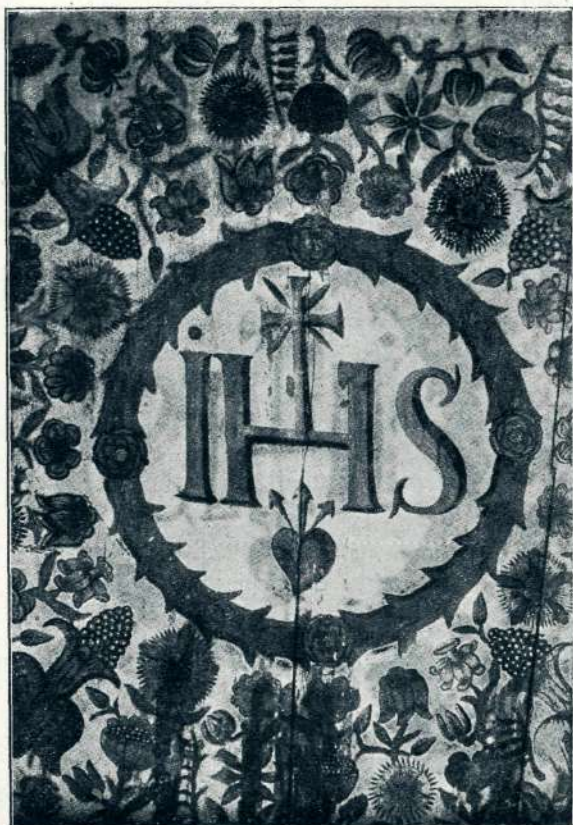
Strežaj (krikne): Ana! Ana! Hitro!

Glas žene spodaj: Kaj je? ... Marija sveta ...

Strežaj (ves stresoč se steče skozi vrata in
prevrne svečo, ki ugasne): Naš gospod!
Prestrezi ga!

(Nenadoma udar, kot da je padlo telo na tla.
Par hipov grozna tišina. Nato prestrašen
klic strežaja Petra:)

Strežaj: Mrtev je! Mrtev ... mrtev! ...

KOSTANJ: LESENI STROP, DEKORATIVNI
VZOREC (2. POLOVICA XVII. STOL.).

DANTE ALIGHIERI: LA DIVINA COMMEDIA.

PREVEL IN RAZLOŽIL J. D.

III. del: RAJ.

Spev XXIV.

Kakor že omenjeno, se od XXIII. speva dalje na-
hajamo na osemem nebesu. Vsebinsko tega, XXIV.
speva, najkrajše naznačimo, če rečemo: Dante dela
pred sv. Petrom izpit iz vprašanj o veri.
(V XXV. spevu dela pred apostolom Jakobom izpit
iz vprašanj o krščanskem upanju, v XXVI. pred
sv. Janezom Ev. o krščanski ljubezni.)

Beatrice, ki je Danteja pripeljala takó visoko,
prosi zbrane nebeščane, svate vélike večerje, naj
njenemu varovaneu vsaj nekoliko ugasiijo žejo
po spoznanju nebeških skrivnosti. Vv. 1—9. Od
radosti, da morejo ustreči, posamezne skupine
(kóla, itd. le caróle) veseleje zaplešejo, a v različ-
nem ritmu. Vv. 10—18.

Iz najsvetlejšega kóla stopi najjasnejša svetlobna
krogla, sv. Peter. Pesnikovo pero ne more po-
pisati njegove krasote; zato preskoči ta popis.
(Ze obraznost, fantazija bi bila preživa barva za
»take gube«, kamoli beseda — primera, vzeta iz
slikanja oblek z lepimi gubami, kjer sence za-
htevajo posebno natančnost, da ni njih barva
preživa.) Vv. 19—45.

Kakor sholar pred magistrom, učiteljem, tako
Dante pred sv. Petrom dela izpit. Medtem ko
Beatrice sv. Petra prosi, naj stavi vprašanja,
težka ali lahka, kakor hoče, Dante zbira svoje
misli, kakó bo zagovarjal teze (trditve) glede
vere. Vv. 46—51.

Prvo vprašanje meri na pojem vere. Sveti
Peter vpraša: Kaj je vera? Dante odgovori z
besedami sv. Pavla (Hebr. 11, 1): »Vera je pod-
laga, temelj, podstat tega, česar ne vidimo. (Est
autem fides sperandarum substantia [hypostasis]
rerum, argumentum non apparentium.) Sv. Peter
pohvali opredelbo, definicijo, vendar vpraša dalje:
Za kaj pa sv. Pavel vero najprej zove podstat,
potem dokaz? Dante nato: Globoke stvari, ki jih
zrem jaz tukaj po posebni milosti, so ljudem
tam doli, dokler žive, takó prikrite, da vedó o
njih samó po veri, po verovanju (credenza); ve-
rujejo jih, ne da bi jih videli; in ker na to vero,
na to verovanje zidajo, gradijo vse svoje upanje,
da bodo te stvari enkrat videli in uživali, zato
se ta vera po pravici imenuje temelj, podlaga,
podstat. In ker iz te iste vere nujno delamo
sklepe na istinitost nebeških dobrin, čeprav jih
še ne vidimo, se vera po pravici imenuje tudi
dokaz. Sv. Peter pohvali zdaj tudi razlago prej
izrečene opredelbe in rabi pri tem primero o
noveu, kakor da bi rekel: Tvoje znanje v tej
stvari je kakor dober novec, ki ima pravilno zmes
in pravo težo. Vv. 52—84. Sv. Peter še vpraša:
Da poznaš ta dragoceni novec, to vidim. Ampak
ali ga tudi imaš v svojem mošnjičku (t. j. v
sreču)? Dante odgovori: Imam ga, ves svetál je in
lepo obroblien. (T. j. imam vero, čisto, živo, pravo.)

Nekateri stari komentatorji so trdili, da so Danteja sovražniki dolžili tudi krivoverstva. Tercina 85–87 bi bila potemtakem odgovor na to natolcevanje.

Drugo vprašanje. Sv. Peter nadaljuje: Pa odkod imaš ta dragoceni biser? (Sv. Peter vprašuje torej po virih razodetja, fontes revelationis.) Dante odgovarja: Viri so zame knjige stare in nove zaveze, ker je v njih božja beseda, beseda sv. Duha, Vv. 88–96.

Tretje vprašanje. Sv. Peter dalje: Kakó pa veš, da je v sv. pismu božja beseda, da je od Boga navdihnjeno? Dantejev odgovor: To mi potrjujejo čudeži, ki jih sv. pismo pripoveduje. Sveti Peter dalje: Pa kdo ti je porok, da so se ti čudeži v resnici zgodili? Mar naj ti to potrjuje spet sv. pismo? Ali ne čutiš, da se vrtiš v slepem kolobarju, da je to circulus vitiosus? Na to potežkočo odgovarja Dante: razširjenje krščanske vere in preobrazba svetá po njej je že čudež vseh čudežev. (Dante uporablja tukaj — vsaj v zametku — tisto apologetično obliko, ki se sedaj imenuje katoliško dejstvo. Več o tem ima dr. Grivec: Cerkev, str. 3. nsl. Dante seveda je zajel to dokazovanje iz sv. Avguština, De civitate Dei, XXII 5: »Denimo, da čudeži, pripovedovani v sv. evangelijih, niso resnični, je pa to največji čudež in potrdilo krščanske istine, da je stroga krščanska vera, ki ljudem nalaga zatajevanje strasti, svet pridobila brez čudežev, oznanjevana od siromašnih, neukih ribičev, zaničevanih in brez ugleda pri ljudeh.« Kdor bi tajil vrednost in veljavo tega čudeža in tega dokaza, bi moral tajiti tudi veljavo in načelo zdravega razuma, ki pravi: ni učinka brez zadostnega vzroka, non datur effectus sine causa sufficiente.) Vv. 97–114.

Četrto vprašanje. Sv. Peter (s srednjemu veku priljubljenim izrazom ga Dante zove »il barone«) potrdi Dantejeve dosedanje odgovore, nato pa preide k zadnjemu vprašanju: Kaj pa je predmet tvoje vere in kateri so naravni in nadnaravni razlogi verovanja tvojega? Dante — pohvalivši mimogrede vero sv. Petra, vsled katere je bil velikonočno jutro prej pri grobu nego mlajši sv. Janez Ev. — odgovarja v zmislu veroizpovedi, ki se zove symbolum Athanasianum, da veruje v enega Boga, a tri božje osebe. Razlogi pa so dvojne vrste: naravni, vzeti iz razuma, še bolj pa nadnaravni, vzeti iz razodetja. Vv. 115–147.

Po vseh s pohvalo sprejetih odgovorih sv. Peter Danteja blagoslovi. Vv. 148–154.

»O vélike večerje sveti svatje,
ki Jagnje vas na njej gostí in siti
takó, da vedno vam vtešen vaš glad je,

4 ker tému-le dovoli Bog, užiti
drobtine, z vaše mize padajoče,
še preden smrt velela mu je iti,

7 o, glejte na željé njegove vroče,
vsaj kapljo mu rosíte iz krnice,
ki vas pojí in njemu iz misli noče.«

10 Tàk Blaženka; a radostne Kresnice
krog svoje vsaka zavrté osí se
in zažaré kot zvezde repatíce.

13 In kot kolesje v uri tàk vrtí se,
da prvo je kolesce, kot bi stalo,
le zadnje, da hiti, motrivcu zdí se:

16 tàk óna kôla: eno je plesalo
počasi tam, a drugo spet hitreje,
kakor pač — menim — radost je uživalo.

19 Iz kôla, ki biló je najkrasneje,
luč stopí, ki jo srečno se smehljati
sem videl, mimo drugih vseh srečénje,

22 in obkrožila Blaženko trikratí
pojoč je; bil je diven glas pojoči,
da um ga moj ne more popisáti.

25 Zato naj ta popis peró preskoči:
že obraznost (kam-li rek!) preživa boja
bilà bi za to sliko, h gub tenkoči.

28 »O sestra moja sveta, prošnja tvoja
dosegla z žarom svojim je, da ločil
od onega sem lepega se soja.«

31 Ko trikrat sveti svit se je potočil,
je obstal, in dihnil z glasom k Beatrici,
veleč ji, kar sem ravnokar sporočil.

34 In ona: »O velmóž v tej plameníci,
ki dal Gospod ti, ko po zemlji hodil,
je ključe vrat k tej rajski veselici,

37 vprašanja, kakor sam bi jih presodil,
al težka al lahka, temu o veri stavi,
ki z nje si pomočjo po morju brodil.

40 Je v veri, upanju, ljubezni pravi,
ti skrito ni, ker zreš to tu v Zreali,
v katerem vse se ti ko v sliki javi.

43 In ker po pravi veri so postali
ljudje tega kraljestva državljani,
je prav, da ta-le zdaj slavi jo, hvali.«

46 Kakor sholár molcé mozgà z možgani,
da tézo, ki magister dá jo strogi,
ne da bi jo odločil, jo le brani:

49 tàk jaz mozgàl sem v mislih za razlogi
med njenim govorom, oprt da na-nje
bi kos bil, ki mi dana bo, nalogi.

52 »No, moj kristjan, pokaži svoje znanje:
kaj — déš — je vera?« Pôgled k plameníci
sem dvignil, ki je dihnila vprašanje,

55 potem sem se okrenil k Beatrici,
ki z migljajem mi dala je zapoved,
naj učenosti duška dam krnici.

58 »Po isti milosti, ki to mi izpoved« —
— sem jel — »pred táko omogoča glávo,
naj jasna mojih misli bo pripoved.«

- 61 In dalje: »Kot z resnično — dem — pisavo zapisal, oče, nam tvoj dragi brat je, ki Rim privel s teboj vred v pot je pravo,
- 64 vera tegà, kar upamo, podstat je, tegà dokaz, očem kar se še skriva, v tem — zdi se mi — nje bistvo nam iskat je.«
- 67 In glas: »Prav; no, ti zveza je umljiva, zakaj apostol vero po lastnosti najprej podstat, potem dokaz naziva?«
- 70 In jaz nató: »Očém so te skrivnosti, ki v tej se razodevajo mi v sferi, tam doli skrite v taki globokosti,
- 73 da so, da bivajo edino v veri, ki upanje svoj temelj na-njo stavi; odtod imé podstat v imen izberi.
- 76 In ker iz vere k višji se spoznavi po sklepih gre, brez druge opore za-nje, odtod tudi dokaz se veri pravi.«
- 79 In čul sem glas: »Če vse bi bogoznanje tam doli v takem zmislu se učilo, izginili bi lažimodrijanje.«
- 82 Tàk dihnilo ljubeče je ognjilo. Nató še: »Dobro novce tvoj prestal je preskušnjo, utež in zmes, kot je pravilo.
- 85 Ga imaš pa tudi v mošnji?« glas dejal je. In jaz: »Imam; ni sumnje glede kova, ták gladko je obrobljen, ták svetál je.«
- 88 In glas iz srede one luči znova: »In kje dobil si biser dragoceni, ki čednosti vsaktere je osnova?«
- 91 Jaz: »Svetega Duhá - vem - dež ognjeni, razlit nad starega — od vse davnine — in novega zakona pergaméni,
- 94 je silogizem tolikšne ostrine, da vsak dokaz v primeri s to resnico je nožič top, rezilo brez rezine.«
- 97 In v tretje čul sem: »S kakšno pač pravico, kar stari, novi zakon zatrjuje, za sveto imaš, za božjo govorico?«
- 100 In jaz: »Dokaz, ki to mi dokazuje, so čudeži, ki sama jih narava skovala ni in jih nikdar ne skuje.«
- 103 Spet glas: »Kdo čudežev naj overava resnico ti? Mar pismo jo podpira, ki sámo dokazila potrebava?«
- 106 »Krščanska če spreobrnila vera je svet brez čudežev, vprav to - odvrnem je čudež za sto drugih, brez primera.
- 109 Ti čudež ta poznaš, ki šel si z zrnjem — tešč, vbog — in vsadil dobro si rastlino, trto najprej, zaménjano zdaj s — trnjem.«
- 112 Po teh besedah čul nebes družino zapeti sem tedeum, spev hvalnoprošnji, da z rajsko je odmevalo milino.
- 115 Baron pa, ki me vel po poti splošni od veje pa do veje, vpraševaje, ko bližala drevesa sva se krošnji,
- 118 spet: »Milost, luč ki tvojega duhá je, — pričel je — tvoja usta je odprla, da ták si odgovoril, kot pristaje.
- 121 Pohvalim, kar prišlo ti je iz grla; no zdaj povej, kaj verješ, in v i r javi, iz kterega ti vera je pridrla.«
- 124 »O sveti oče, duh, ki zreš zdaj v slavi, kar ták si verval, prej da stal si v grobi, ko mlajših nog je učenec stal ljubavi,
- 127 predmet naj torej izrazil pred tebo bi, ki vsega me prešinja, verovanja? In r â z l o g znat mu, bilo ti ljubó bi?
- 130 Čuj: Vérujem v Bogá, pravzrok gibanja, ki, sam ne giban, večn vse želi nam le dobro in v ljubezni k nam se sklanja.
- 133 Razlog ni le, kar fizika velí nam in metafizika, no, v razodeti še bolj resnici je, ki od vas rosi nam,
- 136 ki Mozes jo, preroki, psalmi sveti učé in evangeliij, ki tudi vi ste pisali jo, z ognjem Duhá razvneti.
- 139 V osebe verjem tri nature iste, ki vekomaj ták tri so, ták edina, da rêči smemo: Eden si in tri ste.
- 142 Le-te skrivnosti božje globočina kot pècat se krepkó mi v dušo vtiska, ker večkrat evangeliij jo spomina.
- 145 To torej vere je počêlo; iskra, ki v prsih mi gorí kot živo plâme in blešči, kot nebá se zvezda bliska.«
- 148 Kot gospodar služabnika, ki vname srce z novico ugodno mu, poslušaj, ko umolkne, pa ga radostno objame:
- 151 ták mene je — vprašavši, da me skuša — blagoslavlja trikrat obkrožila in pevajoč, apostolova duša;
- 154 ták moja mu bilà beseda mila.

Nekdo (zunaj): Bencin! Baklje!

Angelo (pogleda starko in izbruhne): Tudi vi umrjete!

Mati (mirno, monotono): Tudi jaz umrjem.

Angelo (plane k oknu): Hoj — joj — joj! Jaz sem Angelo — O, o! Čujte, jaz sem Angelo — o — o! Jaz sem vaš! — Jaz sem...! O!

Mati (se splazi do mize in ugasne luč, le žerjavica ognjišča rdeče sveti na sobo): Vpij! Volkovi ne slišijo. (Splazi se nazaj k ognju.)

Angelo: Hoj — joj — joj! Tu smo živi ljudje!

Množica (vpije, veter trga glasove).

Angelo: Usmilite se me! Usmilite se starke!

Mati: Zame ne prosi usmiljenja. Ne maram ga od njih.

Angelo: Hoj — joj — joj! (Plane k vratom in zopet udari ob nje.)

Množica (poje himno).

Angelo (se skrušen obrne): Vse je proketo! (Plane proti materi.) Jaz vas ubijem! Jaz vas ubijem!

Mati: Ubij!

Množica (tuli; prikaže se svetloba, ki plane v krvavordečem snopu v izbo, da zakrvave stene in oba od groze in sovraštva spačena obraza).

Mati (okameni za hip): Sveta Marija!

Angelo (razširi oči; nato se spusti v smeh, ki vsebuje pol blaznosti in pol groze. Plane k starki in jo zgrabi za vrat): Ubijem te! Zadržim te!

Mati (trga glas iz sebe): Povem ti — tam je ključ — v ognju leži — vzemi ga — odpri vrata...

Angelo (pogleda v ogenj): Ah! Umorila si me!

Mati: Dopolnilo se bo, kar je bilo v meni dvajset let... Naš kruh si jedel — našo kri si izdal — zdaj bo dolg poravnal... Že gorimo — že smo pepel — dim me duši... (Starka se zgrudi.)

Angelo (jo izpusti, postoji za hip, obsijan od rdeče svetlobe in poslušne prasketanju, vetru, kriku, petju. Nato plane po sobi kot bi bežal pred smrtjo in pred življenjem. Obstane, zgrabi se za glavo): In jaz nimam človeka, ki bi me ubil!

Konec.

DANTE ALIGHIERI: LA DIVINA COMMEDIA.

PREVEL IN RAZLOŽIL J. D.

III. del: RAJ.

Spev XXVII.

Do vrstice 76. tega speva smo še na osmem nebesu. — Ko je Dante (v prejšnjem spevu) tudi pred apostolom Janezom sijajno prestal izpit iz vprašanj o božji čednosti ljubezni in nato govoril z Adamom, se prične novi (XXVII.) spev s tem,

da nenadoma ves raj prične peti himno zahvale v čast presveti Trojici. Ob tem petju se pesniku opaja uhó, in ob pogledu na rajsko svetlobo, ki se mu zdi kakor smehljanje vsemira, tudi oko. In tako mu privre iz prsi vzklik, slaveč to neizrečeno radost, to blaženo življenje miru in ljubezni, to obilnost in bogastvo, ki je na veke varno pred izgubo in ki ne pozna želje po vedno večjem kopičenju. (Vv. 1—9.) Po tej himni nastane grobna tišina... Pesnik strmeč zre v četverico svetih mož (Peter, Jakob, Janez, Adam), ki jih, obdane s svetlobo, imenuje »baklje«. Nankrat pa zapazi na prikazni sv. Petra čudno spremembo: prične se namreč živahno gibati in rdéti (kakor če bi planet Jupiter, ki je bele barve, vzprejel rdečo barvo planeta Marsa). Tisti globoki molk je bil zaukazan od Previdnosti, ki tudi v Raju razporeja vsa opravila vseh vrst rajskih prebivavcev. In iz molka pride govor Petrov: »Ne čudi se, da sem barvo spremenil; zakaj, kar bom sedaj govoril, bo táko, da bodo od srda in jada zardeli tudi vsi drugi nebeščanje. Tisti moj naslednik, ki si je po nevrednem prilastil to čast, je spremenil Rim, kjer sem jaz trpel in umrl, v mlako in kloako vseh grdobji, nad čimer ima samo satan svoje veselje!« (Dante je bil z mnogimi drugimi vred mnenja, da odpoved papeža Celestina V. ni bila zakonita; zato tudi Bonifacija VIII., ki posebna meri nanj ta očitek, ni smatral za zakonitega papeža. Meri pa tudi na oba naslednika njegova, Klementa V. (1305—1314), rodom iz Gaskonje v Franciji, ter Ivana XXII. (1316—1334), rodom iz Cahorsa, tudi v Franciji. Dante ju imenuje nekaj verzov nižje, v. 58. (Vv. 10—27.)

Ob tej silni obtožbi papeževega dvora zardé od sramu in srda vsi blaženci (kakor oblaki rdé, če solnce nanje sije od nasprotne strani); tudi Beatrice zardí (kakor čestita žena ali deklica, če le sliši ime greha); in vse nebo potemni, kakor je bilo potemnelo ob Kristusovi smrti. (Vv. 28—36.)

Z rastočim gnevom, ki se pozna tudi v glasu, nadaljuje sv. Peter: »Prvih šest papežev je kri prelilo, ampak ne zato, da bi nevesta Kristova zdaj zlato grabila. Stol sv. Petra ni imel v očeh ustanoviteljev tega namena, da bi vsakokratni papež posegal v čisto svetne zadeve in eno stran-ko (gibelino) obsojal na levo, ali pa se celó zoper svoje nasprotnike z orožjem v roki — pod zastavo, ki so ključni Petrovi v njej kot grb — bojeval in vojskoval (kakor se je Bonifacij VIII. zoper rodbino Colonna), ali da bi papeževa kurija izdajala potvorjene listine. Zdaj v vsaki škofiji vladajo lakomni volkovi, ne pastirji.« (Vv. 37 do 60.)

»Toda Previdnost« — nadaljuje sv. Peter — »ki je ob času največje nevarnosti, ko je Hanibal trkal na vrata, poslala v junaku Scipionu rešitelja staremu Rimu, bo pomagala tudi zdaj Cerkvi, in sicer kmalu.« (Vv. 61—63.)

»Ti pa, Dante, ko se vrneš na zemljo, povej ljudem vse, kar si slišal od mene.« (Vv. 64—66.)

Po tej grenki graji Petrovi se vsi blaženi duhovi, ki so se bili (v spevu XXIII.) že začeli dvigati proti najvišjemu nebu, a so se bili pri

sv. Petru ustavili, vrnejo v empirej (nebo je kar mrgolelo od njih, kakor pozimi mrgoli od snežink). Dante gleda za njimi, dokler mu jih razdalja ne zakrije. (Vv. 67—75.)

Zdaj mu veli Beatrica: »Poglej doli, da vidiš, za koliko stopinj (meridijanov) si se v tem času, kar si bil na ozvezdju Dvojčkov, na osmem nebesu, z vrtenjem nebeških sfér vred od vzhoda proti zapadu v krogu zasukal«. Vstopil je bil v osmo nebo nad dvajseto stopinjo severne širine (t. j. odkoder se proti ravniku pričenja vroči pas, po Ptolemeju!) in nad meridijanom, ki gre čez Jeruzalem. Ker so Jeruzalem smatrali v srednjem veku za središče obljudene zemlje, za nje vrh, in prav tako meridijan nad njim, zato pravi, da je s tega meridijana kot »z vrha« letel z vrtenjem sfér proti zapadu in preletel eno četrtno zemeljskega pasu, t. j. 90 stopinj, in dospel vprav nad skrajno mejo, nad Gibraltar (ozir. mesto Cadix, Gade). Tu je videl pod seboj pot, kamor je bil baje Ulikses (po spevu XXVI. Pekla) zablodil; zroč proti vzhodu je videl do Fenicije, kjer je bil Zevs v podobi bika odnesel Agenorjevo hčerko Evropo. Dalje proti vzhodu ne more gledati, ker prihaja noč. Solnce pod njim se je bilo pomeknilo več ko za eno znamenje (žival) v zverokrogu, čez znamenje Bika, in ne more več svetiti proti jutru ležečim deželam. (Vv. 76—87.)

Ko ne more na zemlji nič več razložiti, upre oči spet v Beatrico, ki jo vidi zdaj v še večji lepoti, t. j. dvignila sta se v višje nebo, z ozvezdja Dvojčkov, »iz divnega gnezda Lede«. (Kastor in Poluks sta veljala za sinova Lede), v deveti nébes, najhitrejši izmed vseh, vse druge oklepajoči, vseh sfér oklep (v. 113), zvan latinsko *primum mobile*. (Vv. 88—99.)

Kakšno je to nebo? Sledi popis (vv. 100—120). Že prej (spev XXIII, vv. 113, 114) je bil rekel, da je to nebo »od božjega diha najbolj oživljano in razbeljeno«; zdaj zvemo, da je njega vrtenje najurniše od vseh (v. 99). Zvezd nima; zato ni, kakor prejšnje, na nekaterih mestih svetlo, na drugih ne, ampak je povsod, v vseh svojih delih enakomerno svetlo, *caelum diaphanum*; zato pa pesnik tudi ne more označiti kraja, kje je vstopil. Nad njim ni nobenega gibanja več, ampak samo še deseto nebo, *empyreum*, sedež božanstva, večno nepremično, počivajoče. Prvo vrtenje ali gibanje se prične torej šele v devetem nebesu. Odtod ime: prvo okretno. Ker pa je — po nekem Aristotelovem izreku — šele tam možno govoriti o času, kjer je kakšno gibanje, zakaj gibanje je merilo za čas, sledi, da se šele v tem devetem nébesu tudi čas pričenja, ali kakor Dante (v. 118 nsl.) v prispodobi pravi: Iz tega nébesa raste, korenine poganja drevo časa, v ostalih osmih svetovih pa ima svoje listje.

Ko da bi ga kaj pičilo, preskoči pesnik od popisa prelepe harmonije svetovja takoj zopet — že drugič v tem spevu! (prim. v. 10—27) — k žalostnim političnim in socialnim razmeram sodobnosti. Na prvi pogled se nam skok zdi nepojmljiv; a ne pozabimo, da je Danteju harmonija sfér vzor za harmonijo, ki bi morala vladati na zemlji: en vladar v cerkvenih, eden v svetnih

zadevah! Ker pa je pohlep po bogastvu vsega kriv, zato se znova obrača proti njemu. V prvih letih življenja — to prizna pesnik — je otrok dober; a le prehitro ga slaba družba spridi (kakor čezmerno poletno deževje pokvari sadje), da zavrne vero, nedolžnost, življenje s Cerkvijo, da, celó ljubezen do matere. Takó počrni bela polt (nedolžnost!) človeštva, ki se zove deca solnea. In vse zato, ker ni na stolu sv. Petra vrednega moža in ker v političnem oziru ni v Italiji več cesarja. (Vv. 121—141.)

Beatrica končno prerokuje boljšo bodočnost, toda v daljni, daljni daljavi: preden bo namreč božič prišel v pomladanski čas. (Takrat so imeli še julijanski koledar! Po njem se ravna še vedno pravoslavna cerkev, ki bo — če bo vztrajala — v nekaj tisoč letih res imela božič spomladi, zakaj vsakih 100 let ga za en dan pozneje obhaja nego mi.)

»Očetu, Sinu, svetemu naj Duhu
bo čast!« Tãk ves je raj zapel zahvalo;
in spev opoj bil mojemu je sluhu.

4 Vse, kar sem zrl, ko da bi se smehljalo
vesoljstvo! Tãk mi v dušo opojenje
i skoz uho i skoz oko je plalo.

7 O radost neizrečna! O življenje
ljubezni, večnega miru in sreče!
Obilnost varna, vseh željã vtešnje! —

10 Zrl v one štiri baklje sem plamteče ...
Kar prvodošla kot bi se zgenila,
kot iskre iz sebe sula bi cvrčeče;

13 in barva se ji tãk je spremenila,
kot Jovu bi se, če postal bi ptica
in z Marsom-ptico bi zamenil krila.

16 Previdnost, služb in vrst razporednica
v teh dvorih, le velí, in volji njeni
poslušne sveti zbor. Čuj! govorica

19 iz molka: »Moje barve se spremeni
ne čudi! Ko govoril bom, dosledno
zgodilo se bo tem-le vsem, kar meni.

22 On tam, ki stol zasedel moj nevredno,
— nevredno, dem — moj stol, ki prazen čak
— po sodbi Sina božjega — še vedno,

25 je kriv, da Rim, moj grob, je zdaj kloaka
krví, smradú, tãk da v globini Hada
zavržencu nébes je raj ta mlaka.«

28 Kakor oblaki vzhoda al zapada
rdé, če solnce na-nje s preka seva,
tãk vse nebo rdélo je od jada!

31 In kot čestita žena al čista deva,
ki vest poštna ji skrbi ne dela,
če sliši o grehu drugih, že zardéva:

34 takó je Beatrice zardéla!
Tãk—menim — mrak je bil na nebu v času,
ko božja Moč na križu je trpela.

37 Potem nadaljeval je, toda v glasu
se tolika sprememba je zgodila,
da ni se večja v prejšnje barve krasu.

40 »Ni Kristova nevesta se pojila
z mojô krvjó in drugih, Lina, Kleta,
da zdaj v zlatá dosego bi služila;

43 no v téga rajskega dosego svéta
kri Siksti, Piji so, Kaliksti, Urbani
prelivalí, v solzàh premnoga leta.

46 Ni bil namen naš, naj na desni strani
naslednik naš dá sedež stranki eni,
na levi drugi, ki so vsi kristjani;

49 ni bil namen, naj ključi, mi izročeni,
kot grb v zastavi, proti krščenikom
bi v bratomorni boj bili nesèni;

52 ne, da pečatili bi z mojim likom
— rdím ob tem in blisk v očeh ne ugaša! —
prodane privilegije lažníkom.

55 V pastirski obleki, kjer le kakšna paša
se vidi, kolje volk, grabljivi gonec...
O Bog, kaj Tvoja kazen tàk odlašà?

58 Zdaj papeža Kahorec in Gaskonec
krví se naše hočeta napiti...
Začetek dobri, oj, tvoj podli konec!

61 Previdnost pa, ki, Rim hoteč rešiti,
poslala Scipiona je v zaščito,
se bliža, slutim, Čerkev da zaščiti.

64 Ti, sinko, ki teló te še teží to,
ko vrneš se, ne štedi mi jezika,
očítaj, kar ti jaz velim očito!»

67 Kot zmrzlih kapljic se strdí oblika
v snežinke, k nam skoz zrak se usipajoče,
ta čas, ko Kozorog se s solncem stika:

70 tàk tam »snežinke«, v radosti plešoče,
so v èter dvigale se, néba dike,
od naju dveh se poslavljaajoče.

73 In pògled moj sledil je svetle like,
sledil, sledil... Z očmi šele sem trenil,
ko skrile so jih dalje prevelike. —

76 Gospa, spazivši, da sem se razklenil
iz spon zamaknjenja: »Nizdol« — mi deje,
»poglej, za koliko si v krogu krenil!«

79 Odkar pogledal doli sem bil preje,
sem v lok letél, ki prvi zgor ravnika,
z vrhá letel pa do zapada meje.

82 Tam onstran Gadov vzrl sem sled blodníka
Uliksa; tóstran videl do obali,
kjer nosil ljub tovòr hrbèt je bika.

85 Še več odkril na obli bi bil mali,
a solnce že prišlo mi pod nogami
prek bližnje v zverokrogu je živali.

88 A dušo mojo, ki ljubav jo mami
do gòspe vedno, vleklo k nji, le k nji je
z vse bolj ko prej gorečimi željami.

91 Kar vab ustvarila nam za oči je
narava al umetnost, da mamíle
nam um bí, v polti, v delih slikarije,

94 vse skupaj bi kot v nič se razkadíle
napram lepoti rajski, zasijala
ki meni, v oči zročemu nje mile.

97 In moč, ki mi s pogledom jo je dala,
me iz gnezda divnega je Lede vzela
in v najhitrejšo me nebo — zagnala.

100 Tegà vsi deli, vsakega je dela
lik ist, najnižjih tàk kot vseh nad témi;
zato ne vem, kje sva z gospó dospela.

103 No ta, vedoč, česa želí srce mi,
prične s smehljanjem, tàk, da se mi zdelo,
sam Bog da iz nje oči radósten zre mi:

106 »Svetovje je vrejeno tàk, da célo
vrtí se, le središče v njem počiva;
ta krog pa je vrtenja vir in vrelo.

109 V ničemer drugem to nebó ne biva
ko v Misli božji: v Njej izvor plamú je,
ki giblje vse, vir vseh planetov vpliva.

112 E n pas ljubezni in luči opasuje
ta krog, vseh sfér oklep, ta krog deveti;
nanj On samó, vladar vsegà, deluje;

115 z ničemer se ne merijo mu kreti,
a krog vseh drugih je okretov mera,
kakor sta dve in pet za broj deseti.

118 Čas — kot drevó — rastè iz téga okvira,
a z listjem v ožje vzpenja se svetove;
o tem se vid ti jasen zdaj odpira.

121 Pohlep, gorjé ti! Ljudske nam rodove
potapljaš, da, kdor v tvojem vtone žreli,
ne dvigne več nad tvoje se valove!

124 V mladosti bi še dobri sklepi evêli;
toda če dež kar neprestano pada,
z dreves bodo le pabrki viseli.

127 Nedolžnost, vero imá zdaj duša mlada
edina še; a ko fantič odrase,
zbežita obé, predèn zrasté mu brada.

130 Otrok jecljavček ve za postne čase;
dorasel žre, kar poželi mu duša,
in v petek se in svetek s tolščo pase;

133 in spet: otrok jecljavček mater sluša;
poznej, ko jezik več se ne zapleta,
želi, da jo čimprej pokrije ruša.

136 Tàk vam, ki deca solnea ste (očeta,
ki pušča mrak in jutro s sabo vodi),
temní polt belo žig tegà planeta.

139 A ti začuden vsled tegà ne bodi:
vladar — topomni! — zemlji davno vzet je;
zato človeška družba v zmotah blodi.

142 No, preden pride božič v mladoletje,
(radi stotinke, ki se zanemarja!),
pa zažaré ti višnji vam planetje,

145 in vzide sreče vam željèna zarja
in zaokrene kljun, kjer zdaj krmilo,
in prav bo plul po volji brod Krmarja

148 in spet bo cvetje pravi sad rodilo.»

in je rodilo to ime.
Kakor zastava po krvavi bitki
je duša naša razdejana.
Ali ljubezen naša je tem večja,
večja je naša volja k darovanju.

(Premor.)

Vprašanje dvojno drznem, prevzvišeni Vam
staviti,

zaupniku, ki me doslej še ni prevaril.
Prvo: Kolik je srd Gospoda našega?
Koliko žrtev za povratek njegove ljubezni?

Škof: Na borbo neizbežno mislite?
Molitev je glavno torišče moje;
med Bogom in ljudmi mi je posredovati,
prositi ga usmiljenja zanje.
Ali kadar nam je izbirati med dvojnimi
zlom,
se volja božja mnogokrat razkriva
iz ust izvoljenih njegovih posvečencev.
Udarite!

Gospod: In koliko krvi?

Škof:

Kolikor je potrebno, da se duše njih po-
mirijo,
ki tavajo vsled krivde te pregrehe naokrog
nemirne, ker so v boju s Satanom omagale
in se kesneje šele spokorile:
umile so se v ognju svojega kesanja,
ali semena svojega izdajstva niso pokončale
in vsa preprežena je žitna njiva z ljuliko.
Gospod bo vodil meč in bo odločil.

Gospod:

Smrt živih torej za življenje mrtvih? Bodi!

(Premor.)

Vprašanje drugo naj, prevzvišeni Vam še
zastavim:

Komu od snubcev naj dam Mlado Bredo,
Mlado Bredo, svojo srčno kri?

Škof: Vprašanje drugo preseneča me!

Kako se naj izognem krivemu
in pravo govorim?
Snubitev in zaroka je posvetna le zadeva
vse do oltarja božjega.
Drugim pristojna govor v tej zadevi.

Gospod:

Za svet sem samo prosil uvidevnega moža.
Resnemu Toggenburgu?
Romeu živookemu?

Škof: Naj voli Mlada Breda!

(Zastor.)

4. slika.

(Grajski hodnik. Ahasver in Putifar sta prav-
kar končala svojo igro. Gospoda, ki prihaja po
hodniku, ustavi Ahasver.)

Gospod: Kdo si neznanec?

Ahasver: Beseda pisana veli:
za grehe tvoje
sinove bom in vnuke kaznoval.

Gospod: Komu ta kletev?

Ahasver: Spomni se smrti,
spomni strahotne se noči,
v kateri si me klical.

Gospod: Ti?

Ahasver: Jaz sem in tukaj sem.

Preteklo je neskončno mnogo let,
odkar sem srage potne s čela tvojega
usmiljeno izbrisal.

Gospod: Čemu ta listina?

Ahasver: Pogodba, ki si jo podpisal.

Gospod: Bog!

Ahasver: Vsebuje klavzulo o duši nerojeni,
katero Ahasveru si prodal
v prokletstvo in neskončno tavanje,
v zameno za vse blagre zemlje.
To duša je prelepe Mlade Brede.

Gospod: O Bog!

Ahasver: Zaman tvoj klic.

Pogodba, sklenjena z duhom nesmrtnim,
nesmrtna je.

Prišel sem, da jo v slavlju te noči
med sladkim zvokom cimbal in pesmi
dopolnim.

Gospod (se zgrudi):

O Bog, v imenu tvojega trpljenja,
naj bo beseda tvoja neizgovorjena
o kazni vnukov in sinov.
Umre naj, komur je zločin življenje polnil
in naj živi nedolžna kri.

Ahasver: Plaha ptica, smrti prosiš
za dejanje neizmerno majhne cene.

Putifar: Prokleti duh, kot čreda svinj
množi se zlo ob tvoji poti!

A boj se me, junaka silnega,
grbavca, norca Putifarja.
Tudi s teboj se bom boril
za lepo rožo, ki sem jo vzgojil!
In to ti pravi grajski norec, govori,
da pismo to v pepel izpremeni,
ker laž je pismo in beseda,
resnica je le ena — Mlada Breda.

(Zastor.)

(Dalje.)

DANTE ALIGHIERI: LA DIVINA COMMEDIA.

PREVEL IN RAZLOŽIL J. D.

III. del: RAJ.

Spev XXVIII.

V prejšnjem spevu (vv. 76—99) — smo videli —
se je pesnik vzpel v spremstvu Beatričinem v
deveto ali kristalno nebo, zvano tudi prvogibno
(primum mobile, hrv. Prvo Pokretno), ki giblje
vseh drugih osem, pod njim se vrtečih. Videli smo
tudi, kako v vrsticah 100—120 pesnik opisuje last-
nosti prvogibnega neba.

V tem nebu se mudi Dante še skozi dva speva,
28. in 29., oba speva nam opisujeta lepoto de-
vetih korov angelov, ki jih pesnik gleda
na tej stopnji, v tem nebesu.

Prva tercina (vv. 1—3) povzame še enkrat konec
27. speva (gražo v posvetnost zaverovanih ljudi),

nato pa pravi, da je lepoto devetega neba najprej videl le kot odsev v Beatricinih očeh, torej kakor v zrcalu bogoslovne vede; ko se je pa okrenil, jo je videl kar naravnost, neposredno. Kaj je torej videl, kakó so razvrščeni ti deveteri kori angelov? Takó-le: okrog žarnosvetle Pike (Točke), t. j. Bogá, se vrti — nekako v taki razdalji, kakor je svetlobni venec od meseca samega — prvi ognjen kolobar, okrog tega drugi, večji, in potem tretji, in tako dalje kolobarji z vedno večjimi premeri, vsega skupaj devet. Glede obsega je že sedmi širji kakor pa bi bil tisti, ki bi ga tvorila v krog izpopolnjena mavrica (v. 31. nsl.); glede brzine vrtenja je pa prvi, sicer najmanjši, najhitrejši, ker je njegovo hrepenenje, približati se Središču, Piki, največje. Brzina prvega kolobarja je večja nego prvogibnega neba, dasi je to najhitrejša in »tekár« okrog vseh drugih sfer. Ta kolobar — to so sérafi, najvišja vrsta ustvarjenih duhov; drugi kolobar tvorijo kériubi, tretjega troni, naslednje: gospostva, moči, oblasti, prvaštva, nadangeli, angeli. Vv. 1—39.

Ko Beatrice vidi, da Dante premišlja, kaj pomeni tista svetla Pika, in da ga muči dvom, češ, kakó je mogoče, da se tukaj najmanjši kolobar suče najhitreje, tam v vsemiru pa, ki je posnetek (esempio) Pravzora (Esemplare), je vprav narobe in se deveto nebó, najširše izmed vseh, vrti najhitreje, drugi nébesi pa sorazmerno vedno počasneje, mu zagonetko pojasni: »Ta Pika je središče vsega sveta (Vv. 40—42). Kar se tiče vrtenja teh kolobarov in pa nebesnih sfér, ki je vprav obratno, je pa zate vozel zato takó zapleten, ker ga ni še nihče skušal razvozlati. Čuj torej, zakaj pri planetih hitrost vrtenja raste z razdaljo od središča, t. j. Zemlje. Že večkrat sem ti namignila, da vsako izmed devetih nebesnih sfér giblje eden izmed devetih korov angelov; zvala sem jih inteligence (intelligenze), inteligence gibárke (i. motrici) ali angele gibárje... Zdaj jih vidiš! Zdaj vidiš, da je med devetimi kori angelov ter devetimi nébesi tesna zveza. Vrtenje teh devetih korov angelov okrog božanstva je vzorec za gibanje, vrtenje devetero sfér okrog zemlje; to (sfér) vrtenje je torej posnetek onega. Ampak zakaj se — vsaj zdi se takó — vzorec in posnetek ne ujemata? Čuj: angel deluje na nebesno telo s svojo duhovno silo. Ta sila je tem večja, čim večja je tvarina ali prostornina, katero (nébes) izpolnjuje. Ker pa najplemenitejši sili (serafom) pristuje največja učinkovitost, mora biti tudi prostor, v katerem deluje, največji, in zato na najobsežnejše in najhitrejša nebó (t. j. deveto ali prvogibno) delujejo sérafi. Nebesna telesa so torej širša ali ožja, kakor je pač sila (Angelski kor), ki jim je določen za gibača. In čim večja je dobrota (v. 67), t. j. vrteča, gibajoča sila (angelskega kora), tem večja je dobrobit, t. j. uspeh, dobri učinek; in večje nebesno telo (sféra) »shranja« (v. 68) ali hrani v sebi toliko več dobrih učinkov, vplivov na druga, nižja nebesna telesa, čim bolj je v vseh svojih sestavnih delih popolno (ne pa, kakor n. pr. luna, ki ima gostejše in pa redkejša dele).« Vv. 40—78.

Beatricina razlaga vpliva na Danteja kakor na ozračje, atmosfero, oblake razganjajoči sever, kadar piše iz »krajev miline«. Vv. 79—87.

Ko Beatrice utihne, vidi Dante, kakó švigajo iz devetero kolobarjev iskre; več jih je kakor pšeničnih zrn, ki jih je braman od kralja zahteval, ko si je za iznajdbo šaha (šahovnice) izgovoril zrnec, in sicer za prvo polje eno, za drugo dve, za tretje štiri, za četrto osem itd.; vsota za vseh 64 polj je bila večja ko 18 trilijskov. In isker (angelov) je bilo še tisočkrat več! Vv. 88—96.

V naslednjih tercinah našteva Beatrice vrste angelov po treh trojstvih (ternari) ali hierarhijah, in sicer je prvo — kakor že gori omenjeno — zato v vrtenju okrog Ednice (Točke) najhitrejša, ker najbolj hrepeni združiti se z Njo. In še to izvemo, da blaženosti angelov ne tvori njih ljubezen, ampak njih bogozrenje (to pa sledi iz zaslug, pridobljenih z milostjo in samoodločbo). Vv. 97—114.

Pri drugi hierarhiji izvemo, da vlada v Raju večna vesna in nje brstje (angeli!) ne ovne tudi jeseni ne (t. j. v času, ko je Oven na našem nočnem nebu — od 21. sept. do 21. okt.). Vv. 115 do 123.

V zadnjih verzih pa izvemo še to-le: vsi ti deveteri zbori so kakor veriga: višji nižjim posredujejo spoznanje božjih skrivnosti, a vsi težé kvišku, kvišku, k Pravzoru. — Pravilno je razdelil angele Dionizij Areopagit; Gregorij Vel. se je v tem nekoliko zmotil (t. j. na 5. mesto je postavil Prvaštva, na 7. Moči). — Dioniziju je to razodel sv. Pavel, ki je bil zamaknjen v tretje nebo.

Potem ko mi razkrila je resnico,
tāk zdanjih časov zárod sramotečo,
gospá, za rajsko dana mi vodníco —

4 ko tāk, ki, v ogledalu vzrši svečo,
za hrbtom mu nevedoma prižgano,
še preden vidi sámó jo gorečo,

7 okréne se, da vidi, al goljfano
okó mu je, pa glej! se vjema oboje,
kot z ritmom vjema petje se ubrano:

10 t a k ó z menoj — spominjam se — biló je:
zroč v óči lepe z dušo ji zavzeto,
ki v njih me vjel bil Amor v mreže svoje,

13 okrenem se; okó bilo zadeto
je s čudom, njemu vidnim, kdor krožečo
motrí to sfero s paznostjo napeto:

16 vzrl Pičico sem tāk ostró žarečo,
da, komur v óči žar svoj izžareva,
naj pred svetlobo zamiži bleščečo.

19 In zvezda, ki najmanjša se dozdeva
zemljanom nam, bilá bi, tik ob Piki
stoječa, ko da luna poleg seva.

22 V razdalji, morebiti tāk velíki,
ko lune dvor, ki gostih stvor sopár je,
ustvarjajočih venec lepólíki,

25 ognjén kròg Pike krožil kolobár je
tāk brzo, da za njim bi zaostajal
najbrži krog, kròg krogov ki tekár je.

- 28 In téga drug je kolobar obdajal,
tegà spet tretji kolobar s četrtim,
kròg téga pa je peti in šesti rajal
- 31 in sedmi s ták obodom razprostrtim,
da ne bi ga služabnica Junone
obsegla z lokom svojim vsem razprtim.
- 34 Osmi, deveti... Večje ko razpone
so imeli in razdalje od Ednice,
bolj pešati sem videl kroge one.
- 37 S plamenom najsvetlejšje plamenice
je svetil krog najmanjšega oboda,
ker najbolj z žarom razžarjen Resnice.
- 40 Gospá mojâ, videč, da v meni gloda
jakdvom: »Od Pike,« — de — »Središčà téga
nebó vse zavisí in vsa priroda.
- 43 Glej kolobar najmanjšega obsega:
ljubezen ker plamteča ga vzpodbada,
zato od krogov vseh najbrže bega.»
- 46 In jaz: »Da med svetovja krogi vlada
brzine red, kot v Raju tu godí se,
vtešila bi se duša z dejstvom rada;
- 49 povsem drug red pa sfêr prošinja rise:
čim bolj vsak ris se odteguje sredi,
tem brže, z božjo silo gnan, vrtí se.
- 52 Da torej v svoje težnje radovédi
vtešim v tem divnem angelov se dvoru,
ki luč le in ljubav sta mu sosedí,
- 55 bi čuti moral zdaj, zakaj uzoru
posnetek izneveriti se smel je?
Ne zgine dvom vkljub vsemu mi naporu.»
- 58 »Če prst ti tvoj preslab, preokorél je
za zapletêni voz, se ne čudi:
voz — nerazvozlavan — otrdél je.»
- 61 Takó Gospá; nato: »Da glad, ki grudi
te zdaj, se ti utéši in umíri,
odvet moj bistro umeti se potrudí!
- 64 Sfêr krogi širši al ožji so v tej meri,
čim bolj al menj jih sila v dir podeča
prošinja in skoz vse se dele širi.
- 67 Kjer več dobrote, dobrobit je večja;
več dobrobiti večja sfêra shranja,
iz delov če enakih sestojéča.
- 70 Zatorej krog, ki druge vse poganja,
tu kolobarju tému odgovarja,
prvaku i ljubezni i spoznanja.
- 73 Če torej meriš v pliv, ki ga izžarja
al krog al kolobar, ne pa, kar pada
ti v ôči, to je: obsežnost kolobarja,
- 76 boš videl, čudovito da se sklada
enako vse z enakim: čim širine
je večje krog, tem večji Um mu vlada.»
- 79 Kot zračna hemisfera koj jasnine
je polna in vedrine, kadar piše
iz kraja sever, ki je poln miline,
- 82 ker mège mrko mreno z néba zbríše
in solnce smeje vedrega se lica
in vsepovsod nebó lepôto díše:
- 85 ták meni je bilò, ko Beatrica
mi dala pojasnilo je blesteče:
kot zvezda mi sijala je resnica.
- 88 In komaj to besedo mi izreče,
vziskrí se kolobarjev devetero,
kakor vziskrí železo se žareče.
- 91 Za iskro iskra, cel požar! Dà, mero
bi zrn na šahovnici pomnoženo
pomnožil isker broj za tisočero!
- 94 S hozano zbor za zborom tisto Eno
slavili so, ki — stalna sred med njimi —
določa pot jim v vek nespremenjeno.
- 97 Gospa, videč, da misel se rodi mi
spet dvomna, dé mi: »Prva dva tečaja
to Serafimi so in Kerubimi.
- 100 Kròg Točke ták drvé, ker silna spaja
z Njo vez jih, Nji priličit se, če možno;
in možno je, čim globlja je spoznaja.
- 103 A krogu, ki ljubeč vrti se složno
kot tretji, bliz Bogá, Troni velí se.
Ták prvo tu skupino zreš trokrožno.
- 106 In vedi: vsak teh krogov radostí se,
čimbolj resnice blizu je globini,
ki v njej vsak um ustvarjeni vmirí se.
- 109 In ták lahkó uméš, da korenini
vsa sreča rajskih svatov v bogozrenju
in ne v ljubezni, ki jo zrenje učini.
- 112 Ravná pa zrenje se po zasluženju,
ki iz milostí izvira in svetosti.
Takó se lestva vzpenja k dovršenju.
- 115 A drugo trojstvo, v večni ki mladosti
te rajske vesne tu brstjé poganja,
nikdár rop Ovna nočnega jarósti,
- 118 hozano-pesem poje brez nehanja,
na tri pojóc jo divne melodije
v treh zborih radostnega radovanja.
- 121 V številu božje te hierarhije
Gospoства se, potem Močí vrstijo
in tretji, ki sledi, red Oblastí je.
- 124 A v zadnjih kolobarjih treh vrtijo
Prvaštev in Nadangelov se zbori
in Angeli, plešoč, se veselijo.
- 127 Navzgor ti zbori k Bogu vsi zró gori,
navzdol vežó veží red k redu jake,
tja — vlečeni — vleko, kjer njih so vzori
- 130 Zeljé so Dionizja gnale take,
da v vrste angelov vglobít se loti:
kot jaz jih zval je, ločil brez napake.
- 133 Gregorij pa je šel po svoji poti;
zato, ko se na tem je svetu zbudil,
se svoji tu je sam nasmešnil zmoti.
- 136 A nočem, da bi ti se temu čudil,
kák smrtnik javil take je skrivnosti:
ki tu jih zrl je sam, mu jih je nudil
- 139 in z njimi drugih še skrivnosti dosti.»

Putifar:

Je torej mrtva Mlada Breda, več je ni?

Pevec Radovan: Častiti mi je ženo,
ki je naše nesmrtnosti poroštvo,
častiti mi je Mlado Zoro.

Po gradu milo jokajo,
vzdihujejo in tarnajo,
na pare Zoro devajo.
Le grajski norec se smeji,
takole pravi, govori:
»Močno, močno se meni zdi,
da mlada Zora mrtva ni.«
Kaj sta storila brata dva,
oba mlada, oba lepa?
Še sta stopila zlat kovan,
ga vlila Zori v belo dlan.
Al' Zora mrtva le leži,
se ne predrami, ne zbudi.
Jo v rakev drugi dan neso,
v graščinsko rakev pisano.

Po gradu milo jokajo,
vzdihujejo in tarnajo.
Le grajski norec se smeji,
takole pravi, govori:
»Meni se pa vse močno zdi,
da Mlada Zora mrtva ni.«

Kraljiču skor' ni včakat' moč,
da bi se st'čila temna noč.
Ko solnce zajde za gore,
se zvezde vtrinjajo svetle,
hiti mi v rakev pisano,
odpre mi rakev brezskrbno,
pa Zori vzame 'z ust koren,
neznani koren, koren lečen.
In Mlada Zora oživi,
predrami se, se prebudi.

To je storil neznani koren,
neznani koren, koren lečen.

(Čuje se rožljanje okovov. Jetniki pridejo ukle-
njeni pred prestol.)

Putifar: Kraljica, Mlada Breda si želi,
da pesem vaša nji na slavo zadoni.

Eden izmed jetnikov:

Častiti nam je ženo vseh žena;
Marijo, božjo porodnico.

Vsi jetniki (pojo): Brez madeža spočeta si,
preganjanih kraljica,
Marija, mati milosti.
Sree sedemkrat ranjeno,
bodi češčeno!

(Vodijo jih nazaj v ječo.)

Putifar: Plamen svetiljke se umika,
sedaj na desno in sedaj na levo,
pod sunki vetra smrtonosnega
in si tako življenje ohranjuje.
Tako pogled svoj norec skriva,
pred lučjo strašno, ki v temini sveti.
Bij, bij, ječar Lavrencij, gadjo to zalego,
ki s pesmijo hinavsko mir kali

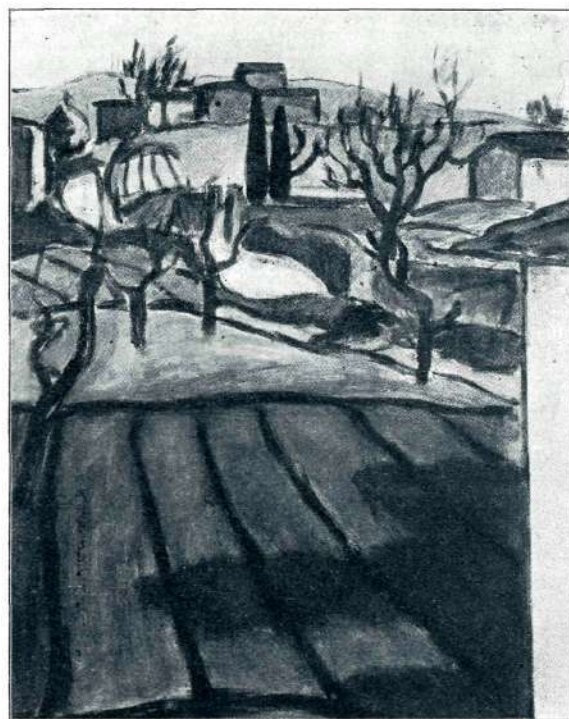
noči slavnostne,
duše norčeve.
Laž, laž je pismo in beseda,
resnica je le ena — Mlada Breda.

Glas stražnika: Upor, upor!
Sovražnik v gradu!

Gospod: K orožju, vitezi!
V tej borbi je vsakomur pisan le en sam
izhod:
smrt ali zmaga.

Ahasver: Smrt!

(Med bojem pade zastor.)

A. SOFFICI: VAS POZIMI (1908).

DANTE ALIGHIERI:
LA DIVINA COMMEDIA.
PREVEL IN RAZLOŽIL J. D.

III. del: RAJ.

Spev XXIX.

Tudi v tem spevu smo še na devetem ali kri-
stalnem ali prvogibnem nébesu. V prejšnjem
spevu smo poslušali Beatrico, ki je Danteju raz-
lagala razporedbo angelov v tri hierarhije, in da
vsaka hierarhija obsega tri zборе ali kore.

Novi spev (XXIX.) se pričinja z m o l k o m. Be-
atrica je po oni razlagi o angelskih hierarhijah
umolknila in nepremično zrla v žarno točko (božan-
stvo), kakor da bi se v duhu hotela pripraviti za
novo razlaganje o stvarjenju angelov, ki je
predmet XXIX. speva. Koliko časa je trajal njen
molk? Pesnik nam to izrazi na zelo izviren način
s pomočjo zvezdoznanstva, v katerem so bili izo-

braženci v tistih časih dosti bolj podkovani nego dandanes. (Astronomija je bila obvezen predmet v šolah, eden izmed sedmerih takozvanih trivija in kvadrivija.) Tako-le pravi: Spomladi, ko Solnce (Apolon, sin boginje Latone) vzhaja v znamenju Ovna, se zgodi, da ob istem času na zapadu zahaja Luna (Diana, hči boginje Latone) v znamenju Tehtnice, in en hip je, da sta oba v isti višini, v istem obzorniku, to je hip, ko je Solnce do pasu (do polovice) pogledalo izza obzorja, in je tudi Luna do polovice zašla; en sam hip je to; v tistem hipu sta oba enako daleč oddaljena od zenita; in če si hočemo misliti, da takrat iz zenita doli visi vesa (tehtnica) z jezičkom in z dvema skodelama, v katerih eni je solnce, v drugi luna, bi za en hip jeziček stal vertikalno, ampak res samo en hip, ker nebesni telesi ne mirujeta. In za tak kratek hip je Beatrica umolknila in se zazrla v Točko, ki je bila pesniku — kakor smo v prejšnjem spevu slišali — vzela pogled. Če torej prevod (v. 1) pravi: kar hipov mine... se mora seveda razumeti, da mine en sam hip! — »Z Ovnom in Tehtnico pokrita...«: nad solncem je spomladi ozvezdje Ovna. »Ko poluto spremenita...«, t. j. ko gre solnce gori in luna doli... Vv. 1—9.

Beatrica vidi v Bogu, kaj si pesnik želi izvedeti, in zato mu, ne da bi šele čakala njegovo vprašanje, odgovori na prvo njegovo tiho vprašanje: Zakaj je Bog ustvaril angele? Ne zato, da bi povečal svojo blaženost, ampak da bi angel, »odblesk Bleska«, mogel reči: »bivam« (subsisto) in biti deležen božje blaženosti, torej iz nesebične ljubezni je Praljubav ustvarila vse, svet, angele in ljudi. Vv. 10—15.

Kdaj je Bog ustvaril angele? Beatrica odgovarja: v večnosti, ko še ni bilo razen Boga ničesar, tudi ne nebesnih teles, torej v brezčasju in v brezprostorju. Vv. 16—18.

Ljudje so od nekdaj radi vpraševali: Če se je s stvarjenjem angelov pričel čas, kaj pa je Bog prej delal? Znano je, da je sv. Hieronim na to prazno vpraševanje šaljivo odgovoril: »Bog je od vekov premišljal, kako bo Pekel uredil, da primerno kaznuje sramotivce svojega imena.« Beatrica pa odgovarja: »Nespametno je vprašati, kaj je Bog prej delal, ker večnost ne pozna niti »preje« niti »pozneje«. Vv. 19—21.

Kaj je Bog prej ustvaril, čiste like (forma pura), t. j. angele, ali čisto tvar (materia prima, pura), in šele potem sestavljene podstati, stvore, sestavljene iz stvari in lika, t. j. kamen, rastlino, žival, človeka? Lateranski cerkveni zbor (l. 1215.) je bil izrekel: »Deus simul ab initio temporis utramque de nihilo condidit creaturam, spiritualement et corporalem...« Beatrica, očitno z ozirom na ta cerkveni zbor, uči, da je Bog v isti hip ustvaril vse troje, vse troje je iz njegove roke naenkrat skočilo (usciro), kakor z loka s tremi tetivami vse tri strelice naenkrat odskočijo, izfrčijo. Nobenega intervala (presledka) ni bilo med ustvaritvijo ene teh treh skupin, kakor ni presledka v tistem fizikalnem pojavu, ko žarek zadene ob steno (zid) stekla, jantarja...: ko zadene, je že tudi ves notri. Vv. 22—30.

Ali je med stvarmi, podstatmi, kaj razločka gledé vrednosti, dostojanstva? Da, obenem je Bog dal neki gotov red in stopnjevanje vrednosti: najnižjo stopnjo zavzemajo neorganične podstati, potem organične (rastline, živali, človek), a najvišje mesto angeli, ki so deji brez primesi tvari. Vv. 31—36.

Ali so vsi cerkveni učeniki tega mnenja, da so bili angeli obenem z nebesnimi telesi itd. ustvarjeni? Iz cerkvene zgodovine vemo, da je sv. Avguštín pač bil tega mnenja, ker piše (De civitate Dei, XII, 9): Bog, sv. Trojica je — kot lok s tremi tetivami — stvoril (stvorila) to-le naenkrat in skupno: prvič, ustvaril je ognjeno nebo (empirej), t. j. angele, ki so čisti deji, t. j. brez tvari in telesa; drugič, vse druge nébese (zvezde, planete) je ustvaril tako, da je zvezal dej in možnost, in to zvezal za vedno (prim. v. 36 tal vime, che giammai non si disvima), ustvaril je stvore, ki imajo telo in duha, lik in tvar; in tretjič, kot — po dostojanstvu najnižjo, partem imam — je ustvaril tvar (grško hyle)... Drugače pa je mislil sv. Hieronim (vv. 37—39); Beatrica (Dante) sledi sv. Avguštínu, in sicer iz dveh razlogov: sv. pismo je zanj (Eccl. c. 16) in pamet: angeli so ustvarjeni, da gibljejo nebesna telesa, v tem opravilu je njih usovršitev; če bi bili planetje itd. šele pozneje ustvarjeni, bi bili angeli nekaj časa brez svoje usovršitve, ker »nezaposlovani«. Vv. 37—42.

Ali so vsi angeli ostali dobri? Kdaj se je en del uprl? En del angelov se je Bogu uprl takoj po ustvaritvi. Vodil jih je Lucifer, ki zdaj trpi v sredini zemlje, »v peklá razpoki.« Tisti, ki so ostali zvesti in ponižni, so se s pomočjo milosti in vsled lastne odločitve za vedno utrdili v dobrem; tudi so se takoj lotili svojega dela, t. j. pričeli so takoj v krogu vrteti nébesna telesa. Vv. 43—63.

Ali torej človeku milost božja koristi? Beatrica to posebe poudari v vv. 64—66.

Imajo li angeli razen uma in volje tudi spomin, kakor uče (ob času Dantejevem!) nekateri teologi? O spoznavanju angelov se je v srednjem veku mnogo razpravljalo. Sv. Tomaž Akv. je v svoji Summi (I, qu. 54—59) napisal razpravo, ki spada med najglobokoumnejše, kar se jih je kdaj o spoznavanju, tudi človekovem, napisalo. D. tu (po Tomažu Akv.) uči, da angelu spominjanja ni treba. Kar se tiče njih umovanja, je pač drugačno, nego je naše, človeško: ni jim treba dolgega preudarjanja ter sklepanja iz raznih prēmīs, ampak v Bogu naravnost, neposredno zro vso resnico. In tudi njih volja ne more več kreniti s prave poti: Teologi, ki v tem oziru napačno učē, so sanjači; in kateri so prepričani, da krivo učē, so bolj krivi. Vv. 67—84.

Ob tej priliki Beatrica bridko graja način pridiganja ob Dantejevem času: namesto svetega pisma se s prižnic trosijo prazne marnje. In vendar, koliko je trpel Kristus, koliko mučenci za sv. evangelij! Ena taka prazna marnja je razlaga solnčnega mrka ob Kristusovi smrti: po tej razlagi bi bil mrk le delen, bil je pa popoln. — Mnogo je v Firenci ljudi, ki se pišejo Bindi ali

Lapi (mi bi rekli: Janezov in Francetov je dosti), še več je pa praznih marenj po prižnicah. Žal — kliče Beatrica — neuko ljudstvo ne zapazi v kapucah pridigarjevih čudnega ptiča-hudiča, in nič ne vpraša, ali je tak obljubar odpustkov v resnici od papeža ali od škofa poslan. Ko bi vedelo, da je le premnogo sleparjev, ki jim je le za denar, ne da bi bili za pridigo in delitev odpustkov pooblašteni, bi take odpustke po vrednosti cenilo — t. j. bi jih preziralo. Predvsem ima Beatrica tu v mislih antonijevece (red sv. Antona Pušč.). Zoper te se je že l. 1210. sam papež Inocencij III. pritoževal, trdeč, da mnogi sleparji hodijo kot antonijeveci oblečeni ter iz ljudi mamijo denar. Papež je takrat izdal bulo z ukazom na škofo: »Razkrinkajte take ljudi in ravnajte ž njimi kot s tatovi!« (Prim. Nik. Paulus, *Geschichte des Ablasses im Mittelalter*, II., Paderborn, 1923.) Vv. 85—126.

Kakšno je število angelov? Beatrica — po sv. Tomažu Akv., ki se naslanja na izrek Danielov: »Tisoči in tisoči so mu služili in desetkrat stotisoč jih je stalo okrog Njega« — pravi: človeški um njih števila ne more izraziti, toliko jih je. Vv. 127—135.

Slavni španski filozof in teolog je rekel, da je vsak človek čisto poseben individuum (osebnost), ki odgovarja čisto posebni božji ideji, ki jo je vanj položil Povzročitelj življenja; takó je glede angelov že pred Suarezom trdil sv. Tomaž Akv., *Summa* I, 50, a. 4 (in ž njim Dante), da se Praluč na toliko različnih žarkov razpršuje, kolikor je angelov, v katere prodira in se ž njimi spaja, ker vsak angel je zase vrsta (species). In kakor vsak angel seva s svojo posebno (specifično) svetlobo, ki jo od Boga dobiva v višji ali manjši meri, tako se tudi njih ljubezen specifično glede moči razlikuje. Vv. 136—141.

Po vsem tem je umljiv končni vzklik Beatricin. Vv. 142—143.

Od tistega kar hipov mine časa,
ko, z Ovnom in pa Tehnico pokrita,
nad istim sta obzornikom do pasa

4 — kot skledici na vesi izpod zenita —
Latone sin in hči, dotlej, da vesa
se nagne, ko poluto spremenita,

7 tak dolgo je — smejočega očesa —
molčala Beatrica, v Točko zroča,
ki vzela mi pogled bilà v nebesa;

10 nato: »Kar ti je čuti želja vroča,
nevprašana ti dem, ker v Njem zrem tisto,
ki v Sebi prostor, čas osredotoča:

13 ne da bi vzmnožil srečo svojo čisto,
— kar možno ni! — ampak slavi da slavje
Bleskà odblesk in reči sme: »Subsisto!«,

16 se v večnosti, ko zdelo se mu prav je,
v brezčasju, v brezprostorju razodela
v ljubezni novih stvorih Praljubáv je.

19 A ni bilà pred tem morda brez dela:
ker »prej« ni »slej« bilò ni, ko v stvaritev
Moč božja nad vodàmi je lebdela.

22 Lik čisti, čista tvar, obeh spojitvev
v podstat, v ist hip ta čuda so nastala,
kot z loka s treh tetiv treh strel sprožitev.

25 Kakor če v stekla, jantarja, kristala
zadene žarek zid in ko zadene,
že notri v njem je ves, brez intervala:

28 tak v istem hipu one tri plaméne,
ne da bi ločil »preje« al »pozneje«,
je Stvarnik vrgel iz dlaní ognjene.

31 In te je reda dal in stopenj meje
podstatim: tiste zgoraj so v višini,
ki vstvaril jih je Bog kot čiste deje;

34 zgolj tvarnost je na dnu, zdolaj v nižini;
a dej in tvar, zvarjen za zmir z okovi
nezlomnimi, ti stvari so v sredini.

37 Hierónim sicer piše, da vekóvi
prešli so, preden vstvarjeni ostali
bili so še za angeli svetovi;

40 a kar dem jaz, možje so zapisali
od svetega Duha navdihovani;
če pazno čitaš Pismo, najdeš kmali.

43 Nekoliko pa um se tudi brani,
da sfêr bi pokretači — osamljeni —
bili tak dolgo nezaposlovani.

46 Takó, zdaj veš, kedaj bili stvorjeni
so angeli in kje, kakó; s tem žeje
so tvoje zublji trije ugašeni.

49 En del njih pa razburkal red zemljé je
in nje prvin, ki vam v korist so dane,
še prej, predèn do dvajset se našteje.

52 Del drugi je ostal; in v kôlo plane
in króžiti začnè in se vrtèti
z radóstjo, ki nikdár jim ne prestane.

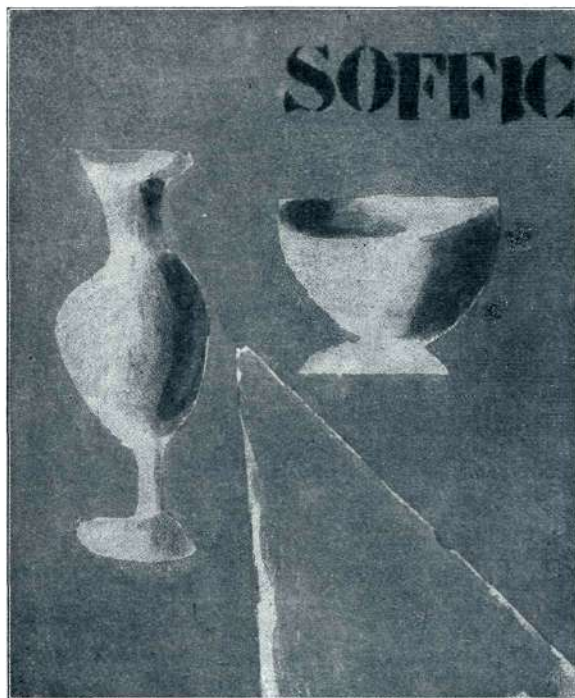
55 A padea kriv napuh je bil prokleti
le — onega, ki ga v peklà razpoki
pod težo videl zemljé si trpeti.

58 A ti le-tu v ponižnosti globoki
priznali so radí, da ustvaritev
dobrote božje um je njih visoki;

61 luč milosti ter lastna odločitev
tak zvišala jim moč je bogozrivo,
popolna da njih volje je vtrditev.

64 Zató uverjen bodi nedvomljivo,
da milost k zasluženju vam pomore,
če za-njo vam srcé je sprejemljivo.

- 67 Takó, slej angelske motril boš kore
prav lahko sam: umljiv moj uk dovolj je,
in druge ni trebé ti več podpore.
- 70 Vendar ker tó učenje vaših šol jè,
da trojno zmožnost angelov narava
imá: spomina, uma in pa volje,
- 73 naj še, da čista tvoja bo spoznava
resnice, ki zato kalí jo zmeda,
ker v šolah to dvoumje se predava,
- 76 dodam: odkar se sreče te zaveda,
da zre Boga, ki ni pred Njim temine,
ne trene angel od Njegà pogleda;
- 79 zato pa nov predmet mu ne prekine
nič bogozrenja; ni zato mu nuje,
v spomin predstave zvati si iz daljine.
- 82 Ták šolnik res sanjá, ko bdi in čuje,
misleč al ne misleč, da trdi pravo;
če drugo, vzroka več, da se sramuje.
- 85 Vsak svojo hodi pot s ponosno glavo
pri vas tam filozof, o tem le sniva,
zunanjo pridobití si čast in slavo.
- 88 Vendar to jezo božjo menj izziva,
nego če sveta knjiga se prezira
al pa podtika misel se ji kriva;
- 91 nič ne pomisli svet, da va-njo vera
s krvjó bila vsajéna, in Bogu ugaja
le tist, ki jo s ponižnostjo odpira.
- 94 Za prazno čast zunanjega sijaja
se s prižnice trosijo izmišljotine —
nikjer se evangelij ne navaja.
- 97 Velé: Ko Krist je križa bolečine
trpel, pred solnce mesec se je vrnil
in svit z a t o prodril ni skoz temine.
- 100 A lažejo: ker svit je sam izginil:
zato je Španca, Indea, ki se trapi
v vročini, in Žida z grozo mrak prešinil.
- 103 Niso takó pogosti Bindi in Lapi
v Firenci, ko so take-le pravljíce,
ki prižnica jih dan za dnevom tlapi.
- 106 In ták nevedne vračajo ovčice
se s paše, s pašo krmljene vetréno,
brez opravičbe za svoj glad, slepíce.
- 109 Ne, ni bilò apostolom rečéno:
»Znaníte prazne marnje zemlji celi!«
no šli so v svet z resnico vtemeljéno.
- 112 In v boju, da bi vse za vero vneli,
iz polnih lic resnico so znanili,
jim ščit je bil in meč le — evangelij.
- 115 Denès bi pridgarji le norce brili;
ne terja več se kes; da je le smeha,
pa se napihnjeni kapuci mili,
- 118 njej, ki peklà je ptiču gnezdo in streha ...
O, da zapazil ljud tegà bi ptiča,
da zve, kaj ták veljá odpustek greha!
- 121 Zato čim večja glupost zemljo biča:
za obljubarji odpustkov vse pehá-se,
brez brige, al obljubar se izpriča.
- 124 Takó sveti Anton zredí si práse,
in drugi se redé, več ko praséta,
tržéč sè slabim novcem v brigi — zase.
- 127 Pa zášla sva predaleč od predmeta;
zató nazaj! Končajva brž tvarino,
ker kratek hip — in konec bo poleta.
- 130 Te stolbe angelov gredó v višino
in v broj, da ni doslej jezika bilo
in uma, ki bi v to šel visočino.
- 133 Preudari, kar je prerok zrl Danilo:
če tisoče in tisoče nabraja,
tiči v tem nedoločeno število.
- 136 Praluč, sijoča tem duhovom Raja,
na toliko načinov jih proseva,
kot svitov teh je, ki se ž njimi spaja.
- 139 In ker čim bolj kak um Bogá umeva,
sladkost ljubezni večja, večji žar je,
i te ta žar al bolj al manj ogreva.
- 142 Glej, kák brez mej razsipen ta Vladar je:
zreal v nezmerni vstvaril je množini,
v njih razpršén, kot v jutru žarki zarje,
- 145 in vedno v Sebi Eden in Edini.

A. SOFFICI: PREDMETI V SVOBODI (1914).

Visoko nad obokom vseh obokov pa je vstala
 žena,
 oko človekovo ni videlo njene krasote.
 Željno se dvigajo oči mornarjev potopljenih
 ladje
 iznad valov k svetilniku na bregu,
 Željno se dvigajo oči popotnih množic
 k zvezdi na obnebu,
 Ženi izvoljenega ljudstva,
 ki jo je narod moj v snu hrepenenja videl.
 In ki so videli,
 so šli z radostnim smehom triumfatorjev
 skozi zapadna vrata.
 Angel svetlobe jim je risal z mečem
 neizbrisna znamenja na čelo.
 In ki je niso videli,
 so padali kot blato pod kolesa bojnega voza.
 Z zateglim žvižgom kliče Satan pse in
 vrane,
 svoje drage goste.

(Premor.)

Besede je poslednje Putifar izgovoril,
 — ali so bile laž ali resnica, to, prijatelji,
 povejte!
 ko je izgovoril, si meč je v srce zasadil.
 Kako bi pač umrl drugače Putifar,
 saj bil je norcev zviti poglavar.

Množica (prihaja in gre preko mrtveca, pojoč):

Častimo vsi Boga,
 ki daje nam življenje,
 kruha nebeškega
 in ob poslednji uri
 neskončno usmiljenje.

Brez madeža spočeta si,
 preganjanih kraljica,
 Marija, mati milosti.
 Sree, sedemkrat ranjeno,
 bodi češčeno!

(Konec.)

DANTE ALIGHIERI: LA DIVINA COMMEDIA.

PREVEL IN RAZLOŽIL J. D.

III. del: RAJ.

Spev XXX.

Na cilju! Beatrica je pripeljala pesnika
 preko vseh devet nébesov v deseto ali ognjeno
 nebo (empyreum, od pyr, t. j. ogenj),
 pravo bivališče angelov in svetnikov ter Boga
 samega, presv. Trojice. To najvišje, pravo
 nebo vidi Dante v obliki rajske rože ali velikanskega
 amfiteatra, na čigar dnu v krogu teče morje svetlobe,
 iz dna pa se dvigajo v nedosežno višavo stolbe
 in stopnice, na tisoče in tisoče jih, vedno višje
 in višje, na katerih sedé izvoljenci božji,
 na najvišji stopnici Marija, Mati božja;
 nad to rožo pa presv. Trojica. Cilj je s tem do-

sežen — videnje izgine... Dante se znajde spet
 na zemlji. — Vse to najvišje zamaknjenje popisuje
 v zadnjih štirih spevih, XXX—XXXIII.

V spevu XXIX. je pesnik gledal angelske kore.
 V začetku XXX. speva pripoveduje, kakó so mu
 polagoma ti kori ginili izpred oči: kakor zjutraj
 (v Firenci je približno šest ura, tam na vzhodu
 pa, nad Gangesom, 6000 ital. milj od Firence,
 je tedaj že poldne!, v Firenci pa so še vse
 sence vodoravne, t. j. dolge) na nebu zvezde
 (najprej male, končno pa vse, tudi največje, ki so
 liki okna, skozi katera nebo na nas gleda) polagoma
 bledijo, če se bliža čas, ko zarja napoči, takó so mi
 — poje pesnik — ginili angelski kori iz vidika.
 Vv. 1—13.

Ker za hip ničesar drugega ne vidi, razen
 Beatrice, upre pesnik pogled vanjo; zagleda jo v
 najvišji lepoti, v smehlaju tak sladkem, da ga
 ne more popisati. Vv. 14—36. (Iz dosedanje
 umetnosti Dantejeve vemo, kaj to pomeni: dospela
 sta v najvišje nebo.)

Beatrica mu zdaj kot večša vodnica na koncu
 dolge poti — veli: »Dospela sva v Empiréj, v nebo
 Luči, Ljubezni, Radosti. Tu boš videl zbrani obe
 nebeški vojski (dozdaj si ju gledal ločeni, polagoma,
 od planeta do planeta), angele in svetnike, in te
 v poveljanih telesih, v katerih bodo po vstajenju
 od mrtvih.« Vv. 37—45.

Kaj je prvo, kar pesnik zagleda v Ognjenem
 nebu? Najprej ničesar, ker je ves omamljen od
 prevelike svetlobe. Glas Beatricin tedaj začuje,
 ki mu pravi: »Vsak izvoljenec, ki pride sèm v
 najvišje nebo, je kakor sveča, ki je na zemlji
 gorela z naravnim plamenom, tu pa jo Bog znova
 prižge z nadnaravnim plamenom, da more zreti
 nadnaravno lepoto, Bogá.« Vv. 46—54.

Ob istem času, ko sliši te besede, začuti pesnik
 v sebi novo, nadnaravno moč, začuti, da se je dvignil
 v najvišje nebo, začuti v očeh moč za gledanje
 v najsvetlejšo luč. In zdajci zagleda — in to je
 prvo, kar vidi — célo reko svetlobe (lume in
 forma di riviera) med dvema bregovima (poboč-
 jema), vsem pokritima s cveticami. Iz reke — o
 čudo! — pa neprenehoma vstajajo nekakšne iskre,
 ki prehajajo v čaše cvetk, iz čaš pa spet nazaj v
 reko. Obenem zasliši povelje Beatricino: »Všeč mi
 je, da želiš izvedeti, kaj naj ta reka pomeni;
 preden pa ti to razložim, potôpi pogled vanjo.
 Vedi, da te iskre (ti topazi), ki prehajajo iz reke
 v čaše in obratno, so v resnici nekaj drugega; zdaj
 še ne razločiš dobro, ker tvoj pogled nekako meži
 (mežuri). Poglej torej dobro!« Vv. 55—81.

Pesnik uboga in upre pogled v svetlobno reko,
 da si ojača svoj vid. In glej! Komaj je obrnil
 obrvi (»očesa žleb«, v. 88, it. la gronda delle palpebre)
 v svetlobo, že zapazi, da reka ne teče v ravni
 črti naprej, ampak v krogu; in še več vidi: tiste
 iskre so — to spozna — angeli, in tiste cvetke
 na obeh pobočjih so svetniki božji! In obseg tiste
 reke, tistega svetlobnega pasu — to vidi — je
 večji, nego je solnčna pot okrog zemlje! In še to
 spozna: ta svetloba ni nič drugega, kakor odsev
 tistega žarka, ki prihaja iz višave, od Boga, ter
 obseva prvogibno nebo (ki se vsled tega giblje!).

In dalje se mu odpre še to: tisti dve pobočji se mu spremenita v velikanski amfiteater, v tisoče in tisoče stolb in stopnic, dvigajočih se v nedogledne višave. In vse to se mu zdi kakor velikanska roža, z rumeno sredinec (svetlobo) in z listi (stolbami)! Vv. 82—123.

Beatrica vede pesnika v žolto sredinec rajske rože ter mu veli: »Ozri se po vseh teh nešteti stopnicah, ki se v krogih dvigajo! Kaj je na njih svetnikov v belih oblačilih! Glej, koliko tronov je že zasedenih; le malo še, in število bo polno. Tamle gori vidiš en prazen tron; preden boš ti umrl, ga bo zasedel duh Henrika VII., cesarja rimskega.« Vv. 124—138. (Henrik VII. Luksemburčan je umrl l. 1313. v Toskani; znano je, da je Dante stavil vanj svoj up, da uredi Italijo.)

Končno obtožuje pesnik papeža Klementa V. († 20. aprila 1314), ki ni hotel sloge s Henrikom; kot simonist bo vržen v pekel, v tretjo grapo, kjer bo pod seboj pokopal Bonifacija VIII. (ki je bil iz Anagni).

Kedàr — tàk, milj šesttisoč od Firenze —
na vzhodu čas poldanske je vročine
in tu pri nas pritlešne so vse sence,

4 takràt sred zvezdnega nebá višine
se to godí, da malih zvezd najpreje
očem tu doli našim vid izgine;

7 potem, ko solnea divna dekla speje
vse više, okno pa svetló zapré se
vsaktero gòri, tudi najsvetleje:

10 t à k ona vojska angelov, ki tre se
krog Točke večno, vid omamljujoče,
(kròg Točke, zdi se, res pa v njej vrté se!)

13 je zginjala za óči, v sled jim zroče;
jaz pògled k Beatrici sem obrnil
i z bog ljubezni i — nebá praznoče.

16 Če vse doslej o njej rečeno strnil
bi v eno hvalo, ne bi jaz sirota
tedanjega nje krása vam razgrnil.

19 Tàk nad vso mero šla je nje lepota
takràt, da Njemu le, ki dal jo svetu,
vsa te lepote vidna je polnòta.

22 Zato priznam: peró ob tem predmetu
mi peša bolj, nego se to dogaja
komedije, tragedije poetu.

25 Kot bolnemu očesu od sijaja
je solnčnega, tàk meni, kdàr mi seva
v dušo spomin nje sladkega smehljaja.

28 Od prvega, ko videl sem jo, dneva
v življenju, pa do onega prizora
ni nič oviralo, sledit ji, speva;

31 a zdaj opevanju odreči mora
lepote njene te peró se moje,
kot slikar, ko doslika sliko vzora.

34 O tej naj prelepoti tromba poje
bolj zvonka; a moja pesem naj zaključi
sedaj to trudapolno delo svoje.

37 Kot tàk, ki vrl vodník je pešcev gruči,
gospá: »Z nebá prišla« — mi dalje pravi —
»največjega v nebó sva čiste Luči,

40 duhovne luči, polne vse ljubavi,
ljubavi za vse dobro, vir radósti,
radósti, vsesladkosti v rajski slavi.

43 Obé vzreš vojski v rajski ti visosti
in ena tàk prišla ti bo pred óči,
kot v sodbe dan, v vstalih telés svetlósti.«

46 Kakor če nagel blisk onemogoči
očesu vid, da, naj še tàk obliva
predmete luč, oko jih ne razloči:

49 tàk mene obsijala luč je živa
in tàk bilà je gosta nje koprena,
nikakega da nisem videl zriva.

52 »Glej, milost« — dalje dé beseda njena —
»s tem vsako svečo, sèm došlò, pozdravi,
da moč prižge ji s v o j e g a plamena.«

55 In v hip, ob njeni kratki tej izjavi
začutil sem, da moč je v meni večja,
da z nadmočjo se k novi pnem višavi.

58 In s táko gòrel lučjo jaz sem, sveča,
da vsako luč preneslo moje veko
biló bi, pa bilà še tàk bleščeča.

61 Svetlobe zdaj uzrl sem divno reko,
iz nje pa se pobočij dvoje dviga,
odetih v pomladanskih cvetk obleko.

64 Iz reke zrl sem živih isker roje
prihajati in sédati v cvetove,
vsaka rubín, ki mu okvir zlató je;

67 potem, ko da so pile čaš sokove
opojne, vtapljat v divno se krńico
sem videl, ene ven, druge v valove.

70 »Pekoča tvoja želja, da resnico,
da zvedel bi pomen le-te vizíje,
mi vgaja, s čim ti večjo vre bujíco.

73 A prej naj tvoje ustno iz reke pije,
da tólika se žeja ti vtolaži.«
Tàk solnce reklo mojih mi oči je.

76 In reklo še: »Ta reka, ti topazi
prehajajoči, cvetke smehljajoče
resnice so le senca, le prikazi.

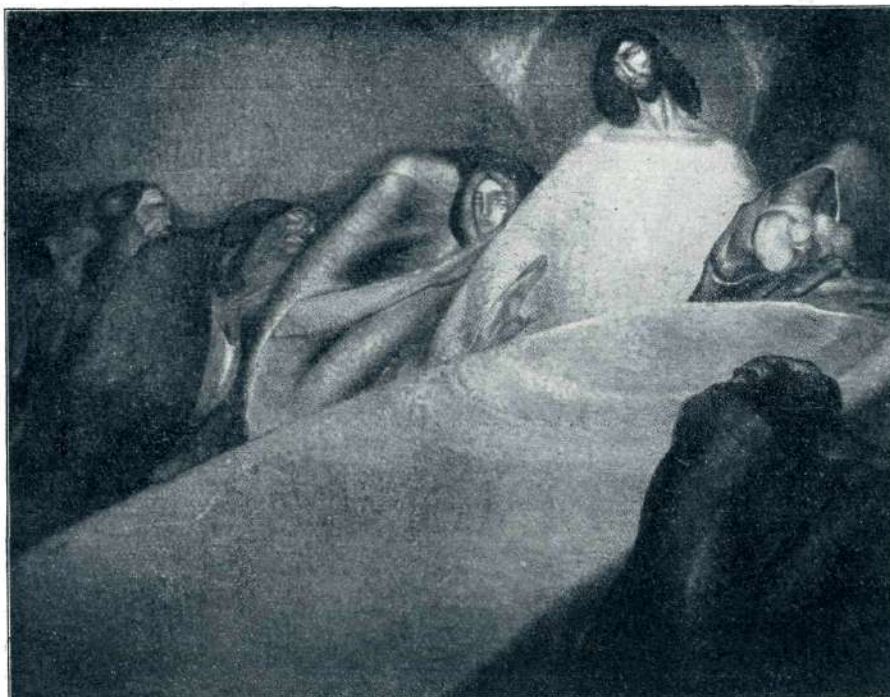
79 Ni v teh rečéh, v njih samih, nič težkoče;
težkoča je le v tebi, ker mežuri
tvoj vid, da mu do njih še ni mogoče.«

82 Noben dojenček tàk se ne požuri
priviti spet se k materi za mleko,
p o svoji ko prebudil se je uri,

85 kot jaz sem sklonil žurno se nad reko,
ojačit v njej zrealo si za v óči;
(saj vre ta vir, da jača vid in veko).

88 Pa komaj mi očesa žleb se zmoči,
že sem zapazil isti hip, da reka
ne teče vzdolž, ampak se krogotoči;

- 91 nafo, kot s krinko vidimo človeka,
da drug je koj, bržko se preobleče
in več ne skriva tuja ga obleka:
- 94 t à k v hip so cvetke se, iskre žareče
spremenile, da nezastrt je zrlo
oboji rajski dvor okó strmeče.
- 97 O božji blisk, vodník, da okó je zrlo
triumf, ki carstvo ga resnice vživa,
daj moč, povedati, k a k ó je zrlo!
- 100 Svetloba tam je, ki le v njej vidljiva
je Stvarnikova veličastnost vbogi stvari,
(stvar v Njega gledanju samó počiva!);
- 103 in v t a k e m se razteza kolobari,
v višino táko njen obod razvit je:
pas preširok za solnce v dnevnem žari.
- 106 Vsa ta svetloba žarka le odsvit je
sijočega na vse nebo deveto,
ki vse od tam prejema bitje, žitje.
- 109 In kakor breg, ki val mu móči pèto,
zreali v vodi se, ker mu je milo,
pobočje zreti v cvet zelén odeto:
- 112 t à k ob svetlobi v krogu se vrstilo
je stolb tisóč, z njih zroč vnjej svojo slavo
pa vsi, kar tja od nas se jih vrnilo.
- 115 Če stolba táko v dnu imá tuljavo,
oj, v kakšne šele segajo v višini
te r a j s k e r o ž e lističi daljavo!
- 118 Ni zmedel se moj pôgled ne v širini
in ne v višini: čutil sem veselja
vso moč, ki jo kažó teh lestev klini.
- 121 Tu biti bliže al delj — neznana želja!
Tujenja »bližji«, »daljnji«, »širši«, »ožji«,
kjer neposredno Bog daje povelja.
- 124 V sredino žolto v oni večni roži,
ki v stolbe se razrašča in stopnice,
duhteč prot Solneu, v vek ki mlado kroži,
- 127 ukazal mi ukaz je Beatrice
kot takemu, ki jo z očmi vprašuje:
»Glej, belih oblačil kaj zro zenice!
- 130 Glej, kolikšen obseg tegà gradú je;
glej, kaj od nas zasedenih klopí je!
Le malo se še gostov pričakuje.
- 133 Na veletron, nad njim ki krona sije,
ki ták te nase s sijem opozarja,
bo, preden ti boš svat le-té gostije,
- 136 sel duh možá, ki, izvoljen za vladarja,
Italiji prišel bo nudit leka,
negodni, ah! — duh Henrika cesarja.
- 139 Pohlep nesrečni, ki slepi človeka,
vas slične dela deci, ki od gládi
mrjé, pa brani matere se mleka.
- 142 Načeloval takrat bo Cerkve vladi
nekdo, ki, s tajnimi rujoč posveti
in javnimi, ne pojde z onim v skladi.
- 145 Pa Bog ne bo trpel ga v službi sveti;
tja brž bo vržen, kjer za svoja djanja
vražárju Simonu je v vek trpeti;
- 148 pred njim v glob zdrkne oni iz Anagna.«

TONE KRALJ: ZADNJA VEČERJA.

Na »potem« niso odgovarjali. Ni bilo besede, ker ni bilo misli, misliti o tem pa jih je bilo groza, in umikali so se tej grozi brezimenske žalosti, ki se vleče iz dneva v dan, iz leta v leto, od rojstva do smrti... Toda čutili so vendarle težo Lukovih besed. Na pravo struno je udaril. Da, ko jim dobrotnik čez mesec dni odtegne svojo milostno roko, jih spet zajaše čudna skrb: grenko dolgočasje. Toda Luka je govoril tudi o kruhu duha... kako bi te družine mogle odpeti tej mrtvi besedi. Rajši so grebli in grebli po svoji zagrenjenosti, da bi našli krivca, ki bi nad njim znesli svojo davno jezo. Skoraj so začeli Luki prikimavati in buditelj src se je ves razveselil ob njih, saj si je domišljjal, da so ga začeli razumevati.

Ko je bil spet sam, je razmišljal in tehtal. Tehtal je misli in besede nesrečnikov. Vedel je, da so otroci nagonov, sužnji trenutkov. Skoraj strah ga je obšel, ko se je videl v vlogi propovednika. Ali bo imel dovolj moči, dovolj prepričevalnosti, da jih predrami, da jih vrne življenju? Ni jih smel več zapustiti, če bi si ne hotel očitati, da je bojazljivec — utečenec. Luka je trpel. Misli njegove so bile kakor molitev... in tedaj je doživel čudo: nočne daljave so se prelivale s skrivnostnim šumenjem od vzhoda do zahoda, zvezde so prepregale razmahnjenost brez-krajnosti, zemlja je molila... Objelo ga je omotično in vendar je doživljal jasno kot še nikoli poprej. Rastel je v čudežen mir vesoljstva. Poizgubljal se je v lepoto nočnih razkošij in vsepozabljenja. Tedaj ga je presunilo: ali vidijo tudi oni to razkošje, ali slišijo tudi oni vseširno šumenje svetov, ali se razpuščajo v objeme vsemira?... O, ljubezen zvezd, zemlje in človeka! Ljubezen brezčasna, vsezdružujoča, pojoča iz noči v dan, iz dneva v noč, iz leta v leto, iz rojstva v smrt, vodeča v najvišjo radost življenja! (Dalje.)

SARABANDA.

IVAN PREGELJ.

Rože, rože... Škrlatni slapovi šumé in v škrlat lijó,
pesmi rojstva pojo in pesem nesmrtni pojo
rože, rože...

Duše, duše... rode se, da več ne umró,
curki škrlatni v brezbrežju kot v morju
ginó...

Kri od krvi, duh od duha ženó se
v Vsesvet

nerazodéti

do vekov... Kam?

Domov?

Rože... Duše... Kam?

V Skrivnost li, ki je Oče, Sin in Duh?

V Bolest li, ki je sanja, ljubezen, smrt?

V Radostli, ki je ena?

O, mati!

IDILICA.

(Hčerki.)

IVAN PREGELJ.

Breskve, Lia! Ali bi, ali bi?

Pazi! Kako to prijetno diši!

Ne, Lia! Takó se ne sme,

glej, tako se breskev je!

Stisni, razlomi... Sok, kakor kri...

Ugrizni! Breskvice ne boli!

A tu koščica kot oreh! Vsadiva jo,

palec samo pod rušo zakriva jo,

pa bo pognalo ob letu drevó

samih breskev polnó.

Veruješ? Kima... In Lia ve,

da breskev raste in kakó se je...

DANTE ALIGHIERI: LA DIVINA COMMEDIA.

PREVEL IN RAZLOŽIL J. D.

III. del: RAJ.

Spev XXXI.

Uvod k XXX. spevu smo pričeli z besedo: »Na cilju!« Dà, nahajamo se v najvišjem nébesu, v pravih nebesih, v Empiréju. V prejšnjem spevu nam je pesnik predstavil to najvišje nebo kot belo rajsko rožo, ki nje sredino tvori reka božje svetlobe, nje liste pa v nedogledno višino segajoče stolbe s troni in sedeži svetnikov starega in novega zakona, nad rožo pa v čisti luči biva Bog, presv. Trojica. V XXXI. spevu nadaljuje z besedico »torej« (dunque) pripoved o tej veličastni roži. Obe nebeški vojski — pravi — sem videl v tisti roži: na stopnicah, na tronih svetnike, odrešene s krvjo Kristusovo, med njimi pa kot čebele, letajoče od cveta do cveta, angele: angeli prihajajo od Praluči doli k svetnikom, neprestano donšajoč blaženost, pa se spet vračajo gori. V vv. 13—15 popisuje njih čudoviti pojav. In še to pripominja, da ta nebroj krilačev, letajočih gori in doli od Boga k svetnikom in od svetnikov k Bogu, ne zatemnjuje tistemu, ki bi

stal v dnu rajske rože, razgleda na vse strani, in v vv. 22–24 pove tudi razlog. Ko še izvemo, da ima to srečno kraljestvo en sam cilj, ljubeče bogozrenje, zaslišimo presunljiv pesnikov vzklik (vv. 28–30). Vv. 1–30.

Da bi izrazil svoje začudenje ob tolikšni lepoti nebes, uporabi Dante zgodovinsko primero o nekuih narodih, ki so o ljudskem preseljevanju v 4. in 5. stol. po Kristusu drli od severa doli (od polnočnih dežel, nad katerimi sije na nebu veliki voz z malim, od Grkov zvan Medvedka, ki Homer pravi o njej, da se nikoli ne koplje v Oceanu) v Italijo, pa so v Rimu naenkrat obstrmeli pred vrsto palač, zlasti pred najkrasnejšo, Lateranom. (Vv. 31–42.) K strmenju se je brž pridružila še neka sveta radovednost, kakršna obide pobožnega romarja, ki si romarsko cerkev natanko ogleda, da bo potem doma lahko kaj pripovedoval. (Vv. 43–51.)

Ko je pesnik v ekstazi, takorekoč z enim pogledom, dobil nekakšno nasplošno sliko o Raju in hoče nato o neki posameznosti, ki ga zanima, vprašati za pojasnilo, kakor po navadi, Beatrice, zapazi, da — je ni. Med njegovim strmenjem in čudenjem je bila zginila iz njegove bližine. Na njenem mestu zagleda častitljivega starčka vedrega, ljubeznivega obraza. »Kje je ona?« vpraša pesnik. Starček pa mu odgovori: »Da te pripeljem k cilju tvojih želj, me je Beatrice nagovorila, naj ostavim svoj sedež. Če pogledaš kvišku, v tretjo vrsto sedežev, od zgoraj doli šteto, jo lahko vidiš na tronu, ki si ga je zaslužila s svojimi krepostmi.« Dante res pogleda in vidi: okrog glave ima Beatrice svetniški sij; kljub velikanski razdalji pa vidi nje podobo čisto razločno. In zdaj, zroč jo v nebeški slavi, odkoder se je bila nekaj dni prej dvignila in stopila k Vergilu v predpeklo, prosit ga, da bi njenega varovanca vodil skozi kraljestvo pekla in vic, in ki je bila na vrhu gore očiščevanja, sama prevzela vodstvo preko vseh devetih nebesov, zdaj se ji v ganljivih besedah zahvali za toliko dobrot. Ta zahvala (in prošnja obenem) (vv. 79 do 90), je eno izmed najnežnejših, najlepših mest pesnitve. — Smehljaje se je še enkrat Beatrice ozrla v pevca, v znamenje, da je njegova prošnja uslišana, nato pa se je spet za vedno utopila v gledanje Večnega. (Vv. 92–93.)

Pesnik je še ves v mislih pri Beatrici; tu pa ga vzdrami starčkov glas: »Od Beatrice sem kot sel poslan in naprošen, da te vodim do zadnjega cilja. Le malo časa boš še tu; zato brž prelèti z očmi to rajsko dvorano (ta vrt, to rožo); s tem pogledom boš zadobil moč, da boš mogel višje pogledati, naravnost kvišku, v božji Svit. To milost bogozrenja ti bo naklonila nebes Kraljica, ki sem jaz njen zvesti služabnik; jaz sem namreč Bernard.« Zdaj torej šele izve Dante, kdo je novi spremljevalec: sveti Bernard, ustanovitelj reda cistercijanov, rojen l. 1091 na Francoskem, umrl 1153 kot opat v Clairaux, znan kot eden izmed največjih častivcev Marijinih, zbog svoje cerkvene zgovornosti zvan doctor mellifluus; kot nost svete vere, presv. Trojico, in bo v ta namen odlično sposoben, da stoji vprav zdaj pesniku ob

strani, ko bo zrl v zamaknjenju največjo skrivnost svete vere, presv. Trojico, in bo v ta namen treba posebno milost od nebeške Kraljice. Dante gleda z največjim spoštovanjem na tega moža, tako nekako, kakor romar, ki je prišel iz daljne Hrvatske v Rim, pa z največjo spoštljivostjo gleda obličje Gospodovo na Veronikinem potnem prtju, ki mu ga pokažejo v cerkvi sv. Petra. (Vv. 94–111.)

Na Bernardov poziv, naj gre s pogledom prav do vrha rajskega amfiteatra, da bo uzrl nebeško Kraljico, pesnik res uboga. In kakó jo je videl? Najprej je videl ondi neko večjo svetlobo, tako kakor jo zemljani vidimo zjutraj na vzhodu, kjer se ima vsak hip prikazati oje solčnega voza (ki ga ni znal voditi mladenič Faeton!). Pesnik imenuje tisti večji svit »oriplam«, it. orifiamma, lat. aurea flamma. (V 13. in 14. stol. se je tako zvalo bojno bandero francoskih kraljev: bilo je rdeče, v obliki plamena, na pozlačenem drogu.) Kmalu pa zagleda okrog svita množice angelov, radostno igrajočih; obličje Marijino napolnjuje vse z neizrekljivo radostjo. (Vv. 112–142.)

Javila torej v beli se mi roži
je svetla vojska ena, zaročena
na križu Kristu, ko nevesta moži;

4 a druga, na perutih v vis nesena,
letaje zrla slavo je in pela
Njega, ki zanj v ljubezni je vzjarjena.

7 Kot pri čebelah: v cvetko gre čebela
najprej, potem nazaj po poti isti
tja, kjer svoj trud v okusno jed predela:

10 tako so v rože kelih se stolisti
spuščali ter nazaj spet v raj ognjeni
krilateci, v dom Ljubezni, k Luči čisti.

13 Obličja njihna živi so plameni;
peruti zlate; v belo tak odeta,
je vojska, da ni bolj bel prst sneženi.

16 Letaje od lista k listu veeceveta
posredniki so žara in pokoja,
ki sad je vsakokrat njih k Bogu vzleta.

19 Vendar pa zbog krilatecev roja in broja
med rožo in Njim, ki luč iz njega izvira,
ni manj bilo prozora in prosoja;

22 zakaj ta božja luč v vsemir prodira
do vsakogar, kdor vreden razsvetljenja;
nobena ne ustavi je ovira.

25 Kraljestvo to, ki starih ljudstev plenja
in novih, v svoji radosti tak varno,
en cilj ima — v ljubezni bogozrenja.

28 Luč trojna v Eni zvezdi, ki tak žarno
izvoljenim vso srečo siješ v oči,
o glej na nas, na to morje viharo! —

31 Če so barbari, prišli od polnóci,
(Medvedka tam mladiča v krogu vlačí
za sabo, v mórju nikdar se ne zmóci.)

34 uzrši Rim, palačo ob palači,
strmeli, zroč, kak stavba Laterana
nad vsemi stavbami ljudi prvači,

- 37 kàk mene, v Raj dospevsèga zemljana,
iz časa v večnost, v ljudstvo, ki poštenje
čislá, dospevsèga me Firencana,
- 40 je moralo pač zgrabiti strmenjè!
V strmenju tem, v radósti slà prešlà mi
za slušanje je vsa, za govorjenje.
- 43 In kakor romarji se v božjem hrami
razgledujó, da bodo — se nadjaje —
to pravili, kar videli so sámí:
- 46 t a k ó sem jaz, skoz živo luč šetaje,
z očmi ošinil rože brž stopnice,
navzgor, navzdol s pogledom, vkrog begaje.
- 49 Ljubezen diha z lic rajske cvetice;
v okviru luči vsa, v sreče smehlja ju,
v vsem dostojanstvu zrl sem vsako lice.
- 52 Komaj nasplošno sliko o vsem Raju
s pogledom enim dobilo okó je,
(obstalo dlje ni na nobenem kraju),
- 55 že do gospé obrnil sem se svoje,
ker vprašat jo srce se spet je vnelo
o tem, kar zame tam bilò novó je.
- 58 Enó sem čakal, drugo je dospelo:
namesto Beatrice poleg stal je
starček, odet kot vsi izbranci, v belo.
- 61 Dobrote, radosti izraz sijal je
mu z lic, v očeh; prijazno me pozdravil
in mi ko nežen oče se smehljal je.
- 64 Jaz hlastno: »Kje je ona?« sem izjavil;
in on: »Utéšit željo ti, vabilo
prejel sem nje, svoj sedež sem ostavil.
- 67 Glej kvišku, pa okó bo zapazilo
tam v tretji vrsti góri osebo njeno
na tronu, ki zaslug ji je plačilo.«
- 70 Molčé pogled sem dvignil v smer rečeno
in vzrem: obstret imela je krog glave
iz večnih bleska žarkov narejèno.
- 73 Kdor gledal bi iz dna morjá — v višave,
kjer grom imá svoj dom in strel strelíce,
pa ne bi take vmes imel daljave,
- 76 Kot jaz sem jo imel do Beatrice;
navzlic temù prišla brez obledenja
nje slika mi je jasna do zenice.
- 79 »Gospá, o nada mojega življenja,
ki tàk za moj je spas bilò hudó ti,
da stopit tvegala si v kraj trpljenja:
- 82 za vse, kar sem na tej jaz videl poti,
za ves napredek v milosti, kreposti
čast dajem tvoji móči in dobroti;
- 85 iz sužnjosti izvlekla me k prostosti
po poti katerikoli si mogoči,
ki vedela si v svoji jo modrosti.
- 88 Ohrani ta zaklad osrečujoči
mi v duši, ki si ran jo izlečila,
da tebi všeč nekoč se iz trupla loči.«
- 91 Tàk moja se molitev je glasila;
ozrla se iz dalje v me, smehlja je,
potem se je k Praviru obrnila. —
- 94 Zdaj starček Sveti: »Zadnje do postaje
da vzpneš se, glej, zato v ljubezni sveti
me prošnja sèm poslala zdaj kot sla je;
- 97 zatorej brž ta vrt z očmi prelèti;
ta pôgled bistre vposobi očés ti,
da — pnoč se — v svit boš mogel božji zreti.
- 100 Vso milost tam Kraljica dá nebes ti,
ki k Njej se ves moj žar ljubezni vije;
ker jaz Bernard sem, njen služabnik zvesti.«
- 103 Kot romar, ki morda iz Hrvatíje
gledat dospè Veronikin prt znoja,
zroč ne nasiti davne domišljije,
- 106 le tiho, ko mu prt kažó, si usoja:
»Gospod moj, Jezus Kristus, ti, Bog pravi,
torej bilà so taka lica tvoja!«
- 109 t à k jaz strmél v obraz, prepóln ljubavi,
njegà sem, ki že rajski mir je vžival
na zemlji, ob resnice premišljavi.
- 112 »Ne bo ti, sinko milosti,« pozival
me je, »veselje to-le rajsko znano,
če pôgled ti v nižavi bo počival;
- 115 v vse kroge glej, do vrha to dvorano,
da prideš z okom gor h Kraljice tronu,
ki to kraljestvo ji takó je vdano.«
- 118 Ozrem se kvišku: kot na nebosklonu
se zjutraj vzhodna stran blešči jasneje
kot óna, kjer nam solnce gre k zatonu,
- 121 t a k ó, ko šel s pogledom sem do meje
navzgor, sem vzrl, da sveti od nečesa
se tam nad vso okolico svetleje.
- 124 In kakor tam, kjer čakamo ojésa,
ki Faetontu past bilò in skušnjava,
rdé vse bolj, drugód bledé, nebésa:
- 127 t à k oni oriplam, miru zastava,
je v sredi rdel, tam je žarélo,
dočim sem zrl, da ob kraju žar ugašava;
- 130 kròg srede pa se angelov vrtelo
— sem videl — je nebroj, razprših krila,
svoj svit vsakter, vršèč vsak svoje delo.
- 133 Njih igre se in petja veselila
lepota je, smehljoč se, vzor lepote,
ki radost v rajú vsem je s tem delila.
- 136 Naj toli moj bi slog imel bohote
kot moj spomin, pa ne bi skušal smelo
le delček nje opisati krasote.
- 139 Ko videl je Bernard, kakó strmelo
oko je moje v žarkost Njeno žarno,
njegovo k Njej še bolj je vzhrepenelo
- 142 in jaz plamtel še bolj v lepoto čarno.

AKVAREL.

IVAN PREGELJ.

Na levi spodaj Soča šumi,
cesti ob njej se v Módrej mudi.
Tam zadaš visoko pa Peči in nebo,
vse v luči, vse v vonjih in vse mlado...

A kje je to?
St. Mauruspruck...

St. Mauruspruck...
Od maše v cerkvi svete Lucije
tih, navzgor sprévod zavije.
Cerkvenci spredaj zasopljeni pojó,
štirje zadaj nesó težkó,
mene štirje neso...
St. Mauruspruck...

BENETKE.

FRANCE BEVK.

Vsa tiha je noč in le mesec je vstal,
ob hiše samotne udaril je val...
V temó se razlegnil zategel je plač,
udaril ob stene skrivnostnih palač.
Spi mesto pokojno — budi se davnina,
kot ognja vzgorela sta: kri, bolečina.
Stoletja žive... oživljajo... Pojo mrki
koloni,
usužnjenci z Rive so degli Schiavoni,
raz mosta vzdihljajev, iz ječ mučeniki,
umorjenci so z glorijsko kakor svetniki.
Minuto to svobodni gredo okoli,
se slednji do sita nakolne, namoli.
in vsak zaznamuje opolnoči hiše
in s svojo krvjó maščevanje nariše...
A morje je mirno kot večnost in spi, —
še mesec v valovih pokojen leži,
kot dete v dnu sanj se polnočnih smehlja,
— Le znamenje meča leži prek neba.

DANTE ALIGHIERI: LA DIVINA COMMEDIA.

PREVEL IN RAZLOŽIL J. D.

III. del: RAJ.

Spev XXXII.

V prejšnjem spevu smo videli, da se je Beatrica vrnila na svoj tron med izvoljence božje, službo voditelja in tolmača pa je namesto nje prevzel sveti Bernard, slavni ustanovitelj cistercijskega reda, mož premišljevanja (quel con-

templante), kakor ga imenuje Dante. Videli smo tudi, da nam Dante Raj predstavlja kot velikanski amfiteater z neštevilnimi sedeži, med katerimi je še nekaj nezasedenih. (Kdor si ne more amfiteatra predočiti, naj si misli velikanski stadion, s polkrogom na obeh koncih.)

V XXXII. spevu sv. Bernard razlaga, kako so izvoljenci božji razvrščeni po sedežih tega rajskega amfiteatra (stadiona). Sredi enega polkroga v najvišji vrsti sedi Marija, nebes kraljica; to smo slišali že v prejšnjem spevu iz vv. 118 nsl.

A kdo so svete žene, katerih sedeži, sledeč si drug pod drugim v premi črti, dele ves velikanski polkrog po sredi (mi bi rekli: kakor preča na glavi deli lase po sredi)? Prva pod Marijo je Eva (vv. 4—6); pod to, v tretji vrsti, sedi Rahéla. (Na desni poleg nje Beatrica. Prim. že Pekel, sp. II., v. 102.) Pod Rahelo Sara, pod to Rebeka, pod to Judita, pod Judito — v sedmi vrsti — Ruta, babica Davidova. Vv. 7—15. Ta prema črta sedežev s svetimi hebrejskimi ženami tvori nekakšen zid (prečo): na njih levi strani, kjer so vsi sedeži polni (»vsak list te rajske rože je zrel«, v. 23), sede pravični stare zaveze, ki so Kristusa šele pričakovali (vv. 23, 24), na desni pa kraljujejo svetniki nove zaveze (vv. 25—27).

Obrnimo se zdaj v nasprotno smer, k drugemu polkrogu: enako gre tudi tukaj po sredi v premi črti od vrha do tal vrsta sedežev; najvišje gori sedi sv. Janez Krstnik (vv. 31—33); pod njim pa se vrste: sv. Frančišek Asiški, sv. Benedikt, sv. Avguštin in drugi »mejaši«. Sv. Janez Krstnik sedi torej Mariji ravno nasproti, seveda v neizmerni razdalji. In kakor pri onem prvem »zidu«, je tudi pri tem: na desni so izvoljenci nove, na levi stare zaveze. Prim. tudi sliko v kupoli na Šmarni gori!

Ko je sv. Bernard takó v vélikih potezih razložil razdelitev gorenjih vrst sedežev, vzklikne: »Sedaj Previdnost...« Vv. 37—39.

»Gorenjih vrst« smo rekli; kaj pa je s spodnjimi? Na vseh teh pa sede — okrog in okrog — sveti nedolžni otroci stare (če so bili obrezani, v. 81!) in nove zaveze (če so bili krščeni, vv. 82—84). Ker so vsi ti otroci umrli, preden so se sami mogli odločiti za dobro ali slabo, in so torej v raju le zbog »tujega«, t. j. Kristovega zasluženja (v. 43), si Dante spet ne more iz glave izbiti te-le nove dogmatične težkoče: zakaj sede na raznih tronih, višjih in nižjih? Ali je to slučajno? Zakaj torej eni uživajo večjo blaženost? Sv. Bernard takoj čita v duši pesnikovi dvom, ki ga muči, vidi takoj vez, ki ga veže in utesnjuje; seveda je tudi takoj pripravljen, rešiti ga tega dvoma. Najprej mu v spomin pokliče resnico, da v raju ne more biti slučaja, ampak v vsem vlada volja božja, večni zakon. Vv. 52—57. Nato pa sledi glede dejanske milosti trditev: že prvi hip, ko Bog dušo ustvari, dá eni duši več, drugi manj te milosti, brez ozira na osebno zasluženje. Zgled sta dvojčka Ezav in Jakob, o katerih sv. Pavel (Rimlj. 9, 11 nsl.) piše: Ko

še nista bila rojena in nista bila niti nič dobrega niti hudega storila, jima je bilo — ne zbog zaslužnih del — ampak od Boga, ki z milostjo k zveličanju kliče, rečeno in dano: 'Starejši bo mlajšemu služil'. Komur pa dá — tako sklepa Dante — Bog večjo milost, je le dosledno, da mu da po smrti tudi večjo stopnjo blaženosti. Vv. 58 do 84. (Glede tega, kar Dante tukaj uči, je treba dobro razlikovati nauk Cerkve in pa pesnikovo svobodno tvorbo: nauk Cerkve je, da Bog deli prvo (dejansko) milost brez ozira na osebno zasluženje; da pa nedolžni otroci uživajo blaženost v različni meri, je pesnikova tvorba. Čisto pravilno pa je, če pesnik glede dodeljevanja prve milosti (gratia vocationis) vzklika: »Takó Bog hoče, tako je! To naj ti zadošča!« ali z drugimi besedami: to je skrivnost, ki je človeški um ne more umeti. Vv. 64 nsl.

Od nedolžnih otrok (kakor tudi od težkega vprašanja glede podeljevanja dejanske milosti) vódi sv. Bernard pesniku pogled zopet k Mariji, katere obraz je najslbličnejši obrazu Kristovemu. In to-le pravi pesniku: Le, če zreš v Marijo, se usposobiš za gledanje v Krista. Glej, kakšna radost je nad njo razlita! Kar sem čudovitega doslej videl na poti v raj, je ona največje čudo, najlepši odsvit Boga samega. Glej, kako spoštljivo nadangel Gabriel pred njo razprostira svoje peroti ter jo pozdravlja z »Ave Maria! Čuj, kako mu ves nebeški dvor radostno odgovarja! Vv. 85—114. Nato sveti Bernard pokaže še nekatere izvoljence božje, veleč mu, naj sledi z očmi njegovim besedam; pri tej priliki primerja ves nebeški dvor s starorimskim cesarstvom, Marijo imenuje cesarico (v. 119), velike svetnike pa velikaše ali plemenitaše (patricije), in sicer sedita na njeni levi strani Adam (vv. 121—123), na desni pa sveti Peter (vv. 124 nsl.); poleg Petra sveti apostel Janez, ki je doživel in preživel prvo preganjanje sv. Cerkve, zaročnice Kristove; poleg Adama pa sedi Mozes (vv. 130 do 132).

Na nasprotni strani, torej na desni in levi Krstnikovi, stolujejo: sv. Ana (v. 133 nsl.), sv. Lucija (v. 136 nsl.). Lucijo poznamo že iz II. speva Pekla, vv. 97—108, kjer smo slišali, da je bila Beatrico prosila, naj Danteju pomaga iz grozne samote gozda; na gori Očiščevanja smo videli, da je pesnika spečega prenesla pred vhod v Vice same, IX, 55—63; pesnik je v življenju sv. Lucijo posebno častil.

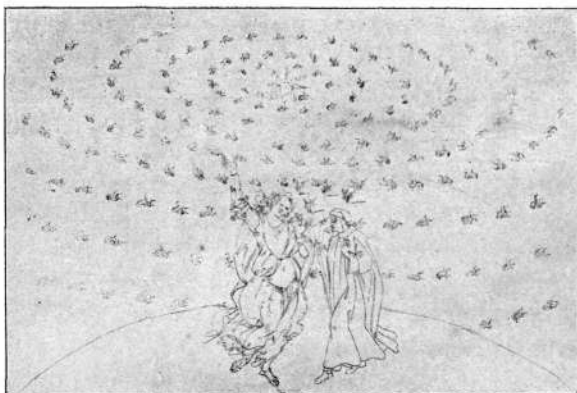
V vv. 193—150 sv. Bernard — po mnenju komentatorja Torraca — ne trdi, da se zdaj bliža konec viziji ali snu, v katerem naj bi bil Dante vse to videl, ampak, da se bo zdaj zanj nehal čas, ki sestoji iz drug za drugim minevaajočih hipov, in da bo okusil, ko zdaj zdaj zagleda Boga samega, večnost, ki je en sam »zdaj«; zato mu ne bo več razkazoval nebeščanov, ampak hoče to razkazovanje o pravem času zaključiti; ker za drugo ni več časa. (Primeri o modrem krojaču.) A da bo Dante res sposoben, Boga gledati z obličja v obličje, hočeta skupaj moliti k Mariji.

(V. 72: Ezav je bil — kakor pripoveduje sv. pismo. Gen. 25 — rufus, t. j. rjavolasec.)

V svoj vzor zamaknjen mož premišljevanja
se lotil rad tolmača opravila
in svetega je tak poučevanja:

- 4 »Rano, ki jo Marija zacelila,
sedeča pri nogah ji krasotica
je vsekala bilâ in zastrupila.
- 7 Pod to na tronu, nosi ki stopnica
ga tretja, sedež svoj ima Rahéla
in poleg, kakor vidiš, Beatrica;
- 10 Saro, Rebeko, Judit, in slovela
ki babica je njemu, ki mu v bôli
iz prs je prošnja 'Smili se!' privrela,
- 13 vse te, če greš s pogledom z vrha doli,
sledeč, ko jih z imenom zovem, mene,
lahko uzreš, na nižji vsako pôli.
- 16 Z vrhá do tal sedé hebrejske žene,
pod drugo druga, s tem deleč po sredi
vse sedeže te rože razcvetêne;
- 19 te žéne, ker po vere se pogledi,
kâk v Krista kdo je zrl, Raj v dvoje loči,
so zid med temi stolb in lestev redi.
- 22 Na tej, glej, strani v roži tej cvetoči,
kjer zrel vsak list, sedé, ki hrepeneli
so v Kristusov prihod šele b o d o č i ;
- 25 na desni, kjer v polkrogih so vrzeli,
so ti, ki v Kristusa presveto lice
že prišlega oko so vprto imeli.
- 28 In kôt pred tabo tron nebes Kraljice,
pod njo pa drugih žen vrstâ velika
zid tvori, od stopnice do stopnice,
- 31 ták zid nasproti tam je tron Krstníka,
ki v pušči, v mukah ves živéč za Bôga,
iz dveh Peklâ je let šel v čast svetníka;
- 34 pod njim pa drugih je mejašev vloga:
Franc, Benedikt in Avguštin in tudi
še drugi tam sedé do kroga in kroga.
- 37 Sedaj Previdnosti se božji čudi,
nje cilju, da z oboj'ga verozrenja
enako verniki ta vrt obljudi. —
- 40 No vedi: polovica kjer pričinja
se nižja sedežev, na strani oboji,
brez svojega sedijo zasluženja;
- 43 le s tujim, pod gotovimi pogoji;
ker iz teles ti vsi bili so vzeti,
preden po volji so volili svojí.
- 46 Da deca so, lahkó spoznaš: upreti
ti treba le okó v obrazke, pesni
poslušati njih nežne glaske peti.
- 49 Spet dvomiš rekaj: molk to kaže resni;
no vez, ki veže te tesnó, tesneje,
raztrgam jaz in rešim te iz tésní!

- 52 V tem carstvu, ki neznane so mu meje,
ni nič slučajnega, kakor ni glada
tu žalostnega ter nikake žeje:
- 55 v vsem, kar tu vidiš, večni zakon vlada:
od pičice z njim sklada se, soglaša
tu vse, kakor se s prstom prstan sklada.
- 58 Zato i ta-le mala deca naša,
ki tu pred čas ji domovina prava,
brez vzroka druga druge ne prekaša,
- 61 ker Kralj, po čigar volji v taki plava
ljubezni to kraljestvo in radósti,
da srce več želeči nima prava,
- 64 ko duše vstvarja v svojih lic vedrósti,
tako j tej duši več, tej manj dá svita.
Tàk če, tàk je! To bodi ti zadosti!
- 67 Izrečno to se v svetem pismu čita,
ko dvojčka sta za prvorojstva slavo
že v materi razprla se srdita.
- 70 Zato je prav, da večji venča glavo
mu slave svit, komur oblil je večje
svit milosti bil glavo nerjavo.
- 73 In tàk jih nižje, višje zreš sedeče
ne zbog zaslug, no, ker jim večja mera
je dana milosti, pravzrok te sreče.
- 76 Res, sprva, od človeštva sèm izvira,
zadoščala, da otét je bil iz jeze,
nedolžnost je in sama staršev vera.
- 79 Po tej je dobi čas prišel zaveze:
in dečkom, da bi mogli v raj vzleteti,
k nedolžnosti je treba bilo obreze.
- 82 Ko pa prišel čas milosti je sveti,
otròk brez krsta, danega od Krista,
dasi nekriv, tam doli mora ždeti. —
- 85 A zdaj poglej v obraz, odraz ki Krista
najlepši je: dà, nje sijaj miline
edini te vsposóbi, zreti Krista.«
- 88 Veselja na njo lilo iz višine
je toli — od angelov je tàk sijalo,
ustvarjenih za lét skoz te jasnine —
- 91 da, kar se čudežev mi prikazalo
je v raju prej, noben me bolj ni ganil,
noben ni bolj Bogá bil ogledalo.
- 94 Ljubezni sel, nekoč ki bil oznanil
Mariji, zdaj, pojoč to pozdravilo,
pred njo je svoja krila razprostranil.
- 97 Tej božji pesmi z vseh odgovorilo
straní je petje blaženega dvora,
z lic vseh se bolj veselje zaiskrilo.
- 100 »O sveti oče, s tvojega prostora,
sè sklepom večnim danega ti, k meni
si stopil, ker ljubav te sili, mora:
- 103 o, kdo je angel, to mi razodéni,
takó ki hrepeneče zre h Kraljici,
vljubezni vžgan, ko da je ves v plameni?«
- 106 Tàk spet pozvedováł sem po resnici
pri njem, ki večji in večji kras deli mu
Marija, kakor solnce jutranjici.
- 109 In on: »Odločnost, ljubkost um krasi mu
vsa, ki le more duši biti v diko
al angelu; in nas to vsak želí mu;
- 112 ker on prinesel palme je mladiko
Mariji, ko je Šin po nje besedi
mesá vzel nase breme preveliko.
- 115 A zdaj z očmi besedam mojim slédi!
Glej gori tega carstva velikaše,
pobožnosti, pravice carstva, gledí!
- 118 Tam dva, nad druge vse plemenitaše
presrečna, ker najbližja Cesarici,
glej, dve sta korenini rože naše.
- 121 Le-ta, ki tron imá na Nje levici,
je otec, čigar golt od sle prevzeti
še grenko občúti človek na jezíci;
- 124 na desni moreš Cerkve otca zreti
iz davnih dni, ki Krist mu ključé izročil
za bivanje v tem rajskolepem cveti;
- 127 a ta, ki, preden se s svetá je ločil,
vse solze zrl je lepe Zaročnice,
ki s sulico si Krist jo je zaročil,
- 130 sedi ob njem; tik prvega stolice
vodnik je množice, hránjene z mano,
uporne, nehvaležne hranjenice.
- 133 Nasproti Petru zreš na tronu Ano:
vsa blažena strmi v oči Marijne,
ne trene svojih z nje, pojoč hozano.
- 136 Nasproti otcu, glej, velerodbine
Lucijo, ki od nje gospa prišla je,
ko meril si z očmi brezná temine. —
- 139 Ker pa tvoj čas beži, ki slika snà je,
končam naj, kot krojač storí to pravi,
ki suknjo umeri, kolikor suknà je.
- 142 Upriva torej pògled k Praljubavi:
ti v njo pronikniti se osokóli
po možnosti, ob tóliki bleščavi.
- 145 In da ne pojde pot nazaj in doli,
ko mislil bi, da v vis se pnó peroti,
za milost tólikšno zdaj pròsi, mólí,
- 148 za milost pri Zavetnici mogoti;
zato za mano mólí z dušo vneto,
srcé od ustnic daleč naj ne bó ti!«
- 151 In s to-le je pričel molitvo sveto:

SANDRO BOTTICELLI: DANTE IN BEATRICE
NA ČETRTEM NEBESU (SOLNCU).

»Zahvali Solncu angelov se živo,
dó Beatrice, »ki te je vodilo
v to vidno solnce sém ták milostivo!«
Raj, X, 52–54.

Tisti krogi lučie, ki obdajajo Beatrice in
Danteja, so veni blaženih duhov, in sicer
samih učnikov, ki so s svojim naukom in
zgledom svetili Cerkvi; tako so v prvem
vencu: sv. Tomaž Akv., sv. Frančišek As.,
sv. Dominik itd.

DANTE ALIGHIERI: LA DIVINA COMMEDIA. PREVEL IN RAZLOŽIL J. D.

III. del: RAJ.

Spev XXXIII.

Končno, ko je sv. Bernard, ta mož svetega pre-
mišljevanja, razkazal vso Rajsko rožo, t. j. sedeže
svetnikov, pozove Danteja, naj dvigne pogled
kvišku k prestolu Boga samega. Ker pa je pesniku,
potujočemu še v umrljivem telesu, potrebna po-
sebna milost za to gledanje božje, se svetnik obrne
z iskreno molitvijo k Materi božji. S to mo-
litvijo se spev prične.

V prvih sedmih tercinah (1–21) je prekrasno
izražena skoro vsa dogma o Mariji, se v
čudovitih antitezah naštevajo vse njene prednosti,
ki jih ima pred vsemi angeli in svetniki, sploh,
pred vsem stvarstvom, zlasti pa prednost, da je
srednica vseh milosti.

Katoliškemu (kakor tudi pravoslavnemu) kri-
stjanu je vse, kar se tu Materi božji pripisuje,
znano in skoro ne potrebuje nobene razlage. Ker
je Sin božji Bog-človek, je Marija njegova mati,
obenem pa hči. »Od vekov cilj...«, t. j. Bog je
od vekov sklenil in določil Marijo kot cilj, h kate-
remu je vodil, kateremu je podredil vso zgodo-
vino človeštva. Prva tercina (1–3) je kakor na-
trpana najveličastnejših antitez, ki si jih sploh
človek misliti more; antiteza je tudi v tretji
vrstici: večnost — pa človeštva zgodovina. Torej
v treh vrsticah štiri antiteze. V izvirniku se
glasi ta tercina:

»Vergine Madre, figlia del tuo Figlio,
umile ed alta più che creatura,
termine fisso d'eterno consiglio!«

V »Času«, l. 1914, str. 474., jo je dr. Aleš Ušeničnik
tako-le prevedel:

»Devica Mati, Sinu hči, prelepa,
ponižna in visoka nad stvari ti,
zamisel večna božjega ti sklepa!«

Glede besed »figlia del tuo Figlio« dr. A. U. po
pravici trdi, da jih v neromanskih jezikih ni mo-
goče v vsej lepoti izraziti! V drugi tercini (vv.
4–6) imamo že peto antitezo, istotako veličastno:
Stvarnika je rodila — stvar! — V. 7 »V telesu
Tvojem...«, t. j. z učlovečenjem se je ljubezen
božja do ljudi, takorekoč ugasla po Adamovem
grehu, znova vžgala; in iz tega ognja (»sijanja«)
so se vnmale vse brezštevilne milosti, ki so bu-
dile v človeških sreih gorečnost za čast božjo in
s tem dvignile nabroj otrok človeških v Rajsko
rožo.

Ko je tako v prvi polovici molitve naštel vse
prednosti Marijine, skoro kakor ad captandam
benevolentiam, jo v drugi polovici prosi za svo-
jega varovanca, in sicer najprej, da bi se
mogel, ko je prebrodil muke Pekla, trpljenje Vie
in vse radosti Raja ter videl usodo duš takó po-
drobno (»ad una ad una«), povzpeti zdaj še do
Vira vse blaženosti (»l'Ultima Salute«), da bi
gledal vsaj za hip Boga iz obličja v obličje (visio
beatifica), in drugič, naj bi nebes Kraljica
ohranila pesnika, ko se vrne s te mistične poti,
stanovitnega do konca; saj prosi zanj tudi
Beatrice. Vv. 22–39.

To je torej sloveča molitev k Materi božji, poleg
speva V. Pekla (Frančiška Riminska) in speva
XXXIII. Pekla (grof Ugolino) po mnenju danto-
logov najlepše mesto v Divini Commedii. Moli jo
sicer sv. Bernard, v resnici pa se je vsa utrgala iz
prsi pesniku, ki je, kakor sam (Par. XXIII, 88 do
89) pravi, pozdravljal Marijo zjutraj in zvečer.

Uspeh molitve? Marija je med molitvijo imela
svoje mile oči, Očetu ták ljube, od Sina ták
spoštovane, v sv. Bernarda uprte, dokaz, da ji
je prav, če jo prosimo; nato jih je uprla v Boga.
Vv. 40–45.

Pesnik je na cilju vseh svojih želj, zatopljen
v gledanje Praluči, Žarka, Resnice, toda to vi-
denje je za človeški jezik nedopovedljivo. Vv.
46 do 57.

Vizija (zamaknjenje) je sicer — pravi pesnik —
minila, ostala pa je v srcu sladkost ob spominu
nanjo. Dve prispodobni naj bi nam to dejstvo osvet-
ljevali: prijetni občutek po lepih sanjah ter lepota
travnikov, ko je skopnel sneg; tretja prispodoba
(o kumejski Sibili) pa naj nam predočuje, kako
naglo se je vse razpršilo. (O kum. Sibili pripo-
veduje Vergilij v Eneidi, III. 445 nsl., da je v
svoji votlini vprav urejevala lističe s svojimi
prerokbami, ko je zapihal veter ter nekaj listov
odnesel, druge pa zmešal, in da se Sibila potem
ni več brigala za ureditev prerokb, poslej ne-
umljivih.) Vv. 58–66.

Pesnik pa vendarle želi vsaj nekaj tegà pove-
dati, kar je videl; odtod njegov vzklík v vv. 67–75!
Preden nam prične pripovedovati, kaj je videl v
svojem najvišjem zamaknjenju, se pesnik še
enkrat hvaležno spomni preobilne milosti božje.

(vv. 82. nsl.), katera mu je omogočila, da je vzdržal pogled v toliko svetlobo in svoj pogled — kolikor je pač ustvarjenemu umu mogoče — strnil in sklenil z božjim. Vv. 76—84.

V naslednjih tercinah, vse do konca, nam pesnik skuša vsaj malo dopovedati, kaj je videl. »V globini večne Luči sem videl vso pestro množino stvari kot enoto; vse, kar je v raznih listih po vsemiru razpršeno, je tu v eni knjigi, zvezani z ljubeznijo. Filozofskih kategorij, podstati ter pritiki, ni tukaj več; v Bogu je vse to eno; zdi se mi, da sem tam zrl Njega, ki je lik vseh likov, Pralik, ki je vse, kar je, oblikoval. In še zdaj se mi srce ob tem spominu širi. Takó dragoceno je bilo zame to gledanje in tako lakomno sem ga skušal izrabiti, da bi bil en hip nepaznosti smatral za večjo izgubo in večjo dobo, nego vseh petindvajset stoletij, preteklih od plovbe Argonavtov pa do mene (t. j. do l. 1300 po Kr.). Ker je vse dobro, predmet človeškega hrepenenja, le v Bogu, je nemogoče, da bi duša, zroča v Boga, kam drugam mogla pogledati.« Vv. 85—105.

Vrstice 106—108 so kratek uvod v pripoved o gledanju dveh najglobljih skrivnosti krščanske vere, sv. Trojice ter Učlovečenja.

»Ko sem nepremično zrl v živo Luč (nel vivo Lume) — tako govori o gledanju sv. Trojice — mi je moč mojega vida vse bolj in bolj rastla in se mi boljšala; videl sem eno božjo naravo (un sembiante, una sola parvenza, una profonda e chiara sussistenza) in tri osebe v njej obsežene, ki so bile kakor trije raznobarni krogi, katerih drugi se mi je zdel kakor odsev prvega (kakor je, če sta dve mavrici, druga odsev prve) in tretji se mi je zdel kakor ognjen dihan, enako dihan od prvega in drugega. En lik je bil, eno obličje je bilo v tisti Luči, večno nespremenljivo; in če se mi je zdelo, da se spreminja, je to bilo odtod, ker se je spreminjala in boljšala moč mojega duševnega vida.« Vv. 109—120.

Sledi izraz onemoglosti človeškega govora napram vzvišenosti sv. Trojice. Vv. 121—123.

Vzklik (vv. 124—126) še enkrat označi skrivnost sv. Trojice. Ta vzklik je »klasičen izraz sholaistične teologije o izhajanju božjih oseb: Bog, večni samobitni Um (Svit), popolnoma spoznava samega sebe in tako spočne neskončno idejo, v kateri se izreče (Logos, Verbum, Beseda); spoznavajoč se v spoznani Ideji kot neskončno Dobro ljubi z neskončno Ljubeznijo (Amor). Ljubezen, t. j. tretja božja oseba, se tu imenuje tudi nasmehljaj.« Al. Ušeničnik, Čas, n. m.

V izvirniku se glasi ta tercina:

»O Luce Eterna, che sola in te sidi,
sola T'intendi, e da Te inteletta
ed intendente, Te ami ed arridi!«

V Ušeničnikovem prevodu:

»O večna luč, ki sama v sebi biva,
ki sama se spozna, ki se v spoznani
v ljubezni ljubi večno ljubezniva!«

V našem prevodu smo v glagol »sidi« (t. j. kraljuješ) položili še pojem »nad«, t. j. ki živiš — v nekakšni nedostopni samoti nad vsem rajem, nad angeli in svetniki. To se ujema s pesnikovo

zamisljivo; saj ga sv. Bernard (v. 50) pozivlja, naj od Rajske rože, t. j. od svetnikov dvigne pogled kvišku (»perch'io guardassi suso«).

Končno sem videl — zaključuje Dante vso vrsto videnj v Peklu, Vicah in Raju — v drugem krogu, ki se mi je zdel kakor odsev prvega, človeški obraz, iste barve kakor krog, in sem strmел vanj; rad bi bil razumel, kakó je mogoče, da se ta obraz (t. j. človeška narava) druží s krogom (t. j. z božjo Besedo, z drugo božjo osebo), sploh razumeti sem želel skrivnost Učlovečenja. Nemogoče! Človek tega ne more doumeti, kakor tudi doslej še noben matematičar (mérec) ni našel točnega razmerja (ključa) med premerom in pa obodom kroga. Vv. 127—139.

Zadnji dve tercini vse pesnitve (140—145): Perut moje domišljije me ni mogla nesti tako visoko, da bi bil razumel najvišje misterije vere; pa vendar sem zdaj — ko živim spet na zemlji in je torej nehala vsa vizija, popolnoma blažen in srečen, zakaj ob koncu vizije me je prešinil blisk (t. j. posebno razsvetljenje božje) in od tedaj je moje srce mirno: na svoji mistični poti skozi Pekel, Vice in Raj sem se naučil in zdaj vem, da je največja modrost ta, hoteti to, kar Bog hoče; zdaj takó vdano živim in tekam v skladu z voljo božjo, kakor z vozom pokorno tekó kolesa.

Devica in Mati, hčerka svoj'mu Sini,
ponižna dekla, angelov kraljica,
od vekov cilj človeštva zgodovini,

4 Človeško si naravo v stan, Devica,
povzdignila tak plemenit, da smela
je Stvarniku postati stvar rodnica.

7 V telesu Tvojem vnovič je vzplamtela
Ljubezen, ki iz njenega sijanja
v naš večni mir ta roža je vzbrstela.

10 Nam tu ljubezni baklja si poldanja,
a smrtnikom le-tam na zemlji doli
si nade vir, ki teče brez nehanja.

13 Gospa, velika toli, močna toli:
kdor k Tebi se za milost ne zateče,
bi letal brez peruti koderkoli.

16 Nikdar dobrota Tvoja ne odreče
prosiveu; mnogeprati, v času nuje,
neprošena celó naproti teče.

19 Kar dobrega sploh kakšna stvar vsebuje,
vse: usmiljenje, kreposti obilnost vsake,
vsa veledušnost v Tebi se združuje.

22 Glej ta-le, ki dospel je sèm z dna mlake
vsega sveta, na poti prek vsemira
bil priča duš usode take al take,

25 ponižno v Tvojo milost se ozira
za moč, da mogel višje bi se vzpeti
s pogledom, do vse blaženosti Vira.

28 In jaz, ki rad bi, da bi mogel zreti
le-ta kar jaz, Te prosim zanj: usliši!
Besede naj preslabe se ne zdé Ti!

31 S priprošnjo svojo vso razprši, zbrši
megló mu umrljivosti spred óči,
da Spas se razodene mu najviši.

- 34 Še prosim Te, ki vse je v Tvoji môči,
kar češ: ohrani mu srce, Kraljica,
čisto po teh vidénjih — v čas bodoči.
- 37 Nagnjenj mu strastnih bodi vladarica!
Glej, zanj sredi te družbe svetih zbrane
k molitvi roke sklepa Beatrica!»
- 40 Oči, Bogu tak ljube, spoštovane,
v molivca vprte, priča so mi bile,
kakó so vseč ji prošnje bogovdane.
- 43 Nato so v Večni Svit se obrnile
in vanj, kot pač nobeno še tak jasno
okó človekovo, se zatopile.
- 46 A v meni, ki sem z željo davnočasno
na cilju bil, prešlo, kot bilo prav je,
je vroče hrepenenje, prej nevgasno.
- 49 Smehlja je mi Bernard znamenje dajal je,
najkvišku zrem; no, jaz sem sam že preje
to storil bil, kar on mi zdaj dejal je,
- 52 ker moje okó, čisteje in čisteje,
se vglabljal v Praluč je, v tisti Zarek,
ki sam iz sebe, vir resnice vse je.
- 55 Poslej je bil moj bistre vse prejarek,
da mogla bi slediti mu beseda,
da mogel moj spomin bi čez ta jarek.
- 58 Kot njemu je, ki v spanju sanjo gleda,
vzbujenemu pa bi samó ostala
sladkost, ki z njo ga sanja je navdala:
- 61 tak meni zdaj: prešla mi vsa domala
je vizija, občutje le prijetno
je v srcu še, ki vizija ga izzvala.
- 64 Tak sneg skopni pod žego mladostno;
tak pismo je propalo v vetra piši
s Sibilino modrostjo zagonetno.
- 67 O Svit, nad vse človeške pojme viši,
vsaj malo svoj mi soj v spominu obnóvi,
ki v njem v nebes si javil se mi hiši!
- 70 Daj jezik mi, da s svojimi jaz slovi
vsaj iskro ukrešem v Tvojo čast in hvalo,
ki vžgó ob njej še pozni se rodovi!
- 73 Saj Tvoje se veličje bolj spoznalo
iz Tvojega bo na te strune vdara,
in če mi Ti spomin podpreš vsaj malo. —
- 76 Da sem tedaj preostrega zbog žara
oči od Žarka živega proč krenil,
bi vse bilo zgubljeno mi nemara;
- 79 takó pa vzdržal sem in nisem trenil
in prav zbog téga — se spominjam — smelo
svoj vid z Neskončnim strnil sem in sklenil.
- 82 O božje milosti obilno vrelo:
vglobiti drznil v Luč sem neizrečeno
okó, do cilja gledanja dospelo!
- 85 V globini videl sem, kako tam v eno
se knjigo, zvezano z ljubeznijo, vse vije,
kar v listih čez vsemir je razpršeno.
- 88 Podstati, prítike, vse njih lastnije,
vse to, zvarjeno v eno klopko, kuje
se v eno luč, kot ena luč vse sije.
- 91 Tam Pralik, ki to klopko oblikuje,
sem zrl najbrž, ker se še zdaj mi širi
ob misli tej srce in se raduje.
- 94 Zamaknjena mi duša v taki meri
je v Lik bila in taka nje tegoba,
vanj pazno, večno zreti v svetem miri,
- 97 da hip nepaznosti bi zame doba
bil večja ko vseh dvajset pet stoletij,
kar Argo vzrl Neptun je iz morja groba.
- 100 To namreč duši, ki ta Svit ji sveti,
dogaja se, da ji je nemogoče,
drugam, od Njega proč, v drug prêdmet zreti;
- 103 ker dobro, katero vsaka volja hoče,
je vse le v Njem; če katero vne Njegá je,
nobeno ni povsem osrečujoče.
- 106 Kar zdaj povem, povem samo jecljaje,
celó, kar vgreblo v pamet se pomnjivo;
ko dete bom, ki še emaká sesaje.
- 109 V preživem Svit, ki sem tak pazljivo
zrl vanj, obličje eno le je bilo,
ki bilo, je in bo nespremenljivo;
- 112 toda za moje okó, ki se krepilo
je v gledanju, se obraz je enoviti
spreminjal z vida mi rastočo silo.
- 115 V globoki, jasni Višnje Luči biti
tri kroge vzrla misel mi je tiha:
treh barv, v obod so enak bili razviti.
- 118 Biló je, ko da krog iz kroga niha,
kot mavrica iz mavrice; bil tretji
kot ogenj, ki ga prvi z drugim diha.
- 121 Ah, kàk izrazim v praznem naj početji
svoj dojem! In še s tem kàk zaostajem
za istino, ki zrl sem jo v zavzetji!
- 124 O večni Svit, sam v sebi živ na d rajem:
umevaš se le sam, umevan v vžgani
ljubezni ljubiš z večnim se smehljam! —
- 127 Ko gledal dljè s svetlobo obsijani
sem drugi krog, ta odsvit Prasvita čisti,
zazrl prikáz v notrini sem neznani:
- 130 zazrl sem lik, u barvi kroga isti,
in bil izraz človeškega je lika —
zamaknjen ves strmel v prizor sem tisti.
- 133 Kot mérec, ki ta ključ ga najti mika,
da kroga točno mero ugotóvi,
a ne dobi do ključa v mislih stika:
- 136 tak jaz sem bil ob tej prikazni novi:
želel sem vedeti, kàk s krogom sklada
se lik, v neskončnosti kàk je njegovi.
- 139 Ni nesla moja me perut... Znenada
pa šine liki blisk, ki zrak pretresa,
mi v um: vtešila želja se je rada.
- 142 Omagal tu mi vid je za nebesa...
A zdaj gibálo mojih je željá
— kot giblje voz, da z njim tekó, kolesa —
- 145 Ljubezen, gibar solnea in zvezdá.